БОЛЬШЕВИКИ, ЖИДИ
і
ХРИСТІЯНСТВО

СЛОВО ДО ІНТЕЛІҐЕНЦІЇ.

Большевики, Жиди
і
Христіянство

СЛОВО ДО ІНТЕЛІҐЕНЦІЇ

„Д О Б Р А К Н И Ж К А“

62. випуск. Л ь в і в Р. Б. 1926.

Д. К. 1925 — 2000 - 62.

З друкарні Ставропиґійського Інституту у Львові.

Г. Е. С. Евдоксіюс

ПОНАД ЕВРОПОЮ ДЕМОНИ

І. Від ряду літ вітає понад Европою страховинна примара. На вид цього страхіття люди зриваються й гукають: „Благословенна будь, примаро! Хліб і розвага ладиться для нас під твоїм боком". Так одні; другі ж розсілися вигідно за столом життя та навіть у тямці не мають, що довкола них лютує грізна чума. Не бачать нічого. Повз одних і других плазує опир і час до часу скалить зуби, згадавши: „не всі дурні на світі..." Та як же мало таких, що вміють глянути глибше й ширше! Здається, тільки горстка бачить як – слід цього вирода пекла. Тільки горстка бачить усю жахливу дружину звірюки: ціли полки демонів, що вилітають із „дому мерців" та вкривають язвою людство. В старій Европі стало моторошно: забагато засіло до пиру.. Звірюка не повзає вже, а кричить із теремів сваволі: цих що бенкетують, одного по другім схоплює за ноги та викидає поза скобки життя. Ті, що остали ще, глядять тільки німо перед себе і пють, запиваються дальше.

Письменник, який під цю пору виростає щораз більше до постати пророка, вже давно зясував цей стан: Достоєвський передбачив страховинну звірюку; в одному зі своїх романів, у „Демонах", зобразив уже тоді роботу злих духів, які готові схопити Росію чортівськими кігтями за горло і погубити її на місці. Його демони це ті ложні пророки, баламути в масках провідників, це ті вовки в овечій скірі, які вже пів сотні літ уперід почали потайки вести свою працю й так довго її вели, аж учинили нас свідками передбаченої письменником руїни й „погуби". Це дуже замітне, що сьогодні читає Достоєвського ціла Европа; з усіх сил навязується до його глибокої людяности, що вміла не впасти в одчай навіть біля злочинця, біля ідіота, біля найбільш викривленого образу чоловіка. Чи ж мав би Европеєць узріти в оцих ледащих, пропащих креатурах, що їх виворожила уява російського ґенія. свою подобу? Чи не став він вичувати, що в тих креатурах, у цій його подобі, живе таки вічний дух? Саме за нього, — за безсмертного духа людини — й іде сьогодні боротьба в Европі. Демони загадали його виполонити, загадали вчинити з чоловіка тупу худобу. Добре було би, заглянути ще глибше: огненний дух Достоєвського передбачив майбутнє, звідсіль і його слова повинні бути знаком остороги — тим більше заста-

новляючим, що письменник уже давно розпрощався зі світом. Ми бачили, наскільки „Демони“ є схожі на реформаторів російського громадянства; тепер послухаймо думку Достоєвського про решту Европи: „Европа, це муравлище, без церкви і Христа, з захитаним до самих глибин етичним пріпціпом, це муравлище, яке втратило всяку спільноту та почуття безумовности“. Спільної платформи імається муравлище тільки тоді, коли треба ратувати калитку, — коли треба „ратувати подущину“. Очивидно, такі підвалини не є ніяким гуртуючим кличем: „вони є початком кінця, вони є заповідю кінця“. Звідсіль, муравлище може опинитися беззахисним в обличчу наступаючих демонів, може стати узвозом жахливої примари.

Ця страшлива примара, це большевизм, що видав сьогодні цілу Росію насильствам демонів. Нині не улягає вже сумнівові, що радянська держава, для котрої деякі мають іще зневажливу усмішку, стали вже тілом, яке по своїому зорґанізувалося та впорядкувалося. Тому старатися мемо пізнати большевизм вперід як державну орґанізацію Росії, а щойно вписля торкнемося його руїнної роботи в області духа.

Царська Росія вже в третьому році світової війни доспіла була до внутрішньої катастрофи. Чуйкі та свідомі своєї мети носії революції дочекалися принагідньої хвилі, щоби на місце автократії завести диктатуру пролєтаріяту. В старій Росії усе мусіло підчинятися ідеї царя та правовірности; в радянській державі винесено ідею світової революції. Людською тямкою несила обняти орудників, за поміччу яких Лєнін, Троцький, Зіновєв і їхні помічники підчинили консервативного Росіянина цій ідеї. Загальне добро, свобода робітників та вбогих селян були лиш театральною обстановою на початку перевороту. Збунтовано передусім військо та випущено найгірше шумовиння великого міста, щоби розворушити край. Проте, нелегко було влити в консервативне населення правдивого духа революції, першим завданням стало тому поставити добре оплачувану та ситу ґвардію, яка рекрутувалося з усяких Китайців, Мадярів та других полонених, а на чолі котрої станули майже виключно жидівські комісари. „Червона ґвардія“ обняла своєю роботою ввесь край; її низькі звірячі інстинкти, жажда наживи та людської крови — стали одиноко пробоєвою та закріплюючою силою большевизму.

Хто не був пролєтарем, знайшовся поза правом; проте, це не спиняло тероризувати й т. з. „нарід“, котрий прецінь повинен бути освободженим. Таким робом, замучено давню Росію: російське населення остовпіло на вид страшних демонів, якими розщедрилася нова Москва. Цей факт відповідав уповні російській психіці — настав-

леній у напрямі вичікування панування Антихриста. Нігілістична риса російського народу ввійшла в свої права: веліла великій частині населення дозволяти робити з собою все, що тільки подобалася новим пророкам.

Зараз небавом мусів Ленін признати (бодай до якогось часу) капіталізм, щоби вдержати якнебудь при житті виснажену голодом, громадянською війною та пошестями Росію. Він зробив цей зворот з холодною посмішкою. Очивидно, цей зворот був брехнею, як брехнею було „загальне добро", свобода та хліб большевиків. Проте, Европа — затуманена своєю „побідою" — лишила час большевицькій брехні, щоб ця могла затріюмфувати в Росії в остаточних границях. Вічний сором і неслава побідникам із Версалю, які поза своєю ненавистю та жадобою добичі не вміли доглянути світової небезпеки!

Далі пішла робота біля заложення радянської держави: федералістична робітнича та селянська республика стала справжнім державним тілом. Кого там обходить, що радянська республика забула на ділі про федерацію; кого болить, що селянин став у ній знову тяглом, а робітник шаховим хлопчиком, яким сувається успішно по політичній шахівниці. Жажда влади — ця сама, яка в 1917 р. привела до побіди першу революцію — опанувала знову цілий державний апарат. Дух світової революції наповняє зарівно першого, як і останнього комісаря. Всі вони опановані непереможним намаганням вдержати за всяку ціну радянську владу. Кажуть, що є дуже мало, бо тільки пів міліона, переконаних комуністів. На всякий випадок, вони знаменито вміють тримати в цілковитому невільництві близько 100 міліонів російського населення. Ще менше число тих, які ведуть оцих 500 тисяч справжніх большевиків. Але й ці немногі ділають також під диктатом одного знову духа, що робить їх спосібними переводити свої насильства. В большевицькій централі, в Кремлі, горить праця день-і-ніч, цей самий запал характеризує й льокальні установи. Червона армія є випосаженим у всі здобутки нинішньої техніки воєнним чинником. Большевизм зясував собі також значіння преси, як стежки до влади; таким чином, радянська преса тільки одна має монополь публичної думки. Можна її вважати брудним свистком, але треба спробувати її „купити", як це в звичаї перекупляти всякі „Matin"-и, „Berliner Tagblatt"-и та цілу масу других продажних жрекинь европейської громадської думки. Потім, радянська дипльоматія: богато держав не визнало досіль нинішньої Росії — тим вигідніше для червоної дипльоматії улаштовувати в цих державах замісць посольств екстериторіяльні торговельні місії. Воно до нічого не зобовязує; такі „торговельні місії" можуть собі й не розумітися на міжнародній

Домашня бібліотека ЛЗВЕДЗИЧА

торговлі, бо й навіщо? Але як уміло знають вони інсценізувати всякі „голодові“ демонстрації, як справно вміють підкошувати духа в війську або в саму пору кинути на редакційні столи великих міст золотий, дзвінкий рубель! Або як влучно зрозумів большевизм значіння балканських країн для европейського мира; отам роздуває він полумя, щоб ще раз обняв огонь війни Европу.

Сила та свідомість побіди наповнили носіїв большевицької ідеї розгоном махового колеса. З запалом кинулись вони кувати велике діло. Залізна карність не тільки споїла провідників та співробітників в-одно, але й дала собі раду з противниками, з відвічними ворогами режіму, які мусять виконувати все те, чого домагаються від них верховоди. Чого не могла осягнути валичезна поліцейська влада царизму, це добули чари „че-ка“. Доволі маловажливого підозріння, і без ніяких формальностий іде невдоволений на той світ — роздумувати до - скочу над контрреволюцією. Ніякого парляменту нема; такі установи без зависти лишається „западним демократіям“. Парлямент, благодійне заведення для цокотух; в твердій роботі може привести тільки шкоду. Треба подивляти незрівнану однопрямність большевицької політики. Та як їй не бути, коли державна орґанізація большевизму не обтяжена ніякими умовами, ніякою конституцією, коли не вяже її в нічому парляментарна балаканина, а передусім не спиняє в нічому зважування на людяність. Одна воля згуртувала всіх під прапором одної великої мети; большевизм завдяки своїй демонічній силі стає ідеєю, яка ворушить світ. Заворожена товпа йде сліпо за її прапором —

Вставай проклятьем заклейменный
Весь мір голодних і рабов
Кіпіт наш разум возмущенный
І в смертний бой ітті готов!

Яку ж силу може протиставити Европа цій сконцентрованій жадобі влади, цьому імперіялізмові світової революції? Чи ж захистить Европу поділений у дробини европейський імперіялізм, чи стане карлик — націоналізм проти великана: світової могутности пролєтаріяту? Господарське відмежування не дається обернути в оборонну збрую; інтервенція є тільки фразою, як теж із другого боку понехання інтервенції є латанням европейської старечости. Небавом стане мало актуальним це, чи якась держава признала радянську владу, чи ні; багато важливішою обставиною є це, що радянська влада не визнала й не визнає ніколи нинішньої Европи. Большевизм є ідеєю; яку-ж ідею має Европа? Европейську ідею вбито в Версалю. Союз народів, як зовнішня орґанізація Европи, навіть на-вид не уявляє собою ніякої ідеї; союз народів упав уже давно до

рівеня табору для брехунів, для дорого оплачуваних лінюхів. Одним словом, Европа не-в-силі протиставити щонебудь під політичним оглядом примарі світового перевороту. Тимчасом, в очах звірюки міняться огнем слова: „Не буде Европа гасити російський пожар, ми радше спалимо Европу".

Анґлійський письменник, Р. Кіплінґ, оповідає ось-що про казкове життя індійського пралісу. В джунґлях живуть звірята після твердих законів, після впорядкованих звичаїв і обичаїв. Тільки одні малпи торохтять цілу божу днину в ледачому безділлі. За кожним разом доходять до цього, що їм треба вибрати провідника та підчинитися якимсь загально принятим законам; проте, все те лишається тільки наміром. Враз виступає посеред них величезний вуж, пітон, і починає при звуках зачаровуючого співу свій „голодовий танок". Малпи глядять остовпілими, скляними очима на велитня й не мають сили навіть рушитися з місця „Гей, малпи! Чи можете ворухнути рукою, або ногою проти моєї волі?" „Не сили нам таке вчинити, володарю" — переводять з острахом дух малпи і одна по одній дозволяють зїдати себе величезному змієві.

Жахливо повчаючою зявляється оця казка. В европейському пралісі живеться та говориться на такий самий зразок: що дня когось вибирається, що дня встановляється нові закони —

„Немов почув я хор цілий
Стотисяч дурнів говірливих[1])"...

От, Еріо стає в обороні „здобутків" французької революції в відношенні до папи; навіть не знає, — бідолаха, що разом із тим є він не золотим, а брилянтовим предтечею большевизму. Пан Бенеш увихається сюди й туди: йому теж бажається погаркатись трохи з папою. Льойд Джорж помічає враз, що радянські урядовці є менш продажні від своїх попередників, царських чиновників; він говорить із досвіду, то-б то здає собі справу, що радянська влада не дасться перекупити для анґлійських цілий, як це з успіхом можна було починати з царською Росією. З тим усім, несила европейським психопатам зясувати собі грозу положення: Очі-в-стовп глядять на тріюмфальний похід червоної сили. Не бракує теж і ідиллі. Ідилля пралісу: добродушні, опановані кортячкою на добрі шницлі Віденчуки захоплюються, що Москва зволила прислати до Відня якраз пана Йоффе[2]). Заждіть! Ідилля скорше, ніж можна сподіватися, може змінитися в божевільний танок смерти!

---

[1]) Ґете: Фавст.
[2]) Один з найкращих радянських дипльоматів.

Дурні сотворіння пралісу мають бодай перед ворогом страх — европейські сотворіння не дійшли навіть до цього. Перед їхніми очима почав демон свій „голодовий танок", а вони далі торохтять собі — в ледачому безділлі.

Радянська держава росте на наших очах, як „могутня вавилонська вежа III Інтернаціоналу". Горить в її нутрі позитивна праця; це ясно: самим хаосом несила зворухнути світ з підвалин. Сам чорт не втяв би цього! Тому поставлено адміністрацію, армію та зовнішню пропаґанду,—добре загартовану збрую в руці свідомих ціли комісарів. Що при тім російська територія стала під господарським оглядом руїною, що селянин гине від нужди та від самогону, що по містах процвітає проституція та крадіжі — це все не мішає сну радянському правительству. Людина важлива в його очах настільки, наскільки треба її, як складової частини у величезній машинерії, з якою ладиться Москва йти на підбій світа.

Людина є матерією, частиною машини — так звучить „Вірую" приміненого в житті марксізму. Це приводить нас до жахливого помічення: большевизм приложив свою руїнну руку й до поняття „людини". Підчас державного перевороту кинув у перші ряди шумовиння та вчинив із людських інстинктів пробоєву силу революції, яка довела до впадку царизму. Нейнакше поступив большевизм і в області духового перевороту російського населення: свідомо змобілізував вроджений у Москалів нахил до нігілізму, а в першій мірі садистичний нахил до нищення себе самого. Щойно тоді, коли всяка святість уступила з душі московського населення, коли воно само взріло себе в низах звірячого життя — щойно тоді стало це населення слухняним матеріялом у руках баламутів — звідників. Вони вміли схопити московського чоловіка за болюче місце, розранене в великій мірі воєнними тягарами та загальним здичінням, та довести його до цього, що він сам на собі довів поняття людини ad absurdum. Він був аж надто спілим для большевицького експерименту!

З яким чортівським знанням психольоґії зрозуміли носії революційної думки істоту Москаля; вони знали, що він мимо всього в великих масах є добродушний та богобоязливий, але знали також і це, що він у похміллі спосібний до кожної дурниці та до кожного ганебного вчинку. Вкинули отже Росію в сутужне похмілля! Почався величезний обосторонній морд; пішли масові засуди на розстріл; ріками стали плисти тіла утоплених! Мало цього: щоби відібрати Москалеві можливість мати себе за чоловіка, почалося — випалювання папіросами очий засудженим на смерть, відрубування поодиноких членів від тіла, викиду-

вання живих людий на жир зголоднілим щурам! Страхіття посунулося так далеко, що дикі звірята в зоольоґічних городах, свині та риби годовано людським мясом! До цього похмілля від людської крови пристала ще й наркоза розпусти. Після марксівського світогляду немає душі — не істнують отже й гріх та злочин! Ось-якими дорогами вели революційні вожди московського чоловіка, щоби заманити його на гачок здобутків революції! З яким вирахуванням та знанням психольоґії взялися до цієї роботи большевицькі вожди! Затроєний алькоголем чоловік неспосібний до ніякого етичного відруху — тим менше мусить бути він спосібним до нього в чаді похітливого проливу крови та всяких инших мерзот. Між тим, кара смерти, як „гидкий засіб царизму", була властиво знесеною; істнувала вона тільки у „боротьбі з контрреволюцією", біля якої умів Москаль дбайливо походити: брат повернувся проти брата, син кинувся на батька, на рідну матір — тавро Каїна спалахнуло на чолі кожного другого. Тепер може жалує вже свойого гріховного похмілля, та колеса подій несила повернути взад!

Тими самими засобами, якими „спрепаровано" підчас властивого перевороту російську душу, підтримується й досіль похмілля революції. Зрештою, нарід потонув після „буйного вчора" в глибоку апатію — бодай старше громадянство. Непора вичікувати від нього, щоби він кинувся на Кремль, прогнав глумливого червоного володаря та сльозами жалю змив свою провину. Даремно вичікувати цього й від Европи. Щож ж уявляє собою нинішня Европа, як не це саме злодійське обличча, яке визирає під цю пору з палат Кремля? Чи можна ждати, щоби Велзевул прогнав чорта? Европа заражена до самих глибин капіталізмом, а европейський дух нездужає на націоналізм. Це разом чинить рану, яка сама мусить колись загоритися.

Иншими словами, радянська держава схожа на вулькан, з якого демон випускає трійливі ґази. Ці ґази оглушують та відбирають людям зір. В додатку, болючі місця европейського духа стоять відкриті: досить подразнити їх сильніше, а можна довести Европейця до правдивої скаженини. Звідсіль уже недалеко до... революційного похмілля!

Нема двох слів, що большевизм зовсім не оправдав цього, до чого простував російський нарід. Як славно заходився він біля свободи, а впав у ще страшнішу неволю, як досіль! Ішов на барикади для хліба, роботи та мира, а добився страшного голоду та кровавої громадянської війни! Вбив царя та його заушників, щоби самому ймити владу в робучі руки, а — впав під ноги тиранові: чортові. Неодин із цих нещасливців проснувся ще підчас страхо-

винного похмілля з крови та диму. Голос вбитого брата, що кричав до неба о помсту, збудив його. „Що ти вчинив?“ — питали старі ікони, питав образ Богородиці та св. чудотворця Миколая. Але не було вже вороття: чужоземні баламути закріпили були вже панування діявола в святій Росії!

Щоби поширити свою руїнну роботу, взялися теж большевицькі верховоди за виховання молодої ґенерації, будучого радянського громадянства. З великим розумінням діла та з чортівською хитрістю поставлено й це питання. „Родичі, це пересуд“— оголошено; виломлену отак із під впливу родичів та вчителів молодь ужито відтак дуже зручно до політичної служби, використовуючи молодецький запал та „революційний огонь“ найменших. Молодих хлопців привчено до шпигунства у боротьбі з контрреволюцією; недорослі дівчата стали найкращими аґентками при боці большевицьких комісарів. Як можна знівечити за одним махом молодіж, показав на примірі щойно большевизм. Тільки підійти до неї з рафінованими хитрощами, то-б-то висунути на чоло вдалість молоді — за поміччу нехтування старшими людьми: мовляв, ви краще це зробите, як вони... Знаючи про це, большевицькі облудники не завагалися піти на стрічу кожній забаганці, кожній безличности та сваволі своїх молоденьких помічників. Навіщо було їм цього? — Щоби вбити в молодому поколінню голос здорової раси, щоби вчинити з нього слухняний чинник у боротьбі за свою мету! Не треба аж пускати віжок уяві, щоби вже нині помітити страшливі наслідки чортівської роботи: вся ця молодь, яка в роках перевороту 1917—20 принесла большевизмові стільки користи, сьогодні гине спровола у кігтях найріжнородніших страшних хоріб...

Та ця обставина не може спинити большевицьких верховодів перед дальшим вириванням російських дітий із під опіки родичів. Після большевицько-польської війни та після остаточної перемоги Врангля, коли в радянській державі настав настільки спокій, що можна було взятися вже за внутрішне будівництво держави, звернено на справу виховання молоді особлившу увагу. Улаштовано примусові заведення, яким підлягає молодь усеї держави. Це радше прибіжища всяких пороків, як шкільні установи. Проте, стягається до них силою всю дітвору з метою: дати їй не так науку, як передусім зробити з неї „освідомленого пролетаря, будучого борця за всесвітню революцію“. Шкільний систем має поперед усього завдання: навчити молодь, що немає Бога. Другим завданням большевицького шкільництва є: впоїти в молодь ненависть до всього нереволюційного та наставити її до боротьби з буржуазною Европою.

Особливо здібних учеників приймається відтак на високу школу марксізму, яка має вже завданням виховати майбутній ґенеральний штаб большевицький у области духа. Дуже рано виполовлюють також большевицькі школи з душ своїх вихованків почуття обичайности та сорому. Це ж також пересуди! Це все належить уже до минулого, як до минулого належить і реліґія, силою якої зумів тримати в кігтях неволі російське населення зненавиджений царизм. Загальний „Комітет радянської молоді" (Комсомол) ґуртує в собі сотки тисяч дітий та підростків, і всі вони ввесь час пробувають у чаді найнижчої пожадливости!

Театр і кіна належать у радянських державах до головних педаґоґічних чинників. Їхні вистави мають за ціль збудити найнижчі нахили людини і зогидити тайни християнської віри. Дванацятилітні хлопці та дівчата можуть ходити на найбільш безсоромні вистави. Само собою, що радянський громадянин не повинен теж думати про батьківщину: вже від найранших літ виполовлює тому школа в дітий поняття батьківщини. Святе для колишнього Москаля слово: Росія — піднесено на глум:

„Товариші! Рушниця в руки!
В російські святощі сміливо бий —

співають малі діти за якимсь безсоромним радянським поетом — окрадені з батьківщини, з реліґії та з поняття людської гідности. Таким робом виростає під цю пору в Росії покоління, до самої крови заражене гріхом. Комітет радянської молоді вироджується в великанський діточий шпиталь. На силах молоді лютують безвихідні хороби...

Доволі приглянутися фактам, щоби з острахом помітити, що в Европі большевичення діточої душі робить великанські поступи. Ця сама робота невідповідальних баламутів, цей самий хитрий підхід до діточого довіря! Разом із цим, незрозуміле засліплення людий, покликаних до проводу! Деякі держави поусували зі шкіл хрести. Велике культурне діло!. Зараз у-слід за цим повиповзували з кутів шкільного будинку чорти, а Мефістофель заняв місце за катедрою та став викладати про свобідну мораль, вільну любов та свобідну науку. Зрештою, при чому тут слово „наука"? Тут також не ходить о знання; виразною метою такого виховання є приготувати в Европі гідне приняття большевизмові. Гордий на своє знання Европеєць, гордий на могутність своєї техніки та на красу свойого мистецтва — паде щораз більше під вплив сміття. В його потухлих очах знання стає маною, техніка ярмом, а мистецтво... Воно засуджене вести життя повії! День-по-дневі повторяє европейський театр все цю саму сензацію подружої зради, підмальовуючи хіба в-ряди-годи садистичну насолоду. Ра-

дянська молодь має бодай ідею клясової боротьби; яку ж ідею може дати Европа своїй молоді на випадок наступу тамтих юнаків?..

Людська культура стоїть силою віри в Бога; тимчасом, европейські народи піднімали вже нераз боротьбу з Богом в ім'я саме „культури". Достоєвський торкнувся також цього питання й осудив дуже різко „пусті голови" російського громадянства, яке гадку „держави без релігії" на-швидко приняло та вмістило її у свій катехизм. Европа має теж доволі таких „тупих голів". Уже від кількох десяток літ іде в Европі змагання увільнитися від Бога: дарма, що не сила поставити кому небудь із цих „тупих голів" на місце Бога другу ідею, не сила вчинити боротьбу з Богом рішучою й консеквентною. Доходиться до безморалі, а не зважується перестати базікати про етику; нехтується Бога, а тільки нерадо торкається питання про Нього, як теж і не любиться мови про кладовище — словом, у всьому якась половичність.

Радянська влада йнакше: вона виповіла зовсім рішучо війну Богові, а разом із цим, очивидно, станула й до боротьби з людською культурою. В цьому напрямі здобулися речники чортівської могутности на нову рафінованість: православна церква враз із упадком царизму розпалася в дробини. Проте, це ще не значить, що впала була також і релігійність поміж російським населенням. Щоби цього діпняти, треба було вовка поставити за пастуха. Тому теж і винищено вірних православній церкві епископів та попів, а на їхнє місце поставлено людий, які своєю поведінкою принесли релігійному духові радше шкоду, ніж який небудь підйом. Не диво, що в таких обставинах можна було внести вже й посеред товпу ідею атеїзму, гадку цілковитого зірвання з Богом.

Пропаґанда в цьому напрямі велася й ведеться дуже совісно. Церкви обернено в театральні салі, на цьому самому місці, звідкіль лунала колись слава Богові, ведуться тепер „освідомлюючі" відчити, які нехтують Божим іменем у спосіб, який не дається переповісти. Ще инший засіб пропаґанди: на публичних місцях улаштовується зовсім серіозні релігійні процеси, на яких обвинувачується та засуджується Бога — на таких судах доходить нерідко до мерзьких випадків проти Найвищого. Вулицями йдуть цілі процесії, попереду котрих несеться плякати та написи, які оголошують побіду науки над темінню релігії. Все те робиться можливо просто — з намаганням використати усі простацькі ефекти. Правдиве свято чарівниць! На возах обвозиться повикривлювані ляльки, які мають представляти Бога Отця, Божого Сина та Богородицю. На прикінці такої

процесії палиться ці ляльки в супроводі поганих дотепів та мерзьких промов. Пекло розперезалося у своїй зненависті до Христа! В кожній такій безбожній маніфестації, у кожній промові, чи навіть у театральній виставі — не забуває провідник заявити: Глядіть, це Ленін переміг Бога! Дуже характеристичною паралелею до цього всього є обставина, що большевики стараються вивищити постать Юди Іскаріотського, — „одного чесного чоловіка, який не завагався здерти маску з облудника".

Найбільша лють большевизму не звертається проте проти православної церкви, тільки проти папства. Росія здавна не мала великих звязків з католицизмом. Відкіля ж оцей пароксизм трівоги перед Римом, таким далеким пречінь від Москви? „Папство є останнім заборолом, що держиться ще кріпко! Останній авторітет на землі! Тому, долів із ним!" Хоч папський престол допоміг підчас голодової катастрофи нещасному населенню більше, як ціла Европа, особу Св. Отця вкривається в радянській державі найгіршими клеветами: „На смерть із ним! Він, найбільший ворог робітника – він винен цілому нещастю!" Оцей вияв скаженини дуже замітний. Радянська влада приготовляє царство Антихриста, а цей мусить пречінь зударитися з папством — з останньою твердинею культури.

Москалеві звичайно не дається віри, коли він каже правду про большевизм! — Від часу, як російський переворот став фактом, ми все твердили, що большевизм не є виключно російським потрясенням, а загальною, світовою катастрофою. Самим задним змислом большевизму є виключно ненависть до правди, ненависть до всього доброго. Безнастанний терор є посеред того головною зумовою большевизму. Щоби могти колись перемогти ціле людство, треба большевицьким вождам тримати своїх громадян у безоглядному послусі, який зчерги треба закріпити почерез винищення почуття всякої моралі та людської гідности. — Віруючий християнин бачить іще глибше: большевизм не є льокальною заразою, виключно російською хоробою. Він є відвічним духом бунту сатани проти Христової Церкви, — виявленим під цю пору в Росії.

Так, понад Европою, понад цілим світом — зявилися демони; вони лаштуються повернути людину в болото і з нього стали будувати собі армію для боротьби з небом! — Знову звернімся до творчости Достоєвського, який, здається, вмів передбачити все те, що нині діється. Він теж і згадує про новітню вавилонську вежу, що про неї говорить його „Великий Інквізитор". У цій „фантазії" зявляється в порі інквізиції сам Христос у Севіллі, творить чуда, лічить хорих і потішає зневажених та покривджених. Цього

не може стерпіти великий інквізитор. Приказує запроторити в тюрму Спасителя, а відтак сам приходить у присмерку ночі до вязниці і має ось яку обвинувачуючу мову проти Божого Сина: „Ти твердиш, що чоловік не живе самим хлібом; але чи ти не знаєш, що в імя цього хліба земський дух повернеться навіть проти тебе... Вчені оголосять, що нема ніякого злочину, нема ніякого гріха! На місці твоєї святині повстане нова будівля, знову підніметься нова вавилонська вежа“... Цей самий демон — великий інквізитор скривається нині в істоті большевизму, устами великого інквізитора промовляє большевицький дух руїни!

Понад Европою ніч, у теміні ступають один-за-одним вони: йдуть повз хреста, на якому повис Ісус Христос... „Долів його!“ — гукають одні та знімають богохульні пястуки до неба. Надходять за ними другі; ці торохтять про свободу, про панування народа, про мораль! „Ти цар? Коли ти Божий Син, то зійди з хреста“... Ще одні надходять. Вони йдуть мовчки, наче шукають чогось то на землі: вони розглядаються, чи Юда не загубив отут пару срібняків із своїх грошей. Шаг до шага — можна отак збити капітал!

Велика Пятниця затяжіла понад світом. Грозить роздертям занавіса у святині; з гробів та розколин виступають щораз нові, страшливі демони — вони починають вітати понад нашими головами. Враз — страшний, діймаючий крик: „Боже, мій Боже: чому Ти нас опустив?“ Це крик зі Сходу, це витягнені рамена цілої Росії до неба... Тільки люди не чують цього, ані не бачать!!..

II. В першій частині нашої праці старалися ми розглянути істоту большевизму. В першій мірі, ми зясували собі, що політична сила радянської влади стала сьогодні вже дійсністю. Сьогодні не є вже тайною, що комуністична Росія зуміла зрости в силу, в почутті котрої простує твердо й консеквентно до своєї мети у відношенні до Европи. Спосіб, в який бездушна, безідейна Европа приглядається появі большевицьких демонів, може тільки насунути тривогу. Відтак представили ми руїнну роботу большевизму в області духа, що мусить потягнути за собою загальний упадок культури. Духовий розклад людства став у Росії вже дійсністю; в Европі він приготовляється щойно; частинно несвідомо, але по більшій части з почуттям свідомости мети. Европейська безідейність не в силі спинити повені руїни: европейський смітник не в силі видвигнути ідеї, яка могла би ставити чоло ідеї світової революції. На тямку насувається питання: чи большевизм є самоціллю, чи сам про себе є він уже завершеною зявою? Кожна революція, кожний державний, чи соціяльний переворот — зявляється наче буря на небі. Блискавиці та громи тривожать якийсь час людий, але опісля небо випогоджується знову, хмари розсуваються, і зпоміж них усміхається знову ласкаве сонце. Щодо большевизму, то справа представляється зовсім инакше: він сам є тільки пригравкою, передумовою чогось, що нам тільки неясно на-разі уявляється. Воно справді важко знайти істотне пражерело большевицької появи — проте, кожний мусить його вичувати. Влада пролєтаріяту, яку видвигнула теорія комунізму, є нічим: це тільки глумливий, злобний обман.

Як далеко сягає людська тямка, вплітається в століття та тисячліття людської минувшини один нарід: на початку його історії стоїть величне покликання Авраама на правітця вибраного народу, сам Бог установляє посеред нього владу патріярхів — хто другий може похвалитися чимсь подібним? Здрігаються гори: це Ягве оголошує вибраному народові відвічні заповіди. Тільки, що рівночасно пише Мойсей й оці страшливі слова: „Якщо зломиш оцей Божий закон, роздробить тебе Господь поміж другі народи від одного аж до другого кінця світа!“ Це перший подзвін ага-

сверівського*) мотиву в історичній симфонії. Небавом стане цей мотив голосним на ввесь світ. Вибраний нарід — ціла його минувшина, це один безнастанний бунт проти Бога, це вічна зрада закона, а разом із цим цілий ланцюг упімнень з боку пророків, які не забували, що з королівського дому цього народа має вийти Спаситель світа, володар неба й землі. Та щож: більшість уперто вичікує не Спасителя, а великого земського царя, свойого великого світового володаря. Ідея Спасителя викривлюється в жидівських головах в напрямі земського розуміння цієї піднеслої гадки. Відтак приходить Син Божий, правдиве світло... Свої не хочуть його признати.. Аж поки одної страшної днини не здійметься до неба оклик прокляття: „Распни його! Хай його кров спаде на нас!“

Заповіджене Мойсеєм роздроблення упертого народа стає дійсністю. Вмирають народи — сильнійші і більші; жидівський нарід живе... Мимо переслідувань раса не переживається. Зненавиджена, погорджувана, майже всюди поставлена поза скорбки права—втискається вперто в життя століть. Ми всі, що жили й живемо на сході Европи, знаємо краще цю особливу жидівську постать, як західний Европеєць, який привик уже до „зреформованого типа“. Яка житейська сила, яка вірність своїй расі визирає з очий хоч-би й нинішнього жида! Рабін розчитується в старому письмі, в торі та талмуді; ученики гуртуються біля нього, а громада слухає: велика якась, сильна гадка гуртує їх отак та тримає. Це „вибраний“ нарід очікує Месії, очікує володаря світа:

„В вонючих тюрмах, в закопах тюремних,
в еспанських вежах, в румунських кайданах --
нудив я світом!
Мокрий із крови халат
виніс я із твоїх погромів кровавих —
дивися, народе!
... Слушна твоя хвиля тліє у заграві!*)

Справді! Здається, що слушна хвиля цього народу надходить у дійсності. Немов великанський павук розтаборився ізраїльський нарід понад цілим світом і добирається до шпіку та кости других націй. Чи ж ви не бачите цієї могутности, яка зїдає ваші сили, чи не чуєте, як із хати до хати летить діявольська рада поставити ввесь світ у полумя? Здається, ні!...

Як це так, що ця несимпатична, відносно невелика раса грає в дійсності найбільшу ролю в цілому світі? Звідкіля це, що сьогодні жидівське питання висунулося на саме чоло світових питань. Загадку не тяжко розвязати; цей

*) Агасвер — жид, вічний подорожник.
*) Вірш Жида І. Ґояля.

стан треба приписати обставині, що християнські народи відвернулися від підстави їхньої культури, від Христа. Зведений бундючністю Люципера, битий трівогою й незнанням — цілий ряд поколінь старається не бачити правдивого світла. Чого тут дивуватися, що вороги Христа доходять до влади? Жидівському матеріялізмові протиставити инший матеріялізм, це ще ніщо: це значить не виходити із зачарованого колеса сумніву та трівоги.

Віруючий чоловік з острахом згадує про оклик: „На нас і на наші діти хай спаде його кров!“ Знаємо, наскільки страшною в наслідках для вибраного колись народу стала ця хвиля. А прецінь, сотки носіїв Христового імени — від реформації до часів поганського лібералізму — ніщо инше, як тільки цей самий бунтівничий оклик піднімають до неба. Ніщо дивного, що в викоріненій із християнської ідеї Европі виступає на перший плян жид: у нього ж є свідоме своєї мети бажання опанувати світ! Втративши велику християнську ідею, стоїть Европеєць супроти цього безрадно; Юда сміливо та вперто плекає під його боком свій месіянізм.

Горе вам, християнські бунтівники! Оце запановує над вами нарід, який в обличчу живого Бога, сам себе прокляв! Оце заводить він панування жидівського духа — спрямованого у напрямі виборення світової влади для себе!

Як далеко посунулося жидівство у своїх здобутках? Настільки треба вважати большевизм підвалинами жидівської світової імперії? Оба питання покриваються, йдуть рука в-руку побіч себе.

Лібералізм дорогою руїни внутрішньої державної орґанізації християнських народів зродив політичний хаос. Так званий поступ, який завис над цивілізацією, успів уже вироднтися в поворот назад. Гармонія поміж володарем і підданим уступилася перед безладдям вільнодумства; авторитет кинено під ноги безумству більшости, покіль наприкінці всі важливі державні справи не стали предметом розривання з боку партійної господарки. На місце здорової гадки, що обичайність є найкращим порядком, на місце гадки, що держава має свої обовязки супроти культури — пришито скупу латку з пустої фрази. Вільнодумство і фраза, якийсь дикий нахил до роздроблювання — всі ці чинники зложилися на гостинець для жидівства. Зараз, як тільки парляментаризм звязав руку монархізмові, опинилися жиди при роботі: перші стали класти міни під основні установи християнських держав. До своєї безславної праці знайшли жиди дуже скоро помічників, які діло руїни перенесли навіть на себе самих. Світова війна була природним випливом націоналізму та імперіялізму, оцих паростий ліберальної

світової політики: загальний упадок (можна говорити теж і про упадок Антанти, яку позірна побіда до краю засліпила; це також руїна) побільшив та вивершив загальний хаос, з якого піднялася на ввесь ізріст демократія у пінистій короні — у цій короні, яку ще справжній побідник — міжнародне жидівство — дозволяє опанованим демократією европейським народам носити.

На всіх европейських конґресах, як теж і на відомій конференції в Женеві — виявилася оця прославлена „влада народу", як тільки бідолашна, сумна відбитка правдивої влади. Не рішала там, ані тепер ніде не рішає воля демократії, чи поодиноких народів: Жид є тут одиноким володарем. Він є тут тираном. Говориться тільки „Франція переговорює", „Анґлія заявляється на конференції", „Німеччина передає ноту", а то й „Мала Антанта заключила осібний договір"... На ділі ж, усі ці народи живуть у постійному неспокої, плекають ненависть та ворожнечу, бо так подобається світовій фірмі жидівської політики, бо в загальній колотнечі може жидівство збирати собі преспокійно жнива із своїх засівів. Вже в 1880 р. сказав Достоєвський: „Усі ці Бісмарки, міністри, французька республика — все це в моїх очах тільки тіни справжної влади та сили. Їх паном, як теж і паном инших, паном цілої Европи є Жид і його банк". А прецінь, Бісмарк був ґіґантом у порівнанні з людьми, які заходяться сьогодні біля важкого міністерського портфелю.

„Жид та його банк" — оце слова, які вказують на властиву сіть, яку закинув Юда понад нинішними культурними державами. Жиди, це стара раса торговців; властиво, з приводу їхнього нахилу до торговлі та до гроша не можна їм робити закиду. Нещастя лежить у цьому, що буцім — то „християнські" народи дозволяють Жидам торгувати собою. Господарське життя більшало, змагалося; треба було переперти у ньому духа християнської солідарности, все йому підчинити. Тимчасом, так не сталося. Жиди вміли повернути ціле зацікавлення цих т. зв. християн у бік безплідної політики: народні провідникии горлали про волю, про права народу: падали авторитети та правительства — замісць того, щоб пізнати розвинене до останніх границь господарське життя XIX стол. та ймитися до його будови на користь та благословення народу. Наслідком цього: гроші, кредит і торговля — оці рішаючі чинники в житті нинішних держав — стали виключно жидівським монополем*). Значить, не воля, чи кривда народу

*) Біля 300 великих банків у цілому світі є в жидівських руках, а всі вони працюють у порозумінні. Біржа теж ціла в жидівській розпорядимості.

рішає сьогодні в світі! Поперед усього: жидівський зиск!! Золото приготовляє стежку для самодержця Ізраїля; цією стежкою зайде він певно до побіди. Демократія з усіми своїми побренькуваннями стала сліпою ліхтарнею, що в її сяйві дозріває свідоме своєї ціли простування Сіону. Коли б не було так сумно, варта б для веселощів згадати, що Союз Народів, оці мудрощі нинішнього державного розуму, став справжньою пародією: тільки - що скінчив, а може ще й не скінчив ломити голову над реформою календаря. Не пішло отже з політикою, може краще піде з... астрольогією!..

Союз Народів... Це значить: жидівська плютократія боїться ще поставити останній ступінь і перекинула покільщо плащ понад наготою нинішних народів — обдертих уже з усього.

Будемо оптимістами: може бодай остало при нас духове життя? Хай золото та його руїнна сила лишиться при жидах, може у наших руках бодай слово, виразник духового життя? Не насуваймо самі собі туману на очі! Слово теж у жидівських руках, і то беззастережно.

В сьому випадку цей самий образ розвитку: заки ще християнське громадянство, заки европейські правительства оглянулися, втиснувсь уже до редакцій, до видавництв та до кореспонденційних бюр непевний чоловік непевної раси. Преса стала цим робом одним із чинників руїнної роботи посеред громадянства: жидівський дух станув у верхах прилюдної думки.

Деякі християни, це на причуд славний та роботящий народ. Але тільки в оцьому розумінні: цілими днями, цілими годинами роздумували б вони та розписувалися б про істоту цивілізації, культури і т. д. В порі занику всякої культури, в порі, коли цим людям не остало вже ніякої віри — саме під цю пору мусять обертатися вони в колесі понять, які їм жидівський володар подає до приняття та до вірування. Семітські розумники оперують до скуки такими словами, як „насильство доґми“, „февдалізм“, а вже поза береги виливається оця вічно повторювана „темінь середновіччя“. Це те, що вічно повторюється в жидівському часописі; це засоби жидівської суґестії... Чи не ділає тут справжній демон? Записаний чорними значками папір іде в світ: за його понукою гордий чоловік чим-скорше паде на руки і лізе на чотирьох ногах, щоб якнайдальше віддалитися від Божої подоби.

Хто має гроші та пресу в своїх руках, опановує очивидно й театр. Тут йде вже діло руїни на велику скалю: щодня доводить воно до знікчемніння в катастрофальних розмірах. Тут іще охотніше виявляється гаракірі. Сцена, як „моральна школа“ — бідолаха Шілєр! — стала місцем

до плюгавлення всіх культурних чинників. Сліпий би побачив, як від ряду літ „безжурна“ оперетка принялася нищити ідею авторитету: в театрі та в кіні зводиться від ряду літ монархію до значіння якогось негідного ледарства — тут дуріє в нічному шинку „Їх Величество“, тут знову виступає ґраф: доконче як ідіот, який ціле життє не має иншої роботи, як тільки свої та чужі гроші викидати через вікно. Наслідок цього всього: монархи божеволіють на вигнанні, шляхотські роди, а навіть церква — танцюють під смак „тих“, які розсілися в цісарських льожах! Під смак жидівської плютократії! „Освободжений“ нарід товпиться в партерах і раз-у-раз глибше поринає у чад суґестії та штучности: тратить усяку повагу для себе, переводить у життя діло руїни самого себе.

Відповідно до обставин, жидівський орхестр тарабанить, грає, то знову трубить; християнська громада стає до танцю. Чи це не танець мерців? Пішли оце пари в божевільний млинок: от, перед „золотим тельцем“ схиляються в покорі.. Нема на це судді: урядник витягнув змізеровану руку, політик дає теж спокій — буде за це радником! А от, на свині, немов на престолі, розсілася старэ, відпихаюча Венера: хороводи низько-низько клоняться перед нею. Родина, підстава громадянства — розпадається в атоми; мати вбиває ненароджену ще дитину; материнство, це тільки казка старих часів. Музики грають дальше: кульгає, наближається якийсь оборонець батьківщини. Все йому відняли: батьківщину знищили, його геройську минувшину кинули під ноги, як „середновічча“. Зі сльозами на очах кидає на жидівський приказ сестра жалібниця лічницю серед темної ночі; вона теж „останок людської темноти! Носії християнських ідеалів, геройство, саможертва — стали отже тягарем!...

Отак доспіває світова імперія Ізраіля. Вже нині затяжіла вона на земському просторі. Золото стало жидівським монополем: звідсіль безмірна політична сила жидівства. Преса, а передусім великі звідомлюючі бюра, скували мацками поліпа землю та море у службу жидівства. Театр, кіно та радіо запевняють жидам вплив в області духа: враз із друкованим словом стали вони речниками жидівської пропаґанди. На чолі соціялістичних партій у всіх майже краях стоять Жиди; це пробоєві частини жидівського панізраелізму...

Що може вивести нас із жидівського дому неволі та з духового підданства? Хай ніхто не оповідає втертих байок про антисемітизм! Що в тому напрямі зроблено, приносить радше ганьбу, як користь християнському імени! Жидівські погроми виказали тільки звичайну ненависть

і матеріяльну жадобу. Духа можна побідити тільки духом. Назад до Христового Духа, а жидівський Агасвер, який нас бє під цю пору та грозить цілковитою руїною, розсиплеться в порох!

* * *

Культурні держави підпали отже під вплив жидівського гроша; велика частина людства улягла під силою суґестії жидівського духа. З-виду пануємо ще ми, з виду кажеться ще про „европейську цивілізацію". В Росії дійшов цей стан уже до вершка; большевицька держава є виразним здійсненням юдаїзму: третій інтернаціонал плекає думку поширити це здійсненнє на цілий світ.– Як на протязі 19. століття лібералізм сточив живий державний орґанізм, так і під цю пору большевицькі ідеї добираються до самих підвалин нашого суспільного ладу. Виною цього всього є то, що ніхто не хоче поставитися до життя з розумінням якогось обовязку супроти культури, тільки підходить до життя, як використувач — з думкою про себе та своє добро. Тимчасом, соціялізм і його найближча дитина: комунізм — розвинений жидівським духом у евангеліє клясової боротьби — став просто „національною наукою" опанованих ідеєю месіянізму жидів. Очивидно, тут не є найважнішим добро кляси, а сама боротьба, бо відомо: почерез боротьбу доходиться до побіди, а короною побіди повинна стати світова імперія жидівства.

Ми вже зясували, який величезний вплив на незорґанізовану Европу зуміли мати жиди; до ще більшого впливу зуміли вони дійти в розложеній під державним оглядом та під суспільним оглядом зовсім незорґанізованій Росії. Звідсіль, під пору перевороту підпала вона зовсім під владу жидівських революційних провідників. Кристалізацією цієї влади є нинішна радянська держава. Мала горстка жидівських автократів панує там понад усіми чинниками держави та громадянства. Нам треба придивитися ближче появі очих „жидівських революційних провідників". В Росії, мимо всього непорядку, ледви — чи могли повстати на місці такі провідники, хоч як жиди вміли по всі часи опановувати тупу російську масу та її розхвильовувати. По великих розрухах у 1905 р. ціла громада жидівських біженців перебралася в північну Америку. На дорогу дістали вони зі своєї громади, — з „кагалу" ненависть та жадобу відомсти: згадка на „лева із коріня Юди" мала вести їх у далеку дорогу. Там, у цілковито жидівському окруженні, мали „біженці" перейти справжню школу жидівської ідеї й вернути назад жидівськими державними мужами. Так і сталося,.. Пролєтаря і капіталіста обєднала далеко там, за морем, спільна раса; повстав союз з метою

повалення зненавидженого царизму та православя. Коли в 1917 р. почала хитатися царська Росія, жидівські провідники були вже на місці...

Жидівський демаґоґ станув при громадському дзвоні, жидівський політик імив владу в свої руки, жидівський „ґенеральний штаб" станув на чолі армії — за кілька місяців цілий державний апарат опинився в руках „вибранців". З Америки йшли знову „фінанси" на ціле це підприємство. Вже в попередній частині представили ми нинішню радянську державу. Після цього вияснення стане яснішим, чому тримається там населення в постійному похміллі, в чаді переслідувань та в цілковитій мраці. Перед жидівськими провідниками ще довгий шлях походу на ціле людство: тому має ще прапор боротьби з капіталізмом, тому не сходить із уст демаґоґів іще брехня про освободжений пролєтаріят!

Разом із цим, поступає большевизм усе дальше й дальше. Московська централя розсилає на ввесь світ затроєні стріли; ці стріли вміють знайти все невдоволених. Де не вистарчає марксізм, імається там инших середників. Білий чоловік перестав уже бути святістю; мурин, мароканець чи індієць знають уже гаразд, що білого чоловіка можна теж вибити, а то й убити. Для жидівських аґентів оця свідомість знаменитий підклад. „Долів із владою білих" — лунає здовж Азії та Африки. Жидівські хитрощі кидають увесь світ у гіпнозу; треба якнайбільше бунту, треба кровавого похмілля: знищений та висилений чоловік тим краще вложить опісля на себе ярмо. Так сталося м. ин. і з російським большевизмом. Добряга — обиватель привикає щораз більше бачити в особі Лєніна доброго вуйка, який пречінь хоче завести рай на землі. Дарма, що цей самий Лєнін здусив усяку свободу слова; дарма, що дає смерть за найдрібніщий прояв свобідної думки; дарма, що він викорінив просто все людське з чоловіка. Для багатьох він „велика людина зі сльозою на очах, з раєм у руці". Деякі порівнують його навіть із Христом — настільки опанувала людий сліпота!

В одному оповіданні українського наддніпрянського письменника, Миколи Хвильового, читаємо ось-які слова філістра-жінки, яка мимо всього хотіла би знайти якусь точку опертя для себе й своєї родини в радянському суспільному порядку: „Я знаю," — каже вона до доньки-чекістки, чого ти хочеш; тобі б як би Лєнін і Троцький і товариш Раковський прикрили усі учрежденія, а папашенька без шматка хліба зостався... Ну, ні: вони люди розумні і симпатічні, цього сурйозно не зроблять".

Події їдуть своїм ходом, а над ними всіми — допуст Божий! Пястук ворожої могутности втискається у наше

тіло: ми не перестаємо й дальше зраджувати християнських засад та законів. Це допуст Божий! Це фатальність, яка прибрала собі вже навіть символ. Довідуємося про нього із одного звідомлення з глибин большевицького пекла: Один дунський консулярний урядник мав нагоду бути присутнім на святі революції. На цьому святі мало відбутися теж відслонення памятника в одному із публичних садів. Вийшов на трибуну комісар. Промову його привітали вистріли гармат. Комісар у своїй бесіді став роздумувати, кому треба б посвятити новий памятник. Каїнові, ані Люциферові — ні, бо це тільки мітичні постаті. Памятник треба посвятити „предтечі світової революції", зрадникові „буржуазного пророка Ісуса Христа! Хай живе світова революція!"

Вулична дівка підійшла по цих словах до вкритого ще памятника і відслонила перед зібраним народом погруддя Юди Іскаріотського. Деякі селяни перехрестилися — каже звідомлення. Сором вдарив у лице християнському народові...

Памятник Юди є тут символом нинішньої епохи. Відчинено великий ярмарок: майже всі тягнуть туди, щоби проміняти за срібняки свою християнську традицію. Вони: фарисеї та книжники — стоять збоку та тішаться з приводу такої ціни, як тішилися тому дві тисячі літ...

Що ж опісля? який кінець цієї пісоньки? Св. Письмо каже про це коротко: „Коли Юда пізнав, що він вчинив, став жалувати, кинув срібло посеред святині й пішов: узяв шнурок і — — —

Микола Бердяєв

ХРИСТІЯНСТВО Й СОЦІЯЛІЗМ.

(Маркс — представник жидівської месіяністичної ідеї в земному змислі).

Живемо під знаком гарячих змагань поміж християнсвом і соціялізмом. Неважко також у наших часах за ріжнородні спроби наблизити до себе соціялізм і християнство. Не менш виразно вплітається в ці взаємини християнства й соціялізму ще й третій чинник: міщансько-капіталістичний світогляд 19. і 20. століття. Християнство й соціялізм неґують у рівній мірі нинішний світ; у цьому запереченні вони на-вид сходяться зі собою. Проте, їхнє наближеннє тільки позірне, як позірне противенство між міщанським і соціялістичним світоглядом: тут і там цей самий світ, один дух. Соціялістичний світ росте на таких же підвалинах, що й міщанський, — буржуазний. Міщанський дух не з того самого жерела свою віру, що й соціялістичний. Одна й ця сама віра в оцей „світ", одні й ті самі простування до благ цього світа — окрилюють в рівній мірі соціялістичного й міщанського духа. Соціялізм є доведеною до кінця, широко закроєною і признаною буржуазністю (буржуазним світоглядом). Соціялізм бажає, щоб усі стали буржуями та власниками буржуазно-міщанських благ. Движущою силою соціялізму є міщанська, буржуазна жадоба. Хто ж бажає стати сам буржуєм, засісти на його стільці в житті — цей не неґує буржуазного духа та буржуазно-міщанської ідеї. На очах поколінь відбувається сцена зудару двох буржуїв, які в однаковій мірі навіжені жадобою світової влади та земських дібр, які розривають та шарпають між собою один і цей самий уділ у житті. Буржуазність не є якоюсь громадською категорією; її носій не творить ніде кляси. Вона є духовою категорією й тому може проявлятися в кожній клясі. В такому випадку, треба її поборювати духовим, реліґійним шляхом, радикальною переоцінкою світа, а не шляхом зміненого розділу земських дібр. Робітник може бути в душі таким же буржуєм, як і фабрикант. Жадоба багацтва, завись — продукують буржуїв з негіршим успіхом, як посідання майна.

Відвічні зав'язки буржуазности помічує та відкриває уже Євангеліє. Духова буржуазність зявилася на світі далеко скорше, як капіталістичний світ XIX. століття з його боротьбою пролєтаріяту та буржуазної кляси. Буржуазність,

як духовий чинник, є виключною орієнтацією на видимий світ, є втратою духової свободи та неспосібністю вірити в невидимий світ, то б-то є виключним розмилуванням у „світі“ (в розумінні Євангелія), є рабською залежністю від матеріяльного світа. Соціялізм є піднесеною до найвищого життєвого прінціпу любовю до „світа“ та змаганням до його опанування. Він хотів би устроїти життя так, неначе б не було нічого „невидимого“, хотів би обдарувати нас „світом“, якого, як велів Христос, ми не повинні любити. Було би безглузно думати, що буржуазна ідея може стримати або перемогти соціялізм, але в такій самій мірі не може й соціялізм побороти буржуазну ідею. Він є кінцем старого життя, але не початком нового. Для християнина є соціялізм великою брехнею. Соціялізм не є противенством до капіталістично-буржуазної громади, бо він з тієї самої крови й кости, — він є ворогом християнства. Буржуазна безбожність і соціялістична безбожність є одною й тією самою безбожною самовистарчальністю.

Дух буржуазности живе від початку світа. Перший чоловік, Адам, попав уже в його пута, коли відступив від Бога та підпорядкував своє життє матеріяльному світові. Проте, найвищий свій вершок осягнув цей дух у промислово-капіталістичному світі XIX століття; це століття можна тому без вагання назвати буржуазним. В цьому буржуазному столітті оцінювано чоловіка не після того, чим він є, але після того, що він має; не після його внутрішної вартости, а після його соціяльного положення. Проголошеного християнством абсолютного значіння людської душі — буржуазне століття не признало. Це значіння душі відкинув передусім соціялізм; він найменше з усіх є спосібним оцінювати чоловіка після його внутрішньої вартости. Соціялізм повернув людий у бездушну, суспільну категорію; він дивиться на чоловіка, як на носія байдужої під оглядом якости праці. Капіталістична громада оцінює чоловіка мірою його влади, яку дає багацтво; соціялізм цінить також владу, але таку, яку дає міра продуктивної праці. В обох випадках, рішає не якість, а скількість. В обох випадках міриться значіння чоловіка його зовнішним положенням: його буржуазними, чи пролєтарськими привілеями. В заперечуванні чоловіка робить навіть соціялізм ступінь дальше, як капіталістичний світогляд: в консеквенціях підпорядковує він чоловіка колєктивові.

Христос сказав, що лекше верблюдові перелізти через дірку від ігли, як багачеві дістатися до неба; він мав на гадці душу багача, думав про можливість її рятунку. Багацтво є одним із духових станів, а не суспільним становищем. „Багач“, це той, що не хоче й не може піти за приказом Христа: Шукайте передусім Божого царства,

а все проче додасться вам". Він мишкує вперід за тією „рештою" і вірить, що царство Боже стане само шукати за ним. Соціялізм хоче завести такий устрій, щоби слова Христа відносилися в ньому до вбогих. Вбогість є, в розумінні Євангелія, також духовим станом, а не суспільним становищем. Бідний не стоїть у такій залежності від матеріяльного світа, як багатий; йому лекше шукати Божого царства. Соціялізм хоче цю велику прикмету вбогих знищити, хоче утруднити вбогому вхід до царства Бога. Російська соціялістична революція облекшила цей вхід многим багачам, але вбогим утруднила його непомірно. Важко доступити неба вбогому, якого серце затроєне ненавистю та бажанням відомсти, злобою та ненавистю; його небом стало вже царство цього світа. Соціялізм простує до багацтва, хоч багатих не любить. Тимчасом, християнство любить убогість, а гордує всякою ненавистю. Христос велів голодного накормити, а не — влити в його серце ненависть до ситого. Христос велів віддати бідному останню сорочку, але не казав здирати тієї сорочки. В першому випадку, прибуває в світі любови; в другому — ненависти. Соціялізм іде походом на багатих; проте буває, що несе їм поміч. Зате шкодить убогим; він затроює й нищить їхні душі. Соціялізм хоче такого ладу в світі, в якому не було би місця на „божого бідняжку", на св. Франциска з Асізі.

Братерство і рівність людий перед Богом, піклування про голодного — все те привело на світ уже християнство. В старинному світі найшляхотніші одиниці не могли зрозуміти ідеї братерства. Грецько-римський світ був аристократичним—і то, в чужому для християнства змислі. Щойно християнство оголосило безмежне значіння кожної людської душі. Без християнства не виринуло би ніколи соціяльне питання, бо бракувало б йому духових підвалин.

Сьогочасний соціялізм розвязує духову потребу спільного життя зовсім механічним і напрасним способом. Йому досить віри, що шляхом революцій і нагальних переломів, шляхом примусової орґанізації перебудує людство на засадах рівности та братерства.

Соціялізм хоче примусити людий бути праведними; він не має ніякого розуміння для духових намаґань, для морального геройства, для самопосвяти та любови. Всі духові та моральні завдання людства заступає соціялізм матеріяльною орґанізацією життя. Соціялізм засадничо вяжеться з матеріялізмом. Звідсіль, треба б його визнати напрямком, який усю міру важливости пересуває на грубо механічну та матеріяльну розвязку життєвих питань. Рятунку — спасення каже соціялізм виглядати не з середини, а зовні; не з огню духових

переворотів, а з успішного зросту громадських установ. Соціялізм не є революцією духа ; дух лишається старий. Соціялізм приносить розвязку життєвого питання старому Адамові, а не новому, відновленому в Христі чоловікові. Вірить, що братерство можливе без боротьби з гріхом, без побіди над гріхом. Під цим оглядом, виступає противенство між християнством і соціялізмом дуже різко. Братерство є виявом духа. Тимчасом, з виду згуртована громада може створити тільки товариство, орґанізацію. Дві ідеї, два царства: Христове брацтво й протихристіянська спілка — мусять поборюватися. Соціялізм не признає свободи духа, хоче без неї розвязати питання громади. Свобода духа може мати в собі зародок зла та терпіння, але з нею — обнятою Божою ласкою — вяжуться теж і прояви здоровля — щастя. Тимчасом, соціялізм ради позірного щастя відкидає цілу важливість свободи, не допускає її до голосу. Християнство є реліґією вільної волі та свобідної любови. Соціялізм є реліґією насильства та напрасного обєднання. Соціялізм паде під вагою переможеної колись Христом у пустині покуси: переміни каміня у хліб та визнання туземного, світового царства (Це виказав у ґеніяльний спосіб Достоєвський).

Як усі великі ідеї, які спонукали епохальні заворушення в історії, має й соціялізм старі, реліґійні завязки. Він коріниться ще в старогебрейській месіяністичній ідеї, в старожидівському хіліязмі, в жидівському вичікуванні Месії, як туземного князя, що заведе справедливість і заложить видиме царство Бога на землі. Оце розуміння приходу Месії веліло Жидам не признати Месії - Христа, Божого Сина, коли він зявився на світі в пониженій постаті. Ця хвиля творить зосередкування цілої всесвітньої історії. Не стало терпцю жидівському народові; він поставив рішуче домагання, щоб на землі запанувала справедливість, щоби повстало велике царство Ізраїля. Це саме домагання, ця сама нетерплячка — знайшли в иншій епосі иншого носія: ґеніяльного жида Карла Маркса, який у зміненій формі висказав ще раз старожидівську, месіяністичну ідею. Він переніс усі прикмети вибраного народу на пролєтаріят, та вибрану клясу, яка є покликаною стати рятівником людства та спасти його від зла, нещасть і несправедливости. Пролєтаріят став клясовим Месією, новим Ізраїлем. Після Маркса, є він одинокою клясою, яка є свобідною від гріховного визиску инших. Тому пролєтаріят є завязком правдивого людства. Тільки ця кляса є „власницею“ цілої правди, а другі кляси впали в буржуазну темінь, зогидивши свою свідомість гріхами „експльоатації“. В противенстві до скептичної демократії, яка „не знає справжньої волі народу“ й тому заводить свободу вибору, вважає

себе соціялізм знавцем правди, як також народньої волі, та відкидає длятого свобідний вибір.

Соціялістичний світ уважає себе своєрідною теократією. Соціялістична держава вводить власну, пануючу релігію; ісповідникам тієї офіціяльної релігії запевнено спеціяльне, упривілейоване місце. Влада в соціялістичній державі не належить до пролетаріяту, як до маси, а до тієї частини пролетаріяту, яка знає соціялістичну правду, яка є свідомим носієм пролетарської „ідеї". Це, очивидно, тільки дрібна меншість. Отут вяжеться вже соціялізм із диктатурою. Носії та знавці правдивої, пролетарської ідеї, то б-то месіяністичної ідеї, перебирають на себе завдання ширити її огнем і мечем і нагинати де неї не тільки другі кляси, але й цих пролетарів, які ще не пізнали своєї ідеї, свойого месіяністичного покликання. Правдивий, консеквентний соціялізм є в теорії — соціялізмом Маркса, в практиці: соціялізмом російських большевиків. Усе инше є на-половину соціялізмом, перехідною формою поміж соціялізмом і демократією, невтральною під релігійним оглядом соціяльною реформацією.

Соціялізм ступає у світ із релігійною закраскою; сам стає релігією, сам хоче спасти людство й тому не вяжеться з ніякою иншою релігією. Він є псевдорелігією, псевдотеократією; він є панованням сатани. Соціялізм є крайним, консеквентним виявом старого, як світ, квантитативного універсалізму, силуваної раціоналізації життя, напрасного єднання людий і насильної орґанізації земських дібр. Соціялізмові не бракує, очивидно, пригожої почви для зросту. Це треба доконче признати тому, хто надіється на успіх у боротьбі з ним, коли числиться на перемогу над ним. Соціялізм умів, именно, висунути як-раз це питання, яке непокоїть серце кожного нинішнього чоловіка та домагається відповіди й від християнина. Довкола чується думку, що підвалини капіталістично-буржуазного світа поставлені кепсько; всі мусять погодитися з тим, що цей світ є ворожим для християнства. Соціялізм, здається цьому й тому, несе смерть оцьому гріховному світові. Людська самотина, розбивання людства на атоми, які йдуть на себе постійною війною ради своїх інтересів — стають невиносимі. Скорше, чи пізніше — мусить вибухнути посеред них духовий та матеріяльний голод. Анатомізм та індивідуалізм XIX століття й цілої нинішньої культури є результатом занепаду християнства, є нарушенням суспільного порядку, після якого повинен матеріяльний принціп підпорядковуватися духовому. Маркс не винайшов економізму нашої безрелігійної епохи; він відтворив тільки те, що діялося вже в дійсності. Точка тяготіння пересунулася з духового життя — як в одиниці, так і в суспільності. Всі поверну-

лися проти всіх. Посеред того, виявився соціялізм тільки другою стороною цього індивідуалізму та анатомізму, цього духового розпаду суспільности. Для нього людина є також атомом, що повинен боротися за свої інтереси та тільки ради них гуртуватися з другими. Соціялізм не знає орґанічної злуки, не знає духової громади, не є цілістю, для якої повинні підпорядкуватися інтереси одиниць і кляс. Пролєтаріят, колєктив, комуна — не є духовою єдністю, є тільки механічним зведенням до купи атомів; є обернення індивідуалістичного розкладу, є покутою за цей розклад. Індівідуалізм і колєктивізм заперечують у рівній мірі онтольоґічні підвалини суспільности

Соціялізм виступив зі своєю місією тому, що християнське обєднання людий не здійснилося, що так званий тільки християнський світ не відновився в братерському дусі. Творення християнської спільноти, правдиво християнської громади — це не тільки завдання морально наставленої одиниці. В тому дусі треба відновити й душу народів та суспільностий — в дусі понадіндивідуальної орґанічної єдности. Суспільність не може складатися з атомів, але з корпорацій, брацтв — словом, з орґанічних обєднань. Це не є вже завданням поодинокої християнської душі, але завданням Церкви. Треба простувати до спільноти з середини, треба влучити людство в церковний орґанізм. Цього не можна осягнути зовнішним, механічним способом; це вдасться добути тільки за поміччу свобідної людської волі та Божої ласки. Християнське брацтво є громадою Божої ласки, а не обєднанням під прапором якогось права. Царство Боже ступає невидимими кроками, воно не буде побудоване на взір царств цього світа.

Правдива християнська суспільність мусить розвязати кинене соціялізмом питання. Питання, чи люди є собі братами, чи вовками — є питанням християнським: так добре християнським, як і соціяльним. Поки чоловік, відповідно до своєї старої природи, живе в гріховному світі, мусить підчинятися законові, а не самій ласці; мусить теж виповняти закон. Цим постулятом виправдується змисл держави. В господарському житті мусить підчинятися домаганням реґуляції продуктивности, инакше впаде в нездорові соціяльні мрії. Нерівність є передумовою зросту життя. Простування до абсолютної рівности в соціяльному житті є утопією. Шлях до нового християнського життя — не тільки індивідуального, але й суспільного — веде не почерез огірчення вважаючих себе Божими насербами, а через спокутування вини Божими синами. Каяття веде до нового життя та визволює з кігтів поганої минувшини. Ворожнеча огірчених повертає їх натомісць, в рабів зненавидженого

вчора. Соціялізм хоче збудувати своє царство не на психольоґії вини, а на психольоґії огірчення. Тому він неспосібний створити нове життя. Він може бути тільки реакцією проти злої, поганої минувшини.

Два шляхи отвираються перед чоловіком; шлях християнської свободи та любови, шлях свобідного, Божою ласкою освяченого, виповнення християнських заповідий або — шлях напрасного та насильного обєднання людий у злобі та ненависті, шлях: протихристіянський. Посеред нинішних відносин несила буде довше витримати; пора рішатися. Соціялізм ставить есхатольоґічне питання; в цьому його заслуга. Мусить початися нова християнська епоха, в якій Церква повинна дати відповідь на питання про судьбу людської громади.

Достоєвський каже, що проблєм соціялізму є передусім „питанням Бога й безсмертности". Мусимо схрестити мечі з соціялізмом не як „буржуї", бо буржуйський спір з соціялізмом є безсильним, але — як християни. Соціялізм є ознакою, що християнство не виповнило свойого завдання в світі. Але тут не винно християнство. Християнські пророцтва не грішили оптимізмом; вони передбачували, як важко покотиться справа вперід. Проте, свобода духа все з нами; тим самим начеркнений наш обовязок перед Богом і людьми.

ЛІТ.-ВИД. ІНСТИТУТ

ДОБРА КНИЖКА“

Львів, ул. Содова 4.

ВИДАННЯ ВЛАСНІ ЗГЛ. СКЛАДОВІ.

При замовленню замісць заголовків книжок, вистане подати порядкові числа з того цінника. Порто платить замовляючий [до 1 кґр. 1 злп., від 1 — 5 кґр. 1.80 злп.) Книжки зазначені § надаються для молоді.

Белетристика.

(оповідання, повісти, драми й. т. п.)

пор. ч.	заголовок	ціна осн. зл.
§ 1)	Бавберґер: В печері пустинника 2 томи ілюстр.	2·40
§ 2)	Бандрівський. На ясний шлях . . .	1.—
§ 3)	Бесіє Малий Петрусь, ілюстр. опов. . .	0·60
§ 4)	Валь: В огні і крові, ілюстрі опов. . .	1·20
§ 5)	Валь: Б копальнях Сардиній, ілюстр. опов	1·20
§ 6)	Валь: В підземеллях Риму, ілюстр. опов.	1·20
§ 7)	Ерґензен: Притчі (9 оповідань з данського)	1·—
§ 8)	Кабаровська: Тарас Пастушок, сценка для дітий	0·50
§ 9а)	Радзикевич: Шляхом туги, — повість .	2·—
10)	Костельник: Пісня Богові, вічна драма чолвіка	2·—
11а)	Лондон: Оповідання південного моря .	2·25
§ 12)	Май: Воскресеннє, ілюстр. опов. для молоді .	0·60
13)	Петрійчук: Про це що люблю я (розкішне видання) . .	3·—
14)	По: Червона смерть й ин. оповідання .	0·70
§ 15)	Сванзон; На филях моря, ілюстр. опов. для молоді . . .	1·20
16)	Семчук: Метеори, люксусове видання . .	2·00
16а]	Сказинський Р.: В падолистові роковини .	0 20
§ 17]	С. М.: Україн. Йов. ілюстр. новість у 2 томах . . .	2·40
18)	Фін: Жертва дитини, ілюст. опов. для молоді	1·20
19)	Франко П.: Полковник Абазин. істор, оповідання	0·45
§ 20)	Честертон: На темних стежках, ілюстр. опов. 2 томи . .	2·40
21)	Шторм: Осеро Іммен, новеля	0·60

В ДРУКУ

21а]	Честертон: Знак зломаного меча оповідання	0·50
21б]	Честертон: Крилатий кинджал, оповід. .	0·50
21в]	Честертон: Гріхи князя Сараден. оповід. .	0·50
21г]	Честертон: Дивне самогубство, оповід.	0·50

Наука — Реліґія

23)	Др. Г. Костельник: Народня чи вселенська Церква . . .	0·60
24)	Др. Г. Костельник: Границі демократизму. соц. студія . . .	4·—
25)	Др. Г. Костельник Ломання душ: (про Франка, Винниченка, Тичину, літературно-крит. студія	2·—
26)	Др. Г. Костельник: Появи духів, 1923 .	1·—
27)	Марієнко: Ради для нежонатих і тих, що хочуть оженитися	0·30
27а)	Кучабський: Большевізм а сучасні завдання укр. заходу . .	2·50
28)	Др. Чубатий; Державний лад. Правн. студія	1.20
§ 29)	Бодревич: Стежечка в рай, підручник для набож. до Пр. Діви Марії з 25 ілюстр.	2·00
§ 30)	Математика й реліґія	0·5
§ 31)	Голос катакомб	0·5
§ 32)	Молебен до св. свщм. Йосафата .	0·10
§ 33)	Памятка з ювилейної місії . . .	0·10

§ 34) Образки св. свщм. Йосафата, сто штук 1.00
§ 35) Др. Яросл. Левицький: Життя св. Йосафата 0.30
36) Кміт: Науки на всі свята цілого року 4.—
§ 37) Др. Г. Костельник: Христ. апольоґетика (1925) підручник 5.25
§ 38) Лужницький Л.: Доґматика (1925) шк. підр. 6.40
39) Петров: Євангеліє основа життя . . . 1.20
§ 40) Досконалий жаль ключем до неба 0.90
41a) Левицький Яр.: Гомілетика (1925) 2.50
§ 42) Левицький Яр.: Історія христ. Церкви, шк. підр. 2.80
§ 43) Мартинків: Літурґія св. І. Злат. на два гол. ноти 2.—
44a) Статут Марійських Товариств (1925) 0.50
§ 45a) Золотий ключ до неба, збірник молитов (1925) 0.50
§ 46) Церков у боротьбі 0.50
47) М. Голубець: Галицьке малярство — 1926 3—
48) В. Семків: Календар св. Йосафата на 1926 рік та шематизм клиру всіх українськвх зєдинених епархій (в друку)
49) Кишеневий календар на 1926 рік 0·50
49a) Стінний (аркушевий) календар на 1926 рік 0.50
50a) Большевики, Жиди і Христіянство 1·—
51a) М. Тимофіїв: Жиди і народне господарство України . . . 1·50
§ 52) Біленький! Біблійні образки, шк. підр. 1.25
§ 53) Біленький: Наука віри, ілюстр. шк. підр, 2.50
54) Левицький Яр.: Переклад псальмів (1925) 2.50
55) Костельник: Три розправи про пізнання [1925] 6.—
56a) Церква у боротьбі 0.50
56б) Чиїм ділом Церква? 0.50
57) Сосенко Кс.: Пражерело укр. рел. світогляду 3.—
58) Вишивки всіх повітів Галичини — 20 кольорових таблиць у переплеті 25.—
59) Квітка - Основяненко: Твори, 2 томи . 10.—
60) Франко П.: Підручник шведської руханки 3.—
§ 61) Франко П.: На самітнім острові оповідання . 0.25
§ 62) Франко П.: Перша сповідь оповідання . . 0·15
§ 63) Франко П.: Різдвяна пригода, оповід . 0 25
64) Франко П.: Цзчкар Демко, оповід. . . 0 70
§ 65) Франко П.: Пластова пригода, оповід. . 0·25
§ 66) Франко П.: Сон маєвої ночі — сценка 0·20
§ 67) С. Шелухин: Назва України — з картами 0 70
§ 68) Франко П.: Населення й територія Уяраїни 0 70

1. На бажання шлемо більші цінники, а також спис драматичних і музичних творів.

2. При замовленнях посилається найменше половину належитости згори чеком [конто у Варшаві: М. Мох — Львів — ч 150.560], або переказом. За решту можна заплатити при відібранню книжок [у післяплаті].

Ціни для Америки й Канади 5 сотиків - 1 цент; 1 осн. Злотий — 20 центів; 50 сотиків — 10 центів; 5 осн. Злотих — 1 доляр.

[Американці шлють гроші в реджістрованім листі. —З Чехословації гроші слати до „Подкарпатського Банку“ в Ужгороді, для „Доброї Книжки“].

Ціни книжок можуть змінится. За післяплатою низче 2 зол. не висилаємо.

Замовлення адресується

ЛІТЕРАТУРНО-ВИДАВНИЧИЙ ІНСТИТУТ

„Добра Книжка“

Львів, ул. Содова 4.

ПЕЧАТАНО НА ПРАВАХ РУКОПИСУ.

НИВА

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

Проповідь на котру небудь неділю в літі.

(Начерк).

О праці.

„Коли хто не хоче працювати, нехай не їсть“ (II. Сол. 3, 10).

Вступ. В тих неділях через літо читаються євангелія о проповіданню й діланню Господа нашого Ісуса Христа, як він ходив по городах, селах і пустинях та навчав народ і творив чуда.

Літо се головна пора для праці, і тому св. Мати Церква й дібрала такі євангелія для літних неділь. А тому годиться, щоб нинішня наша наука була о праці в освітленню св. віри. Господь нехай буде нам у помочи.

I. Св. Письмо Нов. Завіта говорить про працю лише принагідно. А се тому так, бо обовязок і гідність праці для християнина повинні бути самозрозумілою річю. Св. Письмо головну увагу присвячує найглибшим тайнам нашого життя: звідки ми? куди йдемо: яка ціль нашого життя? як маємо відноситися до Бога, до инших людий? і т. д.

А в світлі тих знеслих, основних правд розяснюється також наше буденне життя — отже й те, як християнин має відноситися до буденної праці.

Св. Ап. Павло пригадує Солунянам жидівську приповідку: „Коли хто не хоче працювати, нехай не їсть!“ (II. Сол. 3, 10). На иншому місці до тих самих Солунян пише: „А просимо вас, браття, щоби ще більш зростали, і старалися жити спокійно і робити своє діло і працювати своїми руками, як ми вам заповідали, щоби ви чесно поступали з тими, що є осторонь (т. є з поганами), і нічого не потребували“ (I Сол. 4, 11—12). І знова: „Ми чули, що деякі між вами жиють не так, як треба, нічого не роблять, тільки пустим займаються. А таким приказуємо і напоминаємо в Господі Ісусі Христі, щоби вони в мирі працюючи, їли свій хліб“ (II Сол. 3, 11—12).

Ось маєте, браття, слово боже про наш обовязок до праці і про гідність праці. Св. Ап. Павло в імени Господа Ісуса Христа всім християнам наказує працювати.

II. Перші християни дуже ріжнилися від поган під оглядом праці. Для поган праця була чимсь ненависним, понижаючим, прокляттям богів. (У Славян: богатий — той, з ким бог, кого бог любить; убогий, небогий — той, кого бог опустив).

Кождий хотів добре жити, а нічого не робити — отже хотів споживати плоди чужої праці (звідси грабіжні війни, невільники). А якщо котрий охотно рвався до праці, то тільки з лакімства, аби собі або своїм дітям роздобути таке майно, щоб опісля вже не потребувати працювати. Такий працював надмірно, часом грішив скупарством, робив кривду иншим, використовував їх для збогачення себе. А християни любили працю. Всяке своє діло сповняли радо, солідно і витревало — не з лакімства до гроший, але задля божої постанови (волі). Не робили кривди другому, але ще спомагали своєю працею инших. Звідки така ріжниця між поганами а християнами під оглядом праці? Погани „не мали надії“ (I Сол. 4, 14) — надії на щастя в другім життю. Тому тут на землі хотіли розкошувати, бо думали, що чоловік на се сотворений. Так воно й до нині для всіх тих, що не мають віри в друге (красше) життя. Майно для поган було єдиний скарб. А для християн Бог є найбільшим скарбом, і тому християни люблять працювати, бо Бог так хоче.

III. Також дикуни не люблять працювати. Наче діти. Наче звірята. Чому? Бо не знають цілої вартости праці — не думають про се, що їх у будучности жде. Дикун не робить собі запасів поживи, дбає лиш про два-три дні наперед. В наслідок того дикуни часто голодують і з голоду вимирають. — Освічений чоловік знає, що чоловік працею стоїть. Однак не всі освічені люди однаково відносяться до праці: погани — християни. Се залежить від їх віри.

IV. Є деякі місця в св. євангелію, котрі вороги Христа натягають і вивертають їх змисл так, що — мовляв — щирий християнин не повинен нічого працювати, тільки жити так, як „птиці небесні“, або як жебраки. Звичайно поклику-ються ті лукаві вороги Христа на слова Христові: „Не журіться вашим життям, що вам їсти і пити і т. д.“ (Мат. 6, 25—34). Однак Г. Іс. Христос зовсім виразно каже, як розуміти сі його слова: Християнинови передовсім треба працювати для вічного життя, памятати про душу; а не щоб свою душу віддавати мамоні; та при праці треба памятати, що остаточно кожде наше діло залежить від божого благословення.

V. Яснаж річ, що чоловік сотворений для праці:

1) Чоловіка Г. Бог лишив самому собі, щоб він себе самого усовершив і творив собі долю. „Як собі постелиш, так будеш спати“. Чоловік усього мусить вивчитися (звіря всьо дістає даром), всьо осягнути за ціну праці (у дітий: ходження, мова, писання; у старших: хата, пожива, одіж

і т. д.). І не тільки дочасне життя залежить від нашої праці, але й вічне: діло нашого спасення є ділом нашої співпраці з ласкою божою.

2) Чоловік не може обходитися без плодів праці. Коли самі не будемо працювати, то зїдати-мемо плоди чужої праці — будемо тягарем для инших. А „щастям є радше давати, як приймати“ (Дї. 20, 35).

Однак праці є ріжнородні. Мусить бути поділ праці, як між органами в тілі (Римл. 12, 4—8). Нехай отже ніхто як думає, що лише се праця, що він робить.

3) Маємо святу заповідь, яку підносить св. Апостол Павло: „Мусимо ми сильні немочи безсильних носити, а не собі догоджувати“ (Римл. 15, 1—4).

Мусимо виховувати діти, доглядати хорих і старців, помагати вбогим.

4) Тільки працею осягнемо спокій душі, вдоволення, радість. І охоронимося перед усякими спокусами й гріхами. Бо коли чоловік не працює чесно, то діявол тягне його до своєї праці — до ріжних гріхів („in otio diabolus“).

В нинішних повоєнних і нещасливих часах повинні ми два рази тільки працювати, як передше, але й два рази стільки молитися, щоби заслужити собі красше „завтра“. Амінь.

о. Г. Костельник.

Проповідь на свято Успення Пресв. Богородиці.

(В скороченню.)

„Марія добру часть вибрала, котра не відбереться від неї“. Лука X. 42.

В с т у п. Може здаватися, що св. Церква кривду наносить нинішному святу Успення, коли каже нам слухати в церкві св. Євангелія, котре ні словечком не говорить про Матір Божу Марію. Не чуємо ні про життя сеї, котра пращається зі землею, ні теж про Її смерть, котрою Вона зачинає те друге, блаженне життя в небі, не чуємо й про Її небесну славу, яка припала Їй в нагороду.

Хоч св. Євангеліє, призначене на нинішне свято, ніщо не згадує про Марію, Матір Божу, але хто не бачить, як дуже теєж св. Євангеліє відповідає нинішній святочній хвилі? Хтож не відчуває, що євангельська картина про дві сестри, про Марію, сидячу у стіп Христових, красно і чудово стосується до Пресв. Богородиці, до Її життя, смерти і прославлення.. Чиж не той сам Спаситель, що гостив у домі обох сестер Марії і Марти, загостив у своїм св. Воплоченню і до Марії, Непорочної Діви? Чиж не Він сам зволив при-

*

няти від неї людське тіло, людську кров, словом цілу ту людську послугу, якою наділила Його свята Діва Марія? Чи був коли час, чи була хвиля в життю Марії, в якій Вона не сиділаб у стіп Христових, у якій Вона не булаб близько Ісуса Христа? Про когож то, як не про Марію, каже св. Письмо (Лука II. 19), що вона зберігала всі Його слова і порівнювала в своїм серцю? А коли нині згадуємо Її смерть, як Вона залишає землю, як покидає світ і всьо, що його, то щож инше маємо на памяти, як не Христа, котрого Вона вибрала і до котрого відходить, щоби на віки бути біля Нього? Щож може бути красше, що солодше, як те, що Марія, відвязана від землі, входить до неба, щоби тут на завсіди усісти у стіп свойого Ісуса і Пана і безнастанно насичуватися словами Його любови? О, справді за життя, в смерти і по смерти Марія добру часть вибрала, котра не відбереться від неї.

Одначе не думайте, що ту добру часть, котра Їй не відбереться, Марія вибрала без труду, без усильної праці над собою. Як ласка Божа, так і сам датель ласки Христос, не приходить до душі неприготованої. Нічим иншим, тільки своїми чеснотами Марія запевнила собі те трівке посідання Христа і Його щастя, яке ніколи не відбереться від Неї. Передусім три чесноти віддали Їй в тім ділі незвичайну прислугу та приготовили Їй простісінкий шлях до безсмертного Щастя і Радости. Сі чесности — се любов, невинність і покора. Про них буде мова в нинішній науці.

I. Кожде людське сотворіння мусить перейти поріг смерти, щоби дістатися до Бога. „Призначено, каже святий Павло (Євр. IX. 27), людям раз умерти, а відтак суд". І тут нема виїмку для нікого. „Що буде з народом, те саме й з священиком; що буде слузі, те й панови його; що служниці, те й пані її; що з купуючим, те й з тим, хто продає; що довжникови, те й тому, хто дає позичку; що з лихварем, те й з даючим лихву" (Ісаія XXIV. 2), — одним словом всі і кождий з окрема вмремо.

Чиж отже Марія мала бути виїмком? Чи не мала в собі всього, що людське? Чиж вона одна малаб бути иншою, як усі люди, як сам Христос, котрий скінчив своє життя смертю? Прецінь Вона була людською дитиною, прецінь і Вона мала тіло, котре нищиться, розкладається, котре очевидячки йде до смерти. О, так, навіть ласка божа не звільнює нікого від сьої тяжкої днини, від смерти. Щоб отже дістатися до безсмертного Щастя-Христа, то й Марія мусіла позбутися земської, смертної поволоки тіла, мусіла землі віддати своє тіло і сею людською смертю отрясти зі себе всьо, що тлінне, смертне і дочасне.

Одначе не представляймо собі, що Марія мала сповнити сей загальний закон звичайним способом. Вона, Непо-

рочна, не підлягала тим самим способом, що кождий із нас, сьому засудови, який Господь проголосив у раю: „смертю вмреш“ (Бит. II. 17), „вернешся в землю, що з неї й узято тебе“ (Бит. III. 18). Як чудесно Вона одержала Христа за свого життя, так і чудесно мала Його посісти по своїм туземнім перебуванню. Тому Її життя мала закінчити незвичайна смерть.

Якаж се смерть, що має завершити життя благословенної між жінками? Яка причина Її успення? Одну відповідь дають св. Отці і церковне вірування. Вони визнають, що безмежна любов Марії до Бога і Христа наслала кінець Її життю. Вона то розлучила тіло від душі, вона пірвала тілесні і земські звязи, які не дозволювали Марії досконало вибрати добру часть, котра на віки не відбереться від неї.

Пр. Діва Марія мала душу, наділену повнотою ласки, мала розум, яким найліпше з поміж усіх сотворінь розуміла Бога і Його справи, мала волю, слухняну на Бога і натхнення і слова, мала серце, котрим любила Бога, що й для неї проголосив свій закон: „Любитимеш Господа Бога твого всім серцем твоїм і всею душею твоєю і всею думкою твоєю“ (Мат. XXII. 37). Вона — сотворінням Божим, а Бог Її Сотворителем. Вона Його служкою, а Він Її безмежним Паном. Вона земна порошинка, а Він Володар світів, Пан життя і смерти. Вона дочасна, переминаюча, а Він вічний Бог, єдина краса, добро і щастя. Чи те все не змушувало Її любити Бога, а любити щиро і над усьо?

А „коли прийшла повнота часу“ (Гал. IV. 4) і Бог зробив Її Матірю свойого Сина, то Її любов одержала новий приріст. Вона стала Матірю Того, котрого мусіла любити як Бога і як свойого Сина. Дві любови злялися в один любовний вогонь, котрий ніколи не вгас, але навпаки збільшався з ходом днів, тижнів і літ. Ласка і природа злучилися разом, щоби ділати на серце Марії і залляти його надміром любови. Якаж сила сеї любови, яку рівночасно розпалювала природа і ласка! Природа — тому що Вона була Матірю і любила свойого Сина, ласка — тому, що Марія була сотворінням і любила Бога. Пресвята Мати Божа, каже св. Амадей, любила Сина любовю, яка належалася Богови і любила Бога любовю, яка належалася Синови. Тому людський розум не пійме її ніколи, не пійме тих любовних глибин, якими наповнювалося серце Марії. Глибінь одною любови прикликала глибінь другої (Псал. XI. I. 8).

Колиж уже кожда людська любов має одно бажання, себто — бути при любленім, так подумаймо собі, як і ся божеська любов Марії, мусіла горячо бажати бути при Бозі і при Христі! Коли неприсутність молодого Товії на протязі одного року витиснула тільки сліз і тільки терпіння завдала його матері (Тов. X. 4 сл), то щож діялося в серцю любя-

чої Марії, коли Вона була далеко від свого Сина, коли ще тіло привязувало Її до сього світа! Коли св. Павло так горячо бажав розвязатися з тілом і бути з Христом, бо се далеко ліпше (Филип. I. 23), то щож сказати про Марію, котрої Павло був лише тінею! Який смуток залягав на Її серце, коли бачила, що тільки перед нею відходить до Христа, а Вона остається на землі. Кілько то разів кликало Її Серце на вид смерти праведних і знаних Їй осіб: Мій Сину, чомуж мене оставляєш? Як прагне ланя води з потока, так багне душа моя до тебе, Боже! Душа моя жадає Бога, живого Бога. Колиж, Сину мій, прийду і явлюся перед Твоїм лицем (Псал. XLI. 1, 2). Виведи з темниці тіла душу мою, зглянься на мій поклик (Псал. CXLI. 6, 7).

І прийшов вкінці той бажаний час. Марія віддала свойого духа в руки Сина Спокійно заснула в Бозі, знеможена тугою за Христом Як легонький подув вітру відлучує спокійно з дерева зрілий овоч, так безмежний подув любови розлучив душу Марії від непорочного тіла. Воно пішло в землю, смерть одняла його, але не на довго Друга чеснота, себто чистота-невинність, не дала йому лишитися в землі і воскресила його до нового, нетлінного життя.

II. Святе тіло Марії, престол невинности, святиня воплоченого Бога, не могло оставати в гробі. Добра часть, яку Марія вибрала, мусіла дістатися і Її тілу на те, щоб і від нього ніколи не відібралася. Сього доконала невинність Марії. Вона захоронила його від зіпсуття, вона воскресила його передвчасно до славного життя. Вона зготовила йому прославлення і вічне щастя в небі коло Бога і Христа. Застановімся і над сею правдою.

Кажемо найперше, що ангельська невинність була для Марії немов ліком, який захоронив Її тіло від зіпсуття. Невинність Марії удостоїла Її ласки, що небесний Обручник Ісус Христос вибрав Її на свою матір, невинність тіла Марії була причиною, що Христос і своє тіло взяв від Неї, невинність остала у Неї і по різдві Христовім, невинність також мусіла заховати ненарушеним Її тіло і по смерти. Бо й відкиж походить се, що людські тіла псуються і розкладаються? Св. віра нас навчає, що наше тіло має в собі зародок гріха, або як виражається св. Павло: воно є грішним тілом (Римл. VIII. 3), і тому мусить псуватися та нищитися. Навіть тіло праведних і вибраних мусить перше бути знищене, щоби відтаїк могло получитися з прославленою душею, відповідно до слів святого Письма: „Що тіло і кров не можуть доступити царства Божого“ (I Кор. XV. 50). А чи можна сказати, що й тіло Марії було грішним, що й воно носило у собі „пажить гріховну“? Така мова ображає Її і зневажає Її найкрасший привілей — Її непорочність. Вона вся чиста і нема в ній скази (П. пісний IV. 7). З неї Христос,

сама святість. узяв своє тіло і якжеж воно моглоб бути не святе, не божеське?

Та невинність не тільки захоронила тіло Марії від зіпсуття, вона ще перед часом загального воскресення прикликала його до нового, славного життя. Невинність воскресила тіло Марії. Чиж не випадало, щоб так сталося? В хвилі смерти се тіло вже дозріло до небесної слави, не мало ні в собі ані поза собою ні тіни гріха, то чомуж мавби Господь залишити його на довше в землі? Невинність того тіла потягнула Бога з небес. Чомуж отже та сама невинність не мала й тепер прискорити ділання сили Бога-воскресителя? — Тому визнаємо всі побожно, що Син Марії ще перед часом воскресив тіло Марії і забрав його до неба. „Въ рождествѣ бо, співаємо в нашім богослуженню (15 го серпня на утреннім каноні), дѣву якоже сохрани, тако въ гробѣ тѣло соблюде нетлѣнно і спрослави божественним преставленіем".

Забрав Христос воскресше тіло Марії до неба, щоби тут прославити його вічним щастям, на яке заслужила собі невинність. О так, невинність се та чеснота, яка вже тут на землі робить з людей ангелів, а там у небі має окрему нагороду і прославлення. Якої нагороди, якого прославлення удостоїлося невинне тіло Марії, котра своєю чистотою перевисшає Серафимів та Херувимів! Тому й св. Письмо незвичайними словами малює нам небесну славу невинного тіла Марії, коли говорить нам про жінку одягнену в сонце, а міцяць під її ногами, а на її голові вінець з дванайцяти звізд (Обявл. XII. 1). Так то Бог і Обручник чистих душ нагороджує невинність тіла.

От маємо, мої дорогі, перед собою Марію, в якої дві чесноти, любов і невинність, доконали незвичайної переміни і запевнили Її вічне посідання доброї части. Любов позбавила Її смертельного тіла, а в заміну за се невинність дала Їй тіло нове, воскресше. Остається ще третя чеснота — покора, котра посадила Марію на престолі в небі і звінчала Її на Царицю неба і землі. Тож бодай короткими словами представмо собі, як покора впроваджує Марію на престол небесний і як вінчає Її.

III. Як Христос Господь через свою глибоку покору одержав славу і царство над усім небесним, земним і підземним (Фил. II. 7 сл.), так також треба було, щоб і Марія через покору одержала свою славу і своє царство.

Про покору Марії знаємо, що вона була правдива, щира і глибока. Ціле життя Марії — найкрасшим сього доказом. Її найбільші привілеї і найвисші гідности заслонені перед очами сучасних, навіть найблизших. Так із Її непорочність, так із Божим материнством, так із дівством, так із усім. Справді — „як нічого не маюча" (II. Кор. VI. 10).

Але погляньмо, як покора, котра за час життя позбавила Марії всього, тепер після смерти, в небі, сторицею звертає все забране.

Нині в небі Син Божий показує на Марії правдивість своїх слів: „Хто упокорятиме себе, буде вивисшений“ (Мат. XXIII. 12). Добровільно понизену Діву Марію вивисшує понад усі хори ангельські. Сам Цар царів вийшов напротив Неї і впровадив до вічного щастя. Засівши на престолі Цар посадив і Марію праворуч себе (III. Царств. II. 19), і в тій хвилі всі небесні мешканці віддали Їй честь і пошану. З уст вибраних поплили слова прославлення: осанна, слава і поклін Матери Бога нашого! Станула Цариця праворуч Царя в золоті і ріжнороднім сяйві (Псал. XLIV. 10).

Пр. Діва стала Царицею небес, Царицею Дів, Мучеників і Учителів, усіх святих — Матірю людського роду. Якжеж чудово змалював нам і сю Її славу святий Дух, коли устами свого проповідника сказав: „Богато душ нагромадило собі богацтва, але Ти їх перевисшила“ (Прип. XXXI. 29).

IV. День Успення се день слави для Пр. Діви Марії — слави від Бога в Пресв. Трійці. Найжеж буде слава Пр. Діві також від нас — її дітий — нині і присно і на віки віків. Але день Успення се також день великої науки для нас. Ми повинні наслідувати Пр. Діву в усіх Її чеснотах — головнож у любові Бога, в невинности та в покорі. І хоч ніколи не зможемо осягнути такої слави й щастя в Бога, як Пр. Діва, однак Христос Спаситель сказав. „Мати моя й брати мої се ті, що слухають і чинять слово Боже“ (Лук. 8, 21) — отже чим красше й певнійше сповнятимемо слова Божі, тим близшою ріднею станемо з Ісусом Христом і Його Пресв. Матірю. І царствуватимемо з ними на віки віків. — Амінь.

о. Й. Скрутень ЧСВВ.

НИВА

місячник поевячений церковним і суспільним справам.

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

Неділя XX. після Зелених Свят.

Про гріховну смерть.

(Начерк).

І сказав: „Молодче, тобі кажу, встань". (Лук. 7, 14).

Ісус Христос стрінув раз похорон, що виходив з міста Наїну. То хоронили одного хлопця, сина бідної вдови. Мати ішла за домовиною і гірко плакала. Змилосердився над нею Христос, приступив до мерця і сказав: *„Молодче, тобі кажу, встань"*. Хлопець встав живий. Христос віддав його врадованій матері.

Крім тілесної смерти є ще смерть иншого рода, смерть далеко грізнійша й страшнійша, а се смерть душевна, котру спричинює гріх, котрій улягає велике множество людий. Та і від сеї смерти можна вратуватися, і після сеї смерти можна воскреснути. Одна церковна пісня порівнює душу, убиту гріхами, з помершим сином наїнської вдовиці. Про отсю то *гріховну смерть і про воскресення з неї* буду сьогодня говорити.

1) *Гріх се смерть.* Гріх можна ріжно назвати, та найвідповіднійша назва для нього — смерть. У чім подібний гріх до смерти?

І гріх і смерть є причиною журби й болю. Смерть се щось прикрого, болючого: розлука душі з тілом — річ неприродна. Смертний піт, хропіт, судороги!

— Гріх також спричинює богато журби й гіркого болю.

— Нашими гріхами приготовляємо собі неминучний хрест. Гріх і журба тісно з собою звязані. „Смута і трівога на всяку душу чоловіка, що чинить зле". (Рим. 2, 9). „Гріх — говорить св. Іван Золотоустий — се причина всякого лиха". „Гріх — каже св. Августин — се прегіркий виноград, від котрого дістаємо сильну оскому".

І гріх і смерть позбавляють чоловіка чуття. В смерти а особливо після смерти, чоловік стає без чуття, він нічого більше не бачить і не чує. Не инакше буває з гріхом. Як

без чуття для всякої нужди свого ближнього є кождий чоловік зарозумілий, зависний, захланний! Як сліпий кождий, опанований пристрастю, як глухий батько родини, відданий гріхови, син марнотравний, донька неслухняна!

І в грісі і в смерти міститься розлука. Так звана смерть се — по словам св. Амврозія — розлука душі з тілом, тіла з душею. Кождий тяжкий гріх розлучує нас з Богом, жерелом всякого життя. Беззаконник погорджує правдивим Богом, а покланяється самому собі або тілу, або дочасним добрам, як ідолови. „Скільки у нас дурниць і гріхів — каже св. Єронім — стільки нових богів; коли я в гніві, моїм богом — гнів; коли я опанований злим пожаданнєм, моє пожаданнє — мій бог; або инакше, кождий покланяється тому, що бажає посісти".

Ісус Христос хоче воскресити нас від тої смерти. Для того він прийшов на землю, творив чуда, терпів, умер, полишив науку, установив тайни, обіцяв небо. Він воскресив: а) *Молодця з Наїну.* Мати була так зажурена, так прибита горем! А може й тобою, сину і донько, журиться твоя мати, що живе на небі, коли дивиться на закаменілість твого серця, на твої лихі норови, твої гріхи і пр.? б) *Доньку Яіра.* За нею молив Господа її батько. Затямте собі се, ви, сини й доньки! Ваші батьки також молять Бога, щоби ви пробудилися від гріха, гордости, пристрасти, неморального життя. Пробудіться! в) *Лазаря.* Там, в Витанії, плакали сестри; може бути, що й над тобою, грішний мужу і грішна жінко, плачуть твої браття, сестри й діти! Сам Спаситель плакав: Він плаче й над тобою, затверділий грішнику! — Тіло Лазаря після чотирьох днів почало тухнути; люди оминали гріб: твої погані слова, гнівливість і нахил до очернювання також відчужують від тебе людий! Ті, що були свідками воскресення Лазаря, *увірили:* вір і ти, грішнику, в Спасителя, а воскреснеш від гіхової смерти! Віра і гріх не ходять в парі.

3) *За воскресеннєм від гріховної смерти слідує велика радість.* Воскресеннє молодця з Наїну навело на всіх страх, та разом з тим і велику радість, бо читаємо: *„славили Бога".* Радість воскресшого молодця! Радість щасливої матери! Позвольмо й ми Спасителеви воскресити нас від гріховної смерти — і буде *велика радість.*

Радість для людий. Наверненим грішником тішаться родичі, діти, свояки, всі добрі люди. Коли тільки сі радуються, то насмішки й кпини злих людий нічого не значать.

— Любов і поважаннє повертають знов. Давнійші проступки скоро забуваються й прощаються.

Радість для власного серця. Важкий камінь, що його накладає гріх, спадає. Страх смерти щезає. Совість нагороджує й похваляє. Супокій, радість і бодрість вертають до душі.

Радість для неба. На небі буває велика радість з каючогося грішника. Зробім ту радість ангелам і святим! — Погроза Спасителя: „Коли не навернетеся, не ввійдете в царство небесне", зміняється для тих, що навернуться, в обітницю. На небі тільки радість!

Хто жиє в грісі, нехай розлучиться з гріхом! Спаситель хоче воскресити нас: підім за його любим голосом.

За *І. В. Голмачевом* — *Я. Л.*

Неділя XXI. після Зелених Свят.

Про людську волю.

(Начерк.)

„Вийшов сівач сіяти своє насіннє; і як сіяв, одно впало при дорозі — друге на камінь — инше між тернину — а инше на добру землю".
(Лук. 8, 5—8.)

Мабуть кождий з нас задавав собі питаннє, чи чоловік відповідає зв свої гріхи і чесноти, чи не відповідає, чи він свобідний, чи не свобідний? Нинішне євангеліє казалоби припускати, що чоловік не має свобідної волі, бож поле зовсім не винувате в тім, що воно задоптане або камінисте або урожайне. Може бути, що й чоловік рівнож не винуватий, коли він сякий або такий, виріс між добрими або злими і т. д. Питаннє отже, чи чоловік має свобідну волю, чи її не має?

1) *Чи людська воля свобідна, чи ні?*

Можна нераз почути таке: а) „Многі люди ніяк не в силі покинути свого налогу, отже, вони не свобідні". Справедливо; але вони самі себе добровільно довели до такого стану, і все таки вони можуть ще спастися. б) „Нахил до доброго дуже ріжнородний: у одних легкий, у других — трудний; отже — Бог призначив одних до доброго, а других до злого". — Ні. Добро зразу дла всіх трудне, та воно стає лекшим в наслідок вправи й боротьби. Отже від нас самих залежить зробити його трудним або легким. в) „Гріх перших людий позбавив нас свобідної волі". — Ні; той гріх ослабив тільки волю, але не знищив її свободи; инакше Бог не дававби Жидам ніяких заповідий і Ісус Христос не мігби нас спасти. Що деякі приняли спасеннє, а инші ні, се доказує ясно, що Бог полишив їм свободу. г) „Бог править світом, значить, усе повинно йти по Й о г о волі, а ніщо по н а ш ій". — Так; Бог править; добрі свобідно слухають Його, та лихими думками злих людий Бог не править, хоч і справляє їх поступки до доброго, як пр. запроданнє Йосифа, зраду Юди, переслідуваннє Савла. Ми свобідні, а однак Бог править.

Що чоловік має свобідну волю, показується з отсього: а) Всесвобідний Бог сотворив чоловіка на свій образ; ви-

ходить, що чоловік свобідний в своїй волі. Бог „з початку сотворив чоловіка і полишив його в руках ради його" (Сир. XV, 14; 2 Кор. III. 17). б) Ісус Христос дав заповіди і заборони: се доказує, що за ними можна йти і не йти, се значить, що воля є свобідна. в) Ісус Христос обіцював нагороду і грозив карою, отже! Кождий грішник відчуває, що він сам є причиною свого упадку. д) Ми каємося гріхів, а з сього виходить, що ми моглиби їх не ділати, отже ми свобідні.

2) *Наскільки свобідна людська воля?*

У своїм нутрі чоловік свобідний; він може бажати щось доброго або злого. Та є багато причин і обставин, що противляться або співділають з добром чи злом. а) Один підчиняється тілови, другий відносить побіду над ним і зберігає свою свободу. б) Один характер співділає, а другий противиться добрій волі. Звідси походять ріжні прикмети людського серця. в) Дуже великий спиняючий або співділаючий вплив має вихованнє. г) Так само званнє, низше висше. ґ) З доброю волею співділає Бог своєю заохотою, ласкою. У добрих людий ділає передовсім Божа ласка.

3) *Який вплив має понятте про свободу волі на наші моральні поступки?*

Кожда наука віри є важна для життя, отже також і наука про свободу волі. Заперечте свободу, а устане всякий лад на світі, людське життє стане неможливе. Коли люди не свобідні, то добро не є добром і зло не є злом; нема ані гріха, ані чесноти. Тоді нагороди є смішні, кари несправедливі, бож кождий ділає те, що з конечности мусить ділати.

а) Ми свобідні, отже ми самі обовязані старатися про дочасне щастє, честь, здоровлє, добробут. Ми не є призначені наперед до сього або того, ми можемо стреміти до того, до чого хочемо.

б) Ми свобідні, отже ми самі причиною наших гріхів і не можемо нічим виправдати себе.

в) Ми свобідні, але не будемо надуживати нашої свободи і тратити її.

г) Ми свобідні, але наша свобода стрічає ріжні перепони. Будемо поборювати їх, щоби дійти до ще більшої свободи.

д) Ми свобідні, але тільки при помочи Божої ласки можемо виконувати справдішне добро. Длятого будемо молитися о ласку, будемо покірні і т. д.

За І. В. Толмачевом — Я. Л.

Неділя XXII. після Зелених Свят.

Про поділ земських дібр.

(Начерк.)

„Один чоловік був богатий... І був один убогий, на імя Лазар“ (Лук. 16, 19, 20).

Нинішне Євангеліє представляє нам разячу нерівність в поділі земських дібр: один тішиться завеликим богацтвом, а другий противно терпить крайну нужду.

1) *Зла сторона такого поділу.*

Сей нерівний поділ дуже великий. Не говоримо вже про ту загальну ріжницю, з якою природа розділює людям свої дари так, що одні з них жиють в достатках, а другі в нужді; навіть і в тих околицях, де природа доволі багата, щоби прокормити людий, навіть і там замічаємо велику ріжницю у вивінованню мешканців землі (пояснення й приміри). І тому, що ся проява загальна, то видається в високім степени несправедлива.

Про несправедливість не булоби тут й бесіди, колиби Лазар був грішником. Та притча представляє нам його невинним страдальцем. Подібні прояви стрічаємо на кождім кроці. Скільки то закаменілих грішників тішиться гарним здоровлєм, коли тимчасом чесні люди терплять страшну нужду і болі. Чи не назвати нам таких прояв несправедливими, тим більше, що такий нерівний поділ земських дібр є дуже часто також дуже небезпечний для моральности?

Доказ на се дає нам Євангеліє в особі богача, котрому зародила нива. А в другім місці Спаситель просто вказує на моральну небезпеку богацтва, коли говорить, що трудно увійти богачеви до Царства небесного. — Та й противно, і нужда доводить також часто до страшних пороків.

2) *Добра сторона.*

Нерівний поділ земських дібр є конечний. Він є конечним наслідком нашої обмеженої природи. В ріжнородности наших душевних спосібностий, в ріжних степенях нашого морального образования, нашої діяльности й підприємчивости, одним словом, в ріжнородности наших думок і поступків криється причина, чому ми не однаково розпоряджаємо земськими добрами. Колиби земські добра діставалися нам по строгій справедливости, то в світі все таки булиби і бідні і богаті.

У відношенню до правдивого щастя нерівний поділ не має так великого, як то здається, значіння. Хто заперечить, що правдиве щастя лежить у спокою совісти,

у вдоволенню, в поміркованости бажань, у тихім уживанню наших скромних радощів? А однак тими радощами натішаються богаті і знатні люди часто в меншім степени, як бідні і прості; се тому, що чуття богатих притуплене, їх висші стремління придавлені, їх серце горде, зарозуміле.

Такий нерівний поділ є дуже корисний для землі. Як се не видається дивним, а однак правдою є, що колиби ми всі були однаково богаті, то були ми всі також однаково бідні. Така рівність не булаби корисна ані для моральности, ані для нашого душевного розвитку. Через нерівність поділу земських дібр удержується тіснійша звязь між людьми. Через те, що деякі мусять працювати і трудитися для прокормлення себе і своїх, пробуджуються талани, розвиваються спосібности, кріпшає сила. Давно вже замічено, що нужда — се перший учитель.

Остаточно вічність вирівнює все, що тут на землі є нерівне. Умер нещасний Лазар і перенесено його на лоно Авраама; умер немилосерний богач і дістався в ад, де бажав одною каплею води заспокоїти смертельну жажду, та дістав на се відповідь: „згадай, що ти приймав добро в життю своїм“. Там виясниться все, що тут видавалося нам невиясненим. Там доступлять радости і задоволення ті, що тут невинно страдали, жили в гіркій нужді, терпіли страшні болі. Чи з огляду на се будемо ще нарікати, що тут не все рівне, що тут не все розділене по строгій справеливости?

За І. В. Толмачевом *Я. Л.*

Неділя XXIII. після Зелених Свят.

Чому не всі християни доступають щасливости, яку дає Господь Бог у Христі?

(Начерк.)

„Бог, котрий є богатий на милосердіє, задля превеликої своєї любови, котрою нас полюбив, і нас, коли ми були мертвими ізза гріхів, оживив з Христом, котрого ласкою ви спасені, і воскресив з ним і разом посадив в небі в Христі Ісусі, щоби показати в грядучих віках безмірне богацтво своєї ласки в добротливости нас в Христі Ісусі“. (Єфес. 2. 4—7).

Бог у своїй безмежній любови призвав нас усіх до щастя. Длятого послав він у світ свого єдинородного Сина і з ним оживив нас, убитих гріхами, воскресив до нового душевного життя і зділав нас учасниками небесного щастя. Чомуж не всі люди доступають призначеної Богом щасливости?

1. *Бо недостаточно обзнакомлені з Христом і з Його відкупленнєм.*

Справдішну і повну участь в щасливости мусить конечно попередити пізнанне Христа і діла Його відкуплення, бо осягненне тої щасливости залежить в Новім Завіті від віри, а правдиве пізнанне є жерелом правдивої віри. Длятого й сам Спаситель говорить: „Се є життє вічне, щоби пізнали тебе єдиного правдивого Бога, і того, що ти послав, Ісуса Христа“ (Йоан 17, 3). Та пізнанне Ісуса Христа і його відкуплення лежить не тільки в тім, щоби знати, хто був Ісус Христос, і мати поверховне знанне його науки і діл. Ні, ми обовязані знати ціле його життє і діла на землі, познакомитися докладно з духом його божественної релігії, зі святою ціллю його смерти і з установленими ним середниками ласк. Без такого знання його неможливо доступити щасливости, обіцяної ним усім віруючим. Тому, що ми не маємо тоді ніякого поняття про щасливість і рішучо не розуміємо, про що він говорить, коли каже: „Я є хліб, що зійшов з неба і дає життя світови“ (Йоан 6, 33). „Я прийшов, щоби життє мали і більше мали. Так полюбив Бог світ“ (Йоан 3, 16).— У чім лежить те життє, та щасливість, ми не знаємо без попередного пізнання Ісуса Христа. Чиж можна іти до цілі, котрої не знаємо, стреміти до достоїнства, котрого не уміємо цінити? В сім головна причина, чому многі христіяни не доступають щасливости, подаваної Ісусом Христом. Їм недостає знання Ісуса Христа. Вони не знають духовних і небесних скарбів, котрі хоче Бог дати всім людям через Ісуса Христа; вони не мають поняття про ті середники, котрі він їм вказав, щоби могли доступити щасливого життя після смерти. При такім релігійнім невіжестві і недостачі духовного образования, вони цілковито неспосібні зрозуміти науку Спасителя про суть щасливости і про дорогу до його осягнення. Сумніви підкопують їх віру в Ісуса Христа, ослаблюють їх віру в Ісуса Христа, ослаблюють їх надію на його обітниці. А без віри й надії ніхто не може бути щасливим в Христі. Розважте, чи не буває так і з вами. Подбайте про правдиве пізнанне Ісуса Христа і його відкуплення! Використуйте задля сього кожду нагоду, особливо в часі прилюдного Богослуженя і голошення слова Божого!

2) *Бо вони байдужі для добродійств Ісуса Христа.*

Причиною сеї байдужности є привязання до земського добра. Щасливість правдивого христіянина не в земських добрах Вона находиться не у внішнім положенню чоловіка, а у внутрішнім розположенню його душі. Супокій, котрим тішиться христіянин; веселість, котру він зберігає при всіх обставинах; внутрішне вдоволенне, котрого не в силі відібрати ніяка невдача; радість зі своїх успіхів в пізнанню правди, у поступі в чеснотах; надія на Бога, котрий не пб-

кидає його в найбільших нещастях, навіть при самій смерти: те все можна відчувати тільки душею. Хто не бачить, що тільки релігійне, небесне чуття робить чоловіка спосібним до такої щасливости? Хто не розуміє, що душа, котрої всі думки й стемління звернені тільки до проминаючих земських дібр, буде цілковито рівнодушна для щасливости, що не має в собі нічого земського? Чоловік, котрого серце бажає тільки дочасного щастя і старається тільки про заспокоєннє пожадань; честолюбний, котрий бачить своє найбільше щастє в суєтних людських почестях: неповздержливий, розпустник — всі вони не мають ніякого стремління до висших радощів і щасливости, до котрої повинні ми доходити через Ісуса Христа, всі вони стають байдужими до його добродійств. Вони не в силі бажати тої щасливости. Вони розсіяні відвертаються від всяких релігійних занять; їх дух привязаний до землі; серце без чуття на всі вражіння, що їх викликує правда, наука і обітниці слова Божого. Як много є таких рівнодушних, прикованих до землі людий, котрі ніколи не можуть почувати себе щасливими через Ісуса Христа! Прослідіть свій стан! Переміниь свої думки і не будьте більше тілесними, а духовними! Подумайте поважно, що ми в світі тільки мандрівники, що ми живемо тут не довго, що ми шукаємо небесної вітчини. Маймож завсігди на тямці нашу ціль і прямуймо до царства Божого та його правди.

3. *Бо не жиють по заповідям Христовим.*

Сама віра не спасає; з вірою мусить бути получена чеснота, котра походить з віри, з серця, що любить Бога. Чи може розпустник, чужоложник, обманець, немилосерний і немиролюбний мати мир з Богом та своєю совістю, бути веселим, спокійним і вдоволеним серед всяких обставин? Ні. Тільки чоловік мудрий і чеснотливий, чесний і справедливий втішається таким миром, бо він погорджує похотями, виповняє свої обовязки, бережеться гріха й неправди, використовує всяку нагоду до ділання доброго своїм ближнім. Бо щасливість, до котрої ми яко христіяни повинні стреміти через Ісуса Христа, се плід і нагорода нашого безнастанного стремління до чесноти, плід і нагорода, на котрі ми повинні завсіди глядіти як на незаслужений дар Божої ласки. — „Зі страхом і дрожаннєм дбайте про своє спасеннє“ кличе апостол до христіян. „Блаженні — говорить Спаситель — голодні й жадні правди. Блаженні милосерні, тихі, миротворці, чисті серцем:“ (Мат. 5, 6—9). Ми повинні приготовлятися до будучої щасливости. А чи се можливо инакше, як не через сильне стремліннє до мудрости й чесноти? Коли Бог справедливий судія і по своїй справедливости визначує долю людям, то він може давати і дає щасливість тільки правдивим і достойним ученикам Христовим. Виходить, що добре

роблять ті, котрі стараються приподобатися Господеви та заховують усі заповіди Христові. Їх труди не остануть без нагороди, бо вони творять волю Отця небесного.

За І. В. Толмачевом *Я. Л.*

Проповідь на Богород. Празник.

(Про життя природи й життя ласки).

Християни! Хто з вас іще не чув про могучість і силу тої, котра перевисшає небесних Херувимів і Серафимів?! Хто з вас не знає, що в небі маємо матір, яка є Матірю самого Бога?! Хто є між вами, що не дізнав іще в своїому життю її ласкавої помочи?! Правда, що нераз вже ви розказували їй свою недолю, свої нещастя, усі свої злидні і скоро відчули, як тепле й дбайливе се її материнське серце за ваші потреби! Подякуйте гідно в нинішний празник своїй дорогій Матері за всі дари одержані через неї від Бога та представте свої нові просьби, щоби використати її могутність і ласкавість. Але представляйте не так дрібниці, як се звикли люди робити, а те, що найважнійше, що вам найбільше потреба. Щож вам, щож нам усім найбільше потреба? Треба нам життя на землі та не для землі, але для неба. Або, говорячи словами нинішнього св. Євангелія, треба нам понехати життя Марти, відданої надто земським справам, а жити життям її сестри Марії. Сего нам треба найбільше, бо се ціль нашого життя. Та на жаль, не все так жиємо, бо самі не маємо до сего сил. До сего треба сили надприродної, треба Божої ласки. Її можемо певно випросити через заступництво Пр. Д. М. Щоби отже заохотити себе ревнійше благати Пр. Д. о сю так важну справу, розважмо: 1) як наше життя виглядає без Божої ласки, 2) як спомагане Божою ласкою.

Вчить нас св. віра, що ми находимось у стані зіпсування, що у нас попсувалась гармонія сил тіла й духа. Як у зіпсованій машині не тягнуть вже колеса одні других до витиченої їм праці, — так і в нас тепер не йдуть усі наші сили до витиченої нам мети. Тіло зі своїми силами тягне на свій бік, а дух зі своїми в иншій бік. Через те в нас борба між духом а тілом, між доброю волею, яка кермується несотвореним законом Божим, а нахилом зіпсутої природи. У тій борбі перемагає низша природа. Відси то походить, що ми інакше віримо, а інакше жиємо, инші маємо переконання, а що инше творимо. Відси то ся так часто повторювана, а заразом так правдива приказка: „бачу гарні річи й хвалю їх, а творю негарні“. Відси то скарга св. Павла: „Бо я любуюся в законі Божім по внутрішнім чоловіці, та бачу инший закон у моїх членах, що воює проти закона мого ума і поневолює мене законови гріха...“ (Римл. 7, 22,

23). Сей закон зіпсутої природи, ся зла пристрасть гейби великий тягар гнете нас до землі, каже нам служити тому, що зі землі й до землі верне, то є тілови і його потребам, його потрійній жадобі: Похоти очий, похоти тіла і жадобі гордости. Христіяни! Навести вам приклади такої борби, щоби наглядно зрозуміти, як то невладнана пристрасть перемагає здоровий розум? Послухайте! Богач, шоби забезпечити свої скарби від рабунків, закопує їх потайки серед ночі в саду. Припадком у той сам час находиться сусід у свойому саду. Бачить, що робить богач, догадується, що закопав гроші, жде непорушно, щоби відійшов. По відході богача счиняється в ньому борба між природою висшою і лихими пристрастями. Пристрасть кличе: „Щастя для тебе, піди тихцем, забери; станеш богатий; розкішно жити будеш; скінчиться для тебе нужда". Уже хоче перекласти ногу через пліт. Та в тім відзивається висша природа. Совість говорить: „Не важся рушити! Се чуже добро, а чужого брати не можна! Бог каже: не кради!" І так дальше. Своїми виводами наразі перемогає, бо він іде до хати й кладеться на постелі спати. Але заснути не може. В душі борба. Пристрасть щораз більше перемагає його совість. Говорить, доказує, сміється з нього, що він досі ще тих гроший не забрав; що він послідний дурень; що випускає з рук таку рідку нагоду легко збогатитись; впевняє, що ніхто не буде знати, що се навіть не гріх і т. д. І чоловік наш іде за нею, стає з ліжка, щоби піти забрати гроші. Низша природа побідила.

Найкрасший приклад то ви самі для себе. Як застановляєтесь і розважаєте над своїми вчинками й життям, то добре замічаєте борбу між висшою природою а злою пристрастю. Закон висший, совість каже вам, що тут на землі, нема для вас тревалої домівки, що дібр земських дочасних треба вживати тільки на се, щоби то життя піддержати й щоби тими добрами, уживаними на користь наших близних, набути добра вічні по смерти. Проти того бореться лиха жадоба захланности і кличе: „Ні! не колись, а тут згромаджуй добра, богацтва, не давай другим, бо сам збіднієш!" Котраж сторона відносить побіду? За котрою йдете? Ану пригляньтеся своїм ділам! Дивіться, як ви гоните за дочасними добрами, як дуже привязуєтесь до сотворінь. Працюєте тільки для земскої користи. Глядите у всім на те, кілько вам мирного зиску прибуде від других? Ви лакомі, щоби від других брати як найбільше і то нераз нечесним способом, а не раді другим давати. Для вас найбільша втіха земська користь, найбільший смуток втрата тої користи недостаток, за небесні добра не журитесь. Хтож отже відніс побіду як не пристрасть? Каже вам совість: „Працюй, запопадливо використуй кожну хвилю, бо праця для тебе покута за твої гріхи; чим будь вдоволяйся; на малім приставай, а на розкоші час в небі!" Та пристрасть розкошолюбства пхає

тебе до чогось противного. Вона бере над тобою верх і ти вже тут на землі шукаєш собі розкошів; дуже догоджуєш свому тілови і в їді й напитку; віддаєшся бездільности; оказуєш нехіть до того, що тебе гнете, що будденне; маєш хіть до розривок; любиш мати світову потіху, щоби нею бавитись в змисловий спосіб. Чи не так?

Дальше совість тобі каже, що ти сам і всьо, що маєш доброго, се все маєш від Бога. За те треба Бога славити і йому дякувати. При твоїх вчинках вона тобі се пригадує. Але пристрасть гордости виступає проти того й тягне тебе збирати для себе славу признаня, похвали за всі свої дари й вчинки і перемагає, бо ти йдеш за нею. Чи не робиш усіх своїх вчинків для похвали, для людського ока? Чи не волієш і не вибираєш звичайно таких, що другим впадають в очі? Чи сам ними не чванишся? А як дуже боїшся осоромлення, або погорди! А як сердишся за найменше образливе слівце! Щож се означає? Се ясно доказує, що в тебе пристрасть панує і рядить твоїми силами тіла і духа а закон вищий, закон Божий, який тобі розяснила св. кат. віра, який ти узнаєш за розумний, якого ти визнаєш себе ісповідником, котрий кермує твоєю совістю, той закон подоптаний. Ти твориш то, що противиться Богови. Від Бога відвертаєшся. Другі, що тебе знають дивуються; як ти можеш і вірити, що є вічний Бог і жити так, немов би його зовсім не було? Як ти можеш бути переконаний, що Б. Син прийде колись несподівано в ночі, мов злодій, і що смерть у грісі, се найбільше нещастя, а замикаєш на се очі й виставляєшся на се нещастя? Як ти можеш бути переконаний, що сей світ і його добро скоро минуться, що радости в небі непроминаючі, а муки в пеклі без кінця, без числа, без міри, як можеш бути про те все переконаний, а йти за пристрастю зіпсованої природи й життя так немов би ти був тільки для землі сотворений, немовби не було ні неба, ні пекла, ні суду, ні Бога, ні вічности?

Так воно на жаль і є. Що инше віриш, а куди инде клонишся. Так воно з тобою, так воно з нами усіми, що тої лихої пристрасти не поконуємо не умертвляємо. Всіх вона нас „поневолює законови гріха". Всі вони нас, гей той острий трунок гне до землі. А через те нас більше опановує, завиває в нас совість, затемнює наш розум. Ми перестаємо розуміти Божі правди, Божий закон нам вроджений, бо вчить св. Апостол: „тілесний чоловік не приймає тих, що є Духа Божого" (1. Кор. 2. 14), навіть забуває за правдивого Бога. Сотворені річи уважає немов за божків їм служить і так грязне щораз дальше в багні гріха та готовить собі вічну загибіль.

Щоби себе з того виратувати, треба конче ослабити в нас силу попсування пристратий а скріпити силу нашого духа. Самі ми через поконання пристрастий можемо зробити

дуже мало. Але з ласкою Божою зможемо сему зовсім зарадити. Ласка Б., як ми співділаємо з нею, направляє все. Була в однім селі місія. Знаний усім безбожник і невіра. що зневажав Бога й усьо Боже, прийшов слухати проповіди. Станув побіч проповідниці. Зразу був неспокійний. але опісля успокоївся і був до кінця науки. По науці йде місцевий священик поміж людий з тацою. Переходить коло сего безбожника, а цей добуває з кишені камінь і до священика. Священик налякався, бо знав, хто він. Та він, успокоюючи священика, каже: „Отче Духовний! Я справді прийшов сюди з тим наміром, щоби сим каменем розбити голову місіонареви. Але на сій проповіди перемінився мій намір і я цілий змінився. Ласка Божа, міцнійша від каміня, вдарила в моє серце. Я побачив, що далі жити так годі". І кинув камінь до землі, а з другої кишені виняв золоту монету, кинув на тацу, кажучи: „ще ніколи не давав я на Божу Хвалу. Нехай се буде моя перша, але не послідна жертва". Від того часу відмінив зовсім своє життя. Так відміняє Божа ласка кождого, до кого тільки увійде й хто з нею стане співділати для свого добра. Вона мов ясне сонце прояснює розум і справляє, що розум бачить виразно надприродну добрість і зло на світі. Вона йде до серця і там гасить викликаний гріхом злий нахил: пристрасть захланности, пристрасть гордости, пристрасть розкошелюбства. Вона се спонукує, що чоловік не привязується вже до земських дібр, не бентежиться їх втратою, що зносить терпеливо браки, що є подімчивий, що радше дає, чим бере, що дбає за добро громади більше чим за себе, що з дочасних дібр бажає тільки того, що потрібне до вічних дібр.

Вона се викликує, що він ненавидить забаганок свого тіла, що бажає перемінити свою природу, що умертвляє свої змисли, що не годен дармувати.

Вона робить се, що він не хоче старшувати, що ради Бога готов нагнутися під кожну людину, що не ображається прикрими словами, що задля Ісусового імени терпить зневаги, що не сперечається, що своєї гадки не ставить над других, що ніщо доброго не вважає за свою власність і заслугу.

Вона притуплює порив чуття до річий земських, а запалює тіло полумя Б. любови; вона зменшує вроджену серцю тяжкість, а додає йому сили, додає йому крил зноситись поза межі простору й часу. Вона збуджує в ньому ріжні, преріжні почування й не насилуючи волі клонить його іти туди, відки недавно втікав любити те, чого перед тим ненавидів, бажати, тужити за тим, що йому було передше противне. Що було давнійше тяжке, те вона йому облегчує; що було гірке, те осолоджує, що темне, прояснює. На місце млявости до Служби Божої вносить жвавість; на місце неохоти до річий Божих, живу віру, охоту, на місце лінив-

ства ревність, сміліcть і одушевлення. Згадайте, що зробила ся Б. ласка зі Закхея, митара, який жив кривдою бідних. Скоро ввійшов до нього Христос а з ним його ласка — так Закхей зараз перемінився. Став каятись за свої провини, постановив нагородити чотирикратно усі зділані кривди, а кромі сего половину майна роздати бідним (Лук. 19. 8). Що зробила вона зі Савла, гонителя христіян?! Перетворила його в однім моменті. З гонителя, з ворога стає найревнійшим апостолом Христового Євангелія. Найбільше для того Євангелія скитається, працює, терпить, а наконець умирає замучений. Ся ласка піднімає чоловіка від землі до неба, помагає йому поконати закон зіпсутої природи, а жити по законови духа, жити життям ласки, яке йде в вічність поза межі смерти.

Сю ласку заслужив нам Спаситель Христос. Сю ласку можемо набути через Пр. Діву Через неї можемо зродитися до життя ласки, бож її назначив Христос для нас усіх на матір в порядку ласки. Тож прибігаймо до Неї за цею ласкою нині усі; молім Її о се найбільше, щоби Вона через святі Тайни, через молитви, через слухання Служби Божої, через слухання Божого Слова і инші орудники злила того небесного ліку на нашу неміч як найобильнійше. Бр. і С.! Перепросіть Її і Бога, що ви доси недбали за сю ласку.

Переїжджав селом військовий старшина. Стрінув по дорозі дідуся і питає: „Діду, як довго живете на Божім світі“? Дідусь поклонився і каже: „3 роки“. „Дідуню“, казав дальше старшина „чи ви дурні, чи може мене маєте за дурного? Ви старі, згорблені маєте тільки три роки“? „Так, так! — прошу пана!“ — говорив дід своє. „Мене вправді рахують на 83 р., але я тих 80 не числю, бо 80 літ жив я для своїх пристрастий для гріху. Щойно тому три роки, як була в нас місія, я народився до життя Божого, до життя ласки. Ой шкода, що та місія — не була скорше — а то тільки літ змарнував я на гріх!“

Жалуйте сего й ви перед Пречистою і прирікайте, що з кождою ласкою, яку сподієтесь певно за Її заступництвом дістати, будете співділати, будете кожду й найменшу добре використовувати, щоби стати гідними ласк щораз більших, щоби й у вас, як іще нема досі, зродилось і розявилось широко те життя, яке подібно, як від Марії сестри Марти, не може бути вам і смертію відняте.

о. Й. Лучинський Ч. С. В. В.

о. В. Кузьма.

Проповідь на гробах

(виголошена на личаківському цминтарі у Львові дня 4. червня 1923 р.)

„Вѣруяй въ мня
аще и умретъ, оживетъ".

І знов сьогодня — як від ряду літ — прийшли ми відвідати наші дорогі могили. Прийшли поклонитися тіням тих, що з такою вірою у кращу долю свойого народа — ще недавно — йшли у бій і клали свої буйні голови за Україну. І виростали могили за могилами і виросло їх так богато!

Від самого вибуху світової бурі клав український нарід великі жертви, розсіяв по всіх побоєвищах світа гроби своїх „безіменних, безрідних Іванів", що тоді ще проливали кров і клали своє життя не за Україну, а за її гнобителів— катів. 18-тий рік покликав український нарід до нового бою — тепер вже під своїм синьо-блакітним прапором. І „затрусився Кавказ, заворушився Бескид, загуло Чорне Море гомоном волі і огнистим видом засіяли вільні народи і як домовий хазяїн поглянули по своїй хаті і по своїм полі". Упали царські престоли, тріснули кайдани, що глибоко вгризалися в тіла австрійських, німецьких і московських підданих, і сонце волі засияло ясними лучами над поневоленими народами. Та лиш не над нами... Застали нас сусіди у сні глибокім — тай (цитат з Шевченка)... Окружені зі всіх сторін ворогами, немов птиця з підтятими крилами, кидалися ми то в одну, то другу сторону, шукаючи спасіння. Але ніде не було нам помоги, ніде розради... Найкрасший цвіт нашого народа зложив передчасно свою буйну голову в могили. І високі вершки альпейські і горбовини альбанські і рівнини подільські і степи українські густо засіяні кістками наших найдорозших братів, синів, мужів і батьків, а над цілим українським народом зависла чорна хмара дальшої недолі і терпіння...

Але чи упадати нам ізза того духом?! Ні, ніколи сему не бути! Миж християни! А чиж не до нас відносяться слова Божественного Спасителя: „Вѣруяй въ мня, аще и умретъ, оживетъ"! Чиж не до нас кличе ізза могили безсмертний Тарас: „Не скуєш душі живої і слова живого, не понесе слави Бога, великого Бога".

— — — — — — — — — — — — — —

„Встане правда, встане воля і Тобі Одному поклоняться всі язики во віки — во віки..." Щасливий той нарід, що знає Божу волю і її сповняє! А волею Божою для нас під сю пору є мученичє життя — і то мученичє борбою, мученичє терпеливістю, мученичє витревалістю, мученичє прощанням.

Як в огнищі збігаються всі лучі тепла і світла, так і в мучеництві збігаються разом всі чесноти і тут степенуються.

Мучеництво є не лише вершком, але й осередком всіх чеснот. Мученик є живим свідком правди й вірности. У мученика найживійша віра, бо за віру життя своє складає. У нього найбільша надія, бо для обітниць Христа кидає він все, що йому на світі наймилійше. У мученика любов найсильнійша що бореться зі самою смертію, бо як каже „Пісня Пісень" — „любов сильна як смерть".

І кождому мученикови, хочби найбільшому грішникови, прощаються навіть найбільші гріхи, скоро він за них жалує, після слів самого Спасителя звернених до розбійника на хресті: „На правду кажу тобі, ще нині будеш зі мною в раю".

Тож не упадаймо духом, але маймо сильну віру в Бога, бо більша є Божа сила, чим людська злоба. Коли Всевишний велів вставати з гробів кістякам, коли оживляв умерших, то чиж не може спасти народа, що не стратив ще життя? Хоч за наші і наших предків провини Бог завдав нам кару, то вірмо, що час покути минеться. Наш нарід, відмолоджується, а настарений нещастям, збогачений досвідом вертає до життя. І буде жити!

Буде жити, бо має віру, а де є віра, там нема смерти і від віків не чувано, щоб Господь відмовив своєї помочи „боящимся Єго".

Буде жити, бо у нього заховані ідеали правди і справедливости, Він не простягає своєї руки по чуже, а домагається і боронить лиш свого. Буде жити, бо хоче жити*)!

Після кривавих змагань остались нам сі дорогі, незабутні могили!.. Вони сьогодня — весь наш біль, наша глубока задума... наша велика гордість!..

І чи лиш такі почування збуджуються у нас, коли глядимо на сі незлічимі могили?. Богато, — богато инших почувань збуджується — та на жаль... їх нині не можемо висказати... Але нехай буде вільно мені висказати ті почування, які переживав і висказав польський епископ Бандурскі у вавельській катедрі в річницю смерти польського героя Косцюшка 1903 р., коли виголошуючи проповідь з тої нагоди сказав**): „Паломництво до могил героїв не є жалібне. Чому? Бо герої — борці не вмирають, а живуть — не згасають, а ясніють. Геройство ніколи не згодиться зі смертію і тому горой не гине, але жиє вічно і тому народ, який має героїв, не пропадає, не гасне... А хочби і зблід на хвилю, та наново заясніє". А вказавши на неволю свого народу, епископ Бандурскі так молився: „Дивися, Боже, на мій народ, що стогне в неволі! Самі гроби, могили! Самі кости бездушні і мертві! Дмухни в них духа, який пічне жити...

*) Пор. о. Т. Савойка „Недільні Проповіди".

**) Укр, Голос з дня 27. мая 1903, ч. 21.

„Але сама молитва — говорив дальше епископ Бандурскі — не спасе, не піднесе, не врятує. Молитва сама, се лиш крила до лету, але не геройський лет з темноти до світла. Геройського життя в нашім краю треба, як великий і далекий — як широкий і величний — геройства треба в серцю кождого з нас — на кождім становищі, в кождім званню на кождій дорозі і в кождій ціли. Переможи себе — будеш героєм! Себе побіди! Чи чуєш, як кличе дух героя, як кличе той, котрий не згинув саме тому, що був героєм? Зпід могил чути могутний голос і рішучий приказ, що звучить, як воєнна заграва: „Побіджай свою гордість, самолюбство, лінивство, байдужність до народних справ, ненависть і заздрість! Побіджай вади і хиби, слабість волі і характеру — то станеш героєм!“

„А коли се говорю, кождий з нас оглядається на другого і пригадує собі хиби, провини і вади другого і може думає собі: Се треба сказати ось сему! То сей мусить себе перемогти — сей, що марнує гроші — сей, що є скнирою — сей, що жиє в бруді і проступку і каляє імя Вітчини — сей, що до нині не зробив нічого для освіти, для селян і робітників! — Помиляєтеся, люди! Кождий з нас має щось перемогти, кождий з нас має щось в собі поправити, знищити чи збудити, щоби кождий міг стати героєм. Ідіть і не шукайте тих, що їм до геройства ще богато бракує! Але самі робіть іспит з собою, міряйте, самі себе оцінюйте. Наш край цілий мусить бути геройським, бо тільки як такий встане з гробу неволі...“

Ось які почування переживав епископ Бандурські над могилою героя свого народу. А чейже ми є такими самими людьми, з такими самими людськими почуваннями...

І тому сі могили є для нас найціннійшим, найдоросшим скарбом. Рік річно до них ходити мемо — старі, щоб огріти наболілу душу спомином тої жертвенної крови, що плила за „безщасний люд“ — а молоді, щоб бачили, який важкий і кривавий шлях, котрим ішов український народ, щоб вибороти собі кращу долю і щоби при тих сірих хрестах зложити присягу, що ніколи не „схилять в низ прапора„. Бо „впасти може нарід великий, згинути лиш нікчемний“ *).

Тому святе діло, за яке гинули наші батьки і браття хай непогасаючим полумінням живе в нашому серці, хай кріпить нас вірою, що „на замучених групах повстануть нові мученики“.

А шлях, яким ішли наші славні борці, буде шляхом, з якого покоління українського народу не зійдуть ніколи, доки український нарід не стане сам паном на своїй рідній землі.— „Вѣруяй въ мня, аще и умретъ, оживетъ“. Амінь.

---

*) Міцькевич.

НИВА

місячник посвячений церковним і суспільним справам.

Ч. 3. Львів, за жовтень 1923. Рік І.

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

Проповідь на св. Арх. Михаїла.

„Величаєм тя, Архангеле Христов Михаїле, і чтем образ твой святий, яко в подобіі божественнаго лица твоєго“ (Величаніє).

Вступ. Чи ми застановлялися коли над тим, шо церковні свята в цілім році розложені не так собі якбудь, але доцільно і з якоюсь думкою? Сам св. Дух чував і пильнував, шоби св. Церква на тоді назначила якесь свято і так уладила його святкованнія, шоби вірні мали з нього душевну користь. Не хочу згадувати вам усіх свят, в які так богатий церковинй рік, але для прикладу і для нашої науки возьму під розвагу нинішне свято св. Арх. Михаїла і прочих безплотних, небесних сил. Воно припадає на час осінний і майже на початок посту перед Різдвом Христовим. Щож то означає осінь? Осінь — се образ туземного життя. Ті приморозки, те зимно і холод, той невеселий, сумний вигляд лісів, піль — се людське життя на сій „долині сліз“. Терпіння, хороби, смерть — се осінні морози і той проймаючнй осінний холод, перед яким утікаємо і дрожимо. Вкінци, журба про шоденний хліб, і тяжка, а часто й безхосенна, праця — се той непотішний осінний вид, який кругом себе зустрічаємо. — А щож знова нагадує піст? Він нагадує нам покуту і наш обовязок спасти свою душу... Так отже св. Церква назначуючи свято св. Михаїла на час осінний і на початок різдвяного посту, иемов відзивається до нас: Діти мої! Хоч прикре ваше життя, хоч воно тяжке і невеселе — як та осінь, хоч притім і в сих невідрадних обставинах на вас тяжить обовязок спасти душу, мимо сього не лякайтеся, не впадайте на дусі, тому, що маєте могучого опікуна і сильного та досвідченого провідника, маєте небесного князя св. Михаїла, котрий, враз з иншими небесними ангелами, поможе вам, ободрить вас і щасливо поведе дорогою свого життя до спасення.

Дорогі браття! На славу сього небесного князя, св. Арх. Михаїла, і в хосен наших душ, хочу, щоби ви стали

набожні і щиро почитали так ласкавого опікуна і помічника нашого. Тому скажу вам найперше, чому ми повинні почитати св. Михаїла, а відтак, як маємо оказувати се почитанне в щоденнім життю.

І. Чомуж ми повинні почитати св. Арх. Михаїла? — Думаю, що на се питанне кождий з вас відповість: Тому, що се ангел. І дійсно, добра се відповідь. Преціньрозум і серце кажуть нам, що треба почтити і вшанувати кождого, хто від нас висший і гіднійший. А саме св. Михаїл є ангелом, то значить, він є розумним, духовим сотвореннєм, яке безнастанно оглядає Боже лице і служить Богови. Від чоловіка воно гіднійше, сильнійше і призначене від Бога на те, щоби людям помагати в спасенню душі. Притім св. Михаїл одержав від Господа такі гідности, яких не мають другі ангели. І знова, задля сих гідностий він заслугує, шоб його більше ще почитати як инших ангелів. Коли сам Бог його відзначив і почтив, то очевидно і ми, люди, повинні се вчинити.

Спитаєте, якжеж то Бог відзначив св. Михаїла, та якими гідностями його наділив? Ото Господь наставив його начальником та вождом небесних сил, провідником і князем усіх ангелів. Про се виразно згадує св. Письмо, коли говорить, що „Михаїл найвизначнійший князь“ (Дан. X. 13), що „Михаїл, князь великий“ (Дан. XII. 1), або коли називає його словом „архангел“ (Юда I. 9), котрий має під собою ангелів (Апок. XII. 7). Як начальник і як вождь небесних сил він зачинає і кінчить боротьбу зі злими духами, які повстали проти Бога.

Крім сього Бог поставив св. Михаїла сторожем і опікуном старозавітної церкви, котра є початком Божого царства тут на землі. З тою великою гідностю йшло в парі й те, шо св. Михаїл провадив усі справи вибраного народа і заставлявся за ним у кождій прикрій хвилі (Дан XII. 1). Колиж на місце старозавітної церкви Ісус Христос установив свою католицьку церкву, то зовсім природно св. Михаїл стався тепер Її опікуном і Її ангелом хоронителем. І за такого уважає його наша св. Церква. Підчас коли другі, знані нам ангели, як Гавриїл і Рафаїл, справляють уряди потішителя і розрадника, то св. Михаїл боронить і захороняє св. Церкву на зверх перед всілякими ворожими нападами. За наших днів ясно зазначив се папа Лев XIII, коли вибрав його на опікуна покривдженого і загроженого Голови св. Церкви. Сю саму гадку виражає сей папа в тій молитві, яку священик щодня відмовляє по тихій Сл. Божій. Ся молитва, се торжественний зазив і благаннє, шоби св. Михаїл стояв при нашім боці у боротьбі зі злими духами.

Але не можна поминути ще одної гідности, якою наділив Господь св. Арх. Михаїла. Його то назначив Пан Біг на ангела хоронителя для вмираючих, як се співаємо в цер-

ковній пісни: „і в час, Архангеле, смертний страшний, ти предстани помощник, всім нам благопріємнішій“ (стихира на „хвалите“). І зовсім слушно. Година смерти се остання, тяжка боротьба, яку веде діявол з кождою християнською душею. А хтож найкрасше може в ній помочи, як не сей, котрого урядом і обовязком є боронити і стеречи вмираючих? Хтож так успішно прожене і подужає діявола, як не сей, котрий цілі війська діяволів прогнав колись з неба до пекла? Хто лекше впровадить до неба, як не сей, якого св. Церква називає сторожем раю небесного, що то перепускае душі вірних до неба і представляє їх Божому милосердю? От і тому св. Михаїла мають на образах, як він у лівій руці тримає вагу, а в правій меч, яким виборює людським душам щасливу вічність.

Отсе ті високі відзначення і гідности, якими Господь Бог наділив св. Михаїла. А тепер скажім іще кілька слів про його красні прикмети і потягаючі чесноти, котрі ще більше повинні нас заохотити ревно почитати сього вибранця Божого.

Передовсім звернім увагу на три чесноти св. Михаїла, а се на його покору і уляглість супроти Бога, на його ревність о славу Божу, а вкінци на його велику любов до людий.

Найперше — його покора і уляглість супроти Бога. Оповідає св. Письмо, шо велика часть ангелів осліпилася своєю красою і величю так, що поставили себе висше Бога. Однак инші ангели не пішли їх слідами. Вони зараз узнали себе Божими сотвореннями і Божими слугами. Тим добрим, покірним і уляглим ангелам проводив св. Арх. Михаїл. Слушно отже можемо сказати, що він перший узнав себе Божим сотвореннєм і слугою, він на першім місци узнав над собою Пана й Бога, він перший поклонився покірно свойому Сотворителеви, говорячи: „тільки на Бога вповає душа моя, від нього бо моє спасеннє. В Бозі моє спасеннє і моя слава... Так прославлятиму імя твоє на віки...“ (Псал. 60 і 61).

З сею покорою і уляглостю лучиться друга чеснота, именно його ревність о славу Божу. Для св. Михаїла замало було покоритись великому Богови, бо видячи гріх збунтованих, гордих ангелів він запалюється огнем ревности, стає на чолі добрих ангелів і зі словами: „Хто як Бог“ проганяє тих перших грішників до вічного пекла. Його очи не могли дивитися на зарозумілих і засліплених духів, його рука не була в силі повстриматися, щоби не взяти за меч і прогнати Божих ворогів, його серце не могло переболіти страшної образи і наруги заподіяної Богови і тому палахнуло огнем ревности та зажадало справедливости.

Третя чеснота св. Михаїла се його любов до нас людий. Кажуть св. Отці, що властивою причиною бунту злих

ангелів було те, що Бог приказав їм поклонитися воплоченому Месії, Божому Синови в людській природі. З заздрости, що Син Божий не приняв їх ангельської природи, але нашу людську, ворохобні ангели спротивилися Божому приказови. Тим способом боротьба і побіда св. Михаїла над злими духами, се рівночасно боротьба за нас людий, се побіда для нас людий. Перенятий великою пошаною для нас і загрітий щирою любовію до людий, він заступає нашу справу як справу самого Бога, тому, що щиро бажає, щоби ми разом з ним наслідили спасеннє. (Євр. І. 14).

З того всього бачимо, що справді св. Михаїл, як задля своїх високих гідностий, так також задля своїх чеснот, заслугує на се, шоби ми його щиро почитали. Здається, що до сього почитання не треба богато нас заохочувати, тому що ми Українці почитаємо його більше як котрий инший народ. За те треба нам звернути увагу на що инше, іменно на спосіб почитання сього святого Арх., і тому скажу вам іще — як маємо в нашім щоденнім життю оказувати св. Михаїлови се почитаннє.

II. Передусім випадає, щоби ми тішилися його великим посланництвом і його гідностями. Се прикмета благородного серця уважати добро другого за своє власне. В парі з сею радостю повинна йти подяка Г. Богови, що Він так щедро вивінував свойого слугу. Від Бога прецінь походить уся велич, краса й чесноти св. Михаїла. Певно, що такі прислуги і такі чувства будуть милі св. Михаїлови, бо й він сам нічого так дуже не бажає, як щоби як найгіднійше подякувати Богови за всі ласки і добродійства.

Иншим способом почитаємо св. Михаїла коли часто думаємо про нього, коли молимося і поручаємо йому свої потреби, потреби всіх вірних, великі справи св. Церкви і цілого християнського світа, коли благаємо його о опіку над нашим народом. Така молитва є правдивим признаннєм і почитаннєм Святого, а заразом голосним узнаннєм його заслуг, заступництва й сили. Коли як коли, то передусім в теперішних часах маємо за що молитися. Перейдім всі свої власні справи і потреби: душевні і тілесні, згадаймо на потреби і поміч, якої потребують родини, діти, родичі, кілько то треба для всіх ласки Божої, щоби захоронитн свою душу перед гріхом, перед підступними приманамн сього світа... Діти й молодіж, в силі віку й старці, мужчини і жінки, бідні та богаті — всі вони мають за що молитися. А попри се не забуваймо, кілько то инщих людий потребує помочи від Бога, яку можуть одержати через нашу молитву! Згадаймо бодай наших сусідів, земляків, наших братів одного народа, наших ворогів; а відтак призадумамося над тим, кілько потреб має св. Церква, епископи священики, місіонарі... Киньмо вкінці оком і на инші великанські маси невірних, непросвічених Христовим світлом, — чейже й вони бідні, чейже

й їм можемо помочи. Поручаймо отже горячо ті всі потреби св. Михаїлови, бо його розкішю є спомагати людий і вставлятися до Бога за синами Божого народа.

Однак найкрасще будемо почитати св. Арх. Михаїла, якщо по своїм силам і після дару ласки Божої станемо присвоювати собі його чесноти, його покору, його улягліcть супроти Бога, його ревність о славу Божу й його любов до людий.

Покори й уляглости під руку Божу нам всім потреба. Кождого дня мусимо памятати, що є над нами Той, що є нашим Сотворителем і нашим Паном. Від Нього наше життє і наша доля. Від Нього приємне і неприємне, солодке і гірке. Нехай ніколи не перетягне нас на свій бік ангел злоби, діявол, нехай не вполїть нас жадною красою, величю, значінням, богатством, славою, бо се всьо не наше, але чуже, Боже. А коли шептати нам буде батько гордости про якусь нашу велич, то кличмо на поміч св. Михаїла, котрий здусив сю горду голову. Рівнож заховаймо спокій та піддаймося під волю Божу, коли їй подобається другого визначити чи вивисшити, коли їй сподобається забрати кого від нас, або нас самих виставити на яку прикру пробу. На взір св. Михаїла поклонімся і меншому від нас, якщо Господь сього зажадає.

Крім сього приложім руку і до діла, та стараймося наслідувати ревність св. Михаїла о славу Божу. Се буде знаменитим почитаннєм св Архистратига. Вірте, дорогі браття, що кождий з вас може дуже много причинитися до того, щоби поширити славу Божу і царство Христове, коли тільки буде мати в своїм серцю хоч крихіточку ревности. Щоби добре робити, або щоби другого доброго навчити до сього не треба; само серце каже що, де і як ділати, щоби Бог був прославлений. Трохи жертви, трохи праці, трохи труду, за який не треба чекати заплати — от і ціла тайна, як поширювати діло Боже по землі. Особу, котра щиро буде старатися о славу Божу, сам Бог возьме в свою опіку і поставить біля неї свойого ангела, який не дозволить їй упасти під ударами людських язиків.

Вкінци: з сьою ревностю стараймося, на взір св. Михаїла, злучити велику любов до людий. Прецінь ті люди, що їх маємо любити, се Божі діти, відкуплені кровю Сина Божого, сеж наші браття, наші будучі співтовариші в царстві небеснім. Кожду справу нашого ближнього берім за свою і по силам спомагаймося взаїмно. Нехай не буде між нами роздорів, упереджень, сварок, ворожнечі, а натомісць любов, котра покриває множество гріхів (I. Петро IV. 8), нехай злучить нас разом в одиу родину, родину Божу, котрої головою Господь Бог.

Закінченнє. Нехай отже св. Арх. Михаїл проголосить перед нами свій грімкий клич „Хто як Бог“, і нехай піднесе

та ударить своїм мечем, щоби на сей голос повстали з поміж нас душі повні покори, уляглости супроти Бога, душі повні духа і ревности о славу Божу, а розпалені любовю до своїх ближніх — нехай поспішать у бій за Бога, за св. Церкву, за всі святі справи людства! Се ціль почитання св. Михаїла і хто перейметься його духом, хто присвоїть собі його чесноти, цей найкрасше буде його почитати. До такого почитання вас усіх заохочую. Його возьміть за провідника і опікуна на час свойого туземного життя, його чесноти наслідуйте його виберіть собі на ангела Хоронителя в годині смерти, щоби колись він сам перед справедливим Богом відважив ваші добрі діла і щасливо перевів вас через браму вічности до небесного мешкання. Амінь.

Й. Скр.

Як позбутись нетерпеливости?

„Терпи, як добрий воїн Христа Ісуса." (2. Тимот. II. 3).

На полудне від нас, у теплих краях росте дерево частійше чим у нас калина, або й верба, а називається воно пальма. Родить воно гарні, смачні овочі звані, дактилі. Ті овочі нераз становлять головний корм тамошніх жителів. Колиби так отже прийшов до нас житель полудневих країв і побачив, що в нас нема того так пожиточного й важного дерева, хиба лишень десь по панських сальонах і то без овочів, то не мале було би його здивування. Думаю, що ще більше дивувалися би перші християни (тут можна навести приміри святих з I—IV віків християнства), колиб так прийшли нині з неба на землю й не побачили межи нами терпеливости — тої цвітки, ростини, яка за їх часів була так звичайна, яка довела їх до життя вічного. Була вона в них чимсь звичайним, хоч так богато мала небезпек, бож їх так страшно мучено, гонено, так сильно спокушувано, так розмаїто досвідчувано. Все те не забрало спокою з їх сердець, не змогло викликати у них нарікань, вирвати слів похвали Божого імени й слів молитви за розпинателів. Се все лиш підпомагало зріст їх терпеливости. Дивне, що в нас її не має, або що її так мало — десь лишень у закутках! Таж нині не ті часи, що колись! Нині для терпеливости лекше. Зате в нас розрослась, розпаношилась нетерпеливість. По містах, по селах, по хатах, по улицях, по базарах, на двірцях, залізницях, по школах, по урядах, усюди невдоволення, нарікання, сварки іритації, усюди обяви нетерпеливости. Жінка не може знести свого чоловіка, чоловік плачу своєї дитини, учитель свого ученика, урядник повільної невиразної мови сторін, капраль при війську неповоротности простого жовніра... Пацієнта нетерпеливить довге ждання на візиту

лікаря, господиню дому стояння в черзі під міським склепом, подорожного спізнений поїзд або довша їзда, змученого дорогою гуркіт возів на улиці, гра на фортепяні в другім домі. Всюди що днини, що години й що хвилини глядимо і уже навіть не дивуємося сим обявам нетерпеливости, бо ми вже з нею зжились. Нам здаєсь, що воно вже так мусить бути. Ми кажемо, що се нервовість. Се вчасти правда, що ми покоління нервове, що живемо в нервовім віці, що звязане життя, брак спокою, брак нераз відпочинку шарпає наші нерви. Се вчасти впливає на нашу нетерпеливість. Однак є ще инші причини нетерпеливости, які треба нам пізнати й розважити, щоби їх усунути, а за ними уступить нетерпеливість. Щоби себе до того спонукати й собі те облекшити, розважимо нині, що нетерпеливість се недуга небезпечна для нашого тіла й душі, і як треба її поконувати.

* * *

Нетерпеливість се небезпечна й шкідлива недуга душі. Вона повстає, ділає й лічиться подібно, як недуга тіла. — Ви вже мусіли те чути або читати, що в світі, в воздусі на землі на всяких річах живе безліч дуже маленьких, оком незамітних заразків (бацилів) усяких тілесних недуг. Коли ті заразки дістануться до людського тіла через віддих, через поживу, через рану до крови, і знайдуть склонний до недуги орґанізм, так гніздяться, множаться, спричиняють недугу, яка підриває сили, підкопує здоровля, валить чоловіка на постелю або й спричиняє смерть. Лікарі, яких задачею є забезпечувати й охороняти людське життя перед недугами, звертають проте свою працю в двох напрямах: Переводять дезінфекцію, чим стараються бакцилі забивати, або скріпляють, роблять відпорним проти бакцилів наш орґанізм.

Се є вірний образ повставання й лічення нетерпеливости. Нетерпеливість родиться з заразків і з відповідного їм розположення нашої душі.

Тут на світі живемо серед усяких нещасть, злиднів, неприємностий, прикростий. Не то кожний день, кожна година, але кожна хвиля приносить нам щось такого, чого не хочемо, від чого відвертаємося, або знова віднимає від нас се, що нам дороге, конечне, святе. В однім і другім випадку заподіває нам прикрість, неприємність. Ті прикрости приходять на нас через наших ближних, через ріжні світові випадки й через нас самих. Пригадайте собі, кілько то неприємностий дізнаєте від людий навіть від тих, що найдорожші вашим серцям: від батька, від матери, від чоловіка, від жінки, від дитини, від приятеля. Не приємно вам, як на вас сварять, ганблять, як вас упокоряють, судять, обмовляють. Неприємно, як вам люди невдячні, як оказують зглядом вас нехіть, гнів, погорду, ненависть. Неприємне, що жити мусите з ними і глядіти на їх незґрабність, незручність,

недотепність. Неприємне, як від вас відїзджають, як захорують або помруть. Не мало прикрости завдають світові випадки, події: Прикрі нам всякі сподівані і неспооївані невдачі в інтересах, у справах; прикра дорожня, спад гроший, лиха погода, брак палива зимою, втрата праці, втрата майна. Богато прикростий справляють нам власні немочі: навіть менші недуги, як хвилевий біль зубів, очий, голови. А щож сказати про тяжкі, довготреваючі недуги, получені з операціями, з великими болями, з довгим лежанням, нудьгами? Сі й многі ще инші прикрости, яких ніхто не в силі стямити й списати, є тими заразками, що викликують у нас недугу нетерпеливости, скоро на нас натиснуть і знайдуть у нашій душі відповідний для себе підклад.

Той відповідний для зродженння нетерпеливости підклад полягає на неприхильнім до тих прикростий настрою нашої змислової природи, нашого серця, а саме в тому, що наше серце (його змислова часть) не хоче й відкидає від себе ті прикрости. Воно з природи носить у собі бажання щастя, приємностий. Воно саме й не розуміє, що щастя щойно по смерти в небі, що тут на землі наслідком гріхів треба в поті чола серед усяких прикростий їсти хліб. Скоро отже наженуть на нього прикрости, й скоро освічений святою вірою розум, який є його проводарем, не усвідомить його, що прикрість треба приняти, перенести, бо сего домагаєсь Божа воля й будуче щастя, скоро його не здавить, не заховстає, так воно зараз через всілякі думки почування, через витворені уявою образи представляє розумови, що та прикрість страшна й загрожує нашому істнованню, а притемнивши його, потягає за собою й ставить річи чи особи, від якої походять прикрість, опір, бажаючи її від себе відкинути або зовсім знищити. І як негашене вапно облите водою сичить, піниться, розтріскуєсь, як пражене на плиті молоко, припікане зі споду вогнем піниться, буриться, а в кінці піддвигає покришку й вибухає збігаючи на плиту, де нищиться до решти, заміняючись у пару та смрід, яким наповняє усю комнату, так і наш дух, наше серце, наша воля бореться з тою прикрістю, буриться, клекоче у нашім нутрі, показуєсь на зверх, через гострий зір, захмарене лице, дріжання всіх членів і усього тіла, а дальше й вибухає, виливається гнівним словом, сваркою, криком, проклонами а навіть бійкою до річи чи особи від котрих походить прикрість, а навіть до Бога. От так повстає нетерпеливість або сердитість, що в сильнійших вибухах називається гнівом.

(Докінчення буде.)

НИВА

місячник посвячений церковним і суспільним справам.

Ч. 4. Львів, за падолист—грудень 1923. Рік І.

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

Як позбутись нетерпеливости?

(Докінчення).

А треба вам знати, що тим вибухом нетерпеливости зовсім не віддаляється прикрости, а противно, вона ще далеко збільшиться. Чи не так? Скажи сестро, чи усунула ти ту прикрість, яку тобі заподіяла сусідка, обмовою перед другими, коли ти стрінувшись з нею дала волю свому серцю, зчиняючи велику сварку, що мало не довела до бійки, а закінчилась гнівом? Ти до одного гріха додала ще другий, ти прикрости не лиш не відсунула, але побільшила. І пчола, як побачить, що пасічник іде до улія вибирати з трудом нанесений мід, не може знести сеї прикрости та розсерджена кидаєсь на нього, жалить руку думаючи, що його віджене. Тимчасом він мед спокійно вибирає собі дальше, а пчола лиш собі наносить шкоду, бо без жала гине. Так і ти брате, своєю нетерпеливістю не лиш не відсуваєш прикрости, але ще собі шкодиш на тілі й на душі.

Шкодиш собі на тілі своєю нетерпеливістю. Бо учать лікарі, що нетерпеливість й іритація справляє, що жовч вливається до нашої крови й її затроює. Відси то, кажуть вони, нетерпеливі мають усе жовту, бліду церу лиця, а навіть часом хворують на жовтачку. Крім того нетерпеливість, як згадано вище, раптовно потрясає нашим тілом і його членами. Через те підриває здоровля. Як хробак підгризає коріння дерева, так нетерпеливість підгризає твоє життя. Се потверджує св. Письмо: „Ненависть і гнів вкорочують життя.“ (Сір. XXX. 26.). — Деякі люди навіть гинуть у такій іритації.

Нетерпеливість шкодить Тобі немало й на душі. Правда, не є вона гріхом, доки вона несвідома й недобровільна. Але вона грішна, бо доводить до всяких гріхів. Перш усього заколочує в душі спокій, і так приготовляє до неї вступ злому. Бо найскорше зводить нас нечистий тоді, як у нас дома неспокій, заколот. За тим входять без відома господаря, нашого розуму, ріжні гадки, почування проти ближ-

ніх, проти Бога, спричиняють невдоволення, нехіть, відразу, гнів, на місці згоди, прихильности, вирозумілости. Дивне вам нераз, звідки то в ваших родинах така несподівана переміна. Десь з початку побираєтесь з такою любовю, живете немов згідливі діти, а згодом на місце любови, сердечности, приходить до ваших сердець, до ваших домів взаїмна нетерпимість, нехіть, сварка, проклони, гніви, ненависть. Усе те приходись через браму нетерпеливости. Через ту нетерпеливість прориваєтся також приязне й згідливе життя зі сусідами, а приходять сварки, бійки, ворожнеча, процеси. І так щораз більше заникають у взаїмному житті познаки любови, а за ними й сама любов і вся побожність, яка на любови спочиває, опираєтся. Св. Василій твердить виразно, що нетерпеливість разом з гордістю руйнує в нас побожність. Се виходить ясно також зі слів Христа. Він завзиваючи нас учитись від нього самого побожности каже: „учіться від мене, бо я терпеливий (лагідний) і покірного серця.“ Значить, всю побожність зясовує на тих двох чеснотах, з котрих усі прочі випливають. Хто отже є терпеливий і покірний, сей є побожний, є правдивий ученик Христа, християнин, а хто нетерпеливий, у сього нема побожности, хиба облуда, сей ворог Христа, а слуга діявола й син прокляття.

Кому се не ясне? Хто з вас хотів би ще обороняти нетерпеливости? Думаю, що кожному стала очевидна її шкідливість. Тож поконуймо її як найсильнійше! Але як?

Дехто собі гадає, що вистарчить утекти від особи чи річи, що справляє нам неприємність, а вже через те остережеться нетерпеливости і тих наслідків, які вона за собою потягає. Жінка, що має нездарного, недотепного чоловіка, думає що буде зовсім терпелива й не буде вже більше гнівити Бога, якщо покине свого чоловіка та стане жити собі осібно. Чоловік знова, що має незгідливу жінку, думає, що як би так жінку Бог від нього забрав до себе, він би ніколи не злостився, не кляв, не пив, був спокійний, чесний, богомільний, Божий слуга. Так собі думав також один нетерпеливий пустинник чернець, що жив у давних часах на пустині в Єгипті. Він часто сердився, сварився зі своїми братьми ченцями, та все їх уважав за причину вибухів своєї нетерплячки. Щоби не зневажати вже більше Бога, покидає він одного дня своїх братів, та йде в глуб пустині, щоби тут у печері жити на самоті в спокою з Богом. Сього ще дня вечером пішов до джерела принести води. Набрав у збанок ставить на піску, та хоче камяною плитою прикрити джерело, щоб його пісок не засипав. Але збанок, чи тому, що було дно нерівне, чи тому, що був нерівно поставлений, перехилився й вода розлялась на землю. Чернець набирає води в друге і ставить вже обережнійше. Та збанок перевертається знова. Се вже його трохи розсердило. але він поконує себе й у трете набирає води та ще старанніще ста-

вить його на піску. Але збанок і тим разом повторює свою потайну гру, перекидаючись на землю. Для ченця було вже досить. Він попадає в нетерпеливість, хватає за збанок та з криком і лайкою кидає до камяної плити, розбиваючи його на дрібні кусні. Думав, що скоро втіче від братів, (які після його думки побуджували його до нетерпеливости), то вже ніколи не буде нетерпеливитись, сердитись. А то ще сего самого дня й далеко від братів так погано зіритувався. Отже, бачите дорогі, що не вистарчить втічи від особи чи річи, що нам справляє прикрість і побуджує нас до нетерпеливости. Бо на кожному кроці найдеться якась инша річ, яка ту нетерпеливість у нас спричинить, викличе. Тож треба або найти щось такого, щоби від нас усі прикрости віддалило, щоби вогонь, яким нас припікають, згасило, — або треба наше серце так настроїти й повести, щоби воно в часі прикрости заховало спокій і рівновагу, треба відняти йому ту подібну до праженого молока бурливу прикмету, треба його так приспособити, щоби нічого собі з тих прикростий не робило, щоби їх спокійно приймало.

Що до першого, то неможливе віддалити від себе всіх прикростий. Правда, через вірне виповнювання Божих заповідий можна в части, а навіть досить богато оминути прикростий. На приклад: Коли чоловік жиє, як Бог приказав, коли ревно працює, коли шанує й ощаджує запрацьований гріш, то остережеться голоду й нужди, якої зазнає нероба й марнотравник. Коли змалку вчиться пильно й совісно свого ремесла чи в школі, то стане добрий ремісник чи урядник і найде все посаду та захорониться від злиднів, яких зазнає ремісник, чи урядник партач, що через своє партацтво часто жиє без служби. Коли родичі виховують старанно в страсі Божім своїх дітий не лиш словом, але особливе добрим прикладом, то через те заощадить собі прикростий, бо на старість не стріне їх зневага від добре вихованих дітий, але стрічає вона таких родичів, які зовсім недбали за виховання своїх дітий. Коли стережеться обжирства й пиянства, то омине зсякі недуги жолудка, які походять з обжирства й пиянства, а також ганьби й пониження, якого дізнають пияки навіть від малих дітий. Коли стережеться гріхів нечистих, розпусти, то остережеться тих недуг, які приходять через зараження в нечистих гріхах, які розточують чоловіка живцем і роблять його гірш прокаженого. Коли жінка жиє чесно й побожно, то буде свобідна від тих обмов, недовіря, пониження й погорди, якої зазнає жінка, що жиє нечесно, розпустно і т. д. І богато иншого зла може остеречися чоловік, коли жити ме совісно після науки святого Євангелія. Бо многі нещастя, прикрости допускає на нас Господь Бог з нашої вини, або радше ми самі їх на себе стягаємо. Бо кожний чоловік у великій мірі є справником свойого щастя. Богато прикростий може відвернути від себе через поправу життя. Богато можемо відвернути від

себе через добру щиру молитву. Але ніколи не звільнимось з усіх прикростий. Богато спаде їх на нас не з нашої вини, а з Божої волі, для добра нашої душі на се, щоби нам гірким зробити життя тут на землі, щоби нас удержувати в тій гадці, що ми тут вигнанні, а вітчина наша щаслива в небі, щоби нас наклонити жити обережно, розумно, уважно, скромно, чесно для неба. Колиж так, колиж усе будуть прикрости, й неприємности, отже щоби позбутись шкідливої нетерпеливости, то треба зробити що иншого. Треба ввійти до нашого серця, треба його до терпіння приспособити. Треба так зробити, щоби воно, коли налити ме його вогонь терпінь, не бурилось, не виливалось на зверх подібно, як молоко, та не шкодило Божій славі, собі й ближним, але щоби стало подібне до (хліба) тіста всадженого до печі, яке печене вогнем приймає його та перетворюється в його горячі на свіжий хліб, що приносить людям здоровля й життя. Нам, иншими словами, треба поконувати самолюбство нашого серця, з якого та нетерпеливість виростає. Нам треба поконувати його нехіть до прикрости, нам треба відречися себе, приказати серцю уговкувати його при кожному терпіні, що така є Божа воля, що то потрібне до нашого щастя, що инакше бути не може, треба поконувати уяву, яка кожну прикрість побільшає чотирикратно й наганяє серцю більше страху та побуджує до опору, треба відсувати всі трівожні думки. Коли так поступати мемо при кожній прикрости, ставати будемо з кожним днем щораз більше терпеливі. Давно в Греції жив фільософ, що навчав у себе одного нетерпеливого ученика. Коли якось раз ученик при ньому розсердився, фільософ його скартав і таке сказав: „За обиду, яку ти мені задав, маєш через три роки з найбільшою терпеливістю зносити всякі прикрости, тоді доперва будеш міг мене просити за вибачення.“ Коли ученик по трьох літах виконав усе, як було приказане, благав прощення, але фільософ відповів: „Іще через три роки плати людям, щоби тебе зневажали й завдавали тобі прикрости й тоді вибачу тобі твою провину.“ Коли минуло других три роки й він виконавши приказ учителя докладно, просив за прощення, сказав учитель: „Тепер тобі вже вибачаю, тепер йди до Атен, щоби вчитись мудрости від більшого від мене учителя.“ А в Атенах був славний фільософ, що приймав і навчав лиш учеників терпеливих. Тому отже, щоби досвідчити їх терпеливости, кожного ученика зараз на вступі сильно ганьбив і сварив. Так поступив також зі знаним нам учеником. Але сей почувши прикрі, ганьблячі слова, не сердився як другі, але сміявся з радости. Фільософа се здивувало, тож спитав: „Чому ти смієшся з моєї нагани?“ А ученик відповів: „Як не маю тішитись, скажи сам, я через три роки людям платив гроші, щоби мене ганьбили, а ти такий ласкавий робиш се даром?“ — „Бачу, що ти терпе-

ливий," сказав учитель „тож приходи до мене на науку, бо ти будеш спосібний до мудрости."

Наслідуймо тото ученика. Кожної днини радо приймаймо кожну прикрість, платім Г. Богови за неї горячою вдякою. А щоби набрати до сего сили, то споглядаймо та згадуймо на довготерпеливого Ісуса. Молімся до нього: „Ісусе наш терпеливий, зділай моє серце після серця свого." А він нам допоможе, як небесний Лікар вилічить нас з недуги нетерпеливости, і терпіння за його ласкою стануть нам солодкі, як колись давно мученикам і зділають нас учасниками Божої мудрости й небесного щастя.

О. И. Лучинський ЧСВВ.

Св. Йосафат навчає нас служити Богови від ранньої молодости.

„Помяни сотворшаго тя во днех юности твоєя, дондеже не прійдуть дніе злоби твоєя". (Єккл. 12. 1.)

Вступ. Г. Бог сотворив нас недовершених. Нам самим поручив себе довершувати. Чим більше ми над тим працюємо, тим стаємо досконалійші, кращі; тим приємнійше стає наше життя Богови, а кориснійше нам самим і нашим ближним. Як сю працю треба повести, то навчає нас Господь через св. Письмо, навчає нас прикладом свого туземного життя, записаним у св. Євангелії, навчає нас живими прикладами добрих, праведних людий, які ішли слідом Христа, і через те усовершились, стали святі. Святі для нас жива Євангелія. З їхніх думок, слів, вчинків, з їхнього життя вчимося, як ми маємо думати говорити, чинити, жити. Найкраще вчимося побожного життя від святих, що жиють, або недавно були між нами, що мали подібну нам натуру, що находились у подібних до нас обставинах. Таким святим, котрий нам найближчий, і котрий найкращу подасть науку, як треба нам себе довершувати, є рідний наш Святий Йосафат, замучений перед 300 літами таки нашими братьми за католицьку віру. Ціле його життя то гейби цінна книга, а кожна хвиля його життя то гейби сторінка тої книги заповнена спасенними науками. Варта в сей святий ювилейний рік перекарткувати кожний лист, або хоч важнійше з книги життя нашого Святого і насичувати своє серце й розум.

Нині перейдім перші картки, його молодість, Чогож навчає нас молодий вік св. Йосафата? Навчає нас прикладом того, що мертвими буквами записав св. Мудрець: „Помяни сотворшаго тя во днех юности твоєя". Навчає нас служити Богови, виповняти його св. волю від найраньшої молодости, бо 1) така служба дуже мила Г. Б. а 2) нашій душі спасенна. — Проте

поговоримо при Б. помочі, яку сподіємось досягти через молитви св. Иосафата.

Ми люди любимо ранні овочі більше чим пізнійші. Перші найвчаснійші черешні справляють нам більшу приємність, чим пізнійші. Навіть бараболі, ялі є головною поживою людий бідних, доки ще молоденькі, ранні, то бачимо їх часто як смачні лакітки навіть на великопанських столах.

2) Бог теж любить більше се, що ранне, вчасне, молоденьке. Від жидів жадав через свого пророка Мойсея жертв з перших плодів; перших овочів з дерев, перших снопів з поля, перші мірки вина й оливи і первістки з звірят. Ще раньше показав се на жертві Каїна і Авля. Жертву Авля, яка принесена була з найраньших звірят, приняв з уподобанням, а жертву Каїна, що була з послідних овочів відкинув, (св. Амврозій). Але Господь любить не тільки перші плоди наших піль, садів, він іще більше любить наші перші літа, наш ранний вік, нашу невинну молодість, і тому виразно її від нас домагається. „Помяни сотворшаго тя во днех юности твоея, дондеже не прійдуть дніе злоби“ (Єккл. 10. 1) Маємо себе йому посвятити, для нього жити, йому служити, а не йти за злими поривами на службу діявола. Св. Тома Аквінський каже: Коли чоловік служить Богови від самої молодости, то жертвує йому в дарі найкращу частину свого життя. Як щойно в пізнійших літах до Бога навертаєсь, то жертвує Б. послід, приносить фуси. Людина, котра служить Богови в молодости, віддає йому ту частину життя, яка після природних прав є найкраща, найменше заражена пороками.

Св. Иосафат вчить нас живим прикладом служити Богови від найраньшої молодости. Вроджений 1580 р. у городі Володимирі Волинськім від дуже побожних родичів Гавриїла й Марини, названий на св. хрещенню Іваном, вже з перших літ виявив великий наклін до побожности. Наймилійшими забавами його дитячих і хлопячих літ було прикрашувати образи й віддавати їм честь. Як хлопець любив перебувати на самоті з Богом. Часто біг до церкви і нераз г динами молився там навколішках. Родичі і чужі подивляли сю побожність, і подібно, як колись гості в домі Захарії при народженню Івана Хрестителя, говорили: „що буде з тої дитини?“ Чужі ставили його за приклад своїм дітям а й самі старші будувалися з його ревности і поправляли своє життя. Такий був ревний і богомільний, що скоро лиш навчився в своїй мійській школі читати по славянськи, так зараз взився на память псальми. Коли йому було 10 літ, умів на память не тільки вечірню й утреню, але й инші відправи, як часи, повечерє і полуночницю.

Так маємо й ми поступати в нашій молодости в частих горячих молитвах вязати своє серце з Богом, намножувати віру й упования на Бого, оказувати йому любов через вірне

зберігання усіх Иого заповідий, Через поконуваня виростаючих лихих наклонів, які до нас кличуть: вживай світа, доки служать літа, доки ти молодий, Богови служитимеш на старші літа, як вишумишся.

Хто за молоду не служить Богови а веде життя гуляще, грішне; хто молодий вік посвячує пристрастям, світови, діяволови й доперва пізнійші літа, коли вже серце його буде зіпсоване грішними пороками і наклонами, хоче подарувати Богови, то такий не справляє Богови приємности, а Бога зневажає; такий діяволови жертвує овочі добрі, смачні, а Богови хробашливі, надгнилі; такий грішить і стягає на себе Божий прокліп. До такого можна пристотувати слова пророка Малахії: „Проклятий, хто жетрує нездале Господеви“ (Мал. 1. 14).

2. Хто служить Богови з молодих літ, сей може бути безпечний за свою щасливу вічність; а хто за молоду жиє в грісі, служить діяволови й щойно на старші літа наміряє служити Богови, той наражує себе на утрату спасення. Се тому, що по перше не кожному дано дожити старости. Можна вмерти в літах молодих подібно як син Давида Авесалом, сини архирея Ілія. По друге, як дожиють оба віку старшого то й тоді перший безпечнійший за своє спасіння, чим другий, бо першому прийдеться служити Богови легко, а другому дуже тяжко, навіть коли буде про се дбати. Чому так? Тому що старість не то, що молодість. За молоду ми подібні до мягкої глини, до мягкого молодого дерева. Наше серце в молодости мягке, податне, скоре до доброго й до злого. На старість вже тверде. За молоду можна ліпити з нас ангела або чорта; можна провадити нас, гейби деревце, прямо в гору, як свічку, можна й гнути до землі. Але як в однім або другім жиємо через молодість, то привикаємо до одного, чи другого, доброго або злого, і в однім чи другім засихаємо гейби глина, в добрім чи злім тверднемо гейби дерево. Те, до чого ми навикли, стає нашою набутою природою і тяжко вже нам сю набуту природу змінити. На приклад: Хто через цілу молодість жив безбожно, тому тяжко стати побожним на старші літа; хто був лінивим, тому тяжко стати ревним; хто був невільником гріха, тому тяжко служити Богови. А за те хто через усю молодість служив Богови, тому та служба приходить вже легко, бо має вже набутий нахил. Се зазначує в св. Письмі Мудрець словами: „Навчи молодця на початку його дороги (т. є в молодости), а не зійде з неї, навіть як постаріється“ (Притч. Сол. 22. 6.)

Що молодість має такий великий вплив на наше дальше життя і на наше дальше життя і на цілу вічність, то се добре знає діявол, а ще краще Г. Бог. Діявол старається використати той час, щоби нас погубити; а Бог, щоби нас спасти. Оповідає грецька казка, що великий грецький герой Геракль прийшов у молодости на роздоріжжа (на розпуття).

Коли він так розважав, на котру з двох доріг йому піти, зближились до нього дві жіночі постаті, одна з одної а друга з другої дороги. Перша дуже гарно вбрана, з усміхом підійшла до нього й вабила його на свою дорогу ось такими словами: „Йди за мною по моїй дорозі, я тобі дам усі приємности землі. Будеш вести веселе й безжурне життя". На питання Геракля, як вона називається? — відповіла: „Мої приятелі називають мене розкішю, а вороги кажуть, що я порок". По ній приступила до Геракля друга постать, що була вбрана просто й невибагливо, і так сказала: „Коли підеш моєю дорогою, то справді будеш богато працювати і трудитись і зазнаєш чимало клопоту, але за те будеш мати в нагороду честь у людий, а славу по смерти". Говорить казка, що Геракль пішов дорою сеї другої постати зв. чесноти, і тому доконав великих діл.

Подібно як сі дві постаті хотли повести Геракля своїми дорогами, так і нас стараються повести своїми дорогами діявол і Господь Бог. А потягають нас вже від найраньшої молодости, бо знають, що вік молодечий рішає і про життя дальше. Діявол разом зі своїми слугами і злим світом, злими книжками, злими газетами, злими людьми манить наші попсовані пристрасти, обіцяє нам повне щастя, що сповнить усі наші бажання, а закриває всю нужду, яка нас жде за гріх тут і в вічности. Г. Бог потягає нас через свою невидиму ласку, через своїх слуг, добрих людий, через священиків, через добру книжку, через св. Письмо. Він кличе: „Помяни сотворшаго та во днех юности твоєя"... „Внидите узкими врати і яко пространная врата и широкий путь вводяй в пагубу, и мнози суть входять ім. Что узкая врата і тісний путь вводяй в живот і мало їх єсть, іже обрітають єго". (Мат. 7. 13. 14.). Господь не обіцяє тут на світі розкоший тим, що за ним хотять іти. Се дасть по смерти, а тут терпіння, але в них дасть і тут потіху, бо запевняє словами: „Прійдіте ко мні вся труждающіїся і обремененії, і аз упокою ви." (Мат. 11. 28.).

Так то приманював до себе й злий дух і Г. Бог також св. Иосафата від найраньшої молодости, а особливе тоді, як був на науці купецтва в місті Вильні, що було столицею Литви. Був се саме час, коли наші єпіскопи разом з тодішним митрополитом Рагозою покинули схизму, в котрій була наша Церква кілька віків, і обєднилися з кат. церквою. Гордий князь Константин Острожський, ображений, що єпіскопи підписали се обєднання без нього, став провадити сильну агітацію проти св. Унії.

Осередком агітації крім инших міст була також Вильня, в котрій св. Иосафат проживав на науці в купця. Тут православні відобрали обєднаним усі богатші й величавійші церкви; обєднаним лишилась тільки одна бідна церковця св. Тройці.

Св. Иосафат, як колись Геракль, стояв мов на розпуттю і рішався: куди піти? Чи за православними, які мали силу, мали церкви, були могучі, чи за зєдиненими, яких православні понижали, над якими знущались, які терпіли? І пішов за пониженими і терпячими, а від схизми відвернувся повторивши слова Давида „возненавидіх церков лукавствующих“ (Пс. 25. 5.) Пішов за голосом Христа і всею душею приляг до зєдноченої церкви і до тих, що до неї належали. Цілими днями в неділі і свята перебував у церкві, служив, відправляв як дячок а так ревно, що звернули на нього увагу. Св. Иосафат показав у своїм молодім віці ще в иншій річи, що службу Богові, що чесноту цінить понад усьо земське, навіть понад то, що дозволене. А саме купець Попович, у якого Святий був на науці, подобав собі його так дуже, що хотів за нього дати свою дочку одиначку, а з нею все своє велике майно. Він намовляв св. Иосафата, щоби подружитися з нею, але крім того голосу чув наш святий в своїй душі инший голос, який кликав його до життя досконалійшого, приємнійшого Г. Богови. Иого манив маєток і розкоші родинного життя; пристрасть говорила йому, що то не є ніщо злого подружитись і чесно жити. Але поклик до життя досконалого повторяв йому: справді добре оженитись та ще лучше жити безженно, без майна; лучше зречися свободи своє: волі, бо життя родинне, бо справи маєткові обтяжають духа, гамують полет у стремлінню до Бога. Святий пішов за тим другим покликом, хоч се життя видавалося йому далеко труднійшим. Звернув на вузьку дорогу, бо така певно веде до Бога. Так Святий у своїй молодости служив совісно і ревно Богови, нетільки виповняв Б. заповіди, але пішов за Євангелськими радами. Через те і на дальше лекше йому було Богови служити, бо навикла до сеї служби його натура вже з молоду. Через те він мимо великих трудностий спас свою душу і став святим і нам світить своїм прикладом на дорозі спасіння.

Щасливі Ви, браття і сестри коли й ви від молодости служите Г. Б. подібно як святий Иосафат. — Коби ви тільки витревали на сій дорозі і ставали щораз ревнійші. Слухайте пильно духових наук і приймайте часто св. Причастя, а станете ще досконалійші!

Ви знова всі, що молодечі літа, а з ними і дальше життя посвятили пристрастям і дияволови, ви нещасні! Вам тяжко тепер покинути набуті налоги. Він й не маєте до сего охоти. Горе вам буде, як не перетворите свого серця! Тяжко направите його тепер власними природними силами, але може зробити се могуча ласка Божа, яка творить чуда, яка грішницю Магдалину перетворила.

Кайтеся отже й моліть Бога за ласку сліз, покутуйте за гріхи, і через покуту очищайте своє серце і так завертайте на добру дорогу, до Божої служби на радість Господа й на спасіння своєї душі. Амінь. *о. Й. Лучинський ЧСВВ.*

Св. Йосафат навчає нас, як нам треба гарним прикладом світити ближним.

„Світильник світлий явился єси, Священномучениче Йосафате ...“
(Тропар).

У нагірній проповіди між иншим сказав Христос до зібраного народу: „Так нехай світить ваше світло перед людьми, щоби бачили ваші добрі діла і прославляли вашого Вітця, що на небесах“. (Мат. 5. 16.) Зазначив тут Христос, що Бог хоче, щоби ми не крилися зі своїм добрим життям, а прилюдно виконували свої добрі вчинки, щоби тим потягати і других до Бога. Коли маємо сі Христові слова на ввазі і глядимо на вчинок св. Йосафата, котрий покинув окруження, серед якого жив і якому присвічував своїм гарним життям і пішов до монастира на самітне життя, то чи не насуваєтся нам гадка, що святий Йосафат поступив не зовсім по дусі Євангелія, що він позбавив людий гарного прикладу? Та ся гадка не містить у собі правди. Як сонце, хоч віддалене від землі міліони миль, дає їй світло й инші добра, так і люди можуть з далека й укриття світити другим людям. От давні пустинники жили далеко від людий, у пустині, а все таки присвічували прикладом свого строго покутного життя сучасним жителям і нині ще нам присвічують, коли читаємо про їх подвиги. Так і св. Йосафат, — хоч покинув світ і замкнувся в монастирських мурах, не перестав давати людям доброго прикладу. Овшім через вступлення до монастиря його приклад став с и л ь н і й ш и й і д а л е к о с я ж н и й. Розважмо се за Божою ласкою й за допомогою св. Йосафата, щоби загріти себе до доброго й примірного життя.

Люди, котрі живуть чесно, котрі свої вчинки, свої слова нормують після Божого закону, приносять пожиток Христовій Церкві, а нас її членів, що бачимо або читаємо про їх життя, потягають за собою до Божої служби. Ми кажемо коротко, що вони дають нам добрий приклад. Такий приклад далеко сильнійше на нас впливає чим і найяснійший приказ. Коли нам поясняють, шо так а так приказує Божа заповідь, то се нам іще за мало, бо проти такого приказу викручується то розум, то серце оказує нехіть Але як побачимо приклад доброго християнина, що сповняє заповідь, тоді викрути йдуть на бік, розум говорить тоді до нас, як говорив колись до себе св. Августин, наслухавшись про строге життя св. Антонія: „Міг сей, чому я не мігби?“ Наше млаве серце набирає тоді охоти і йде за прикладом, подібно як лінивий кінь при возі за конем скорим. Кождий добрий приклад сам собою і потягає других і просвічує других як світло, але не кожний в однаковій мірі. Один сильнійше, другий слабше. Один обнимає людий більше, другий менше. Котре світло має більшу ясність і котре висше поставлене, те світить

сильнійше і обнимає ширший круг. А таксамо річ має ться з прикладом. Коли він сильнійший, то дає більше світла; коли походить від особи висше поставленої, то дальше світить.

Сильнійший приклад дають ті люди, що ділають щось доброго або уникають злого серед тяжких обставин, серед великих покус, ті люди, котрі не зражуються перепонами, не піддаються труднощам, а неустрашимо перемагають всі завади і творять то, що Бог наказує.

Коли бизсильний старець не творить гріхів розпусти й инших гріхів молодечої сваволі, то хто добачувати буде в його повздержливости сильний приклад чесноти? Але як молодець у силі віку, з палким завзяттям, не родить пустих вчинків молодости, коли поконує порив до розпусного життя, коли радо піддається обовязкови праці й ладу, то такий приклад викликує подив і розбуджує в других охоту до наслідування. Як потребуючий уникає розтратности, то се є ніщо великого, але як маючий не розкидає гроша, а розумно уживає для свого добра й ближних, то се приклад сильний і потягаючий. Як хтось лагідний з природи не вибухає гнівом і не оказує твердости серця зглядом тих, що йому дукучають, то сего ще не подивляємо й не вважаємо його поведення за чесноту. Але як се робить гнівливий і нетерпеливий з природи, як він мимо того, що нетерпеливість рве його, щоби докучливого відтрутити, або що найменше зганити, як він не сердиться, а свою пристрасть поконує то се сильно на нас ділає і спонукує до наслідування. Такий сильний приклад дає нам ся євангельська бідна жінка, що послідні два сотики, які мала кинула до церковної скарбони. Сам Христос звернув увагу своїх апостолів на її вчинок. Инші, хоч давали богато, давали з того, що їм збувало. не мали трудности, а її було трудно дати весь свій маєток. Богато таких сильних прикладів бачимо на перших христіянах. Їм трудно було практикувати свою віру і життя по христіянські серед зіпсування неморальних поган або серед облудних, злобних жидів. Їх переслідували, клеветали, мучили як злочинців і приневолювали покинути христіянську віру, але христіяни не відражувались, а йшли за голосом св. Петра, який накликував: „Улюблені... провадьте добре ваше життя між поганами, щоби, в чім уважають вас злочинцями, приглянувшися вашим добрим ділам, славили Бога в день навіщання“ (1. Петро 2. 12.). Сим сильним, героїчним прикладом навертали перші христіяни поганів більше чим чудом. Ті приклади між иншими причинилися до сего, що яких 20 літ по Христовій смерти були вже всюди громади христіян і то не таких, як нині, а великих характером, сильних духом, на скрізь праведних і чесних.

Дальше приклад є ще успішнійший, коли походить від висше поставленої особи. Як праведно, чесно, побожно жиє

чоловік, що має висше становище, від котрого більше людий зависить, на котрого богато людий глядить і його впливам піддається, то приклад такого чоловіка дальше сягає, як звичайного смертельника. Він обнимає многих, що жиють під його впливом. Коли міністер, чи хто другий високопоставлений, що має в своїх руках широку владу, вміє слухати законів, коли не дивиться на лице, не дає авансів лестунам, не жадає, щоби змінили підчинені „obrządek", а справедливо поступає, і скромно відноситься до своїх підчинених, коли їх шанує і уважає їх за своїх братів, то такий приклад простягається на всіх підданих і всіх навчає жити, поступати справедливо й людяно. Або коли вчений, многопросвічений жиє релігійно і з покірною пошаною відноситься до приписів, розпорядків Церкви, то приклад його релігійного життя потягає далеко більше людий чим приклад чоловіка необразованого. За його прикладом йдуть нераз цілі громади і шанують Церкву, її приписи і дбають за спасіння своїх душ. Таксамо коли побожно жиє в родині батько, то його приклад впливає на цілу родину. Коли в громаді жиє чесно священик або учитель, війт, то їх приклад обнимає цілу громаду. Тому німецький цісар Карло V., як зайшов часом до якого села чи міста й хотів пізнати: чи село жиє морально, то не випитувався: як жиють люди, але чи морально жиє священик, учитель і війт. З моральности тих людий, що стояли на верху в громаді, виробляв собі поняття про моральність і чесність мешканців даного села чи міста. Бо знав, видно науку св. Мудрця, який каже: „який суддя люду, такі слуги його, а який начальник міста, такі в ньому мешканці" (Ісус. См. 10. 1.). Сі дві обставин: трудність при виконуванню добрих вчинків і гідність особи, від якої добрі вчинки виходять, роблять приклад сильнійшим і ширше впливовим. Сі дві обставини долучились до прикладу св. Йосафата по його вступленню до монастира. Його приклад став ще сильнійший і розтягнувся далеко й широко. Через те засвітив яснійше, як колись на ствіті.

Приклад св. Йосафата по вступленню до монастира став сильнійший уже через само полишення світа. Кого як кого, але молодого чоловіка світ до себе тягне і то дуже нагально. Св. Йосафат, хоч за молодих літ провадив життя богомільне, то все таки не був нечуткий на людські пристрасти, бож він був чоловіком так само, як і ми. Коли перед ним станув великий маєток, слава першого купця і гарна дочка купця, яка мала стати його жінкою, то се неякбудь рвало його до світа. Було йому отже трудно розвязатись з усім і піти на дорогу життя досконалого, але він виявив у собі чоловіка великого духа і великої чесноти, бо поконав природний нахил і пішов за словами Христа: „якщо хочеш бути совершений..."

Дальше і в самім монастирі приклад його життя був дуже сильний, а навіть на тодішні обставини й часи незви-

чайний. Монастир, до якого вступив св. Йосафат, як і инші на нашій тодішній українській землі, був у крайнім занепаді. Не було монашої карности, не було учителів духовного життя, не було провідників, не заховувано правил. Монахи жили по світськи. Св. Йосафат мав бажання бути добрим ченцем, але серед тих обставин було йому се дуже трудно. Тай не без того, щоби покуса не дразнила його, щоб жити в рясі приємно, вигідно, як другі. Та він поборов трудности. Замкнувся в келії, гейби відділився від прочих монахів і став вести життя, як колись строгі покутники. Праця, молитва і умертвіння виповняли усі хвилі його монастирського життя. Молився не тільки в часі призначенім на молитву, але й при праці все повторяв: „Господи помилуй". Молився цілий день, і то було йому ще за мало, бо й ночами зривався на молитву. Довгий час жив тільки о хлібі й воді. Хотів зложити Богові обіт, що буде так жити ціле життя, тільки сповідник відвів його від сего. Спав найбільше 4 години, а його ліжко було так тверде й нужденне, що й жебрак на нім не положився би. Часто спав на землі. Місто сорочки носив волосінницю, а по самім тілі колючий дротянний пас, що вїдався в його тіло й ранив до крови. Крім того бичував себе аж до крови. Звичайно на цминтарі поза монастирем, щоби ніхто не чув. Раз серед лютої зими так себе скатував, що аж зімлів на снігу в крови і бувби там замерз, якби не була служба його відшукала й внесла до келії. Се строге життя перетворювало його душу. Він ріс духом, ставав щораз досконалійший і, як співаємо в церковній пісні, „ангелом подобася в іноческом житії". Таке строге, і святе праведне життя серед тодішних обставин мусіло уходити за щось надзвичайного, мусіло впливати на других сильно. „Світильник світлий явился єси свмуч. Йосафате" співає про нього пісня. Він справді світив таким ясним світильником.

Сей приклад сильний і ясний скоро заяснів широко по нашій землі, бо ласка Божа двигнула його гейби сонце дуже високо. Він став священиком, ігуменом, відтак архимандритом, а вкінці й архієпископом. І так поширявся вплив його прикладу. З початку на монахів одного монастиря, а відтак на всі монастирі, а дальше, коли став архієпископом й на цілу Русь-Україну, бо і тоді не перестав жити богомільно „во святительстві благочесно пожив..." співає церковна пісня. Силу того прикладу бачимо нераз. Многі молодці йшли за його прикладом до монастиря. Народ мав його за святого. Коли замасковані схизматики зробили з архимандритом Сінчилом і протоєреєм Вартоломеєм заговір на митрополита і постановили відорватись від кат. церкви, то конче намагалися перетягнути св. Йосафата на свою сторону. Запросили його на нараду, падали йому до ніг, цілували і благали, щоби пішов за ними. Говирили до себе: „як будемо мати його, то матимемо всіх за собою, бо всі підуть за його св. прикладом". Але св. Йосафат не піддався. Він твердо стояв при католицькій вірі і своєю святостію перетягав не-

католиків до православя, а православних до католицтва. Найсильнійше а заразом найширше заяснів його св. приклад в ту хвилю, коли навіть не злякався мученичої смерти і за св. справу обєднання поклав своє життя. Тим сильним прикладом присвічувати буде й усім грядучим поколінням. Усіх буде притягати до правдивої віри.

Сей приклад св. Йосафата домагається від нас, щоби й ми прикладом богомільного життя приєднували людий до правдивої церкви, до правдивого христіянського життя. Особливо в нинішних часах маємо по його прикладу проповідати нашим ближним добрим приміром, бо нині богато людий иншої проповіди не слухає. Але подібно як він, маємо других навчати сильним прикладом. Маємо жити по христіянськи не тільки тоді, коли се легко. Маємо бути ревними і мужними христіянами серед трудностий. Ніякі покуси, ні перепони, ні навіть смерть не сміють нас відвести від наших христіянських засад. Від вас родичів, від вас наставників, від вас усіх, що маєте вище становище, що на вас більше очий глядить, від вас св. Йосафат домагається того доброго а сильного прикладу, ще більше чим від прочих. Горе було би вам, якби ваше життя не було правдиво католицьке! Требаби вам ожидати від св. Йосафата такого осудження, яке видав св. Франц Ксаверій на христіян Европейців, що приїзджали до Індий. Він дуже жалувався на злий приклад сих европейських христіян. Писав так: „Погани не хочуть ставати христіянами і висміваютъ нашу христіянську віру не тому, шоби не розуміли її таїнств, але через розпусне життя тих, котрі називають себе христіянами, а не жиють по христіянськи. Коли я — пише він, — навчаю їх, відповідають мені: „Ти напоминаєш нас до вірности супружої, до любови ворогів, до мірности в їді й питтю, а ми бачимо, що ви, христіяни, жиєте в розпусті, в ненависти до ворогів, в пиянстві, в обжирстві...“ — так писав Франц Ксав. — через зле життя христіян гудять погани імя Боже,

Подібно і вас обвиняє св. Йосафат. Він вам приписує вину за те, що багато невіруючих, а також жидів, які жиють між вами. Вони не знають Христа і його Божої правди, бо ви її своїм негідним життям в їх очах споганили. Під впливом доброго життя католиків навернувся один протестант. Священик спитав його, чи вже давнійше не сумнівався в правдивість протестантської віри? Він відповів: „Ні! а се тому — говорив він дальше, — що католики, яких я знав і на котрих я давнійше глядів, не жили красше, як ми, протестанти. Тоді я собі думав, що то все одно чи бути католиком чи протестантом. Щойно коли я приїхав в ваші сторони й побачив гарне життя ваших католиків, се спонукало мене глубше застановлятись і приглядатись католицькій вірі, і я пересвідчився, що тільки вона одна правдива“. Гострий закид висказав він на млавих і негідних католиків! Браття й сестри! Вам усім зєдноченим з кат. Церквою, що виросли

з крови мученичої св. Йосафата, сей святий робить іще гострійший закид. Він вас обвиняє, що ви є причиною, що тільки ваших братів до нині жиє в розлуці з католицькою Церквою і блуд уважає за правду. Він каже, що ваше негідне, грішне життя, яке вони бачили в часі війни і тепер іще бачуть, ваша несталість у своїй святій вірі, яку недавно многі покидали й переходили на православє, а нині заманені панськими ласками, переходять на латинський обряд, се для них відстрашаючий приклад, приклад, за який ви будете здавати строгий рахунок!

Тож, браття й сестри, доки ще час, зміняйте своє грішне життя, покидайте ворожнечі, гніви, крадежі; сильно держиться сеї св. віри і сего св. обряду, за який положив св. Йосафат свою голову, котрого маєте держатися, бо се наказує Христовий намістник Папа римський; „Господа небесного просіть, щоби дав вам до сего сили через заслуги св. Йосафата!“

Говоріть до Нього: „Боже! очисти, освяти нас! Влий до наших холодних сердець той огонь любови до Тебе, який Ти прийшов запалити! (Лук. 12. 49.) Пішли нам Твого святого Духа. Насякни сіллю живої віри наше тіло, душу, шпік, кости! Допоможи нам усунути з наших сердець порохно лінивства і пліснь усякої неморальности, щоби ми не заражували злом наших ближних, а світлим прикладом богомільного життя приводили їх до Тебе! — Амінь.

О. П. Лучинський ЧСВВ.

Важне для церковних хорів!

ПОЯВИЛИСЬ:

1) КОЛЯДИ, ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКІ на мішаний — — — — хор. — — — —

2) „ВЛАДИКО, ОТЧЕ“ і 3) „ПІСНЮ СЛАВИ ЗАСПІВАЙМО“

дві пісні до Святого священомученика

ИОСАФАТА

на дво-три і чотирьоголосний мужес., жіночий і мішаний хор укладу **о. Йосифа Кишакевича.** — Основна ціна „Коляд“ 3. — Пісні до св. Иосафата по 1·50 рази кождочасний множник книгарський. До набуття в укр. книгарнях і в Бюрі Ювилейного Комітету у **Львові, ул. Коперника 36.** (до рук Всч. О. І. Озимкевича).

ЛЬВІВ,
Сикстуська 37.

ТЕРНОПІЛЬ,
Ґолуховського 19.

ДО КАНАДИ

ПОЛЕКШІ В ЇЗДІ ДЛЯ РІЛЬНИКІВ, РІЛЬНИХ РОБІТНИКІВ, СЛУЖНИЦЬ.

Сейчас пишіть до нас на таку адресу:

КОРАБЕЛЬНЕ ТОВАРИСТВО

„КУНАРД“ Львів, Сикстуська 37.

або можете і особисто засягнути блищих інформацій в справі їзди до Канади. — **Памятайте!** Наше бюро є **коло Головної Почти — вул. Сикстуська ч. 37.** — А ті, що мешкають в области **ТЕРНОПОЛЯ,** нехай звертаються просто до нашої філії **„Кунард“, Тернопіль, вул. Ґолуховського ч. 19.**

Кораблі:

Berengaria	Aquitania	Mauretania
Franconia	Laconia	Samaria
Scythia	Carmania	Caronia
Tuscania	Tyrrhenia	California
Caledonia	Cameronia	Andania
Antonia	Ausonia	Saxonia
Athenia	Albania	Saturnia
Columbia	Cassandra	Assyria

КОРАБЛІ наші славні на весь світ ізза того, що є **нові,** побудовані в 1922 р. — **Скоро** їдуть. — Приміщення як найлучше, бо є каюти на 2 та на 4 особи. — **Родини,** навіть і більші, дістають окреме приміщення. — **Харч смачний і обильний.**

Користайте з рідкої нагоди, то є з великого улекшення в переїзді до Канади і сейчас зверніться до нас по блищі інформації.

В нашім Товаристві є **осібний український відділ.** Наше бюро має урядників-Українців, тому **з українськими пасажирами говориться і переписується по українськи.**

Найблищі наші транспорти відходять 12. і 19. січня і 1. лютого 1924.

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

ПОХВАЛЬНА ПРОМОВА

про

СВЯТОГО МУЧЕНИКА ЙОСАФАТА КУНЦЕВИЧА,

Архіепископа Полоцького р. 1623 дня 12 листопада в Витебську через схизматиків жорстоко вбитого,

яку мав публично в Римській Колєгії Єзуїцькій 1624 р. дня 12 вересня

ТОМА КСЕНІКЕПУЛЬОС,
вихованець Грецької Колєгії.

(Введення). Велика, по правді, для нас усіх булаб це радість, слухачі, колиб ми могли побачити на власні очі Иосафата Кунцевича, святого владику, котрому сьогодня хочу похвалу казати, або колиб ця похвала стрічала його хоч іще між живими. Та вжеж такої великої радости не дасть нам нещасна доля людська, бо вона боїться, щоб часом із людини не зробити Бога, колиб тільки щастя нараз зійшлось. Тому вже й звичай є такий, що доперва конець життя стає початком похвали, що доперва мари перемінюються на колиску ніжної хвали покійників. Хоч ми нераз уже зазнали того з великим болем, то смерть найлучшого владики Кунцевича так поділала на нас, що слів зі себе можемо добути хиба — на плач, на голосіння. Бо хто міг стримати свої дрібні сльози, як почув вістку про святу смерть? О горе! о смутку! Чи на те треба було жорстокости злочинців-душогубців, щоби біла як сніг невинність аж кервавилась у своїй власній крові? Чи так має нас покидати цей, хто нас усіх повинен був пережити? Пропала, пропала вся надія святої унії, як Кунцевича вбили: як у його серці жила релігія, так у ранах його вона загинула. Нещасна іграшко смерти! Що гарне, те в самім майже зародку гине, а вартість велика за коротким життям пропадає. Однак у великого мужа цього передчасна смерть не тільки не притьмила ні на волос блеску досконалих чеснот, але вона їх іще чудовим сяєвом прикрасила.

(Поділ). Є три причині, які святого владику, що покинув земне товариство людське, ведуть у хори душ щасливих. Незвичайна, над усяку міру, горяча побожність, — ревність о спасіння душ других та о добрі прислуги людям, — і мужество в трудах і небезпеках, яке переходить границі звичайної витривалости. Послухайте, як скажу вам про них, не красноречивими образами, але простеньким складом правди, — хоч в виду великости їхньої всяка мова, навіть квітчаста, стає безсильна.

І. (Побожність). Колись було хвалили дуже молоденького князя римського за те, що поконав ворога і врятував горожан, і так нараз заслужив собі в боротьбі дві галузки лаврові, коли то вік його ледви давав йому змогу, на них хиба глянути. Так теж і в Кунцевича була завсіди причина до похвали, майже дивна Божа сила та, що побожними ділами випередив статочність молодечого віку із небувалим тріюмфом поконав ворогів християнської побожности, заким ще їх пізнав, — ще майже не знаючи життя, як найдосвідніщий переможець. Вже майже змалку як найпильніще присвоїв він собі всі чесноти, але так, що ніколи не відчував, що се перші початки чеснот. Скромність, повага, покора, погорда річей земних, любов небесних, не блимали в нього як слабонькі іскорки, але сяяли, як потоки проміння.

Так у хлопячім віці набув він зрілої побожности, в заранню життя полудневого світла розторопности, в цвіті молодости овочу зрілости, в першій весні молодости — дівочої лелії невинности. В Вильні (бо там пережив хлопячий вік) що дня бував на всіх Службах Божих, безустанку звертав свої бажання до неба, звичайні молитви ранішні пильно відмовляв у церкві до схід сонця, заки зірниця зійшла на сході, вона вже світила йому в серці. Певно, не бував він ніколи без сонця, коли в груді його Бог жив, разом як сонце й серце. Та й хоробрий молодий вояк не деинде вправлявся в початках небесної служби, а в таборі й твердині чеснот, це є в Церкві; від тієї сторожниці ніколи не віддалявся, шоби не менш як вогонь вестальок, а рівно, як небесні світила, безнастанно горіла полумням побожність Иосафата, наче сторож набоженства. І по правді стояла на сторожі пильність непереможного вояка, гостра побідниця пропавших людей, і то в такій мірі, що коли те старе відступництво східних народів від Римського Архієрея заразило теж і північні народи, найшовся майже єдиний Иосафат, котрий навчив, що мож поконати ворогів; він ходив до церков католицьких, услугував святим слугам, небесний, що так скажу, Протей, прибрав на себе обичаї і чесноти всіх.

Нарешті видячи, що батьки нічого не лишили йому, крім свобідної волі, й її теж обернув на те, щоби віддати себе на виключну службу Христови. Бо як тільки вступив до закону Василія Великого, зараз неначе станув на вольнім полю до виконування чесноти: раз у раз завдавав кари тілови, заспокоював голод більше терпеливістю, ніж стравою; горячу спрагу гасив єдине холодною водою; всяку вигоду тіла брав під ноги, силою неподатливого серця; невблаганий ворог розкоші, як вроджений до послуху, на приказ готовий, до покути вдатний. Все теє так пильно виконував Кунцевич, що здавалось, начеб йому більше лежала на серці дбаліть за рятунок других.

Але є друга глава моєї промови.

II. (Душпастирська ревність). А про щож я тут маю казати? Чи про безнастанні тяжкі подорожі, усильні труди, про дні без устанку клопотливі, про ночі недоспані за ради загального добра? Що маю казати про запал у проповіду-данню святих наук? про пильність у заряді підчиненої собі чернечої братії? Що про ту всильну науку, в якій так збагнув тайни Божого Письма, рішення святих Отців, так усі найтрудніщі спірні питання християнської релігії, що міг сміло ставити опір перед напастями ворогів, легко поконати і найуспісніще їх відперти. Однак Иосафат далеко більше людей притягнув до себе силою золотої покори, ніж побив блеском мудрости, — добре це розуміючи, що слава набута образуванням може дати нагоду до заздрости, а погорда слави не може не з'єднати любови. Не маючи ще священства, слізми спонукав священика, котрому міг і приказати, щоби вислухав сповіди й очистив з гріхів усіх тих, що їх стільких сам зібрав з великим трудом; бо годилось, щоби очи не відмовляли сліз в такій пильній справі, в якій уже ціле тіло пролило слези густого поту. А коли він уже став священиком і в виленськім монастиреви поставлено його архимандритою, як то він усильно старався, щоби оживити своїм життям мертвих схизматиків, тому позбавлених живої душі, що ворожих духови Божому! З якою жичливістю приватні справи людей приймав, провадив, полагоджував! Хоч сам дуже вбогий, кожного спомагав щедро, як міг, на просьби бідаків був скорий і щедрий, святі доходи радніще обертав на добрі вчинки, ніж на свою потребу. Він теж з небувалою любовю лагодив ворожнечі між людьми, сміло боронив бідноти перед кривдами, словами потіхи видирав з корінням всякі журби, що вялили серця. Сам один і до шпиталів навідувався й текущі рани обмивав, умираючих напутствував, заставляв столи й при столах услугував. О, достойна голово Кунцевича святою мітрою коронована, схилена до стіп бідного люду! О, руки по правді побідою славні, не від скиптра до плуга, але від Таїнств Божих принижені до найнизших послуг! І маємо ми дивуватись, що він так легко перетягав усіх на свою сторону, коли такою великою людяністю кожного приєднував до себе?

Раз їдучи по далеких країнах Литви, задержався над рікою, через яку, за про мягкий лід, ні саньми, ні поромом не міг безпечно переправитись. Станув муж святий, а коли по неволі богато людей зібралось там за про стан води, скористав з доброї нагоди й таким горячим полумям Божої любови загрів серця всіх, що скорше він сам один розтопив леди стільки душ, ніж сонце кригу одної ріки. Та й не хотів переправлятись на другий беріг, доки не позмивав з кожного гріховних плям. По правді, славний плавець, що при його помочі перепливають люде до неба в легесенькій переправі! І зробив це тоді найлучший владика єдине тілько

добрими словами: бо коли инде нераз грошевою заплатою заохочував стрічних людей до очищення душі з гріхів, перш за все, в дорозі, й в той спосіб цей знаменитий Купець викуповував людей з неволі діявольської на службу не собі, а Христови. А щоби показати, як він горячо наслідує Иого, не пощадив своєї власної крови.

І ця часть, на кінець призначена, закінчить промову.

III. (Мужне мучеництво). Певне, що втомилабся найсправніща красноречивість кожного, хочби злегка згадуючи про всі вчинки, що їх великий муж Иосафат без упину виконував, а ніколи не втомлювавсь. Бо, поминаючи вже безліч всего иншого, як став він владикою руської Церкви в Полоцьку, з великим трудом бурив і полов, будував і садив, як найточніще виконував усі обовязки найлучшого пастиря. Бо коли дістався в неперебраний ліс лихих норовів, не тільки мусів злочини в пень вирубувати, але й здержувати напади хижих звірюк, та присмирювати й зовсім ломати розбишацьку буйність. До тієї роботи, злученої з такими великими небезпеками, він так узявся, що в короткім часі то непохитною енергією, то з'усиллям і працею, то пильністю, зрівнані з землею храми повідновлював у первісній величавости, святих служителів навчив святіщого ладу, значно примножив невеличке число клиру, церковні маєтки повідбирав з рук можновладних панів, а наконець велику силу людей підчинив під власть Римського Архієрея. І нарешті, аж треба було хиба шукати за тими, що передше гурмом неслись бундючно в гору, як переможці.

Коли стільки журб і таких великих займали нестружену дбайливість пастиря, спала на руську країну з цілою силою нова буря заразливої ворохобні. Смотрицький, скрізь повний безустанних нападів проти правдивої релігії, зухвало виступав як полоцький владика, вліз у чуже володарство й старається погасити в усіх душах світло правдивої віри та й хитрими словами всіх підбурює до відступництва. Розпускає широко загони й без труду збігаються чисельні роти під прапор ватажка так дуже нечесного. На вість про це, Иосафат, що задля загальної справи відіхав у далеку сторону, зараз прибігає, приходить у міста й села, впавших підносить, заблукатих упоминає, відпирає зухвалого ворога та гидру злочинного відступництва, якій уже голови виростали, похіднею Божої любови побиває. Але зухвальство противників було за велике, щоб могли його влагодити заяви ласкавости. Спрага їхня за сильна, щоби могла інакше загаситись як тільки кровю.

Коли так пастир навідується до міста Витебська, міщане витають його з удаваною на лиці радістю, й щоби тим хитріще одурити, вибирають його собі за суддю найбільших спорів проміж собою. Тоді нібито ради визволення з арешту лукавої людини, яку сами підмовили до всякого злочину,

вдираються до святої палати й розярений нарід підюджують до нападу. Иосафат, завсіди як найлагідніщий, хоч при готовій помочі служби міг був відперти розярених ворогів, але приказує слугам здержатись від усякого вжиття оружжа, щоби справедлива оборона не виглядала однаково так жорстокою, як злочинний напад противників. Але добре серце архіепископа трапило на лихих толковників своєї лагідности. Зараз цілою товпою вдираються в святу палату, силою розбивають замки воріт, впадають у двір і на слугах пробують своїх мечів, як то вони пробиватимуть господаря.

Тимчасом Кунцевич, що на колінах кріпився святими молитвами, певний близької смерти, вийшов із келії і своїм поглядом перелякав не тілько завзятих ворогів, але й саму смерть, яку так благородно стрічав. Вид святого лиця поразив жорстокі очи вбийників і здивування злагодило трохи гнів ворогів. Нараз неначеб дикунам стидно було людяности, щоб жорстокістю відплатити за проволоку, по голові, призначеній до безсмертности, вдаряють наперед твердим костуром, а потім довгим топором перетинають її на двоє; на кінець ріжними ударами рвуть, товчуть, роздирають. Повалений на землю Иосафат, коли вже здавалось, що віддав духа, лагідно промовив оці слова: „О Боже мій!“ і руку підніс трохи в гору, чи то щоб указати на пристань небесної батьківщини, до якої причалював, чи то щоб перестерегти своїх мучителів, чи то щоб показати їм мужність свого серця, чи то щоб лишити віковічний спомин своєї батьківської любови. Цим обурені вороги, на пів мертве тіло виволікають на подвірря, січуть залізними мечами, бють киями, й ціле шарпають немилосерно. Ох, окаянні батьковбийники! гетьте із лукавими руками! ця грудь не вміє ранитися иншими стрілами, як лиш стрілами любови Божої. Чому такий видумуєте похорон? Нащо два сонця заслонюєте смертю? Нащо кровю мажете пречесне лице? Небо сяє тільки зірками, а як воно посилає рясний дощ на загальний пожиток, так кров ніколи не ллється без великої шкоди людей.

Тимчасом знущання над святим владикою не мали границь жорстокости. Привязали мотуз до ніг і волокли його по вулицях; крівю значились площі, доптано по святих мощах, аж луск ішов від ударів; дерли волосся, сустави, члени. О Божа величе епископів, куди висша над людський стан! О священичі ноги, які родились на те, щоб по зірках ступати! О ви руки владичі, чесні для царських очей! Чи так низько впало ваше достоїнство? Чи на те зійшла велич ваша, що виставлена на наругу найнизшого поспільства, не може найти місця, деб станути? А коби хоч ворожа лютість тим наситившись пощадила була мученика! Але коли батьковбийники, через погану жорстокість ще лютіщі, побачили, що обнажене тіло вкрите волосницею, в якій він завсіди ходив, вийшли на вершок стрімкої гори й ски-

нули звідтіль владику стрімголов, — мовби то замало ще їм було власної жорстокости, змовились із терням і сторчачим камінням і видали їм святе тіло на роздертя.

Нарешті, коли до такого великого злочину вжили вже й заліза, й вогню, й скал і прутів, і куль, щоби тільки ще одні ріки не лишились далекі від злочину, обклали тіло тяжким камінням і вкинули його в найбільшу глибінь ріки. Але вода не дала сплюгавити себе так великим батьковбивством: противно, вона випустила із себе світло мов яку блискавицю й показала, що Кунцевич навіть по смерти може з ріки пустити грім. Так зараз добули тіло й з великою величавістю спровадили його до Полоцька; навіть Кальвини несли мари. Вид цей, Иосафате, в чудний спосіб подвоїв твою хвалу! Бо противники два рази показали, що Ти поконав світ: за життя, як Ти в бою відкинув зброю, по смерти, як на похороні взяли тебе на рамена. Та чи хто назве це похороном, чи не радше: тріюмфом? Певно, що як похорон, то був це похорон тріюмфатора. Бож і стовп ясного сяйва, який горів над Витебськом під сам час катування; і проміння, яке світило з мряки, що окружала тіло мученика; і двократний клич дитяти, що говорило про смерть такого великого мужа, нікому ще не знану, — доволі свідчать про побіду непереможного вояка.

(Закінчення). Хоч усе теє отвирає широкі ворота до радости, однак воно не обтирає всіх тих сліз, якими кожний проводить смерть такого великого полководця. І згинув він на плач богатьох, але нікому на більший плач, як тобі Жигмонде, могучий королю польський, котрого царство о скільки військовою перемогою присмирює й розбиває варвар, о стільки блеском Кунцевича осяйне славою побожности, ясніє між християнськими народам. Ти зараз видав приказ, зрадливих скритовбийників належно вкарати, ворохобних міщан позбавити свободи, доми з землею майже зрівнати, й мало що не ціле місто зруйнувати. Цими доказами найсправедливіщого гніву найкраща країна Білої Руси впізнала, й якого владику втратила, й якого має володаря. Ти розголосив імя відважного мученика аж по край світу, шоб там доходила слава Кунцевича, де дійде імя Жигмонда. А твої заходи біля святого владики в Римі публично знані, припали до вподоби пресвітлому зборови Отців у багряницях. Маємо надію, що чеснота так великого мужа буде публично поставлена як приклад для всіх до наслідування й належною честю окружена. А коли він, зачислений до небесних рядів блажених, осягнув потрійний вінець: великої побожности, горячої любови й сміливого мужества, нехай прийме й нашу додаткову хвалу, на вічну славу Руси, на повсякчасне скріплення християнської релігії, на невмірущу кару ворогів, на віковічну заохоту до чеснот!

Переклав Єп. О. Б.

Привитання парохіян.

З Волі Божої приходжу до Вас як ваш душпастир. З великим страхом і трепетом приймаю на себе той тяжкий обовязок, лякаючися не так праці й труду полученого з душпастирством, як радше тої страшної відвічальности, яка мене жде колись перед Богом.

Колиж від тепер маємо становити немов одну родину духовну, коли тіснійші узли мають нас злучити з собою на довше веремячко, так порозуміймося нині й скажім собі ясно, яким я маю бути для вас, я якими ви для мене.

Мої возлюбленні! Невжеж маю я мовчати і не говорити про обовязки мої зглядом вас, моїх парохіян? Ні, якраз поставлю вам перед очи ті мої обовязки, аби вам показати, що знаю їх добре і належито їх сповняти хочу. Отже зачинаю з Божою помочію.

I.

Як Ісус Христос *„не прийшов, щоби служити йому, але послужити і дати свою душу за спасення многих“* (Мат. 20, 28), так також і я цілком не приходжу на те, аби серед вас вести життя безчинне і вигідне, але щоби управляти сей цінний виноград Господа, щоби будувати серед вас царство Боже тут на землі. І не буду щадити ні труду, ні поту, аби лиш та праця видала обильні овочі на життя вічне.

Добрий пастир є передовсім посередником і заступником своїх овець перед Богом. Стоячи при жертвеннику, відправляючи св. Літургію при престолі, жертвує він своїми руками непорочного Агнця під видами хліба і вина небесному Отцю, не лиш за себе, але також за цілу парохію. В часі Служби Божої молиться за добрих, аби їх Бог в чесноті укріпив; за грішних, аби їх навернув; за недужих, аби їх уздоровив; за нещасних, аби їх ратував і вкінці за всіх усопших. Господи! — кличе він — зглянься на наймилійшого Твого Сина, а узглядняючи Його заслуги, не памятай гріхів моїх та гріхів мойого стада, але *„від повітря, глада, огня і войни ізбави нас Господи!“*

Добрий пастир має бути учителем свого стада та невтомимо голосити Боже слово в проповідях і катехизаціях, у церкві, в школі та дома й при кождій нагоді. Він має свої вівці обучати, аби пізнали Бога Отця, котрий нас сотворив, Бога Сина, котрий нас відкупив і Бога Духа св., котрий нас освятив.

Приходжу до вас, мої любі, аби строїти св. Тайни, посіщати хорих, потішати засмучених, спомагати бідних та опущених, слухати сповіди, товаришити умираючим.

Взивати можете мене в кождім часі, в день і в ночи, серед жару літа й морозів зими, не зважаючи на болото, ані на злі дороги. І тому прошу вас, аби ви мене взивали, коли схочете, не побоюючися ніколи бути мені настирними, бо впевняю вас, що буду вважався щасливим, якщо пожертвую для вас свій спокій, своє здоровля, а навіть і життя на взір Ісуса Христа: *„Пастир добрий кладе свою душу за свої вівці“*. (Йоан 10, 11).

Добрий пастир має бути приятелем і вітцем повіреного собі стада. Має бути приятелем діточок та учити їх молитви, послуху та порядку; має бути ангелом хоронителем молоді та чувати над захованнєм її невинности. Добрий пастир кождого вислухає терпеливо, дасть раду, вказівку, перестороґу; в серці своїм буде плакати з плачучими, а радуватися з веселячимися. Живучи зі всіми в згоді, буде також старатися, аби любов царювала поміж вівцями, щоби не було сварні, ворогування, ненависти, кривд та процесів.

Вкінці добрий пастир має бути деревом повним благовонних чеснот — має бути взором та приміром для своїх овець. Він має своїм примірним життям усіх будувати, вистерігаючися і найменшого підозріння, аби навіть і неприятель не міг про нього нічого понижаючого сказати.

Мої сердечні! Не приходжу до вас, аби віддатися на услуги лише одного сторонництва, бож маю бути вітцем всіх: бідних і багатих, мудрих і непросвічених. *„Бо свідком мені Бог, як я люблю вас усіх любовю Христа Ісуса“*. (Филип 1, 8).

II.

Коли я вже начеркнув собі обовязки доброго пастиря, позвольтеж, аби і вам я вимінив всьо то, що ви пастиреви винні. Бо якщо маємо становити одну духовну родину, якщо маємо довший час позістати разом, то треба спільно ділати, щоби мета була осягнена.

Якщо пастир на то поставлений, щоби правильно відправляв Богослуженнє, то першим обовязком овець ходити як найточнійше на се Богослуженнє кождої неділі й кождого свята. Не відтягайтеся, не вимовляйтеся, але всі як один, так старі як молоді, приходіть до сего храму Божого, аби ми спільно могли славити Царя над царями. Почитайте і любіть сю Церков святу, як свою матір, бо *„ніхто не може мати Бога вітцем, хто не має Церкви матірю“* (св. Кипріян).

Пастир молиться за вівці, а святим обовязком овець молитися за пастиря і за таку молитву я вас усердно прошу. Діти! моліться за мене! Молитви ваші, так чисті, є дуже приємні Богу. Молися за мене дорога молоді, котрої образ від нинішнього дня буду носити виритий у моїм серці. Моліться за мене, батьки і матері, бо я приходжу поділити з вами тяжке ярмо образованнє ваших дітей, аби ви діждалися з них потіхи, помочи і вдячности. (Док. буде).

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

о. Стефан Ковалів.

Привитання парохіян.

(Докінчення).

Якщо пастир має бути вашим учителем, якщо має вас обучити в правдах віри і добрих обичаях, то обовязком овець є слухати тих наук. Тому приймайте Боже слово, подаване вам будь в проповідях, будь у катехизаціях, приймайте пересторогн і напімнення, колинебудь вам висказані радо і охочо. Памятайте, що властиво не священник до вас промовляє, але сам Бог через уста його, той Бог, котрий сказав до Апостолів і їх наслідників: *„Ідіть, навчайте всі народи“*. (Мат. 28. 19.) *„Хто вас слухає, мене слухає, а хто вами погорджує, мною погорджує; хтож погорджує мною, погорджує Тим, що послав мене.“* (Лук. 10. 16.)

Якщо пастир має бути приятелем і вітцем своїх овець, то дальшим обовязком овець є мати довіря і привязання до нього. Як діти потребуючі ради і помочи, з довірям одчиняють свої серця перед родичами, так і ви зі щирістю і отвертістю горніться до вашого пастиря.

Напослідок скоро пастир має бути взором і приміром, то обовязком овець є шанувати його і наслідувати. Св Йоан Златоустий говорить: *„Хто почитає священика, почитає Христа; хто зневажає священика, зневажає Христа, котрого заступником є священик“*.

Ото маєте, мої возлюбленні, коротко зібрані обовязки мої і обовязки ваші. Постановім спільно: їх совісно і вірно сповняти, а так поступаючи, напевно зайдемо там, де не вмовкає голсс веселячихся і не кінчиться щастя споглядаючих на невиречену красоту лиця Всевишнього.

III.

Всім нам звісно, що всесвітна війна перетворила наші найбогатші села й місточка та родючі ниви в непроглядні гробовища й лобні місця. І на суші і на морі і у воздухах бився цілий світ та ріжні роди оружя пішли в кровавий танець: і кріси і скорострільі і граиати і шрапнелі і бомби і міни і газові наступи і підземні підкопи. А як уже страшно шаліла ця воєнна хуртовина, коли нераз і кілька днів пражив огонь безнастанно, сіяли рефлєктори, летіли стріли як дощ, а земля аж дрожала від армат.

І падав народ як з дуба лист — без ріжниці віку, звання, пола і заняття, а чомусь все ті найкращі, чомусь все ті найзавзятійші каменярі наших визвольних змагань.

А між ними цвіт та гордощі нашого села.

І лягло людий муштрованих чимало — а всі з одною молитвою на устах.

Скрізь виросли високі могили.

І ось батько-мато плачуть за своїми лебедиками-соколами, які вилетіли з гнізда і вже більше до нього не не вернуть. — Та не плакати нам по них. Вони щасливі. Вони сповнили св й найбільший обовязок. Вони проспівали пісню свойого життя.

Їм було суджено вмерти за вітчину. Нам суджено жити для вітчини І як вони сповнили свій обовязок супроти вітчини, так і всі ми сповнимо

А коли я сьогодня у перве прикладаю за вас Господеви свої молитви, то молю щиро сердечно: ·

Щоби Пречиста і на дальше осіняла ваші загороди своїм омофором.

Щоби невисказані ваші терпіння перетворилися в радість,

Майте віру й надію майте! Як многострадального Йова допитує нас Господь Бог. Але каже Христос: „Хто перетерпить до кінця, сей буде спасений". А все можна перетерпіти, знести з Богом. Ап. Павло каже: „Все я можу в Христі, котрий мене спомагає". Будьмо тільки завсіди з Господом Богом, а тоді можемо бути певні красшої будучности, бо буде „з нами Бог". Амінь.

Др. Рудольф Горски.

Богач і Лазар.

Проповіди на великий піст з чеської мови переклав о. Плятон Карпинський.

І. Вступ до неба.

„Єдино же єсть на потребу" — „Мало чого потреба" Л. 1042. На брамі монастиря св. Мартина в Тур запукав старенький путник і зажадав окремої розмови з ігуменом „Хто ти є і чого жадаєш?" питався ігумен, коли подорожного припровадили до нього. „Я Алькуін і хочу тут навчитися найтяжшої науки". „Алькуін" — кликав ігумен, учитель цісаря Карла Великого, що заволодів всею ученістю цілого світа? Чого ти мав би ще навчитися, атже ти є учителем учених?" „Щасливо вмерти" відповів Алькуін з повагою „того навчитися є то найважнійша, але рівночасно й найтяжша наука". Бо справді так воно є. Уміти вмерти добре се наука понад усі науки, в неї вглубитися і її навчитися се ціль людського життя, як се вже філософ Сократ сказав

був своїому ученикови Платонови. Ціле життя людське є приготовленням до того, а смерть є іспитом і то найтяжшим іспитом, тяжшим і більше рішучим, як усі державні іспити і докторські рігорози, тому що здається тільки один раз і не допускається ніяка поправка і тому, що рішається що до цілої вічности. Тому св. Теодосій провадив своїх учеників до гробу і питався їх: „Хто з вас є вже так приготовлений, що без ляку міг би положитися до гробу?"

В днях, що доси минули, світ отвирав людям книгу самих забав, віночків і радощів, музик і танців, де на вершку найрозпустнійших утіх рука Церкви Божої задержує в тім дикім короводі і пригадує рішучо: „Памятай, що ти є порохом і в порох обернешся". Отвирає йому книгу св. Хреста, повну могучих правд. Длятого в часі св. посту застромлений над олтарем святий Хрест, — щоби кождий міг читати в тій книзі, що св. Филип Бенітій називав своєю наймилійшою книгою, св. Августин проповідальницею Христовою, а св. Бонавентура цілою своєю бібліотекою. Так справді Хрест є достойною книгою, з якої святі навчилися цеї найтяжшої науки, за якою тужив Алькуін, а саме щасливо умирати. Коли блаженний Реалін жадав від учителя новиків такої книги, з якої борзо научився досконалого життя і дочекався такої щасливої смерти, подав йому учитель новиків хрест св. зі словами: „Це є бажана тобою книга, з неї читай письмо і осягнеш це, за чим тужиш" *).

Проти себе стоять Христос і Веліял, як найбільше рішучо. „Їдж, пий і веселися, по смерти всьому конець" кличе Веліял. „Коли хто хоче за мною йти, нехай відречеться себе і візьме свій хрест" голосить устами св. Марка (8_{34}) Ісус Христос. „Життя се байка" кличе Ля Метрі, ученик Веліяла. „Все на славу Божу робіть, бо ви є церквою Бога живого" кличе ученик Іс. Христа св. Павло (I Кор. 10_{31} і II Кор. 6_{16}). Своїх послідовників має Веліял, а також Христос має своїх послідовників; та з яким ріжним вислідом вони відбувають цей іспит — так сказати би — іспит життєвої зрілости, що отвирає вступ до небесних просторів, де той, хто при іспиті смерти видержав, має право оглядяти Г. Бога, цю основну правду і жерело всякої правди. Якраз над тим застановлятися будемо ми в часі святого посту: над приготовленням до останнього іспиту, над самим іспитом і над ріжними вислідами того іспиту.

Цілий світ ділиться на два табори. Ми будемо розслідджувати приготовлення борців обох таборів і духом будемо присутні при їхніх іспитах і клясифікації. А щоби ми не йшли навманці, глядіти мемо на подію, котру Христос Господь сам нам росказав, й котру премногі св. отці вважають за подію, що дійсно приключилася, а саме на повість

*) Шмід. Historischer Katechismus I 161.

про богача і Лазаря. Будемо приглядатися їхньому життю і смерти і судьбі їх у вічности і черпатимемо з того науку, як можна щасливо жити і щасливо вмирати?

Нині розважимо всі подрібні сторони життя богача і Лазаря, щоби ми пізнали передовсім те одно, чого нам так потреба: як нам вступити до мешкання блаженних? або скажім образцево: Яким вступним знаком мусимо виказатися при небесній брамі?

*

В пишних кімнатах величавої палати в Єрусалимі було гучно. Звісний богач Нинева урядив гостину справді розкішницьку, на якій після тодішнього звичаю мусіли находитися найбільше вишукані ласощі, які можна було роздобути дорогами морськими і сухопутними. На виґіднім леговищу відпочивав гостеприємник убраний в одіж, яка була під той час дуже дорога. Найніжнійша батистова тканина з льну плеканого в особливший спосіб покривала долішну часть його тіла, а зверха убраний в багряницею тирську, на яку хиба найбільші богачі могли собі позволити. Своє біле тіло, плекане з найбільшою старанністю, три рази денно натирав пахучими олійками з нарду і шафрану, а перед тим ще купався в ваннах зроблених з александрійського і нумідійського мармору. Бенкет був гучний, бо богато, дуже богато знатного панства, приятелів Ниневи зїхалося до нього, горді з Його запросин, а все з глубокими поклонами.

Який щасливий після світової гадки був той богач! Світ приніс йому все, що лиш можна було дати: богацтво, славу, забави, достойних приятелів, красне здорове тіло. Який це після гадки світа був щасливий чоловік!

А тепер зійдім марморовими сходами на долину до воріт палати; погляньмо трохи на бік. Лежить там на голій землі чоловік, опертий об стіну, знеможений слабістю і нуждою. Це бідний жебрак Лазар. Яке то противенство до богача Ниневи! Богач має пишну палату, і це ще не є єдиним його маєтком, він має кілька палат і літних мешкань. А бідний Лазар не має місця, де склонив би голову. Батисти і багряниця прислонюють тіло богача, а Лазар обдертими лахами ледви покриває своє тіло — і це ще збідоване тіло! Тіло Лазаря не є біленьке, як випещене тіло богачеве, але покорчене від зимна і недостатку, обпухле і покрите струпами; гнійними болячками розпростирає відражаючий запах навкруги. Яке то противенство до штучних запахів, котрими послугується богач! Може бодай з обильного стола богачевого спадали які окрухи для Лазаря? Ні, хотів би був, але не давали йому. Після тодішнього звичаю викидали недоїдки страв на двір, де кидалася на них ціла громада волоцюг-собак, однак Лазареви ніхто не кидав нічого, хоч він просив о те, але ізза слабости не міг долізти до місця, де кидали недоїдки. А тимчасом богач любувався найбільше вишука-

ними ласощами, а Лазар коло воріт погибав з голоду. А чомуж то ніхто не змилосердився над ним, невже не мав прихильних приятелів? Богач мав досить приятелів і то достойних панів, Лазар нікого з людий, тільки собаки приходили і лизали його рани і через те ще помножували його болі. Яке то противенство! Там гостюють достойні пани, тут за недоїдками рвуться волоцюги собаки. Який же нещасний після гадки цего світа сей Лазар!? Світ відмовив йому всього, що загалом може відмовити. Не мав Лазар хати, не мав здоровля, не мав приятелів, а за це біда, недуга, голод були його щоденним хлібом. Який же це нещасний був цей чоловік після гадки світа!

Але ні нужда Лазаря, ні пишність богача не тревали довго, сталося навпаки, чого світ не сподівався. Умер бідний, і понесли його ангели на лоно Авраамове, але вмер також богач, і понесли його до пекла. Так оповідає сам Ісус Христос. В чоловіці аж віддих задержується при тім оповіданню. Богач, цей шанований богач, опинився в пеклі, а Лазаря, цего погорджуваного Лазаря, провадять ангели до раю-неба. Чи справді воно так? Чи чули добре? Справді так. Якже помилявся світ і досі помиляється, як хоче помилятися! Даймо синам світа до вибору земську судьбу богачів і Лазаря, а всі будуть жадати судьби богачів. Але як дуже цей конець обманює, як обманювали лестуни богача, що гордували бідними Лазарями. Який прямо суперечний суд Божий від суду світа! Що світ поважає, цим Г. Бог погорджує, а чим світ погорджує, це поважає Г. Бог; а браму небесну це ані не отвирає, ані не замикає, що отвирає або замикає брами світських палат.

Якже світ тужить за богацтвом! Прокляте лакімство провадило Александра Македонського до Перзії. І сьогодня провадить воно премногих, що гордять законами Божими, і гоняться тільки за мамоною. А їхній кінець? В Перзеполіс умираючий король Александер припоручив, щоби при похороні його казали відкрити з трумни обі руки його, щоби всі виділи, що нічого не забрав з собою зі всіх скарбів нагарбаних кровію. Богацтво незмірime мав Нинева, а оце ціле його богацтво не придалося йому до нічого в вічности!

Як це світ тужить за пишними строями! Осоружна Єлисавета англійська не хотіла лежати на иншім простиралі, яке не було би таке тоненьке, щоби перелізло через її перстінець; жінка Наполеона І Йосифа куповала що місяця 36 капелюхів. Яка це суєта! І богач мав пишні одяги, а отсе ці строї, одяги і вся пишність не помогли йому дістатися до неба!

Який перебірчивий буває світ що до корму і неповздержний що до життя і то не тільки маєтні люди, але також простий люд, з власного досвіду може кождий оповісти. До дверий священика прийшла жебрати жінка вдо-

виця і казала, що має троє дрібненьких дітий, а не має де що заробити, мусить терпіти голод. І з милосердився над нею і запровадив її до складу з мукою, де їй за кілька корон накупив варива. Коли зажадав від продаючого, щоби крім чого иншого наважили їй трохи сочевиці, сказала ця бідна жебрачка: Цего не хочу, цего ми не їмо! Справді і тепер много таких, про яких говорив св. ап. Павло, що їх Богом є їхній жолудок і що цілого щастя шукають в їді і питтю. І богач цего шукав і найшов, але ці вибагливійші їдла і напої не охоронили його від пекла.

Як старається світ о достойні знакомства за панську усмішку, за приязнь вельможі, чого не будуть люди робити! А оце ціла приязнь панів і вельможів не придбала для богача неба.

Дивімся навпаки!

Світ боїться бідности. Ювеналь погорджував нею, казав, що вона робить людий смішними; Горацій (lib. II sat. 5) звеї її мукою, Платон голосив, що біднота гідна погорди, а оце погорджувана біднота не заборонює Лазарови приступу до неба. Його обдерта одіж зовсім не шкодить, авже він входить до раю, зазнав доволі голоду і кормився нужденими недоїдками, а прецінь приняли його між блаженних. Світ гордував ним, не мав приятеля, а прецінь ангели окружають його і заносять на лоно Авраамове!

Дивне, предивне є це провидіння Боже. Богач мав палату, пишну одіж, вибагливі страви, численних знакомих, і це всьо не отворило йому неба і не устерегло його перед пеклом. А Лазар був опущений, немічний, голодний, погорджуваний, обдертий, і це все не заперло перед ним неба. Що це таке, на що Бог недослідимим своїм судом глядить? „Одно", „мало" — це „чого так потреба"!

Всьо мав богач, але не мав цего одного; нічого не мав Лазар, але мав це одно (єдине), мав вступний знак до неба, яким виказався при брамах вічности — а цим вступним знаком була — чиста його душа. Ми доступили вершка нинішного нашого розважання, зійдім тепер на долину наших відносин. Що прийшло би чоловікови, колиби богацтво цілого світа зібрав, в найпишнійшу одіж убирався, мешкав в палатах з мармору, приймав почести від усіх людий, що це все було би варта, колиб мав душу осквернену гріхами? Що прийшло би чоловікови? — кличе Христос Господь. Одного нам потреба: чистої душі без гріхів. Тому святі погордили всіма суєтами цего світа. Св. Павло називав богацтво сміттям і тисяч раз милійші йому кайдани, що носив задля Христа в вязниці, як золотий ланцух ізраїльских князів. Св. Рожу ліманську подивляли ізза її незвичайної краси тілесної, а вона боялася за чистоту душі і тому нашкрабала свої лиця корою і обсипала жагучим перцем, щоби теряючи красу тіла, заховала красу душі, цей дорогоцінний вступний знак

неба. Св. Тома аквінський так умертвляв свої пристрасти, що всяка їда була йому рівнодушна і навіть часто не знав, що їв. Св. Бенедикт аніянський не хотів для вправи в покорі носити иншого одягу, як грубий, шорсткий і полатаний. Св. Теодор так погордив світовими маєтками, що не хотів лишити по собі стільки, скільки би вистарчило на найзвичайнійший похорон. Ці і всі инші угодники Божі загалом уважали богацтво, прикраси і вигоди цего світа, як непотрібний тягар, що не дає їм злетіти в гору до небес, плачучи зі св. Павлом: „Хто нас освободить з неволі нашого тіла?" Ці всі дбали о це одно, щоби остатися неосквернеными від сего світа і захоронили душу свою від гріха.

Коли провадили Генрика Ванього на місце страчення і він побачив заплакану жену, як з вікон Товеру дивиться на нього, встав на возі і махаючи капелюхом кликав до неї: До неба іду, моя дорога, до неба![1])

Приятелі во Христі! І ми всі засуджені на смерть — всі ми мусимо вмирати і справді бажаємо собі, як той Ваня, сказати: Йдемо до неба!

Сьогодня довідались ми: чого потребуємо, а чого не потребуємо, щоби дістатися до неба?

Не потреба ні грошей, ні богацтва, не потреба вибагливої одежі, не потреба знатних приятелів і добрих страв — цего всього не мав Лазар, однак хотяй ти це маєш, будь пересвідчений, що нічого з цего не отворить тобі дверий до неба. Яка це ущасливлююча правда для бідних, опущених, страждучих, яка прошибуюча пересторога для марнотратного богача, що веде гуляще життя. Господь не буде питати при райській брамі, чи маєш богато грошей і яких знатних приятелів, ані не погляне на твою вибагливу одіж. Господь не замкне дверий перед бідаком в полотнянці, ні не буде приглядатися до лиця поморщеного від нужди. Але Господь буде жадати від усіх вступної карти: — чистої душі без гріха. А цей достойний вступ дістанеш за дармо, коли тільки будеш цего хотіти. Тепер у тім святопостнім часі кличе церков Господня всіх обременених гріхами, щоби лишень прийшли, а їм в імя Боже здійметься тягар гріховний, щоби очищена від гріхів душа була цим єдиним, важним вступом до неба, до вічного раю. Отже приходи кожен, чия совість тягне за справою Божою, з розкаяннним серцем і виконай її; а якщо маєш уже очищену душу, не гріши більше! Коли це зможеш, тоді зрозумієш цю найвисшу і найнедоступнійшу науку, якої Алькуін виглядав з такою тугою, й тоді в крихкім виді тіла будеш ховати найдорогоціннійшу перлу, що переважить всі скарби того світа, а саме чисту душу, той єдиний дорогоцінний вступний знак до неба. Амінь.

---

[1]) Смайльс, Charakter стр. 184.

II. Рецепта з Божої лікарні.

Памятай про смерть!

Всі люди хочуть дістатись до неба. Однакож ми пересвідчилися, що хто хоче прийти до неба, мусить при брамі небесній виказатися „картою вступу", а тою картою є чиста, неосквернена гріхом душа. Без цеї карти вступу ніхто не дістанеться до неба. Шовкова одіж, красне тіло, світська наука, знакомости з панами, нічого такого не запевнює вступу до неба, і кожда душа, осквернена гріхом, буде відкинена від райської брами, і не поможе їй уже ні просьба, ні нарікання, ні навіть покаяння.

Представмо собі людське життя як дорогу, що веде до темної брами смерти. По цій дорозі йдуть міліони людий усіх станів і всякого віку Декотрі йдуть весело, сміються, підскакують; инші обезсилені слабістю спокійно змагають до темного входу. При брамі стоїть смерть і перетинає звязи земного життя, відділяючи душу від тіла.

Ті, що про ніщо не думали, що сміялися і підскакували, коли вгляділи темну браму смерти перед собою, з трівогою оглядаються за докторами і професорами, за купелями і пігулками, але надаремно; таємна сила втягне їх до темного гробу, смерть відділить від тіла душу, тіло остане за брамою, а душа входить до вічности.

Так умер також богач Нинева.

Инші знов, як св. Полікарп, приходячи до воріт смерти, сияють від радости; скінчилася їхня дорога і дивляться на смерть привітливим оком, як на свою сестру, як на ангела, що освободить їх з вязниці власного тіла. Так умер Лазар.

А чому одні лякаються, а другі тішаться в годину смерти? Перші або не мали карти вступу, або згубили, а инші знов задержали її.

Дорогі приятелі! Ми всі є на дорозі до смерти І скорше, чим надіємося, стояти мемо перед воротами смерти, що ведуть до вічности. Тому питаюся вас: Чи не хочете щасливо вмирати? Скажу вам припис на лікарство. і коли будете приписаного ліку свідомо вживати. тоді ручу вам, що смерть ваша буде щаслива. Питаєшся: яка це рецепта? Саме про це будемо нині розважати.

Поганський мудрець Антистен, коли запитали його, яке є найбільше щастя, котрого може доступити чоловік на землі, відповів: Це є добра смерть.

Колиж так думав поганин, що немав надії на вічне щастя, то оскільки більше повинен так думати християнин, що знає, що від доброї смерти залежить вічне його щастя! Ось маєте лік на добру смерть, який можу вам припоручити.

Ось і рецепта: „Памятай про смерть! Уживай цього лікарства кожної години оден раз".

Виджу, що вас те здивувало. Не один з вас очікував мабуть, що скажу вам щось незвичайного, якусь доси нечувану тайну, а я власне предкладаю вам річ загально звісну. Лік той видобутий з божої лікарні і підписаний самим триєдиним Богом.

Підписав його Бог Отець сейчас в рзю, пригадуючи Адамови і цілій людськости: „Земля єси и въ землю возвратишися" (Битія 3. 16). Підписав його Бог Син, кажучи: „Бдите оубо, якоже невѣсте дне ни часа, въ ончже Сынъ человѣческій прійдетъ" (Мѳ 25 13). Підписав її й Бог Дух Святий, натхнувши свого слугу: „Помяни послѣдная твоя и во вѣкъ не согрѣшиши" (Іс. Сир.).

Лік цей є достаточно випробований і вислід його зовсім певний, всі святі пильно його уживали, а св. Бернард кличе виразно: „Бідний чоловіче, котрий знаєш, що доконче мусиш умерти, чому кождої години не готовишся?" Скаже може хто: Невже я маю смерть лічити смертю? На це відповідаю: Авжеж, що так, милий приятелю! Не лякайся однак цеї гомеопатії, вона якраз тут на своїм місці. Цей сам св. Бернард каже, що совершенним мудрцем є той, хто безнастанно р о з д у м у є; уже старинний філософ Плятон сказав: що життя мудрців є розважанням смерти; те саме виясняє св. Бонавентура словами: що той, хто безнастанно думає про смерть, перемагає смертю смерть; а нерозумний, що не памятає про смерть, в смерти находить смерть.

Розяснім собі це!

Непомильні ці засади: н а п е в н о в м р е ш! Про це навіть найбільший недовірок не сумнівається: Дальше: я к е ж и т т я, т а к а с м е р т ь, а я к а с м е р т ь, т а к а в і ч н і с т ь. З цього слідує, що тільки цей і на життя своє і на все довкола себе глядить влучно, хто на те все дивиться очима смерти. Тому то кличе Єклезіяст (41,3): О смерте, добръ судъ твой ѣсть!

Світ дивиться на все довкола себе через пожадання тіла, пожадливість очий і гордість житейську, і тому видить усе инакше, відворотно. І в цім ріжняться гадки світових людий від гадок святих і тому то діється, що одні відкидають те що другі неоцінимо шанують і навпаки. Однакож лікарство, яке я вам подав, є тут на своїм місці, бо перетворює цілого чоловіка так, що він справді полюблює це, що перше ненавидів, а ненавидить це, що перше любив. Лік цей здіймає йому більмо з духового зору, і він у світі Божої ласки все бачить инакше.

Погляньмо на чоловіка тілесного, яким був богач. Його гаслом — кличем була гедоністична засада „їдж, пий, веселися", і тому гадав, що єдина розкіш лежить в уживанню цего світа. Такими були розкішники його часу і він не остався сам, бо такими самими є також розкішники наших часів. Що Люкрецій Каро і Овідій описує яко вершок роз-

коші, це саме співає троха зміненими словами і Берні і Беранже, а змисловий світ женеться без розваги за розкошами змисловими.

Однак якже в иншім світлі являється нам тілесність, коли глядимо на неї очима смерти.

Одного побожного молодця, що учився медицини, закликали раз до одної богатої дівчини, що походила зі знатного роду, щоби їй покавав лікарське рефлексивне зеркало, в якім могла би побачити своє нутро. Він приобіцяв це зробити і дійсно другого дня приніс скринку і подав її дівчині зі словами: „Тут маєте зеркало, що покаже вам вашу правдиву подобу, без найменшого підлещування". Цікава дівчина отворила скринку і з окликом переляку кинула її на землю. Зі скринки показалася дійсна голова трупа, підложена на кількох кістках. Не лякайтеся, говорив молодець, це є зеркало, на яке можна спуститися; тут на вершку голої чашки, хвилювало перед недавним часом золоте волосся таке красне, як тепер ваше; тут у цих дірках було двоє красних очий, принадних як блакит полудневого неба; тут на цих вижолобленнях були рожеві лиця такі ніжні, як теперішні ваші; тут ці вистаючі зуби, давнійше як два шнурки перел, тепер пожовклі і розірвані, покриті були коралевими устами, такими красними, як ваші; а ті дві кістки, то лише останки алябастрових рамен, останки прекрасної дівчини, що вмерла в молодім віці. І це правдивий ваш образ... Була то гірка, але правдива наука, яку цей побожний молодець дав зарозумілій дівчині. Ось таким зором дивилися на людське тіло мужі побожні і святі. Св. Кароль Боромейский мав на своїм столику чашку, щоби очима смерти научився дивити на тілесну розкіш. Достойний епископ Анціна вчинив також так само і казав ще на чашці, положеній на його столику, написати: „мій правдивий образ". Якою ничтожною показується тілесна краса, оглядана в такім зеркалі! Яка ничтожна й гидка кожда змислова розкіш, коли дивимося на неї очима смерти.

Один святий муж, спокушуванні до злого, схилився і взяв до рук пригорщу пороху з дороги, та сказав: Ізза цеї пригорщі пороху з дороги мав би я грішити і дати за неї щасливу вічність?... Ось з яким успіхом уживав він лікарства: Памятай про смерть; памятай, що ти є порох...

У вибагливій одежі любувався богач; у вибагливій одежі любується світ. Якже марною являється ця пристрасть при згадці про смерть. Було то недавно підчас мясниць, коли одна панночка, досить марнотравна, вибралася до великого міста, щоби купити собі стрій на забаву. Ішла коло цвинтаря, а що брама була отворена, з власної охоти вступила на цвинтар помолитися на гробі своєї сестри, яка за життя була не менше марнотравна, а ще в послідній хвилі забагла, щоби її поховали в шовковій рожевій сукні, що й

дійсно зробили для неї. Прийшла до гробу, але що саме тоді проминув десятилітний речинець (по якім вільно перекопувати гроби) викопав грабар цю домовину, щоби инша прийшла на її місце і він разом з глиною і кістьми викидав стріпи рожевого шовку. Дівчина-сестра задрожала, заплакала прикро і не пішла вже до міста, щоби марнувати гроші на дорогу одіж для забав мясничих, очи їй отворилися і вона живо пригадала собі смерть і побачила суєту непотрібних прикрас. Так само задрожала також свята Матрона Кортонська, коли пес припровадив її до гниючого трупа її нареченого, так задрожав св. Франц Борджія перед домовиною Ізабелі, сполуда спала з їх очий і вони дивилися инакшими очима на Божий світ.

Світ любується в як найбільше гучних пристрастях, питтю, забавах і іграшках, в цім глядить свого відпочинку, свого неба. О колиб поглянув на це очима смерти, якже марним це здавалося би йому! Всього того щедро уживав німецький поет Ґете, а коли був близький смерти, признався, що сам себе обманював, шукаючи щастя в іграшках і пристрастях і в цілім життю міг найти ледви 14 днів, котрі міг назвати щасливо проведеними. Наш письменник Олександер Кониський, списуючи життєпись нашого кобзаря Тараса Шевченка, міг у цілім його життю нарахувати ледви сім день щасливих. Абдераман каліф Кордови, що мав для своєї веселости, чого лише серце забажало, вмираючи при кінці признався, що в цілім життю не провів щасливо ані одного дня. Пізнали те, але занадто пізно. Якже супроти того щасливий є цей, хто уживаючи нашого лікарства, видить у світовім життю суєту над суєтами. Тисяч раз щасливійший був св. Северин у бідній пустельні в Альпах, годуючися рослинами і корінцями. Богачі кидали богацтво, князі свої замки, всі при їхнім пращанню плакали, а вони були веселі, немовби осягнули найвисше щастя.

За богацтвом тужить світ, як за ним тужив богач і осягнув його, однак яка дурна є ця туга в очах смерти! Історичний султан Салядин, який здобув в Азії кілька країв, щоби богацтвами тих країв збогатити себе, щойно вмираючи пізнав суєту своєї пристрасти. І приказав, щоби на його похоронах один їздець ніс на копію сорочку, а дружина щоби кликала: Глядіть, лиш оцю одну сорочку богатий Салядин міг з собою взяти до гробу!.. Блаженний цей чоловік, що памятаючи в молодости про смерть не прикладав ваги до богацтва, знаючи, що це, що він нагромадив, Бог знає, чиє воно буде?

Люди тужать за славою, тужив за нею й Александер македонський, але при смерти його закликав фільозоф: Вчера ще хотів ти роздоптувати і захоплювати землю, а сьогодня грудки цьої землі будуть тиснути тебе самого Тому св. Иосафат кинув приманчиву обіцянку богатого

купця виленського, що давав йому доньку за жінку і волів поступити в монастир, служити Богу і віддати своє життя за правду Божу.

Ось так усе дістає иншу подобу і иншу вартість перед лицем смерти, і тому згадка про смерть є найуспішнійшим ліком до святого життя і блаженної смерти. Не може бути навіть инакше. Зажитий лік мішається з суставами і переходить до крови і в цілім тілі робить вплив; так само і цей духовний лік, коли уживаємо його, переходить у життя і на кождім ділі пізнати його вплив Родрігез каже: Що ні робиш, роби так, наче за годину мав би ти вмерти.

Біблійний богач і ті, що йдуть за ним, розкішники, розпустники і світові бувальці жиють так, як колиб не мали ніколи вмерти. А святі жиють так, як колиб мали вмерти кождої хвилі. Св. Тереса вчилася вмирати за кождим ударом години, уявляючи собі, що звук годинного дзвінка дзвонить за умираючим; а кардинал Бароній кождої хвилі глядів на свій перстень, на якім були виписані слова: Памятай про смерть!

Дорогі приятелі! Всі йдемо на зустріч смерти і всі хочемо умерти щасливою смертю. Але блаженна смерть є вицвітом святого життя, і тому, хто хоче щасливо вмерти, мусить вперед свято жити. Піддав я вам лікарство старе, але міліони разів випробоване виняте з Божої аптики, а заживаючи його, певно, що свято проведете життя. Уживайте його і не давайтеся звести ніяким дурисвітам, котрі будуть подавати вам всілякі ліки для осягнення щастя тут на світі. Вони подали би вам духовну отрую, котра отруїла би вашу душу, щоб вона нужденно вмерла вічною смертю. А коли чоловік дрожить з боязни перед дочасною смертю, каже св. Лаврентій, то тим більше повинен страхатися вічної смерти. Однак хто уживає нашого ліку, цей не дрожить перед смертю.

Як Христос Спаситель „смертію смерть поправ“ (поборов), так і ми. Ідіть отже і робіть так само, бо инакшого ліку на смерть нема. Амінь.

III.

Пів години перед смертю.

Видів я раз особливший образ. Представляв нужденну кімнату, в ній стояла постіль, а на постели сидів чоловік умираючий. Перед ним стояла смерть з годинником, що зараз мав ударити дванайцяту годину, в головах стояв ангел, схиляючися над головою недужого, а в ногах був діявол з препоганим лицем. Ангель у головах це був ангел хоронитель, а в ногах стояв спокусник діявол. Бог дав чоловікови для охорони ангела, а діявол уподобляючи себе Богови, дає чоловікови одного зі своїх підчинених за спокусника,

що особлившим способом нападає в послідній хвили на чоловіка.

Цей образ, дорогі приятелі, станеться коло кождого з нас колись дійсно. Прийде хвиля, коли вся людська поміч буде даремною, хочби хто обіцював, як король Людвик XI, десять тисяч талярів за кождий місяць життя, або як Єлисавета англійска, ціле королівство лишень за одну причинену годину життя. Св. Григорій оповідає про якогось мужа, на імя Хризанта, що близький смерти кликав з цілої сили: Дайте мені часу, лиш до завтра! — а тут уже студений піт виступав на чолі — осталось тільки пів години, цеї найважнійшої пів години з цілого життя!

Святі отці оповідають про старенького пустиножителя, котрий умирав під пальмою, окружений своєю духовною братією. Руки його обнимали хрестик, груди віддихали вже тяжко, очи вже були замкнені. А тут нагло від смертельних судорогів лице його змінилося і він усьміхався блаженною усмішкою; по хвилині засміявся другий раз і скоро по тім ще третий раз. Тоді ще отворив очи і братія стала питати його за причиною потрійної усмішки, на що відповів вже слабим голосом: Станула мені перед очима м и н у в ш і с т ь, а з нею ціле моє життя, яке я прожив, і засміявся я з радости, що вже по бою; тоді знов перед очи мої станула т е п е р і ш н і с т ь, а з нею всі даремні розкоші цего світа, які я покидаю, і я тоді усміхнувся другий раз; а в кінці відкрилася переді мною б у д у ч н і с т ь, а з нею вічна нагорода, яку мені приготовив Господь — і я усміхнувся третий раз. Сказавши це, схилив голову і віддав душу Богови*).

Приятелі во Христі! В послідній пів години нашого життя будуть наші мисли кружити довкола цих трех: минувшини, сучасности і будучности. Хочете знати, які ту будуть мисли? Справді не у всіх однакові. Инші будуть у тих, що будуть умирати смертю Лазаревою, а инші в тих, що будуть умирати смертю богача. Про ті мисли обох родів будемо сьогодня розважати.

I. В кутику за стінами палати Ниневи лежить Лазар, опущений цілим світом, однак зате з вічности приходять духи, окружають його, дожидаючи, як на знак Господень смерть перетне нитки його життя, бо Лазар умирає. Звязи, що путають душу до тіла, вже розвільняються; душа, приготовлена до злету в вічність, ще раз оглядається взад у м и н у в ш і с т ь.

1) Що бачить в минувшині? Стара арабська легенда оповідає про дивне зеркало в мошеї Омара, котре чоловікови показувало ціле його минуле життя**). Таке зеркало поставить смерть перед очима умираючому праведникови, і він

*) Hungari Denksteine 601.
**) Arnold Chresthomatia arabica.

приглядаючися до нього увидить а) всі добрі подвиги, в яких він боровся. Умираючий Грек Епамінондас тішиться, що полишає по собі памятку двох битв, в яких побідив коло Левктер і Мантинеї; умираючий праведник тішився з побіди в безчисленних і жорстоких борбах над тілом, світом і діяволом. Св. Ельзарій в послідній хвилі, переглядаючи ряд тих боїв, закликав радісно: Я побідив! Яка то солодка потіха для праведного, що він переміг в добрій боротьбі і додержав віри, і не потрібує більше боротися, борба на завсігди затихне і він буде заживати вічного спокою. Правда, що змагаючися одержав богато рад, а може навіть смертоносних (тяжкі гріхи); однак небесний лікар знов уздоровив його і скріпив новою силою до боротьби. Бачить він у минувшині б) всі терпіння, які прийшлося йому перенести. Гіркими були для Лазаря многі і довгі слабости, тяжким було опущення, але з довірям у Бога і з ласкою Його все перетерпів і терпіння його вже кінчиться, ще дрібку потерпить і терпіння устане на завсіди. Як радо праведний терпів! Знав на певно, як це говорив св. Агапіт, що голова, яка має носити корону вічної слави, не сміє тут на землі лякатися носити терновий вінець. Коли св. Регіна на приказ Олібрія так страшно була мучена, що Олібрій закрив собі лице, не могучи навіть нивитися на ті люті муки, то свята говорила йому: А преціньу тих муках мені далеко лекше і свобіднійше, як тобі в розкошах. І хочби праведний ридав і плакав, поручаючи все Г. Богу, бачить тепер, що слеза з його очий буде за хвилю обтерта на завсіди і не буде більше ні смутку ні ридання, ці річи проминули для нього на завсіди.

Отже якою радістю засіяє праведна душа, глядячи на свою минувшість! Ще лишається їй не цілої пів години, оглядається довкола себе і розважує:

2) теперішність.

а) Опускає світ, з яким її нічого не вязало, а навіть вона зі св. Павлом хотіла розлуки з цим світом. Свята Гавла говорила: Уживання світа зачинається радістю, а кінчається смутком, а відречення від світа зачинається смутком, а кінчається невисказаною розкішю. Коли св. Бернард покидав батьківський дім, якого зрікся в користь свого брата Ріварда, цей бавився ще як немовлятко на дворі. І сказали йому деякі: Дивися на цей замок, ті ліси і ті поля, все те буде від тепер твоє, Бернард усе полишив тобі! Закликало хлопятко: Це не є справедливий поділ! Мені даєте землю, а собі лишаєте небо, піду з вами І пішов з ними до монастиря. Так само праведна душа, відреклася від світа, щоби дістати небо, і робила собі ворогів з мамони й беззаконня, і тому розлука зі світом і його розкошами є для неї легкою і радісною.

б) Праведний збирається в дорогу, одначе не йде сам,

всі добрі діла, які довершив, окружають його, щоби його відпровадити. Перська книга Авеста, представляє нам це поетично. Цілий ряд ніжних дітий окружає праведного, що питається зі здивованням: Хто ви є, діти кохані? А вони відповідають: Ми твої добрі діла! І одно за другим кличе: Я є твоя молитва, я є твоя покора і т. д.

Душа праведного має вступити до весільної кімнати в вічности, і тому ще раз приглядається своїй карті вступу. Має її, має чисту совість. О, це блаженна душа, вона знає, що ця карта отворить їй небесну браму.

Лебідь умираючи співає собі в останнє, а праведник радіє і також часто співає. Принесіть мені гарфу і співайте піснь слави, кликав св. Иосиф з Отоло до хлопців співаків і з натхненням співав з ними слабим, схорованим голосом. Він видів свою:

3) будучність, і цей погляд розгрівав його.

а) Споглядаючи на будучність, видів Лазар ангелів, сходячих до нього. І иншим святим ангели показуються зчаста. Святий Чіяда, маючи умерти, видів ангелів сходячих з неба, вони співали любими голосами, звіщаючи йому: що відпровадять його до неба. Хоч праведник мусить іти вперед на суд, однак не лякається цего суду. Знає, що буде судити його найбільший добродій його, найліпщий приятель його. — Щож душе моя, невже боялабся іти до цего, кому ти служила через 70 літ? — казав св. Іларіон, умираючи. Є свідомий цього, що помилявся, а може й навіть тяжко помилявся, але до похибок уже давно признався в тайні покаяння і поправився, тому не попадає в розпуку, але має надію на милосердя. Вмирає щасливий, бо вмирає в Господі.

„Іду по обіцяну собі нагороду" говорив св. Лукіян, ученик св. Петра, коли був близький смерти; тішився, що Бог приладив йому шедру нагороду, якої навіть око не виділо.. Коли св Фульгенцій дивився на славний візд короля Теодориха до міста Риму і видів пишні прикраси міста і богато вистроєних дворян, закликав: Коли земський Рим є такий красний, яке доперва мусить бути красне небо, де Христос царює, окружений рядом ангелів і святих! — А вмираючи, праведник видить уже тих будучих братів, а вони звертаються до нього з усмішкою невисказаного блаженства. „Вже йду, вже йду" кликав, як св. Гофбавер, коли видів, що ряд небесних сил, з побідоносними вінцями в руках, кличе його — а вже смерть перетинає звязь тіла і увільнена душа зноситься до небес. Ось образ, як вмирає праведний чоловік.

II. А тепер ходім до дому Ниневи, де володіє наглядна тишина. Гості розійшлися перелякані, бо гостеприємник бореться зі смертю, до якої має ще лише пів години часу. Ах, якже змінене його лице, давнійше таке красне; як очима перелякано дивиться довкола, як опять прижмурює очи, як

в кінці груди тяжко віддихають! Правдивий образ умираючого грішника. Відчуває, що вмирає, і як нерадо вмирає! Ще раз оглядається за своїм життям, так дуже дорогим для нього. Дивиться на свою

1) минувшість.

а) Яка страшна ця минувшість, в котрій чи не кожда година переведена в страшних гріхах, що їхній запах був для св Филипа нерейского осоружний. „Цвітів мені тут давайте, богато цвітів, пахучих цвітів" кликав умираючи Мірабо, однакож невже запах, хочби навіть георгійских рож може знищити запах осквернені душі? І те життя минулося і сатана хитро все заслонював аж до послідної хвилі, тепер однакож заслона спадає і гидь стоїть тут у цілій обридливости.

б) Деж ви поділися давнійші р о с к о ш і? Кличе цілий в розпуці заглядаючи в будучність. Авесалом зачіпився за волосся на гиляці, а мул з під нього відбіг і гонив дальше, не зважаючи на крик свого пана. Так само й смерть вхопила грішника немовби за чуприну і звірячі його розкоші втікли далеко, не зважаючи на кликання свого давнійшого невільника. Є вони там, там його ціла слава і честь, а смерть вже як Иоав натягає оружя, щоби віддїлити чорну душу від тіла. Зі страхом і переляком відвертається грішна душа від образу минувшого життя. Ще лишається неповної пів години. Оглядається і розважає:

2) т е п е р і ш н і с т ь.

а) Опускає світ, який так дуже любить і опускає його на завсіди. Доми мої, скарби мої, прикраси мої, кликав Нинева, з вами маю рочлучитися? А смерть ледовим голосом відповідає: Так! Яка то тяжка розлука від цего, до чого чоловік приляг цілим серцем! Священик приходить, як що побожне окруження запросить його, і говорить до нього слова спасення, але де мисли вмираючого! Побожний священик (Ніремберг) Гарасевич оповідає що надходячого священника привитав богач словами: Чи піднеслася ціна вовни на торзі? не знаєте: чи підводи (кораблі) з товарами повернули? а о покаянню ні слуху[1]) А преціньвидить це і відчуває, що вмирає, що мусить все покинути, а що нагромадив, чиє воно буде? Приятелі, передтим такі підхлібні, розбіглися, а він, давнійше такий пошукуваний товариш, тепер опущений.

(Докінчення буде).

---

[1]) Wagschalen der Ewigkeit. S. 102.

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

І. Наука на май.

Марія взірцем терпеливости.

В поганській Греції жила одна богата, загально поважана і люблена жінка Ніоба. Вона мала шість дужих синів і шість дорослих доньок. По тій причині дуже згорділа і веліла себе боготворити. За се спіткала її божа кара. Одного дня померли наглою смертю всі її діти. З жалю за ними Ніоба перестала приймати їду, попала в розпуку, здеревіла з болю і скаменіла.

В своїм засліпленню забули також ми на Бога і стягнули на себе божу кару. Бог став пригадуватися нам як сей караючий батько, загніваний на своїх дітий. Не зіслав на нас Бог потопу, ні страшних єгипських кар. Не спалив нас сірчаний вогонь з неба, як нечестивих жителів Содоми і Гомори, ні не запалася і не пожерла нас земля, як Корея, Датана й Авірона, що з цілим табором збунтувалися против Бога і Мойсея. За се настав заколот і заворушення в цілім світі, бо хто не любить Бога, не може жити в згоді і любови зі своїми ближними. „Коли хто каже, що люблю Бога і брата свого ненавидить, той ложник, бо хто не любить брата, котрого бачив, як може любити Бога, котрого не бачив.“ І. Ів. 4, 20. Загальна ненависть запанувала в розярених серцях людства, а з нею прийшли війна, голод, пошести, що спали на нас як страшні, божі, кровавi бичі людства. Нема в нас ні одної хати, де не плакалиб батьки за погибшими дітьми, діти за перед часом погаслими батьками. Всюди плач за дорогими, на віки розлученими особами, всюди скарги і нарікання на голод і нужду. Чиж маємо попадати в розпуку як поганська Ніоба? Ні! берім собі примір з Марії, як покірно і терпеливо зносити всі навіть найтяжші болі з повною надією на Бога. Чиж була коли на світі яка мати, щоб більше страдала від Марії? Вона мусіла глядіти, як Її маленьке, новонароджене дитя — маленький Ісус з холоду і студени дрожав в яслах на сіні; Вона мусіла втікати перед гнівом Ірода до далекого Египту; Вона бачила, як Її Син, Пан неба і землі як Учитель свого народа переходив рідний край і не мав де голови приклонити; Вона стояла під хрестом і дивилася на Його муки і смерть, найстрашніщу і найлютіщу, яка колинебудь розігралася між небом і землею. Її серце нечувано страдало, але се не був біль розпуки, тільки біль повний покори і потіхи. Тому ми не упадаймо на дусі прибиті горем і болем. Все походить від Бога, а Бог все обертає на добре і нікому не накладає тягару понад сили. Бог скріпляє сили чоловіка

в терпінню, осолоджує його болі і страдання. „Прийдіть до мене — кличе Спаситель — всі знеможені й обтяжені й я вас успокою.“ Мат. 11, 22. В одній зі своїх поезій оповідає німецький поет Шаміссо, що з далекого паломництва вертає змордований путник і з неохотою несе свій хрест в сій надії, що вскорі удасться виміняти його. В долині бачить перед собою довгу шопу і повно хрестів в ній. Жваво прямує туди, щоби з безконечної скількости хрестів вибрати собі відповідний до своїх сил. На бік отож відкидає свій хрест, ізза далекої дороги цілий опорошений й окровавлений, повздовж і поперек переходить шопу, з розвагою, приглядається хрестам і по черзі випробовує їх, але ні один не надається для нього. Вже і день минає, а одвітного до своїх сил хреста годі йому знайти. Вкінці дивиться, на убочу лежить ще один незапримічений ним хрест, незначний справді, але відповіднй для нього що до тягару і величини. Підносить його, кладе свою спину й якраз якби зроблений для нього. Тому радісно кличе: „так, се тойсам, що я бажав його“. Але приглядається близще, а сеж хрест, що й раньше носив. Тому не нарікаймо ніколи на свої хрести. В наших болях і терпіннях є й буде для нас відрадою також се, що для Бога не робиться ніщо за дармо.

Найже Пр. Діва Марія буде для нас мриміром і заохотою до терпеливого зношення наших болів і страданнь. З надією на Бога вчімся від Неї двигати наложені на нас хрести. Не нарікаймо на них, коли знаємо, що нема на світі нічого такого, що не походилоб від Бога і що переходилоб наші сили. Тоді згадає на нас Марія, прийде до нас і потішить нас. А Вона певно вже тепер переходить з ангелами наш край, вступає до страдаючих хат, скріпляє сили і витискає свій материнський поцілуй на устах страдаючої душі.

о. А. Галандюк.

II. Наука на май.

Хто з вас не чував в часі світової війни про страшні, пошестні шпиталі? Автомобілями звозять до них епідемічно хорих. Не треба навіть богато говорити про се, як дуже мучаться хорі по таких шпиталях. Одні вертяться в болях на своїх ліжках, инші лежать без памяти і щось маячать в горячці, а ще инші зриваються і летять, самі не знають куди. А понад ліжками хорих уноситься в воздусі безліч заразків-мікробів, що так і чигають на здоровля чоловіка. Тому треба мати не аби яку відвагу, щоб без страху на хвилинку увійти до такого шпиталя. А при ліжках хорих сидить милосердна сестра самаританка, надслухує, що хибує хорим, кличе лікаря, подає лікарство, день і ніч чуває над хорим.

Таким великим, пошестним шпиталем був цілий світ перед приходом Христа Спасителя. А милосердною сестрою для всеї страдаючої людскости була тоді Пр. Діва Марія. Якже сповняла Пр. Д. Марія свою задачу? Якого лікаря привела? Яке лікарство подала?

Пр. Д. Марія чувала і молилася, совістно і ревно сповняла свій уряд як милосердна сестра при великанськім ложи цілого роду людського. Вона молилася за упавше людство, жертвувала всі свої добрі діла за нього, все робила, щоб потішити, помогти, пільгу принести. Вона молила Бога, щоб в своїм милосердю, зглянувся над нещасним людством і зіслав для нього лікаря з неба. І ось являється Їй Архангел Гавриїл і як царицю витає Її словами: „Радуйся, обрадованная, Господь з Тобою, благословенна Ти в женах". А коли застрашена Марія незвичайним світлом і ясною появою Архангела та дивними його словами з дива і жаху не може прийти до себе, говорить до неї дальше Архангел Гавриїл: „Не бійся, Маріє, бо Ти знайшла благодать у Бога і от зачнеш і породиш Сина і даси Йому імя Ісус". Таким робом Пр. Д. Марію визначив небесний Отець за Її старання около спасення людства. Бог вибрав Її на Матір Спасителя світа — лікаря всеї терплячої людскости. І нам виявить Бог свою благодать, скоро будемо старатися про добро наших ближних, а передовсім про добро своєї рідні, своїх сусідів і знакомих, своєї дорогої батьківщини. Та спитаєте: а щож маємо робити й як жити? Живмо так, якби нині мали умирати, провадьмо богоугодне життя, заховуймо десять заповідий божих і пять заповідий церковних. Тим причинимося до захованя порядку в дома на лоні родини і ладу в своїй громаді. Лихим, грішним життям нарушуємо порядок в родині і вносимо нелад в громаді, спричинюємо шкоду ближньому та стягаємо на себе кару божу. Вчімся від Марії добро творити.

Пр. Д. Марія виєднала лікаря для всего страдаючого людства. А сим лікарем став Христос Спаситель, Єдинородний Син Бога Отця, що в часі зійшов з неба, за дійством Святого Духа з Марії приняв на себе людське тіло, щоб як правдивий Бог і правдивий чоловік ратувати людство від вічної загибелі. І як правдивий, совістний і ревний лікар, що спішить до найтяжше хорого і сам гине при сповнюванню свого лікарського обовязку, так також Ісус Христос приніс себе в жертву за спасення людства, страшною смертю вмер і пролляв свою кров на хресті, щоб вирвати людство з пут гріха, вивести його з неволі діявола та виєднати йому спасення. А ви, чи годні віддати своє життя в обороні своєї рідні, своїх ближних, своєї дорогої батьківщини? А коли ні, то чи годні ви назвати себе Христовими учениками, бути християнами не тільки цо назві, але також по ділах? Христос

умирає за людство, а ви не хочете навіть приложити своєї руки, щоб допомогти ближньому вирватися з нещастя. Самі потопаєте в гріхах і в руїну пхаєте свою власну родину через свою легкодушність і нерозум, легко тратячи гріш, який вам лекше може тепер приходить, як звичайно. А може навіть псуєте свої діти, намовляючи їх до якогось нечесного діла. Скажіть, що жде вас за се?

Умер Христос Спаситель, але для терплячої людскости полишив єдине а певне лікарство — свій хрест святий. При розпяттю стояла під сим хрестом Пр. Д. Марія і серед страшних, душевних терпінь і мук гляділа на сей хрест і обливала його своїми слізми. І ми скупімся довкола св. Хреста, глядім на нього і молімся у всіх наших журбах, терпіннях і болях. Коли Христос Спаситель терпів, і нам терпіти потреба. „Хто хоче йти за Мною, нехай відречеться від себе і візьме хрест свій та йде за мною". Христос терпеливо двигав свій хрест, хоч три рази упав під ним. І ми терпеливо зносім всі наші хрести — терпіння і журби. „Хресту Твоєму покланяємся Владико" кличмо і падаймо перед ним в церкві разом з людьми і в дома разом зріднею. Ах! як дуже подобається Богови щира, спільна молитва. Ангели входять і виходять з такого дому, де всі спільно моляться. Така родина знайде все при хресті свого Ангела потішителя.

Весь світ славить і величає милосердну сестру. Але далеко більше повинні ми славити і величати Пр. Д. Марію Матір Божу. Атже вона так совістно сповняла обовязки милосердної сестри, журилася спасенням всеї терплячої людськости і виєднала для неї небесного лікаря Христа Спасителя та подала цілющий лік на укоєння всіх людських болів св. Хрест Христа Спасителя. Вона все стоїть на сторожи людства і неначе промовляє до чоловіка: „Будь спокійний, я чуваю над тобою„. Вона позістане на все для цілого терплячого людства великою, милосердною сестрою.

о. А. Галандюк.

Др. Рудольф Горски.

Богач і Лазар.

Проповіди на великий піст, з чеської мови переклав о. Плятон Карпинський.

III.

Пів години перед смертю.

(Докінчення.)

б) Приходять і окружають його товариші, страшні гріхи, лихі діла, які заподіяв. Поетично представляє це перська книга Авеста. Великий ряд поганих постав окружає вмираючого грішника, що переляканий питається: Хто ви є і чого хочете? — А потвори відповідають: Ми твої власні

діти, і йдемо за тобою. А вже одна по другій голоситься до борючогося зі смертю і одна перед другою кличе: Я є твоє лакімство! кличе худощава потвора; я твоя нечистота! кличе друга; я брехня, котру ти так любив! кличе инша потвора з викривленими раменами, а всі диким хором з хохотом кличуть: Ми твої діти, а ти наш батько, що нас полюбив, не покинемо тебе і перед вічним суддею зголосимося до тебе. Як мотався з болю умираючий Лютер, видячи ці грізні появи коло себе і то не перший раз. Як сердечно бажав, щоби умер радше як дитина по святім хресті[2]). А деж є добрі діла його? Атже преціньколись щось до брого вчинив. Вони також тут — але мертві, або мертвими вродилися, або вчинив їх для власної своєї чести і слави, або погані співуроженці їх умертвили. Яка то страшна дійсність. Обернув свій відірваний зір дальше і глядить на свою

3) б у д у ч н і с т ь. Що видиш? питалися Лютра, який переляканим зором дивився в одно місце. — Виджу сатану, що тягне мене до згуби, відповідає голосом повним розпуки! Вперед мусить іти на суд і сам той суд Божий лякає його.

в) Грішник видить перед собою страшний суд. Коли конзуля Люція Пізона, обжалованого о головну зраду, в одіжи арештанта вели до суду, той побачивши здалека свого суддю, так перелякався, що вмер скорше, ніж присуд видали на нього. Який же переляк обійме грішника, коли побачить здалека Предвічного Суддю. Як страшно невдячному стрінутися з благородним добродієм, невірному слузі з розгніваним паном, великому грішникови з невмолимим суддею. А він невдячний має приступити тепер перед свого добродія, з якого ласки жив, його добродійства промарнував, його до гніву роздражнював. Переляканий Вольтер, відчуваючи, що послідна хвиля наближається, з розпукою затикав зуби до своїх рук, устами кровю залитими кликав Спасителя, когрого через ціле життя так страшно ображав.

б) А що чекає грішника, яка нагорода? Заслона, яка ділить нас від вічности, підноситься, а душа грішна вже видить перед собою цей пламенний гріб, в якім буде на віки погребана, вже чує, щоби повторити за Мільтоном (Загублений рай) ті дикі голоси страшного хору засуджених, посеред невисказаних і безконечних мук, без надії. Смерть грішників найстрашнійша!

Хиба попасти в розпуку, скаже хто переляканий на душі. Ні, бо тоді постигла би тебе судьба Юди, а Г. Бог не хоче смерти грішника, так само не хоче твоєї смерти, але твого навернення. Хтось питався одного побожного мужа: Чи не боїться години смерти? на що він відповів: „Стараюся

---

[2]) Döllinger Reformation 102.

в своїм життю побожно жити", через що дав до зрозуміння, що не мусить смерти боятися той, хто веде побожне життя.

Тому при кінці бесіди подам вам раду, яку всі святі наслідували, хоч це було в ріжних формах. Подам спосіб — найзвичайнійший, але рівночасно найуспішнійший. Коли нині вечером положишся до постелі, представ собі живо, що запів години умреш. Проглянь свою минувшість, теперішність і заглянь також до будучности, яка би тебе очікувала, колиб ти вмер у тім стані, в якім тепер находишся, і дай позір, добрий позір, що до тебе буде говорити Г. Бог через твою совість. На цей голос не роби свого серця закаменілим, а це справді буде спонуковати тебе до побожного життя, предтечі щасливої смерти. Амінь.

IV.

День без вечера.

Лазар... тішиться. Лука 16, 25.

Коли вертав Давид з побідного бою, вийшли йому мешканці Єрусалима на зустріч, і окруживши його, витали його піснями і радісними підскоками. Справді Давид побідив сильного Голіята. Так само ангели, мешканці вічного нового Єрусалима, вийшли Лазареви на стрічу, коли приходив з побідного бою земського, і окруживши його, радісними підскоками несли його на лоно Авраамове, бо справді Лазар відніс побіду над світом, тілом і дияволом. Нараз усе змінилося. Опущений на світі, Лазар, має тепер ангелів за товаришів; тісний кутик за парканом палати богача Ниневи проміняний на лоно Авраамове; біль перевернений в радість і гірке терпіння в невисказане щастя; хмарне, сіре життя навіщене нуждами змінилося в ясний день, який не має вечера. Лазар радується.

„Так, Лазар радується, але опиши мені, в чім лежить небесна радість?" Так писав Северин своїому приятелеви св. Августинови. А св. Августин уже хотів так зробити, але вперед хотів, як звичайно буває, порадитися з св. Єронімом, який під той час мешкав у Вифлеємі. Вхопивши перо, зачав писати до Єроніма, коли нараз його кімната наповнилася невиданим світлом, і чути було голос Єроніма: „Що хочеш робити, Августине? певне хочеш перелити море до горнятка, чи хочеш обняти рукою цілий світ? хочеш понять непонятне, мірою людською мірити незмірименне?" А саме Єронім умер в цю хвилю в Вифлеємі і увійшов до вічної слави та звіщав цим св. Августинови: що представлення небесних радостий переходить сили людського пера. Тому також св. Павло, який за свого життя дістався на третий степень небесного блаженства, навіть не важиться представляти, що видів чув і відчував, і зворушений несказано, каже стільки: „Чого око не виділо..."

А чоловік так радо відгорнувби заслону з вічности, і не могучи видіти, хоче бодай приглянутися. З якою цікавістю згорнувся ізраїльський нарід около тих мужів, що прийшли з обіцяної землі, з яким співчуттям дивився на це, що звідтам принесли, атже то мала бути його земля! Так само діється й нам. Нагорода ваша є щедра на небесіх, обіцював Господь своїм вірним, однак ці устами Петровими питаються: Що з цего будемо мати? — І не диво! Атже небо є предметом нашої надії, нагородою за наші змагання і умертвлення, ціллю нашого життя, вінцем наших побід. І тому хоче чоловік знати, коли не може вповні, то бодай по трохи: в чім лежить це вічне щастя, задля якого має покинути все, за що бореться, страдає і змагається. Про це будемо розважати нині.

До св. Томи аквінатського приступила його сестра і питалася його: Скажи мені, брате, в чім лежить вічне щастя? А святий, надумавшися, відповів: На це питання можу тобі дати хиба недостаточну відповідь, а про все довідаємся, яж осягнеш саме вічне блаженство. Тому не очікуйте вичерпуючої відповіди від мене на це питання, на яке великий учитель аквінатський не міг дати досконалої відповіди. Що однак знаю на певно, це вам скажу.

1. Найвисше блаженство небесне лежить у цім, що будемо оглядати Бога. Побачу свойого Бога я сам, а очи мої побачать його — потішав себе Йов. Господь обіцяв цим, що мають чисте серце, що будуть оглядати Бога, а Апостол додає, що побачимо Його таким, яким єсть. Цариця зі Саби вважала слуг Соломонових за щасливих, тому що безнасганно Його видять і чують. Якеж се щастя: оглядати Бога в Иого славі! В хроніці Чина проповідничого оповідається, що св. Иордан вигнавши діявола з одного чоловіка, питався його: Чогоби найбільше собі бажав, а той відповів: видіти Бога. Видів Иого, поки був в небі, тепер більше Иого не видить, але не забуває краси й сили того погляду. Коли Нютон рахував дороги небесних тіл і їхнє віддалення на основі своєї гіпотези про взаїмне притягання тіл, і коли побачив, що рахунки потверджують його здогади, дрожав з невисказаної радости, що заглядає в таїнства одної частини правди. Яким же щастям вадрожить чоловік, коли побачить Бога — цей незміримий океан правди, цю недослідиму глубину мудрости? Коли старий безбожник Вольтер, яко вісімдесятьлітний старець, побачив перший раз у своїм життю схід сонця і то на вершку юрських Альп, такий був зворушений красотою того виду, що припав на коліна і закликав: Боже, ти єси! А Вольтер видів тільки незначну частину краси всесвіта, який Г. Бог сотворив одним словом. Якже тоді зворушиться побожна душа, коли побачить Бога, цю основну красу, перед котрою падають Херу-

вими в глубокій покорі і співають з невисказаним блаженством: „Свят, Свят, Свят, Господь Саваот".

2. „Більше світла!" бажав собі умираючий поет Гете. Земське світло вже йому більше не вистарчало. Таким найзнеслійшим світлом небесним будуть озарені праведні. Не будуть потребувати соняшного світла, бо Господь Бог освітить їх. Бог, що до Нього в ясній хвилі кликав поет Шілєр: Сонце понад сонцями, духу понад всі духи! — Світло небесне є особлившим світлом. Питаєтеся: яким? Один священник заїхав 1891 р. до місточка Філіпсдорф, де стоїть величава святиня на тім самім місці, де давнійше стояла хатина, в котрій озарена надземним світлом являлася найсвятійша Діва Марія тяжко хорій Магдалині Кадаовій вже опущеній від лікарів, і уздоровила її. Він відвідав також цю Магдалину, яка ще й доси жиє в одній скромній світличці і живить себе з праці своїх рук. Священик говорив з нею про те чудо, і хотів довідатися, яке то було світло, яким була окружена Непорочна Діва. Магдалина відповіла так: Цього не можу представити, бо такого на світі не видано. Але що є бодай трохи подібне? питався священик. Представте собі країну вкриту снігом, як то в нас буває, на яку при морозі сонце пускає проміння, вівблиск того соняшного світла є лишень тільки слабою тінню того сяйва, яким була окружена Пресвята Діва — говорила Магдалина. І сплакавши зложила руки та казала: який марний сей світ і його краса супроти небесної краси! Тому також св. Павло, побачивши в видінню ясні небесні оселі, сердечно бажав собі, щоби освободився з вязниці свого тіла, вважаючи богацтво і славу того світа за сміття, і тужив за сполукою з Христом. Св. Алойзій говорив, що терпіння, які тут на землі зазнаємо, є найпевнійшим знаком вибрання. Тому кликала св. Тереса. Терпіти і ще більше терпіти! Невже праведний має на віки терпіти? Ні!

3. Терпіння в небі більше не буде. Що нам тут на світі спричиняє терпіння? Слабости, смерть, лихі люди, богато обману, а того більше вже нема в небі. В мешканню вічного життя нема слабостий, вістунів смерти, навіть смерти там більше не буде, смерть умре, а її кістьми наповниться гріб, як то красно каже Мільтон в Загубленім Раю (III, 75).

(Докінчення буде.)

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

Др. Рудольф Горски.

Богач і Лазар.

Проповіди на великий піст, з чеської мови переклав о. Плятон Карпинський.

IV.

День без вечера.

(Докінчення.)

Коли Темістокль наймав свій дім і жадав висшого чиншу наємного, як то був звичай, відповів на докір, зроблений під тим зглядом: Мій дім має добрих сусідів. І від нас жадає Г. Бог богато і все за перебування в небі, однак наші недомагання і терпіння далеко не рівні цій славі, котра колись явиться нам — тоді, коли причислять нас до числа ангелів і праведних духів, котрі будуть нашими сусідами і найлїпшими приятелями. Згадуючи про це ігумен Апольон не дав своїй братії бути сумними, кажучи їм: „Як можете бути засумовані, знаючи, що всі ваші терпіння перестануть колись на завсіди і переміняться в вічне блаженство?" Праведних у небі очікує:

4. Блаженство безконечне. Лиш одно проміння вічної слави доглянув Петро на горі таворській, тільки в товаристві двох святих видів Господа і вже не хоче вертатися до світа, але наповнений невисказаним блаженством хоче там зістати. Тільки найсвятійшу Діву в яснім блеску небеснім виділа Бернадета в Люрді, і на завсіди остала рівнодушною до всякої краси і слави сього світа. Лиш шість слів зачула Магдалина Кадаова з уст Непорочної Богородиці, і вже від тої пори для неї нічим вся гармонія, яку лиш можна зачути в цім світі. Якеж блаженство відчує душа, коли увидить Бога в цілій незмірімій Його славі і величестві, вчує радісні співи ангельських хорів і буде учасницею небесної трапези, яку приготовив сам Г. Бог! Св. Тереса оповідає, що Господь дав їй одної хвилі загляньути в вічне блаженство, і від тої хвилі вона вже не могла дочекатися смерти і при кождім ударенню годин радувалася, що є близшою смерти і вічних радощів. Св. Бернард так розважав: коли нагорода князя є княжа, а цісаря цісарська, то блаженство, яке Бог приготовив своїм вірним, є таки справді Боже — себто гідне всемогучости Божої. Є се нагорода така велика, що не можна її зміряти, така ріжнородна, що не можна її перечислити, така достойна, що не можна її оцінити. А таке блаженство буде:

5. Вічне. Щож могло би його перервати? Невже спокуса? Але від кого, коли там не буде спокусників? Трьох є,

що спокушують: тіло, світ і діявол. Тіло скине смертельність, а з нею також пожадливість, яка веде до спокуси; світ покине, а діявол в небі ні місця, ні сили не має. Тому віддаються святі свому блаженству без боязни, бо їх блаженство не буде мати ні кінця, ні уменшення. Вже мудрець Сократ думав про це, і на питання: що є правдиве блаженство? відповів: Те блаженство є правдиве, яке не має ні жалю, ні пересичення, ні кінця. А Господь сказав: І підуть праведники в життя вічне. (Мат. 25, 46) Цар Кир хотів виступити проти Медів, зібрав військо, і дав їм сокири та приказав їм, щоби до вечера вирубали ліс і перемінили в урожайне поле З безмірним зусиллям і в поті чола виконали жовняри цей приказ. Другого дня приладив їм цар вибагливу гостину і підчас неї питався, що їм ліпше подобається, чи вчерашні труди і змагання, чи сьогоднішна гостина? Жовніри одноголосно відповіли і хвалили день гостини, на що цар відповів: Коли віднесете побіду над Медами, будете мати таких днів більше. І перське військо в надії на щасливі дні кинулося бодро до бою тай побідило. Подібно з нами поступить Цар вічности. Підчас днів нашого земського життя приказує він нам вирубати цілий ліс пристрастий і грішних навичок, веде нас до бою проти тіла, світа і діявола, і обіцює нам вічну вечеру в небі. Тому бодро до бою! Многі з наших братів вже побідили! Піднесім свої очи в гору до неба де Лазар вже радується, торжествуюча церков враз з ним глядить на нас і бажає нас привитати і впровадити до вічного блаженства. Амінь.

V.

Ніч без рана.

Сину... ти мучишся!
Лука 16. 25.

На хвилях розкоші, яку лиш світ міг видумати, плив богач. Від був окружений приятелями і лестунами. Був щасливий, і як кедр на ливані вивисшений, коли смерть несподівано розіпняла свої крила Нинева серед страшного крику падає мертвий. Чорна душа його відділена від тіла. Тіло погребали торжественно, могилу висипали, але що з душею? „Умер же й богатий, і поховали його. І в пеклі будучи в муках підняв свої очи“ (Л. 16. $_{22, 23}$). Це страшні слова, які потрясуть чоловіком в глубинах серця його. По такім виставним життю, яке провадив богач, смерть, а по смерти пекло... В життю св. Брунона оповідає Дон Дікро, що в Раймс відправляли раз церковну панахиду над отвореною домовиною, в якій спочивав якийсь достойник, що провадив перед тим життя, неподібне до Ниневи. І при співанню стихири підніс мертвий голову, і на слова стихири „скажи мені, куди ідеш від нас“, відповів суджений, осуджений і засуджений“, — що присутного Брунона так зво-

рушило, що покинув все і став монахом. „Не вірю, що є пекло", кликав безбожний Вольтер: „не віримо" кличуть безбожні недовірки за ним „що є пекло". Кажуть, що не вірять, а однакож у глубині душі трясуться. Атже доси ніхто не прийшов з вічности, щоби се засвідчити. Думаєш може так? А пречінь є тут хтось, що його уста не сказали ніколи неправди. Спитаймося його: Ісусе Христе, царю небес і землі, скажи нам: чи є пекло? А Син Бога живого отвирає уста, і з спокійною певністю каже: „богач... підніс очи свої в пеклі", звертаючись на страшному суді до тих, що творили тут на світі діла діявольскі, скаже їм (Мат. 25. 41) „ідіть від мене прокляті в огонь вічний, ...(46) „і підуть сі на муку вічну". Отже чи є пекло? Так, є пекло. Сказав се Христос.

Се страшна думка, але й спасительна, каже св. Йоан Золотоустий. Ніхто з тих, що пекло мають безнастанно перед очима, не впаде до нього; ніхто з тих, що пеклом гордують, не втече перед ним; і тому цей святий казав намалювати образ, представляючий пекло, і повісив його в своїй світлиці і часто щодня, особливо в покусах, глядів на нього. „Ах, як часто я помилявся би, колиб згадка про пекло не була мене задержала" кликав св. Августин.

Неодин спитається: невже те місце дійсно таке страшне? Розважмо це! Пля ради св. Бернарда зіступімо в духу до тих темностий, аж спізнаємо ту страшну ніч, що не має рана.

В глубокім розважанню понурений клячав св. Франц Боргій в своїй комірці. Через його лише, запале від строгих постів і чування, капнули сльози, на чолі його стояли краплі поту і ціле його тіло дрожало як лист. Що тобі? — питав його брат монах, а св. Франц казав: Зіступив я в думках до глибин пекольних і дрожав переляканий, яке то страшне це місце!

Що це пекло? Яка є судьба засуджених?

а) Будуть відлучені від Бога „Відійдіть від мене", каже Господь. Яка то страшна кара! Земля має свій закон гравітаційний, що на його основі тягне постійною силою кожде тіло до себе. І світ духовий має свій гравітаційний закон, після котрого кождий дух постійною силою спішить до осередку цілого світа, до Бога. Тіло, коли воно увільнене, зараз паде на землю. І душа, увільнена з тілесности, як блискавиця летить до Бога. Але пождіть! Бог відгонює її: Відійди від мене! не знаю тебе! Природна туга душі за Богом тягне її до нього, цілою силою спричиняє тисненна і протитиснення, і душа між ними! Яке то страшне положення! Іспанський король казав одному дворянинови, який попав в заслужену неласку: „Відійди від мене і не показуйся більше перед моїм лицем!" Це мало такий вплив на дворянина, що попав в розпуку. В яку розпуку попаде доперва

душа, коли сам Бог, цар всесвіта, відкине її від свого лиця. Найтяжше долягає чоловікови погорджування і то тим більше болючо, коли походить від цего, кого любить. Душа, вийшовши з тіла, побачить Бога в його величи і красі і розпалиться до нього любовю що найбільшою. Але ах — від Нього після заслуги є прогнана. Прогнана, осужена іде... Рівночасно щезає для засудженої відблиск ясности Божої, і вона вже паде

б) до темностий зовнішних. Напроти держави світла стоїть держава тьми, проти ясности небесної стоїть страшна мрака пекла. В вязниці під палатою венецьких дожів сидить славний поет англійський Байрон. Замкнений в низонькім склепінню, яке не має віконця; грізна тьма наповняє його з надвору, гучать темні филі лягун, гонені бурею. Настає приплив, підлога вязниці мокра, вода в нім підноситься, а за малу хвилю поет стоїть в ній по груди, морські щурі вилазять йому на голову і заміряються йому до горла, а довкола страшна мрака. Повних дванайцять годин минуло, нім вода відпливом уступила, а поет відітхнув вільнійше. Цей смілий муж дався нарочно до цьої страшної клітки замкнути на цілі години, щоби міг представити чуття вязня чілонського. А представив їх так майстерно, що читач аж дрожить. Але хто зможе представити грізне чуття засудженого до страшної мраки пекольної, з якої нема йому ніякого освободження? Темнота лякає. Коли свіжу зелень прошибає промінь сонця, чоловік оживляється, однак як тільки виступили хмари і затемнили небосклін над головою, несучи бурю і ніч, чоловік є переляканий. І коли осуджений пригадає собі, що страшна темнота буде тревати на віки, страшна ця ніч, що немає надії на ранок, ця згадка вириває з грудий окрик розпуки тим більше розпучливий, що до того надходять ще й инші страшні кари і докори совісти вражають само серце. Віктор де Віта, історик вандальского переслідування, оповідає, що Вандали замикали вязнів до склепіння, в якім не було світла і лишали їх там аж до загину. Далеко страшнійший є стан засуджених. У мраках пекольних будуть гинути до віку, аж загинуть вічно мучені

в) вічним огнем. Якже годиться мрака з огнем? Вольтер сміявся з космогонії Мойсея, що третого дня сотворено ростини і доперва четвертого дня сонце, але від того часу, коли винайдено вібраційну теорію світла, сміються учені з наївности Вольтера, і хто знає теорію тепла, цей не подивується тому, як годиться з огнем пекольним мрака. Це, справді особливий огонь, особливе полумя. Незвісна підстава того огня, але знаємо: що в пеклі горить; не знаємо його палива, але знаємо: що він спричиняє біль. Біблійний богач, підніс ши свої очи, признає: „я мучуся в сій полуміни“ Л. XVI. 24.

Страшно палить і спричиняє болючі рани огонь земський. Однак далеко грізнійший мусить бути огонь пекольний, бож Христос Господь не бувби був сказав: „Не бійтеся тих... але... в геєнну огнену!“ Тому також сказав св. Полікарп поганському судії, який грозив йому смертю на стосі, коли не виречеться Христа: „Твого огню не боюся, бо він погасне, однакож боюся огня пекольного, яким загрозив Господь, а котрий ніколи не погасне“. І тому св. Мартиніян коли його спокушували до тяжкого гріха, встромив обі ноги до огню і знов витягнув і сказав до зводниці: „Не можу знести навіть на хвильку цього огню на ногах, якжеж мавби я цілий кидатися в ще страшнійший огонь пекольний?“ Крім цього осудженого постигнуть

г) грізні кари, справедливі і вимірені після великости і множества гріхів. „Отче Аврааме“, кличе богач серед полумя пекольного, „змилуйся наді мною і пішли Лазаря, хай омочить конець свого пальця в воді і охолодить мій язик“. Оце богач, який привик був приказувати, просить і запопадливо просить. А чого просить? Води! Слухаймо! цей богач, що привик спивати найдорозші вина з Кипру, цей просить води. І з чого хочеться води напити? Мабуть з якої кришталевої посудини, або з золотої чаші прикрашеної дорогим камінням, яких були звикли в світі вживати? О ні, радби приняти воду з рук Лазаря, того схорованого, вкритого струпами Лазаря, якого так дуже цурався на землі. І чи богато хоче тої води? Невже чашу, невже повну амфору? О ні, навіть не думає, він вдоволився би одробиною води, хочби лиш одна капля води принесла йому полекшу. Але навіть цеї не дістає. Щож йому поможе там вся ученість і голосна слава? Що давне його богацтво, що одіж і прикраси? Нічого, хиба тільки болючі спомини. Але може найде в пеклі спочуваюче серце, атже там він не сам? Погляньмо отже на його товариство, в якім находиться. Є з ним прокляті, як він сам і мабуть ще гірші. Грізна це була кара, яку пророк Александер над Калістеном, якого казав замкнути з паршивим псом, однак це є грізнійша кара мати на віки товаришами осуджених, котрих душа навіщена гниллю гріховною, більше є осоружна, як вонь отруйної висипки. Задрожав св. Юстиніян, коли кинули його до ями наповненої гадюками і поганню всілякого роду, якже доперва задрожить осуджений, коли дістанеться до глубини пекольної, між погань діявольську за підніжок старій гадюці? І хтож цього засудженого потішить? Одчаянець не додасть потіхи одчаянцеви, огонь не дасть погаситися огнем. Коли лютий диктатор Сулля говорив раз у сенаті, відозвався страшний крик шести тисячів людий, яких у сусіднім амфітеатрі мордувало військо на приказ Суллі. Одчаяний крик, страшні проклони і роздираюче серце нарікання мішалися разом у таку страшну гармонію, що всі сенатори зі страху порозбігалися не

могучи знести цього лячного рику, задля якого не можна було навіть своїх слів слухати. Тисяч разів страшнійше нарікання розноситься по пеклі, де чути вічний плач і скрегіт зубів, де очайдушні крики засуджених на смерть вічну прошибають мраку і нема тут ніякої надії на освобожденння. Ані око не виділо, що приготовив Бог тим, які Його ображали, говорили святі отці, бо який Г. Бог незміримий в своїх нагородах, таксамо незміримий є в своїх карах, тому що кари пекольні є

д) в і ч н і. Це є справедливо, кличе св. Григорій, щоби цей, хто на світі не жиє без гріхів, на віки не був без кари. Тому Христос Господь говорить про вічний огонь, що ніколи не погасає, а пропасть між небом і пеклом так утверджена, що нема переходу.

„Lasciate ogni speranza" — „Теряйте всяку надію" поставив таку надпись Данте над пекольною брамою, втеряйте всяку надію на якусь полекшу в терпінню. Яка то довга для слабого ніч, коли біль йому докучає, як тужно очікує ранного досвітку, надіючися, що з ночю проминуть також болі. А в пеклі нема такої надії, бо там безнастанно панує ніч, я к а н е м а є з а в т р а. Котра година? питається переляканий, і безнастанна відповідь: Є т і л ь к и в і ч н а н і ч.

Приятелі у Христі, питаєтеся: що діяти, щоби втічи перед вічними муками?

Окружений військом Скитів терпів Лізімах пекучу жажду. Дамо тобі води, сказали йому неприятелі, якщо виречешся своєї держави, і Лізімах пристав. Доперва потім кликав в неволі: „Бідний і нужденний я, за дрібку води втратив я царство і свободу!" Окружені ворогами, тілом, світом і діяволом пожадаємо часто розкоший цего світа. Заспокою твою жажду, каже діявол, якщо виречешся вічного царства. І горе чоловікови, що як Лізімах, дається обманути. Тоді й він буде вічно нарікати: Бідний я, за одробину проминаючих розкошів втратив я небо і свободу синів Божих! Тому, приятелі в Христі, потреба, щоби я добрий бій проти гріха витревав, бо тільки той, хто побідить, буде їсти з дерева життя, де нема ні вечера ні рана, але вічний день[1]). Амінь.

VI.

Нині і завтра.

Мають Мойсея і пророків, нехай їх слухають.
(Лук. 16, 29.)

По невислуханій просьбі за одною краплею води, пригадує собі багач серед пекольного полумя своїх братів, які доси є на світі і ведуть також таке саме життя, яке він

[1]) Св. Августин De angelis.

провадив. І просить Авраама, щоби з вічности вислав до них Лазаря, щоби посвідчив їм, що їх чекає, коли не повернуть до доброго життя. Однак навіть тої просьби не вислухано. „Мають Мойсея і пророків, нехай їх слухають", відповідає Авраам і додає: „Коли не повірять пророкам, то навіть, хочби хто воскрес з мертвих, не повірять йому". І сталося так: З мертвих воскрес Лазар, і здивований Єрусалим хвилею горнувся до Витанії, щоби надивитися, але не повірив. З мертвих воскрес Христос Господь, і про це знала і була пересвідчена ціла країна від Дан до Вирсавії, а прецінь многі не повірили. Так воно було тоді. А нині?

На високім вершку стояв зі своїм приятелем св. Кипріян. „Поглянь на ці міста і села перед собою і відкрий в духу стріхи і заглянь до хат, що там побачиш?" Так питався святий, і казав дальше: Побачиш людий, що живуть в гріхах без журби за свою вічність, без згадки на смерть. А прецінь ця смерть прийде до кождого і захопить його звичайно тоді, коли він найменше цего сподіється. І які дивні химери являє смерть! Гомер помер зі смутку, Софокль з радости. Анакреон вдусився від зернятка винограду, Брут Помпей від кульки, якою бавився. З якими несподіваними провідниками приходить смерть! Львів або тигрів запрягав імператор Геліогабаль перед свій віз і позбавлений всякого стиду скинув цісарську багряницю з тіла і проїздив без одіжи римськими вулицями. Не подумав, що товпа римська зідре скоро з нього одіж і буде волочити його по вулицях.

Що летить найскорше? питалися поміж собою ученики Гіпократа. Голуб — ні, жайворон — ні, блискавиця також ні. Помиляєтеся, перервав їм бесіду Гіпократ і сказав: Час! Так, дорогоцінний час найскорше квапиться, квапиться скорше як думка, нім подумаєш, вже допровадить тебе до вечера життєвого і до брами смерти на поріг цього вічного життя, в якім не будеш міг більше працювати щонебудь для свого вічного спасення.

Тому руки до праці, поки ще час. Питаєшся: коли маєш зачинати? Коли раз одна пані питалася священика, коли має зачати виховувати свою чотирилітну дитину, сказав їй цей: Дорога пані, коли ви ще не зачали, то ви втратили вже чотири літа. І подібно, хто на свою поправу ще не став працювати, втратив всі доси минулі літа, бо лишень цей прожив справді час, хто провів його без гріха і в творенню добра. Перед бідною своєю хатинкою відпочив на пустини старенький вісімдесятлітний пустиножитель. Чужинець, ідучи туди, став з ним говорити і запитався: скільки йому літ? Цей відповів: двайцять літ. Неможливо, каже чужинець, ціла постава і вид твій вказує на висші літа. На те відповів пустельник: До шістьдесять літ служив я світови, не дбаючи за спасення душі своєї, а доперва

двайцять літ служу Богови. Шістьдесять літ я втратив, а доперва двайцять літ жию.

Тому на питання, коли маємо зачинати з поправою життя, відповідаю: н и н і! На ту відповідь тисячі скажуть: нині ще ніколи, аж завтра; відкладаю поправу з дня на день, від нині на завтра. Яка то небезпечна іграшка, пізнаємо з цього, коли розважимо значіння слів „н и н і“ і „завтра“. Коли пережитий розкошолюбець поет Джон Уолькот[1]) лежав на смертній постелі, приступив до нього один з його приятелів і питав його: Чи можу тобі ще чим відвдячитися? Відповів поет: Верни мені мою молодість! — А чому? Поет відповів: Я в новім життю буду жити по старому, то значить вернуся назад до старих гріхів. Тому справедливо каже св. Альфонс: Коли розходиться про втрату маєтку, якже люди є занепокоєні і стрівожені, як спішать до адвоката за радою! А коли розходиться про вічне спасення, легкодушно марнують час — завтра, аж завтра. А чому завтра, чому не нині?

1. Н е м а є м о с и л и. Піднеси свої очи і дивися! Казав ангел св. Арсенієви на пустині. А що він бачив? Побачив чоловіка, що рубав дрова. Нарубав, повязав їх у вязанки, але ізза тягару ледви підніс вязанку. Пішов і нарубав ще троха полін і додав ще до вязанки і знов старався піднести, але вже не міг, і додав знов полін і побільшав вязанку в величезний тягар, якої вже не можна було порухати. До цего легкодуха є подібні грішники, які тягар своїх гріхів щоденно помножують, додаючи гріхи до гріхів, немовби, чимбільше їх буде, тим лекше могли їх унести. „Отче, дай мені яку науку“ казав молодець до старого пустиножителя, що прийшов його відвідати, а цей запровадив його до пальмового гаю і приказав йому вирвати однорічну пальму.

Молодець зробив це легко. Вирви цю, приказав старець показавши на дволітну, що також молодець зробив, але вже з більшим намаганням; трилітну вирвав лишень по напруженню вс х сил, а чотиролітної вже не міг вирвати. „Видиш“, казав пустиножитель, „легко вириваєтся зі серця гріх з початку, але коли вже закоріниться, тоді тяжко приходиться його вирвати. „А що маємо робити, отче“, питався молодець „коли вже гріх закорінився?“ „Ходи за мною“ — казав старець і попровадив молодця до місця заросло терниною. „Видиш“, казав, „заміни те місце в урожайну землю“. „Це неможливо“. „Ні, воно можливе, коли викопаєш що дня бодай один корч. Берися до праці!“ А оце по якімсь часі терня викопано і вчинилася земля урожайною. Так само є й з нами. До серця всунеться гріх, закоріниться і не останеться сам, бо скоро найдеться й инший корч грі-

[1]) Лікар і сатиричний поет англійський, передтим священник, славний з негарних обичаїв.

ховної тернини коло нього і знов опять инший, аж виростуть у непрониклиру гущавину, котра є захистом для гадюк, їдовитих мислнй і всякої иншої погани грішних замислів. Тому ніякого відкладання! Запізно прийде лікарство, якщо лихі навички будеш скріпляти. Коли не заплатиш довжнику зараз, пізнійше тяжко прийдеться заплатити; коли не перебредеш потічка, то певно не переплинеш через ріку. Грішники радо кажуть „завтра", але святі кажуть „нині". Пізнавши свою хибу, поправилася Магдалина сейчас, Господь поглянув на Петра, а Петро гірко заплакав сейчас. Господь призвав Савла і Савло сейчас робить це, що Господь каже. Так само роби також ти, не відкладай на завтра, коли нині воно ще в твоїй силі, ужий до своєї поправи ще сьогодня, поки ти ще живий. А коли ти хочеш покаяння?

2. А ж у с т а р о с т и. Легкодушний! Невже ти є певний цього, що дочекаєшся старости? О, невдячний, якому вже поганин докоряє, кажучи: Як в чарці вино найчистійше є на горі, а в долі осад, так само і перші літа нашого життя є найліпші. А ті найліпші літа присвячуєш гріхам, а осад хочеш посвятити Богу! Тоді — аж у старости! Один чоловік, що мав чотири осли, продав три здоровійші і сильнійші з них, і цілий тягар з них наложив на четвертого старого і підтоптаного, котрий впав під тягарем, не можучи рушитися з місця. Три части життя здорові і сильні: діточу, молодечу і мужеську продає легкодушний грішний чоловік світови і все відкладає на старість, слабу і підтоптану, коли вже не можна робити багато, коли часто вже не може навіть грішити. Хто в гріхах постарівся, цей з ними також умре, бо це вже не є можливе, щоби огонь, який захопив три чверти місця, без чуда нараз в послідній чверти погас.

І в старім грішникови, каже Лямартін, дрімає огонь пристрасти як іскра дрімає в попелі, коли здається, що все погасло. Тож то я вже погибший, кличе грішник, постарівшися в беззаконнях! Ти ще не погублений, але вязнеш в великім небезпеченстві. Що маю робити? питаєшся? — Не відкладати! Тільки тоді є дійсно пізно, коли так поступаєш, немовби було зовсім пізно, сказав Сократ, що ліпше є зачинати пізно, як ніколи. Нині, коли вчуєте голос Господень, не закамінюйте своїх сердець, каже св. Дух, і коли зачнеш справді працювати на своє спасення, хто знає, як каже пророк Йоїль, чи не змилується над тобою Господь і чи не відпустить тобі. Заблисне в серцю не одного іскра надії, і скаже: Тож буду уживати світа, поки я ще молодий, а навернення до доброго відложу

3. н а о с т а н н ю х в и л ю. Хто так помислить і так поступає, для нього не маю иншої потіхи, хиба слова св. Єроніма: Зі сотки тисячі цих, що покаються на смертельнім ложі, доступає спасення ледви оден! А чому? —

Тому, бо (як каже св. Амврозій) зі сотки тисяч цих, що доперва на смертельнім ложі творять покаяння, один творить правдиве покаяння. Скот Ерігена наводить на це по чвірний доказ:

а) Передовсім перешкоджує тут сама слабість. Тяжко недужого каянника, каже св. Августин, минувшість, теперішність і будучність лякає і болі тіла часто мучать рівночасно і розганяють мисли про покаяння. До правдивого покаяння, потреба надлюдських сил, щоби можна перевернути свої мисли і пожадання. І коли цього ти не зробив за днів здоровля, як хочеш, щоби те сталося за днів немочі і слабости? Крім цього таке покаяння буває звичайно.

б) приневолене страхом. Верни такому чоловікови здоровля і буде як Уелькот тужити за тим, щоби в новім життю віджило старе життя. Влучно змалював такого чоловіка Ґете в своїм Фавсті. Ледви Фавст відмолоднів, відмолодніли в нім усі грішні пристрасти, і знов кинувся в їх вир. Чиж то один обіцював в тяжкій слабости поправу і правдиве покаяння, і як здавалося така обіцянка справдішною, але коли минула слабість, а з нею небезпеченство смерти, показалася ця обіцянка тростиною, яка не мала коріння. Нема дивниці, що правдивому покаянню перешкоджує

в) грішна навичка. „Дванайцять літь я боровся, заки переміг грішні навички“ признається ст. Августин. А проти чого могучий і великий дух боровся цілі літа, хоче слабий грішник побідити в кількох днях, а може і в годинах. Яка то відвага! Свята Пелагія, св. Павло тивейський цілі літа провели в строгім покаянню, а преціньдрожали при смерти, що може ще не відкинули всіх своїх хиб; а закаменілий грішник гадає, що легко покине їх, немовби мав скинути тільки одіж. Але приймім, що це вдається йому, та прецінь покаяння на смертельнім ложі буває звичайно

г) безвартнісне. Коли беззаконня опускають нас, чванимося, що їх опускаємо, каже Рошфуколь (Rochefoucald). І так само обманює себе умираючий грішник. Гріхи покинули його, а він гадає, що він покинув їх. То не є для Г. Бога миле, каже св. Лукія, коли Г. Богу обіцюємо доперва це, чого при предстоячій смерти не можемо ужити. Тому, каже також св. Нікон Феррарський, що блаженна смерть аж до послідної години закамянілого грішника єсть більшим чудом, якби було воскресення його вже умершого. Дежби такий правдивий жаль нараз найшовся в чоловіці, котрий через ціле своє життя не мав правдивого жалю. Беллярмін каже, що стояв при смертельнім ложі такого чоловіка і напоминав його, щоби викликав жаль. Жаль, каже недужий здивований, не знаю, що це є і як це робиться. І зачав Беллярмін збуджувати в нім жаль, але недужий сказав борзо: Покиньте це, всечесний отче, я цего не розумію. І нещасний чоловік помер з ознаками закамянілости. Чому

святі каянники присвячували ціле своє життя, цего не можна навчитися в кількох годинах, як не станеться з темного чоловіка через одну ніч учений чоловік, так само не станеться без великого чуда з закамянілого грішника досконалий праведник. Скаже може хто: атже розбійник на хресті розпятий дістався до раю в послідній хвилі. Але не забуваймо, що цей случай потверджує нашу гадку, бо навернення розбійника в послідній хвилі є в цілім святім письмі єдиний приклад!

Я скінчив і предложив в цих пістних розважаннях життя і смерть, як показується в притчі про богача і Лазаря, і скажу з пророком: Тепер вибирайте! Знаєте, якою картою вступу мусимо виказатися при райській брамі і пізнали ви средства і догідну волю, щоби їх визискати. Станули ми при вході до вічности і в духу вступили до неба до Лазаря і в глубинах пекла наслухались ми богачевих нарікань. Якийже нікчемний здається цей світ і всі його радощі! Коли св. Ігнатій видів, що св. Франц, який тоді учився в Парижі, затужив за світом, його славою і богацтвом, закликав: „Кому хочеш служити? Ти хочеш служити зрадникови, який не дасть цего, що обцює, а коли дасть, то скоро відбере?" І застановившися над словами про „єдину потребу", приєднав благородного молодця до свого чина, а рівночасно апостола для Хін і Япану, а святого для неба. Кому то хочете служити, кличу й я до вас! Погляньте на богача, що служив зрадливому світови і опинився в пеклі. Одного нам потрібно, чистої совісти. А коли її маєте, хочби прийшлося на світі на рівні з Лазаром терпіти нужду і прикрости, будете враз з ним радуватися в небі. І коли я вас перепровадив через життя, небо і пекло, куди вас ще поведу? Вступаю до неба і закушаю радощів його, щоби я видів і закушав, що я втратив через гріхи. Опісля сходжу до пекла, щоб я в духу відчув страшні муки, які через свої гріхи заслуговую, і переляканий виходжу звідтам і йду на Голготу до хреста, де з плачем прошу о милосердя. Іду до Розпятого Спасителя, веду вас вкінці, щоби разом з вами просити Бога і будучого нашого Суддю о Його милосердя і для вас і для себе. Амінь.

(Конець).

Начерк проповіди

на 7 Н. п. С. Св. Д.

(Мат. гл. 9. з. 33.)

Не було се одинокий раз, що Жиди старалися оклеветати Ісуса Христа, як то оповідає нинішне евангеліє. Їх низька душа не лишила ні одної нагоди, де надіялася зни-

щити добру славу сего, котрого вони уважали своїм найгіршим ворогом. І не могучи найти і найменшої тіни зла в особі того, що був воплоченою святістю, не стидаються й найпоганійших видумок, коби лиш заспокоїти свою ненависть. Оскаржували Христа, що Він не святкує святих днів, коли Він чудесним способом уздоровлював людий в суботу; посуджували його в співучасти з грішниками, коли Він старався здобути їх для Бога; обвиняли перед судом, що бунтує нарід проти зверхної власти, коли Він казав віддати цісареви — цісареве, а Богови — Боже. Але нині посуваються до послідної крайности. Отсе І. Христос вигнав д'явола з біснуватого чоловіка, а вони богохулять Божу силу, що нею зділав Христос чудо, і кажуть: що Він діявольською силою освободив сего бідного чоловіка від біса.

Нема потреби виказувати, яке огидне є поступування фарисеїв. Не лиш тому, що мерзкість їх язика викликує відразу в нашому серці, але й тому, що ледви чи лучаються християни, котрі наслідувалиби сю погану злобу фарисеїв.

Зате є богато і дуже богато між нами таких, що їх язик також злочестивий, а однак вони спокійно поповняють свої гріхи, немовби в їх бесіді не було нічого злого. Успокоює їх те, що злоба їх язика не так разить, як злоба фарисеїв. Вони людий не оклевечують, але обсуджують; не видумують на других, але стараються відкрити в житгю і ділах щось злого. Про них хочу нині говорити. Хочу показати, яка їх бесіда злобна і гр шна.

1. Св. Ап. Яків каже про злий людський язик: „Ось який малий огонь, а який великий ліс підпалює: І язик є вогнем". (3,5)

Язик обмовника є *вогнем*, що нищить все, на що по паде; так само завзято спалює зерно, як і солому; не знає ріжниці між посвяченим Богу а непосвяченим; куди перейде, лишає лише згариша; не глядить на се, що те, що він палить, було скроплене потом чола через многі літа; зміняє відразу в купу попелу се, що перед хвилею ще було таке світле; якщо й не знищить цілком, то принаймні осмалить; а що найприкрійше: дає розривку тим, що здалека приглядаються, а рівночасно руйнує того, на кого попав.

2. Коли звернути увагу обмовникови, щоби дав спокій і не розповідав про чужі блуди, то він звичайно відповідає: що не може, бо ті блуди так його вражають, що він мусить про них говорити. Але ввійдім глибше в його серце. Спитаймо такого обмовника: що тебе більше вражає, чи блуди того, кого обсуджуєш, чи його спосібности, або слава або суспільне становище? Чи ти в той сам спосіб висказувався би про нього, якщоб він визначався далеко менше, ніж ти? Чи ти бувби таксамо скорий відкривати в твоїм ближнім ріжні його слабі сторони, якщоб цілий світ не находив в нім богато дуже гарних прикмет? Чому ти є такий вирозумілий

на блуди прочих людий, а сему одному не можеш дарувати ні найменшої річи? Чому ти передовсім не знаєш ніколи нічого доброго про цього сказати, а завсіди його представляєш у злому світлі? Фарисеєм є він у тебе, як тільки уходить в инших за побожного; колиж не визначається побожністю, то ти певний, що він безбожник; коли він чоловік смирний, то кажеш, що він без енергії; коли шанує сам себе, то кажеш, що він гордий; коли маломовний, то уважаєш його за чоловіка скритого, колиж він щирий і отвертий, то зовеш його легкодухом. Якаж є причина такого твойого поступовання супроти сего ближнього? Ніщо иншого, лиш заздрість. Заздрість справляє, що ми безсторонно судимо тих, котрі є значно низші від нас або занадто висші, але ніколи не видаємо справедливого осуду про наших суперників. Вона так нас засліплює, що ми просто не є в силі зберегти в нашім серці якесь ліпше чуття супроти сих ближніх, що нам дорівнюють або нас перевисшають або собі позискують більше похвали від людий, чим ми.

Заздрість — се найзвичайнійша спонука для обмови. І через те обмова стає ще більш поганою і злобною.

3. Звичайно обмовляють люди ближніх у невеликім кружку слухачів. Се правда. Але сих кілька певно не утримають в тайні сего, що почули. Якщо не всі, то більша їх часть повторить при найблизшій нагоді те, що довідалися, в кружку своїх знакомих, а ті знова розкажуть се своїм знакомим.

Може бути, що се, що говорив перший обмовник, не було ніщо великого, що він навіть се висказав лиш як підозріння. Але се підозріння вже стане дійсністю тим самим, що тепер так многі люди про те говорять. А переходячи через так численні уста, воно само зросте не в міру. Кождий докине се, що йому його пристрасть, його злоба, його власний інтерес чи хочби навіть характер піддає як правдоподібне. З обмовою є так як з великою рікою. Вона при жерелі є малим потічком, але, де далі й далі, вливаються до неї щораз нові потоки і річки, й вона, чим іде далі, тим є більша й більша. Подібно буває з обмовою. Те, що перший сказав, могло бути само в собі лиш нерозважною балаканиною, але вкоротці воно стає вже поважною справою, прилюдним осудом чоловіка, викликує погорду у загалу. Кількож то злочинів міститься в тім однім! Гріхи цілої громади, цілої суспільности стають твоїми гріхами. Ти обмовляєш устами їх усіх...

А до того ще треба додати ті ненависти, що так часто родяться в наслідок обмови, те замішання товариських зносин, зірвання приязни між приятелями, знищення любови в супружестві. Все те буває наслідком нераз одного слова, що кинуло тінь на ближнього. Справді, чи має чоловік ще инший спосіб накоїти тільки лиха, що злим язиком?

4. Але розважмо точнійше обставини обмови. Коли Жиди прискаржували перед І. Христом одну жінку в чужолостві, то Він відповів їм: „Хто між вами без гріха, нехай перший кине на неї каменем“ (Йо. 8, 7.). Таке питання треба поставити всім обмовникам. Перед людьми ти є добрий і чесний, але який ти є перед Богом? Розповідаєш з обуренням про чужий блуд, а чи розповідаючи се не відмальовуєш свої власні гріхи? А твоя злоба більша ніж твойого ближнього, бо замість паленіти на згадку своїх власних гріхів ти удаєш праведного, і погорду висказуєш сему, що не є гірший від тебе. Відкриваєш чужі блуди. Пригадай собі історію синів Ноя. Хам відслонив наготу Ноя, коли той, пораз перший напившися вина, заснув твердим сном. Батько, довідавшися про те, прокляв його, а справедливий Бог вислухав сего проклону і сповнив його не лише на самім Хамі, але й на цілім його поколінню. А ти відкриваєш перед другими не наготу тілесну, але душевну огиду твого ближнього. Та коби ти лиш відкривав блуди твойого брата! Але тобі сего мало. Ти хочеш, щоби твоє оповідання бавило, отже прикрашуєш його чертами, яких нема в дійсности; мусиш достотися до погляду людий, перед котрими обмовляєш, отже представляєш похибку твого ближнього в такім світлі, в якім вони бажалиби його бачити; тебе кортить висказати свої власні здогади й підозріння, і ти їх виповідаєш якби дійсну історію. Бо справді, хто так легким серцем нарушує любов, тому не в голові справедливість.

Обмовляють у неприсутности сего, що про нього бесіда. Ще й застерігає собі обмовник, щоби обмовлюваного не повідомити про се. Чомуж ти не відважився би сказати йому сего в очи? Чи не є твоя обмова „ділом тьми“? Але ся пітьма дуже добре освітлює гидоту обмови. — Пощо обмовляють? Щоби забавитися. Що за жорстока розривка! Хочеш сам тішитися і других веселити тим, що є нещастям для твойого брата! Блуди твойого ближнього, що в чесних людий викликують пожалування і співчуття, в тебе викликують сміх! Жорстокими звемо людий, що любять глядіти на муку звірят; а щож говорити про тих, для яких розривкою є терпіння ближнього?

5. Але скаже дехто: я суджу після того, що я видів, і годі мені було не видіти. — Але від тебе залежить, щоби ти не застановлявся над тим, що ти бачив, і щоби ти відвертав твою гадку від сего; щоби ти не брав сего за певну річ; щоби ти памятав про се: скільки то разів ти давнійше помилявся; передовсім, щоби ти нароком не бажав видіти сего, що є недобре у ближнього; щоби ти не вишукав таких річий і не підглядав ближнього. Бо коли ти маєш таке успособлення, то певна є річ, що часто будеш видіти те, чого в дійсности не було, а не побачиш сего, що дійсно є. Таке злосливе бажання зробить, що ти будеш побільшувати

значно се, що ти направду побачив; що зробиш „з мухи вола", як кажуть; що змилять тебе позори; що свої здогади візьмеш за річ певну.

Тому щасливий є сей, що добре памятає слова Ісуса Христа „Не судіть, щоби вас не суджено" (Мат. 7. 1). Він устережеться многих гріх в, многих кривд супроти ближнього. Але він також через се зєднає собі Найвисшого Суддю, бо так обіцяв нам Ісус Христос. Зате, що він був ласкавий на похибки других, і Бог ласкавійше судитиме його, коли він стане здавати рахунок зі свойого життя. *о. П—о.*

Проповідь
на 11 неділю по Сош. Св. Духа.

(Начерк).

„Відпусти нам довги наші, як і ми відпускаємо..." (Мат. 6, 12).

В с т у п. Так (як каже motto) молимося що дня в „Господній Молитві", але чи також наше серце, наше життя згідне з тими словами? На жаль, дійсність инакша — її влучно малює нинішне св. євангеліє. Застановімся отже над тим: як є? а як повинно бути між людьми?

І. Майже всі люди є великими довжниками: довжниками з огляду на Бога та з огляду на инших людий. І всі хочуть, щоб їм довги були даровані. Наших довгів супроти Бога ми й не можемо инакше позбутися, як тільки так, коли нам їх Господь Бог відпускає, бо вони так великі, що своїми власними силами ми їх не годні відробити. Але Господь хоче, щоб ми бодай „у малім" були йому вірні (Мат. 25, 14 – 24): щоби ми дарували довги нашим довжникам; щоби ми в тім наслідували Господа Бога, ідучи за словом Христовим: „будьте совершенні, як і Отець ваш небесний є совершенний" (Мат. 5. 48). І тому Г. Іс. Христос вкладає нам у уста такі слова: „Отче наш... відпусти нам довги наші, я к і м и в і д п у с к а є м о довжникам нашим".

ІІ. Св. Євангеліє говорить про гроші, та се тільки символ для всіх і всіляких форм довгів. А можуть бути між людьми ріжнородні довги: як довги г р о ш е в і, довги д о б р и х д і л, довги о б р а з и і навіть з у я в и. Не каже св. Євангеліє , що не маємо п р а в а домагатися звороту позичених (своїх) гроший, вдячности за добрі діла, (які ми зробили иншим), задостьучинення за образу, вириджену нам ітд. Ні! Св. Євангеліє відкриває нам тут сю правду, що люди не можуть жити без милосердя: „п р а в о" п о в и н н о б у т и д о п о в н е н е м и л о с е р д я м, бо инакше стане воно для людий руїною. (Тут треба ширше розвинути причту нинiш-

ного св. євангелія: без божого милосердя всі люди мусіли би пропасти ітд.).

III. А в людий так мало милосердя! Як богато між людьми самолюбства, а як мало любови ближніх! А які з того виходять лукавства та нещастя всілякого рода! Той самий чоловік тут говорить: „Пане, пожди мені, а все тобі віддам!“ — А там душить свойого довжника: „Віддай мені, що ти мені винен!“ — Яка се неправда! яке немилосердя!

(Можна тут навести приміри, які бувають при поділі майна між братьми, сестрами. Ворогують зі собою, процесуються, „шукають свого права“ — хочби й для того: аби не було „ні йому, ні мені!“)

А скільки є таких, що без милосердя мучать свойого „довжника з уяви“. Буває й так, що пр. Іван ограбить, обидить і т. д. Марка, а потому ще всю вину складає на Марка (щоб себе представити в кориснім світлі). Так навіть цілі народи поступаюгь!

Але страшне слово Господнє: „Слуго лукавий, весь довг я дарував тобі...!“

IV. Браття! Хай ніхто не думає, що без милосердя спасеться чи тут, чи на другім світі. „Якою мірою міряте, відміриться вам“ (Мат. 7, 2). Глядіть на сього довжника, про котрого оповідає нинішне євангеліє!

Всі ми довжники, всім нам треба милосердя — божого й людського. Тож сповняймо на ділі се, що день у день виявляємо в Господній молитві: „І відпусти нам довги наші і т. д.“ Амінь.

о. Г. Костельник.

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

Від Редакції. Цілий наш Епископат висловив бажання у своїм *„Пастирськім листі про 300-літний Ювилей мученичої смерти св. Йосафата“* (Львів 1923. Друкарня оо. Василіян у Жовкві), щоби в сім ювилейнім році в кождій парохії була хоч 3-дневна місія. Се бажання приказом для нас, та не легко його виконати з огляду на недостачу фахових чи хочби і принагідних місіонарів. Треба собі помагати запрошуванням сусідських душпастирів. Щобиж Всч. Духовенству улекшити сю місійну працю, починаємо друк *„Парохіяльних реколєкцій“*, надісланих нам ласкаво о. Василем Навроцьким. Хоч се реколєкції великопістні, то можна їх mutatis mutandis примінити і вжити з хісном до кілька-дневної місії в кождому часі.

По випечатанню сих реколєкційних наук почнемо в „Гомілєтичній частині“ печатати тогож автора принагідні і недільні науки, які по скомплєтованню вийдуть у відбитці окремою книжкою.

Парохіяльні реколєкційні науки (нариси).

I. Наука. О призначенню (цілі).

И призрѣхъ на твореніе рукъ моихъ и вижду, яко вся суєта суть. *(Еккл. 2, 11)*

Св. великий піст се час освячений, час посту, молитви, скуплення духа і покути. Час призначений св. Церквою на те, щоби ми ввійшли в себе, над собою застановилися, подумали, пощо жиємо і як жиємо, та через сі розважання і каяннє достойно приспособилися до приняття Христа в св. Причастю.

В цілім світі християнсько-католицькім вірні відбувають від часу до часу духовні вправи, відриваються на якийсь час від щоденних занять і сей час посвячують для обнови своєї душі. Бо людська душа то так, як коса, що нею косар траву косить. Як коса безупину косить, треба її поострити клевцем та бруском. Так само річ мається з душею. Через життєву журу і буденну працю вона також ступлюється; її треба погострити, душевні сили скріпити і обновити. А тою обновою для душі і випробованим способом на її відродженнє є духовні вправи, або як їх загально називають, реколєкції.

Що се є місія, ви дорогі браття, знаєте, бо неоден з вас був вже на такій місії або бодай чув від других. А реколєкції то також місія, іно що коротше треває і не 3 чи 4 місіонарі навчають, а 1 або 2 священиків проповідає і то виключно для парохіян одної парохії.

В сей спосіб побожні християне, відірвавшись від щоденних занять, бодай тих кілька днів призначують для душі, розважують своє життє та призначеннє і освячуються.

Ось і я прибув сюди, щоби при помочи Божій з вами відбути сето року такі духовні вправи, реколєкції — і через

найблизших кілька днів буду говорити науки. Науки не нові, бо про відвічні правди і відвічного Бога — та науки і нові, бо вони дають душі обнову. Науки про ті правди, що поможуть нам війти в себе, заглянути до душі; що поможуть нам подумати над собою, а опісля щиро висповідатися та гідно приймити Христа в св. Причастю.

В імя Боже зачинаю першу свою науку. Візвім помочи Божої, аби Христос був з нами, щоби Світло з небес дорогу нам вказувало. — *„Царю небесний, Утішителю...“*

В нинішній першій науці застановімся, що є для нас найважнійшою річю, яке є призначеннє, ціль нашого життя, а що не може бути призначеннєм чоловіка? Я відразу спитаю вас: чи призначеннєм, ціллю чоловіка може бути уживаннє світа, богацтво, слава? Відповісте: ні! Та чи скажете се всі з пересвідчення? Чи ви добре се зрозумієте?

Перейдім на дорогу досвіду. Соломон збудував городи, поставив замки, палати, купелі. А опісля сказав: *„І поглянув я на твори моїх рук і виджу, що все воно суєта.“* Святий Августин каже: „Всього я шукав і досвідчив, і дві річи лишились мені: смуток за тим, чого я не посідав, і прикрість в тім, чого уживав“. То явні свідоцтва з досвіду і те саме кождий чоловік мусить собі сказати. Робить старання, бігає, запопадає — а вдоволеннє чи находить? А Христос з неба дивиться на то людське муравлиско, на ту метушню, і каже: *„Кая польза человѣку, аще весь міръ приобрящетъ, душу же свою отщетитъ?“* (Мар. 8, 36). Отжеж ясне і виразне се, що сказав Христос: одно є потрібне — душу спасти.

Чиж вона, тая людська душа, має аж так велику ціну, що вона дороща та важніща, ніж всі справи світа? Так, мої дорогі! За ніякі маєтки і всі богацтва сего світа її не купиш. То якаж ціна душі? Докажемо се з її сотворення. Хтож її сотворив? Може ангел, може сама з себе повстала? Ні! Бог її сотворив. А як? На образ і подобу Божу! Ану розберім те її сотвореннє. Вона сотворена так, немовби з наради Пресв. Тройці. Бог Отець дав їй розум, волю, безсмертність. Як її цінив Син Божий, бачимо з сего, що по її упадку треба було аж Його Крови, пролитої на хресті. Чи вистарчили жертви, чи вистарчили просьби ангелів, неба цілого? Ні, треба було мук і смерти Бога-чоловіка. Як її цінить Дух Святий? Таж вона, тая душа, є Його мешканнєм, Він її украсив своїми дарами. А як цінили душу Апостоли? Тих 12 простих рибаків пішло здобувати світ, не зважаючи на переслідування, на тяганину по судах, на вязниці, муки і смерть, а все те для ціни душі людської, аби її зискати для Христа. А перші християне? Як вони вірно дотримували обітниці Христови, як не зважаючи ні на ніщо, ні на переслідування, ні на кари, які обвістили римські цісарі за християнську віру, спішили під землю, в катакомби Риму, на спільні молитви! А св. мученики як цінили свою душу? Таж

то ціле море крови поплило з тих мук, що їх їм завдавали поганські посіпаки, від тих кар і тортур, що про них лячно і подумати: їх живцем палили, вбивали на палі, кидали на жир диким звірям. А вони? З усміхом на лици, з піснею на устах мов на весілле йшли на муки і смерть. А для чого? Щоб спасти свою душу.

Як сего замало, то придивімся діланню злого духа. Не буду вам говорити про ті всі забіги, які він робить, про ті сіти, які він наставляє, щоби душу людську зловити. *„Аки левъ рыкающій, искій, когобы поглотити“*. Він, діявол, ніякого місця не опустить, ні нагоди, вживає всіх, найхитріщих способів, щоби людську душу згубити. Зверну вам увагу тільки на одну подію з Євангелія, на кушеннє злого духа. Кусив він Ісуса Христа три рази, а третим разом вивів Ісуса на високу гору, показав всі богацтва, всі царства і славу світа і казав: „Всьо Тобі дам, як віддаш мені поклін“. Ось бачите, яку ціну дає душі діявол...

Якжеж сам чоловік цінить свою душу, те, що у нього найдорожше, що не має ціни? Ой, ми се добре знаємо. Питається раз священик грішника: „щож, не подумаєш чоловіче, о тім, що прийдеться умирати, а що буде по смерти?“ — „Най преч кажеться, пощо згадувати! Що має прийти, то прийде“. А таких людей, що так кажуть, або так думають або поступають, є не оден, не два, а сотки, тисячі. — Що се значить, покажу вам на примірі. Упився раз чоловік, мовляв, з журби, поклався на залізничі шини, і хоч бачить, що надїзджає поїзд, не квапиться вставати. Люде кричать, будять його, а пяний відповідає: „як собі йде, то най йде, або я їй бороню“. Правда, що аж лячно, як той чоловік не зважає на власну згубу? А кілько то є людей, що так само дбають про свою душу і не завдають собі ні найменшого труду, щоби свою душу ратувати від очевидної згуби?! Якеж се страшне засліпленнє! А кількож — питаюся — ми маємо тих душ? Може 12, може 4, або 2? Таж в нас іно 1 душа, а як її втратимо, то ми втратили всьо. Памятаймо, що найбільше часу маємо, щоби сю душу втратити, а мало, дуже мало, шоби її ратувати. Памятаймо, що сего ніхто за нас не зробить. Ні родина, ні приятелі, ні слуги. Мій дорогий! Щоби ти мав не знати яку численну родину, не знати кілько приятелів і слуг, спасати і спасти твою душу ніхто за тебе не зможе, лиш ти сам! Кождий працювати мусить про себе і за себе — та працювати зі всіх сил. Памятай ще, що за дурно того не дістанеш, а за гроші того не купиш — і якщо ти ту одну душу втратив, то ти стратив всьо...

Використаймо сей час і сі реколєкційні науки для ратування, для спасення душі. Йдім за приміром Спасителя, що заки розпочав діло спасення, відійшов на пустиню, де перебув 40 днів на молитві і пості. Св. Апостоли по возне-

сенню Ісуса через 9 днів перебували з Матірю Божою і побожними невістами на молитві, очікуючи зіслання св. Духа. Пустельники кидали світ і всі його примани, йшли в пустиню душу спасати. Св. Василий В., хоч з заможного роду, йде на пустиню і там на богоміллю і молитві перебуває та не хоче вертати до Кесарії, куди його кличуть на епископський уряд. А св. Марія Єгипетська, а св. Таїда? Йдім за приміром тих угодників Б., вихіснуймо отсей час і вжиймо його для душі, для її відродження, обнови, спасення. Може то вже останній для нас піст (час), остання для нас нагода відзискати то, що втратили, уратувати то, що можемо ще і що повинні ми ратувати.

А що чоловік є немічний і слабий і як каже св. Ап. Павло, *не те творить, що хоче, а те, що немічна і переворотна натура людська хоче*, то потрібне нам бодай часом скупленнє духа і відірвання мислей від світа. Инші люде, ті, що можуть, умисно на якийсь час ховаються до монастирів, щоби відірватися від життєвої метушні, в уєдиненню, в тишині монастирських мурів віддатися розважанням і там відбути реколєкції. Ви сего зробити не можете і ніхто від вас сего не вимагає, та можете бодай тих кілька днів, в часі сих реколєкційних наук, ужити для своєї душі. До того вас, мої дорогі, закликаю. Жертвуйте трохи того часу для душі і роздумуйте по кождій науці ті правди, що будуть вам виложені. Ще одно вам скажу. Ті люде, що відбувають реколєкції окремо, в монастири чи в якім иншім замкненім місці, стримуються від всякої розмови, заховують мовчання. Сего годі від вас вимагати, та о се вас прошу і домагаюсь: через весь час реколєкцій стримуйтеся від голосних розмов, сміхів та світських розривок і заховуйтеся поважно.

Мої дорогі! *Нинѣ убо ближайшее намъ спасеніе, нежели егда вѣровахомъ. Нощь убо прейде и день приблизися, отложимъ убо дѣла темная и облечемся въ оружіе свѣта.* Сегодня близше нам спасення, ніж ми вірили. Ніч проминула, а день зблизився. Відложім вчинки тьми, а одягнімось в зброю світла (Рим. 13. 11.) Якщо коли се велике слово Господнього Апостола западало глубоко в наше серце, то тим паче в нинішний день, як перед нами стає можність найти обнову душі в сих духовних вправах. *Сегодня ближше нам спасення*, сам Господь іде нам на стрічу і обіцює нам богаті ласки. Сам Господь Бог кличе нас до духовного відродження. Будьмож послушні тому голосови, що кличе: Чоловіче, памятай про своє вічне призначення, обновляй і спасай душу. Амінь.

II. Наука о грісі.

Якоже отъ лица змінна, бѣжи
отъ грѣха. *(Сірах 20. 2.)*

В попередній науці ми розважували і застановлялися над тим, яке є наше призначеннє і ціль; пізнали ми, що призначеннє чоловіка є спасти свою душу; застановлялися над тим, яка то ціна душі і знаємо, що людська душа є понад всяку ціну; що вона така дорога, що навіть нема на неї ціни, бож вона сотворена на образ і подобу Божу і куплена кровю Спасителя; — пізнали ми, як ту душу цінили Апостоли, перші христіяне, мученики, — як її цінить навіть злий дух, що всі богацтва сего світа офірував за неї. Вкінці сказали ми собі, що ту душу треба ратувати, бо лиш душу чоловік має, а як її стратив, то всьо стратив.

Нині перейдемо до дальшого розважування. Застановимося сьогодня над тим, що нас відводить від нашої ціли, від спасення нашої душі.

——

Мислять люде о ріжних річах ріжно і блудять, бо не так мислять, як треба, а так, як сам їх переворотний розум і зіпсуте серце каже. Оден гадає, що убожество є зле, — та противляться сему всі святі князі пустельники, що кидали корони з голови, опускали палати і достатки і йшли на пустиню душу спасати. Другий мислить, що терпіння є злі, — та перечуть тому убогий Лазар, терпеливий Иов, що через свої терпіння дісталися до неба. Третий каже, що очерненнє є зле, — та противиться сему Йосиф, проданий братьми до Єгипту, там очернений і вивисшений. Видите: ні убожество, ні терпіння, ні переслідування не є злом. Так щож, нема зла? Ой є. Яке? — спитає. Є зло і то найбільше зло, а тим злом є гріх.

Всьо инше, крім гріха, дієть ся за волею Божою. І хоч щось ми уважаємо за зле, то воно не є злом, бо Бог се зло обертає на наше добро, на нашу користь. Лиш з гріха нічого доброго не вийшло і вийти не може. Як випеш гірке лікарство, то кажеш: сей лік є гіркий, прикрий, але не скажеж, що сей лік є злий, бо він тебе вилічить, а може й від смерти вибавить. А ну напийся трутини, хочби солодкої як мід, то скажеш: трутина солодка; та не скажеш, що вона добра, бож вона спроваджує слабість або і смерть. Так само всі нещастя, всі хрести, які Бог на нас зсилає, вони є гіркі, але вони є лікарства, що нам здоровля і життя нашої душі повертають. А гріх, що нам так милий і солодкий видається, се отруя, бо він душу затроює і вбиває.

Гріх є найбільше зло, яке лиш помислити можемо. Св. Августин каже: Кождий гріх має в собі щось безконечного, бо є образою безконечного Бога. Чи

ви розумієте се? Скажете: ні. Спитайте мене. І я скажу: ні. Спитайте ангелів і вони скажуть, шо не знають. Тому перейдім до прикладів.

Прийшов до господара дід, що ходить по жебрах, обдертий, скостенілий від зимна і голодний. Господар його приймив, обігрів, накормив теплою стравою, дав хліба на дорогу тай ще одежину. А дід при відході всипав господареві отруї до страви. Правда, яка страшна відплата? — Отець мав сина, ховав-кохав, стеріг як ока в голові, а як син доріс, передав йому весь маєток в руки. Син так батькови віддячився, що його споневірав, а опісля викинув під пліт. Правда, яка велика зневага?! — Такою отруєю, такою зневагою супроти Бога є гріх. А зневага кожда, кожда обида росте, чим більша особа є того, що його зневажається. Господар образив наймита, сказав йому: Ти дурню. Наймит що зробив? Сховав образу, як то кажуть, до кишені, бо він наймит. А той сам господар сказав те саме слово до другого господара. О, то вже образа! Вже його готов скаржити до суду за обиду чести. Та бо сказав се господар до якогось старшини, до війта, до урядника, старости, намісника. О то вже тим більша обида і зневага, чим більша особа.

А гріх то є образа, обида Бога, Пана неба і землі, зневага найвисшого і безконечного Єства. Тому то гріх є безконечне зло. Гріх є не іно зло, гріх є бунт проти Бога. Чоловік уліплений з глини, нужденний черв землі відважується повставати проти всемогучости, проти справедливости Божої, важиться противитися безконечному Богови. Се безмірна зухвалість, се безконечна зневага Того, що є сам безконечний. Тепер вже чейже розумієте, чому гріх є безконечне зло.

Хочеш знати, що то є гріх, дивися на кару, — каже св. Августин. — Дивися на кару ангелів. За оден, одні сінький гріх гордости Господь Бог скинув їх до пекла, на вічні, безконечні муки. Бачите, гріх небо збурив, пекло отворив. Хочеш знати, що є гріх, дивися на кару чоловіка, на біду, терпіння чоловіка поодинокого і цілого людства. На рай і руїну — а з того блуди, недуги, пошести і шпиталі, на войни і всі спустошення, на могили і цвинтарі. Оден гріх Адама прогнав з землі спокій, видер щастя, приніс смерть, спровадив руїну. Хочеш знати що є гріх, дивися на кару Спасителя. Як Він терпів, як тяжко виплачувався справедливости Божій! Най нам скаже та найсв. кров, пролята за наші гріхи, най нам скаже той хрест, на котрім Він був розпятий; той хрест, ясніючий на верхах церквей, стоячий при дорозі і на цвитарах, то пророчистий образ, чим є гріх.

А щоби Ви, М. Д., ще ліпше зровуміли, яким злом є гріх. подам Вам таке порівнання, яке оповідає оден з св. Отців,

Церкви о чоловіці, що хотів дійти, хто властиво розпяв Ісуса Христа. Прийшов той чоловік до жовнірів, що прибивали Спасителя до хреста і каже: Як ви важилися розпяти Христа?! А жовніри відповідають: то не ми, то Пилат. Пішов до Пилата і каже: Чому Ти розпяв Христа? Пилат відповідає: Атжеж се не я, се старшина жидівська хотіла і вона розпяла Христа. Пішов до старшини і питає: Чому, чому Ви розпяли Христа? А архієреї відповідають: то не ми, то Юда Іскаріотський. Пішов він до Юди, і каже: То ти окаянний Юдо розпяв Христа?! А Юда каже: то не я, то діявол. Пішов той чоловік до діявола і каже: Як ти, Богом проклятий і на віки осуджений, смів розпяти на хрест Ісуса Христа?! А діявол каже: Я хотів, бо то мій споконвічний ворог, та не моя сила. Не я Иого розпяв, а розпяв його г р і х. — Тепер вже розумієте, чим є гріх. Гріх є найбільшим злом і причиною всего зла. І тому то каже Св. Письмо: Я к о ж е о т ъ л и ц а з м і н н а, б ѣ ж и о т ъ г р ѣ х а.

О тім собі розважте та подумайте через той час, що Вам лишиться до другої науки...

А тепер М. Д., щоби з наших вправ духовних вийшов перший хосен для вашої душі, звертаюся до Вас з таким прошеннєм: По скінченню сеї науки, як ви будете вертати до хати, буде звонити великий звін. Нехай кожде з Вас йдучи до дому, в дорозі змовить собі 1 Отче Наш і 1 Богородице Діво на таке намірення: о навернення найбільшого грішника в тутешній парохії. Ви не є тут всі зібрані. Неодного бракує тут. Можливе, що того найбільшого грішника навіть і нема тут між нами і його душа загибає в темряві гріха, без надії і просвітку. Тому йому поміч тим потрібнійша. Для любови Бога і ближнього дайте йому сю поміч своєю молитвою. Ся милостиня бідній душі людській буде нам також почислена і також заважить колись на вазі справедливости Божої. Амінь.

III. наука. О смерти.

Якоже лежитъ человѣку единою умрети, потомъ же судъ. *(Евр. 9.27.)*

Є много правд на світі, та ніякої нема такої певної, як ся, що раз умерти мусимо. Народиться чоловік; питають: не знати, чи буде добрий. Може буде, може ні. Народиться чоловік; питають: чи буде щасливий? Може буде, може ні. А чи буде славний? Не знати, може буде, може ні. А народиться чоловік та спитаймо: чи умре? Ой умре, бо умерти мусить.

Кождий з нас умерти мусить так само, як померли ті всі, що перед нами були, наші батьки, діди, прадіди і ті всі, народи, що перед нами жили, а з яких і сліду нема. О тій правді свідчать ті гроби і цвинтарі в тутейшім селі, в дру-

гих селах чи містах та по цілім світі Божім, — цвинтарі, де більше народа спочило, чим його в світі жиє.

Смерть, як той косар. День і ніч косить і стриму немає. На цілій земли вмирає на добу 100.000 людей, а одної днини і ти напевно будеш між ними. В одній годині вмирає 4.000, в одній мінуті 60, а що секунди відходить з сего світа оден чоловік. Між тими, що відійдуть, будеш і ти. Бо кождий умерти мусить.

Та хоч се така правда і ми всі се знаємо і о тім все мислити повинні, так о всім думає чоловік, лиш не о смерти. Подібно як той птах струсь, що то на нього їздці на конях полюють задля його дорогих пер. Той птах, бачучи їздця вже над собою, ховає голову під крило і думає, що уникне небезпеки. Так і чоловік до останньої хвилі не хоче подумати про смерть.

А пречінь для кождого з нас, хтоби то не був, молодий чи старий, вчений чи невчений, бідний чи богатий, Бог призначив вже годину, коли перестанемо віддихати і серце в нас замовкне. Ми се добре знаємо і в се віримо, а одначе не звертаємо на се уваги і про се не дбаємо. Ми вже навикли говорити о смерти другого, а ніколи про свою смерть, — а сеж найбільша хиба.

Тому поговорім о ній сегодня. Положімся в думці на смертельну постіль і попробуймо, як то колись умирати будемо. Подумай собі, чоловіче, і уяви собі, що ти лежиш в тяжкій недузі і вже на смертельній постелі. Недуга винищила вже твої сили. Слабнеш чим раз гірше і з години на годину убуває тобі сил. Біль, мов острий ніж прошибає твоє тіло і завдає тобі муку; добрі, милосерні люде стараються тобі улекшити; та на дармо всі старання. Тратиш сили, тіло холодіє, очи затемнюються, пітьма мов чорна заслона щораз то гірше налягає на твої очи. Уста твої спалені, вони хотіли би ще щось сказати, та лиш шепчуть, язик ціпеніє і силу втратив, ніхто тебе не розуміє. Твоє лице синіє; то тінь наближаючоїся смерти; спадає на тебе поморока, а студений піт великими каплями виступає на чоло. Родина ходить по тихоньки коло твоєї постелі і придушує плач. Тебе ще по тішають надією, хоч самі вже не вірять.

Вже є слуга Божий, проводить молитву, збуджує жаль, подає Найсв. Тайну, та ти вже не розумієш добре його слів, думки тобі мішаються, якби через сон чуєш його слова: помяни мя Господи, єгда прійдеши в царствіи Твоєм. Перемагаєшся, добуваєш сил, щоби перемочи ляк, та дарма, земля уступає тобі що раз більше зпід ніг і вже немовби здалека чуєш молитву священика: Ісусе умилосердися над душею.. Ще одно глубоке зітхненнє, останній віддих добувся з грудей — і погасло твоє житє, минуло і пропало для тебе всьо, чим ти на світі був і що ти мав, — „лиш добрі і злі учинки йдуть за тобою до вічности“. Нехай Бог змилується над твоєю душею!

(Далі буде.)

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

Парохіяльні реколєкційні науки (нариси).

(Продовження.)

То, що я тут сказав, не є ніяке страшення, ні слова на вітер, а се є правда, се є дійсність, в нічім не прибільшена. Нераз вже ми дивилися на умираючого чоловіка, і що виділи? Виділи чоловіка терплячого страшні муки, якби гора на нього валилася. І не на дармо то люде кажуть в тревозі: „думав я, що сконаю". Зрозумієте тепер, чому умираючий так прагне потіхи, чому кличе за молитвою. Бо він, бідний, дуже її потрібує в тій тревозі передсмертної боротьби.

А ще розваж, брате, що буде діятися твоїй душі в тій тяжкій останній годині. Як вона буде глядіти довкола себе на всі туземні справи і добра сего світа? Яким тобі буде світ і його примани? Якими будуть тобі видаватися твої гріхи, що ти їх нераз собі легковажив або називав їх лиш малими занедбаннями? Ой, щоби ти знав, мій брате, що далеко тяжша, чим тілесний біль, є внутрішна боротьба і змагання умираючої душі. Закушали того і великі святі, Божі угодники. Коли св. Мартин лежав на смертельній постелі, приступив до нього діявол з покусами так, що він піднісся і кликнув: „Вступися, сатано! Ціле життя я стерігся тебе і тепер не маєш до мене права".

Скінчилося твоє життя, а тепер піди, подивися на своє мертве тіло. Ледви ти віддав душу Богу, відступають від тебе всі, що оказували тобі найбільшу любов. Твоє тіло вже чути, то будуть спішитися зложити його як найскорше до гробу. Чотири дошки і якась одежина — то буде всьо, що тобі з твого маєтку дадуть; грудка землі на твою домовину, а купа глини на гріб — то буде останнє поздоровлення. Священик запечатає гріб, всі вже відійшли, а ти лишився сам в темнім гробі. Яка лячна та самота! І не богато часу мине, а зголосяться підземні гробарі, черви і гниль і пічнуть свою роботу... Щоби я бажав тобі, чоловіче? Щоби ти міг бачити, що то за кілька тижнів по твоїй смерти буде з твого тіла, якому ти так догоджував і надуживав його!

Та то ще не всьо. На гробі ще всьо не скінчилося, бо аж тепер приходить те, що найважнійше, що найстрашнійше. Смерть твоя не тільки обідре тебе зі всього на світі, а смерть твоя порішить також твою будучність, цілу твою вічність! Стоїть написано: *Аще древо падетъ на югъ и аще на сѣверъ, на мѣстѣ идѣже падетъ древо, тамо будетъ (Ekkl. 11. 3.).* Зрозумій то, мій брате, добре зрозумій, бо яким тебе побачить Г. Бог по смерти, такого і буде судити. Ціла вічність, щаслива або нещаслива, залежить від твоєї останньої хвилі.

А ще що сказати собі мусимо, то се, що те рішення має статися лиш раз, а більше ні. Каже св. Павло: *Лежитъ человѣку едино умерти.* Значить: що раз смертю рішилося, раз сталося, більше вже не може відстатися, ні поправитися, ні змінити. Мої дорогі, се є слова, що від них серце дрожить.

А ще одно хотілиби ми знати: коли на нас прийде час смерти? Чи сегодня, чи завтра, чи в молодім віку, чи в старости? Сего ніхто не знає, лиш оден Бог. А як умремо? Чи наглою смертю, чи поволи? Сего також ніхто не знає, тільки сам Бог. Де умремо? Чи дома, чи на чужині, чи на постели, чи на дорозі? Того також не знаємо, знає лиш оден Бог. Чи приймеш перед смертю св. Тайни? Чи буде священик при твоїм конанню? І сего не знаємо, се також в руках Божих.

Смерть не буде зважати на те, чи вмирання буде тобі на руку, чи ні. Смерть не дбає о те, чи твоє сумління в порядку, чи ні. Не питає, чи тебе ще потрібно на світі, чи ні. Смерть є люта і непередбачена, як той орел, що кружляє в піднебесних просторах, щоби як стріла спасти і вхопити свою жертву. Вона забирає матір від дитини, що в колисці плаче, видирає батька і лишає бідні діти сиротами. Нічого певного про смерть не знаємо. То одно знаємо певно, що смерть прийти мусить.

А тепер ще, коли ми вже подивилися на себе, як то ми будемо умирати, ходім до постелі вмираючого грішника. Ось він так само, як і кождий другий підпадає звільна тій страшній жертві. Як той годинник з вагами тикає, тикає, доки ваги не зійдуть зовсім на долину; тоді маятник порушиться ще пару разів і стане, — так і з життям кождого чоловіка, так і з життям того грішного чоловіка. І він в тій тяжкій годині перебуває трівогу передсмертної боротьби, тим страшнійшу, тим більше гірку, чим більше грішив і жив безжурно, не памятаючи про своє вічне призначення.

Що йому гірким в тій хвилі? Що всьо кидає і опускає. Що опускає маєток. До маєтку і туземних дібр навіть святі люде привязувалися і з болем розставалися зі своїм статком, своєю хатою. А щож казати о тім грішнику, що цілим серцем приляг до маєтку і до сего світа?! Гадка, що вже всьо відривається, не дає йому спокою і завдає великі муки. Гірким йому се, що його опускають і чимраз рідше заглядають його приятелі, з котрими переживав веселі і буйні хвилі свого життя. Гірким є йому, що опускає своє тіло. Душа дивиться на то тіло, що їй через ціле життя служило, що його грішник надуживав і ображував Бога. Бачить, що з тим всім треба вже розстатися. Він не хоче допустити тої мисли і тому на нього паде смертельна трівога. Зближається остання година. Сходиться родина і кличуть священика. А він не хоче сповідатися. Радби видертися до життя і кричить: я не буду вмирати, я хочу жити. Родина просить, плаче. Та то нічого не помагає, бо він і чути не хоче. І знаєте, як то скін-

читься? Так, як недавно в Вероні, в Італії. Такий умираючий грішник в останній хвилі ще піднісся і закричав: Сатано, ти вже є? Тобі віддаю мою душу! — і сконав.

Яке життя, така смерть. Життя без Бога, смерть з дияволом. Для нас ще хвиля смерти не прийшла. Нехайже то розважування про смерть буде для нас наукою. — — —

Памятаймо, що смерть се ворота до вічности, що за її порогом розходяться дві дороги — до неба або до пекла, до місця вічної щасливости або вічних слез і мук.

Памятаймо, що ми тут на землі є лиш подорожні.

Нехай образ смерти стає нам часто в мисли, то стрінемо її колись без страху і трівоги. Амінь.

IV. О суді.

Стародавний засів і розгорнулись книги. *(Дан. VII. 9. 10.)*

Навуходонозор, вавилонський цар, завоював 27 країв і своє царство поширював дальше. Прийшов під Єрусалим, обложив місто і добув; жидів підчинив під свою владу, а церковні сосуди забрав з собою до Вавилону.

Його син і наслідник, цар Валтазар справляв раз великий бенкет, спросив вельмож і їх жінки, а як напився вина, велів принести з царської скарбниці церковні сосуди, що їх його батько вивіз з єрусалимської святині, та велів на тих сосудах подавати страви і напитки.

І ось на стіні показалася рука, почала писати і написала слова: *мане, текель, фарес.*

Бенкет замовк, стало тихо; цар зі страху побілів. Кличе фільософів і мудрців та питає про значіння слів. Вони не розуміють. Кажуть йому, що в місті є світлий, розумний чоловік, що ще за часів його батька Навуходонозора, сни йому вияснював та пророкував, а називається Даниїл. Цар велить його кликати. Станув Даниїл перед царем, прочитав слова написані на стіні і толкує: *зчислилося, відділилося, зважилося.* Зчислилися, відділилися і зважилися твої вчинки, царю, і стануть перед судом Божим.

І тоїж ще таки ночи впали вороги до міста і вбили царя.

Страшно було тому цареви почути грізні слова Даниїла, так само страшно буде грішному чоловікови станути на суд Божий і почути від Судії-Христа слова: зчислилося, відділилося, зважилося... Даниїл описує величество царя-судії і каже: *Стародавний засів і книги розгорнулись.* А св. отці толкують се так:

Отворить цар-судія 1 книгу і скаже: *Я єсьм Господь Бог твій, не будеш мати иншого бога кромі мене* — а я на твоїм чолі бачу, що ти мене не знав, а шукав иншого бога, що ти не мене почитав і любив, а йшов до

инших богів чи богинь, до ворожбитів і ворожок, шукав зілля та відшептування, воску та відливання, карт та замовлювання; що ти більше вірив у свій розум, чим в обявлення і мої споконвічні правди; що ти моє добро, ласки неба і добра землі, талани духа і дари тіла на зло вживав і против мене обертав!

І отворить Бог 2 книгу і скаже: *Не взивай імени Господа Бога твого на дармо,* — а я на твоїм чолі виджу, кілько то раз ти моє імя споневіряв, кілько раз кликав мене на свідка легкодушно, за марну річ або і неправду!

І отворить Судія 3 книгу і скаже: *Памятай день святий святкувати* — а на твоїм чолі написане, яке то було святкування неділі і свята! Кілько то було опущення Служб Божих і опізнень без важної причини?! А замісць слави Божої кілько то згіршення в тім дни освяченім і мені призначенім і в хаті і в селі, а і в домі моїм, в домі Божім!

І отворить Цар 4 книгу і скаже: *Шануй вітця і матір твою,* — а я на твоїм чолі бачу, кілько то було непослуху батькови і матери, кілько відворкування і злости, а ще й ненависти і проклону! А я тебе питаю, як ти ховав свої діти і челядь? Кілько було занедбання, неуваги, злого прикладу і згіршення! А яка то була твоя любов до батьківщини і рідного краю, яке пошанування рідної мови?!

І отворить Бог 5 книгу і прочитає: *Не убий,* — а кілько та було бажання пімсти, сварки, проклону, гніву, ненависти, бо і бійки? А скілько то міри не було в їді і напитках?

І отворив Судія 6 книгу і скаже: *Не чужоложи.* — Вже сама мисль є гріхом, а щож вказати о тих твоїх нескромних поглядах, соромних словах і жартах, нечистих намірах і похотях?!

І отворить Цар 7 книгу і скаже: *Не кради,* — а я на твоїм чолі бачу, кілько там захланности на чуже добро, кілько шкоди, кривди, обдурення, обманення, кілько набутого неправдою добра!

І отворить Бог 8 книгу і прочитає: *Не свідчи ложно против ближнього твого,* — а я тебе питаю, кілько там було підозріння, посуджування, обмови, обсуди і обчернення! Кілько сплетень і підюджування?

І отворить Судія 9 книгу і скаже: *Не пожадай жени ближнього твого,* — а кілько то у тебе було нескромних думок, соромних помислів, що ти їх від себе не відбивав, а давав на них свою згоду?

І отворить Христос книгу 10 і прочитає: *Не пожадай ніякої річи, що є ближнього твого,* — а я на твоїм чолі бачу, кілько то було ножадань чужого добра, недотримування приречень, намов і підступу, захланности і хапчивости!

І замкне Цар книги і відбуде суд.

Так, як ми сегодня читаємо в книжці букви, слова і рядки, так само і там прочитаємо всі свої мисли, слова і діла, від уродження до останньої години життя. Ви ба-

чили нераз, як господиня хату позамітала і вимила — та й думали собі, що там вже нема ні одної порошини, — а тут впаде до хати вікном ясне проміння сонця і тоді побачите міліони порошинок, як вони у світлі глотяться, — то аж тоді узрите, що в хаті не є так чисто, як ви собі думали. Так само там у світлі правди і Божої справедливости ми побачимо, як глотяться наші безчисленні гріхи, про які ми і не думали, а за які Судія буде жадати обрахунку на своїм суді. За всі мисли, слова і вчинки і за кождий з окрема Бог буде вимагати відповіди...

Страшно є явитися перед лицем Бога, а ще страшнійше станути на суд, як Христос буде судити...

Коли Йосиф, запроданий братьми до Єгипту, там вивисшений і поставлений царським намісником, сказав до братів, як приїхали до нього по збіжа: *я є ваш брат Йосиф*, — то вони впали зі страху на землю. Так скаже і Христос: я є той Ісус, котрому ти на хрещенню обіцяв служити і вірувати; я є той Ісус, що тебе своєю кровію викупив!

Як страшно буде стояти лицем в лице перед Ісусом на Його страшнім суді!..

Стане обвинуватель *сатана* і скаже на того чоловіка: правда, він обіцяв Тобі, Ісусе, при хрещенню служити вірно, а якаж се була його служба? Кількож то там було споневі ряння Твого закону і подоптання Твоїх правд? кілько обид і гріха, кілько згіршення других?

А *ангел* стане боронити і скаже: молився.

А сатана відповість: а як?

Ангел: Ходив на Службу Божу...

Діявол: Про око людське.

А ангел скаже: Він приймав св. Причастя!

А діявол: А що Ти сказав Ісусе... що хто недостойно прийме Твоє Тіло і Кров, той буде на віки відкинений?..

І ангел тоді опустить душу, а Ісус видасть засуд, *декрет:* всьо зчислилося, відділилося, зважилося. Сам бачиш, на що заслужив.

Грішник просить милосердя. Таж то на віки...

А Христос скаже: Так, на віки. Ти се знав і сам сего хотів. Сам ти собі вибрав. Будьже проклятий на віки!

Страшно є станути перед судом Божим, страшнійше ще бути судженим, а вже найстрашнійше почути засуд Божий, засуд на вічне відкинення і пекло!...

Мої дорогі! Для нас ця хвиля ще не прийшла, перед нами ще дорога отворена: попрацювати для нашого вічного призначення, для спасення душі.

Нехай сей суд Божий над грішником стоїть вам перед очима, а вертаючи до хати і в часі до слідуючої науки подумайте над тими правдами, що я їх вам в 4 дотеперішних науках до розваження подав: о нашім вічнім призначенню; о тім, що нас від того призначення відводить, а саме

о грісі; о смерти, що нікого з нас не мине, і як то ми самі пробували умирати та дивилися на умирання грішника; — а в кінці о суді Божім над грішником.

Се для пожитку і обнови душі, для каяння і доброї сповіди, для нашого освячення. Амінь.

V. О пеклі.

Идите отъ мене проклятіи во огнь вѣчный, уготованный діяволу і ангелом єго. (*Мат. 25, 41.*)

Правд віри довідуємося з передання і зі св. письма. Так і що до тої страшної правди *о пеклі*. Вже з письм поганських народів, які доховалися до наших часів, знаємо, що і вони вірували в пекло. Яснійше про те кажуть нам книги старого завіта, а ще виразнійше сказав Христос. Аж 25 раз, як читаємо в св. евангелію, говорив Ісус Христос про пекло, а найвиразнійше в притчі про богача і Лазаря:

Був оден богач, убирався в дорогу одіж і забавлявся кождого дня весело. Був також оден бідний, Лазар, що весь вкритий струпами лежав перед дверми богача і хотів насититися окрухами, що спадали зі стола богача, та ніхто їх йому не дав. І було так, що убогий умер, а ангели занесли душу його до неба на нідро Авраама. Умер також богач, і був вкинений в пекло. Серед мук возніс він очи і бачить Авраама, а Лазаря на його нідрі. Кличе: Отче Авраме, змилуйся над мною і пішли Лазаря, щоби умочив конець свого пальця і остудив мій язик, бо терплю муки в полуміни. А Авраам сказав: Пригадай собі, що ти відібрав всьо своє добро за свого життя, а Лазар всьо зло. Тепер він дізнає радости, а ти мук. А кромі того така велика є пропасть між нами і вами, що не можемо дістатися до вас, ні ви до нас.

Так бачите, є пекло, бо так запевнює нас Христос. — Є пекло і завдає і буде завдавати страшні муки.

1) Буде завдавати муки з уваги на *час минулий*.

Надійде колись та хвиля, коли Христос прийде другий раз на землю судити живих і вмерлих, на *останній суд*.

Коли сей суд відбудеться, нам не звісно. Не відомо ні людям, ні ангелам. Відомо лиш одному Богу. Ми лиш се знаємо, що йдемо всі на зустріч тому дневи, що близше і що раз близше присуваємося до того загального *обрахунку* і загальної *заплати*. І не на дармо той день називається *великий день Господа*, бо Бог явиться в цілій своїй славі і маєстаті, та буде перед небом і землею просліджувати стежки людського життя І не на дармо називається той день, днем *страшного суду*, бо того дня порішиться призначення і доля кождого на цілу вічність, на віки.

Щож я вам маю сказати о тім дні страшного суду?

Ще перед тим днем прийдуть такі страшні річи, що люде з самого страху минатися будуть. Так запевнює сам Христос і каже, що сонце затьмиться, місяць не дасть вже світла і звізди з небозводу спадуть, а всі народи землі зі страху стануть ридати...

Та се лиш звістуни сего великого, страшного дня. А якщо вони такі страшні, то якийже страшний сам день суду буде?! Нім він настане, каже св. Петро, то ціла земля згорить, на цілий світ загремить труба архангела, а на її голос збудяться всі мерці, рушаться зі своїх тисячлітних леговищ — і стане там весь рід людський, непроглядний як те море, зі всіх країв світа, зі всіх народів землі, зі всіх століть і зі всіх тисячліт. Якийже то вид!

Нім настане той великий день, зявиться на небі знак Сина чоловічого, заясніє в невисказанім блеску *святий хрест* на небі, — а на його вид як страшно пічнуть голосити ті всі, що свого Сотворителя, свого Бога на нім розпинали! Як вони будуть кликали до гір і горбів: *Звалiться і закрийте нас!* Навіть самі святі задрожать, як небеса отворяться, а Божі війска, ангели і архангели, небесні сили і власти, начала і престоли, херувими і серафими та тисячі і тисячі блаженних духів мов ті ясні сонця зійдуть на землю, а *Христос* в цілій своїй безконечній славі на небесних хмарах сплине, щоби відбути суд...

Великий і страшний день! Щож ще більше про нього маю сказати? Небеса моляться, пекольні челюсти дрожать, товпи людей голосять ридають, — а найбільші пророки не мають ніяких слів на те, щоби велич і ляк того дня описати. Земний круг розпадається в порох і попіл перед Тим, котрий на суд приходить...

А отсе вже суд і засуд... До одних скаже Судія: — *Прийдіть благословені отця мого і наслідуйте місце, приготоване вам від заложення світа,* — до других скаже: — *Йдіть від мене в огонь вічний, приготований діяволу і його слугам!*

Тоді ті на віки *осуджені*, як спімнуть собі, що і вони могли дістати не той засуд „проч від мене в огонь вічний", а засуд „прийдіть до мене благословені", звернуть свою увагу, що вони так легко могли за свого життя заслужити собі небо, а тепер втратили його на віки...

Що скаже захланний богач? Коби я був уживав богацтва по Божому! Що скаже той, що проклинав, той, що впивався, що скаже нечистий? Скажуть вони: Зазнали ми хвилевої втіхи, а тепер пропали на віки! Що скажуть ті, що сягали по чуже, що загарбали добро не своє, що скажуть ті, що кривдили сироти, що скажуть ті, що фалшиво присягали? Ліпше нам було на сей світ не родитися!

Так карає Бог за надужиття *природних* дібр, — а щож казати про надужиття *надприродних* дарів?! Там стануть грішникам перед очима всі упімнення родичів, побожних

людей, приятелів, ангела хоронителя, що промовляв до сумління і напоминав до доброго; там стануть всі Служби Божі, слово Боже, св. сповіди і св. причастя, ті всі ласки неба і дари духа, якими Бог людську душу наділив, а вони того надуживали і зловживали. Який страшний біль стисне їх серця! Скажуть: коби нам хоч одна ласка, лиш ще одна хвилина, ми би вміли її ужити, ми би вратувалися, ми би спаслися! Та вже не вернеться, на віки всьо пропало!..

Такий біль будуть вони чути з уваги на час минулий. Всьо мали. Мали час, мали способи, мали поміч, мали можність. Не вживали.

2) Не менші терпіння задасть осудженому час *теперішний*. Тут підпаде страшним мукам душа і тіло.

Які страшні муки буде терпіти *душа*, то навіть годі висказати, бо терпіння самої душі є так великі, як великий є сам Бог; а душа від Бога буде віддалена *на віки!* Св. Бернард дає таке порівнання: Якби кому прийшлося покинути хату, рідню раз на все, йти гинути десь на відлюддя... Правда, як гірко і лячно булоби? Так само буде душі без Бога... Як природно є каменеви пущеному з гори летіти, аж спічне, як природно є воді плисти до моря, — так природно і призначено є душі, що вийшла від Бога, назад вернути до Бога.

Як для душі терпіння, так кара для *тіла*, бож воно підпаде страшному огневи, що ніколи не вгасає. Св. Августин каже, що той огонь пекольний обійме ціле тіло, всі змисли і буде грішника палити на віки і відповідно до того, як грішив. Грішив змислом видження, то буде палити ціле тіло, а крім того особлившим способом змисл видження. А так буде палити, якби був мудрий. Тим способом, що спалить, зашквірчить, якби вже мав бути тут-тут конець, а тутже відживить тою самою силою, що спалив і на ново палить. Буде палити, аби відживити, буде відживляти, аби палити. Св. Злотоустий каже, що намальований на образі вогонь — то наш ту на землі вогонь в порівнанню до пекольного вогню.

3) А які страшні муки буде завдавати пекло грішникови з уваги на час *майбутній*, будучий, з уваги на те, що його там чекає!

Як то прикро є підпасти якомусь терпінню, ось прм., як зуби болять в ночи. Як то чоловік вється на постелі, як жде і не годен діждатися ранку, яка довга йому ніч! — А всеж є надія, що то скінчиться. А осуджений знає і є свідомий того, що ніякої надії нема, що вже нічого сподіватися не може, що то раз на все, на віки вічні, на цілу вічність!

(Кінець буде.)

ГОМІЛЄТИЧНА ЧАСТИНА.

о. Василь Навроцький.

V. Наука: О пеклі.

(Докінчення).

Щож то є *вічність?* Каїн вбив брата Авля тому 6.000 літ, Юда продав Христа і повісився тому 1900 років — і від того часу мучаться в пеклі — а тих 6.000 чи 1900 літ, то лиш початок вічности Бо вічність є без кінця... Як сонце заходить у вечір і настане ніч, то ми знаємо і сподіваємося, що воно на другий день зійде і буде день. А там зайшло сонце — надія раз на завсіди... Якби наша земля ціла перемінилася в пісок і що міліон років прилітавби птах і брав в дзюб одно зеренце піску і так носив та носив, то правда, довго, довго носивби, заки би цілу землю переніс на друге місце, а пречінь колись бувби і тому конець. А вічности не буде ніколи кінця... То задасть осудженому найбільше терпіння, бо не має сподівання, щоби то колись скінчилося, щоби звідтам видобувся.

І то буде його найбільша мука. Буде проклинати ту годину, в якій народився, ту землю, що по ній ходив, ті сотворіння, що їх уживав; буде проклинати святих, ангелів, навіть самого Бога!

Не зазнастя одначе потіх... іно біль, що так легко міг уживати щастя в Бозі, а тепер на віки відкинений!

Мої дорогі! Пекло — то ще одна вічна правда, що її нам розважувати треба. Треба памятати на неї все, а особливо пригадати собі тоді, як діявол кусить, коли находить покуса або грішне пожадання загорить в серцю.

Св. пустельник Мартиніян вів довгі вже літа святе життя. Раз наслав на нього сатана безсоромну невісту, щоби його звела. Святий лишив її в печері, а сам мовчки вийшов надвір, назносив сухого дерева, розпалив вогонь і всадив обі ноги в огонь. З великого болю почав голосно кричати. Вибігла з печери невіста і що узріла? Отсе пустельник лежав на земли з попеченими ногами і жалісно стогнав. А до невісти сказав: Я хотів спробувати, заки зійду з тобою на дорогу до пекла, чи буду міг знести пекольні муки. — Ся подія так зворушила невісту, що навернулася і вмерла як свята.

М. Д. Роздумайте собі добре ту правду про Божу справедливість і її вічну кару, та за свої возьміть собі ті важні і гарні слова, які висказав св. Бернард: Сходи часто за життя до пекла, аби ти не мусів зійти там по смерти.

Сі наші духовні вправи, сі реколєкційні науки добігають до кінця. Вже лиш 1 наука ще буде. Тих 5 правд Божих,

що ми їх розважували: о нашім вічнім призначенню, о грісі, о смерти, о суді Божім і о пеклі — се 5 голосів милосердя Божого. Ними кличе до нас Бог і каже: отворіть мені серця!

Шеста і остання наука буде о добрій сповіди. Пополудни будуть слухати св. сповіди запрошені сусідські священики.

Щобиж ті наші духовні вправи дали Боже жниво, щоби приєднали для Христа як найбільше душ, щоби як найбільше вас добре висповідалося і освятилося, прошу вас о молитву на то намірення в дома, а і тут вже змовимо собі побожно Отче наш... Богородице Діво... Амінь.

VI. Наука. О покаянню.

Покайте ся, приближи бо ся царство небесное. *(Мат. 4. 17.)*.

Для чоловіка, що хочби лиш раз тяжко згрішив, нема иншого способу позбутися гріха, лише через покаяння. І тому *о покаянню* буде нинішня наука.

Коли св. Йоан Хреститель зачав проповідувати над Йорданом, щоби приготовити дорогу для воплоченого Бога, всі були цікаві, від чого зачне науку. Се-ж останній пророк Божий на земли. По ньому має прийти і учити вже сам Бог. Всі ждали, яке то буде останнє пророче слово, що має приготовити путь Господеви. А він станув над Йорданом, немов на межі обох завітів і промовив до народу: *„Покайтеся, бо приблизилося царство небесне!“* (Мат. 3. 2.).

По Йоані виступив з наукою Божий Син Христос. Немов з запертим від ожидання віддихом чекав світ на Його слово. Се вже не пророк і не чоловік! То сам Бог, вічна Правда, промовить до людий. Якеж буде иого перше слово? Від чого зачне? *„Покайтеся, бо наблизилося царство небесне!“* (Мат. 4. 17.). Отсе були перші слова Ісуса.

По вознесенню Іс. Христа на небо учили дальше Апостоли. Перший раз виступили з наукою в день Зелених Свят, коли св. Дух зійшов на них, просвітив їх і научив всеї правди. Перший виступив св. Ап. Петро і промовив: *„Покайтеся і кійждо Вас да креститься во имя Ісуса Христа“*. (Діянія II, 38).

Таких висказів повно в св. Письмі, а я навів лиш найважнійші, щоби переконати Вас о потребі покання. — І ті всі реколєкційні науки — се лиш приготування до покаяння, а само покаяння се найважнійша часть реколєкцій. Хто з Вас вислухав всі науки, а не покаявся, той гріха не знищив і душі не вратує.

Щож се таке покаяння? Се ніщо инше, лише добра сповідь. Як її добре відбути, ви се знаєте, бо про ніщо

инше так часто не проповідується, як про св. сповідь. Ви-ж знаєте, що насамперед треба обрахувати свої гріхи і про кождий сказати, кілько разів, або як часто ви його допускалися, — треба каятися. то зн. за гріхи жалувати з надприродних причин, — опісля постановити поправу, то зн. мати рішучу волю радше вмерти, як допуститися гріха, — а вкінці сповнити покуту, наложену священиком. А як хто має на совісти кривду, мусить її направити, а хто гнівається, мусить перепроситися.

Чого найбільше бракує в наших сповідях, то якраз того *жалю* сердечного. Коби ми могли мати такі очи, щоби вміли вглянути в душу тих, що відходять від сповідальниці, то ми побачили би, що найбільше відходить так само або ще гірше обтяжених гріхами, як перед сповідю, — через брак жалю.

Тому о потребі жалю розважмо собі дещо, о тім: *який має бути жаль і що жаль є конечно потрібний.*

Який-жеж має бути жаль? Дехто може подумає собі, що треба рясних сліз, плачу, або що треба рвати на собі волосся, попадати в розпуку? Ні, треба жалю в душі, жалю *внутрішнього,* такого жалю, що є болем душі і серця та обридженням гріха. Треба жалю *за всі гріхи* і жалю *надприродного.*

Що се таке жаль внутрішний, то я вже сказав; що таке жаль за всі гріхи, то се кождий розуміє; а що жаль надприродний, ізза надприродних причин, се я вам виясню ось на якім прикладі:

Отець мав 3 синів і в неділю післав їх до церкви на Службу Божу. Хлопці вийшли з хати, прийшли під церкву, а там стоять їх товариші, другі хлопці та змовляються піти до ліса на ягоди. А вони також далися намовити тай пішли в ліс. Вертають, а тут вже по Службі Б. та ще й довідуються, що тато був в церкві і допитувався за ними. Тепер всі три жалують свого поступку. Наймолодший каже: „Що я зробив! Буду-ж я мати від тата, бити будуть“ — і вже зачинає тепер плакати. Другий син каже: „Що я доброго зробив! Таж то тяжкий гріх Службу Б. опустити. Найби вже тато і били, бо я на то заслужив, алеж я допустився тяжкого гріху, а за то Бог тяжко карає, карає пеклом. Не дай Боже тепер вмерти з сим гріхом“. А найстарший каже: „Правда, ми заслужили собі на пекло та подумаймо собі, як то ми образили Бога найсвятійшого і Отця нашого найліпшого. Які то ми негідні і невдячні за Його ласки, за Його любов. Ізза любови Бога каюся і жалую та вже ніколи в життю того не зроблю. Нехай вмру, а гріха не хочу“.

Ось видите, М. Д., се три ріжні жалі. Перший, у того наймолодшого, то жаль природний, ізза причин земних, світових, природних. Такий жаль до покаяння не вистарчає. Другий жаль, у того середущого, то жаль вже надпри-

родний, хоч недосконалий. Надприродний тому, що повстав не із земних і світових причин, а з причин надприродних, ізза кари в пеклі. Сей жаль також називається жаль боязни або жаль страху. Такий жаль до сповіди вистарчає. Третий жаль, у того найстаршого, є жаль надприродний — досконалий, бо повстав з причин надприродних: жаль задля образи Бога, найліпшого нашого Отця і задля любови Бога. Такий жаль є ще ліпший. Він не тілько вистарчає до сповіди, а навіть заступає св. сповідь в небезпеці життя, як не можна вже сповідатися. Треба тільки такий жаль в собі збудити і постановити собі висповідатися, як лиш буде можна.

Чим більший жаль, тим ліпша сповідь. Такий жаль за гріхи вміли збудити в собі святі угодники. Св. Іван Стовпник, Марія египетська, Таїда („Ти, що мене сотворив єси, помилуй мене"), Давид (за 2 гріхи їв хліб з попелом і змивав слезами свою постіль), св. Петро (за 1 гріх, що вирікся був Ісуса, плакав цілий свій вік, що аж сльози поробили на його лици борозди).

Ще вам скажу, яка має бути сама *сповідь*. Має бути докладна, ясна і щира. Нехай вже ніхто не каже: „може не послухав старшого, може кому дігнав, може що де взяв" — а кажіть: зробив се і то, стілько і стілько разів, хто притім був, чи не було в тім згіршення і т. д.

Сама собою зрозуміла річ, що не треба нічого зменшувати, ні прикрашувати, ні оправдувати себе, а сказати всьо, всі гріхи. Якби кому що з давних сповідий давило серце, треба тепер направити.*)

Неодин чи неодна може подумає собі: якжеж я такий гріх скажу, що собі священик подумає? Знаєш, що подумає? Подумає собі, що вмієш добре боротися з діяволом — і дізнає найбільшої потіхи. Подумає собі: яка щира душа і розумна, бо розуміє добре найважнійшу справу свого життя.

— :: —

А тепер на закінчення тих наших духовних вправ ходім ще раз до одної смертельної постелі. Ми вже були в часі сих реколєкційних наук при 2 смертельних постелях. Наперед були при своїй смертельній постелі. Ходили дивитися, як то ми будемо вмирати. Ходили також до смертельної постелі грішника і дивилися, як такий умирає. Тепер підемо ще до одної смертельної постелі. До смертельної постелі Бога-чоловіка, Ісуса Христа. Та постіль се хрест. Хрест, на якім Він прибитий і висить між землею і небом, розпростер руки і промовляє:

Дивися світе, отсе твій гріх мене тут прибив. Споглянь сину, споглянь доню, на болісний вінець терневий на моїй голові. Несу його охотно, з любови до тебе, за твої гріхи. Споглянь на мої руки і ноги, прибиті гвоздями до хреста.

---

*) Поучити о святотатській і генеральній сповіди. — Пр. ав.

Терплю страшні муки радо, з любови до тебе — за твої гріхи. Споглянь на моє тіло, скатоване і вкрите ранами; не нарікаю, з любови до тебе — за твої гріхи. І вмираю і хочу вмерти тут на хресті, з любови до тебе — за твої гріхи...

Та й се ще не всьо. Як я жертвуюся тепер на хресті, так день в день буду жертвуватися на престолах церков, поки сего світа стане, з любови до вас — за ваші гріхи.

І даю вам свою любов... Лишаю своє Серце... Любовю наповнене, терням увінчане, хрестом завершене. *„Прійдѣте ко мнѣ вси труждающіися и обременены и азъ упокою вы“.* Прийдіть до мене всі струджені і обтяжені, я дам спокій вашим душам.

Се було моє завдання і мета сих реколєкційних наук. Я вас М. Д. хотів і цілою душею хочу привести до Христа, привести до Того, що сказав о собі: *„Азъ ссмь путь и истина“*, я є дорога і правда. Амінь.

о. Василь Навроцький.

Різдво Христове і різдвяні желання.

И Слово плоть бысть и всели ся въ ны, исполнь благодати и истины (Йоан 1—14).

Як то часи змінилися! Одна однісінька ніч і яка переміна! Онтам ще Мойсей вступає на святу гору; він хотів би близше подивитися на горючий корч — та йому на зустріч роздається голос: Стій і роззуйся, бо земля, на якій ти стоїш, се свята земля! В єрусалимській святині захований жезл Арона, манна і таблиці з заповідями Божими; під карою смерти ніхто не сміє туди зблизитися. Лиш один раз у році і то аж по великім очищенню дозволено найвисшому священикови вступити в Святая святих.

Сегодня бачимо того самого Бога, що колись був такий грізний і неприступний, як його маєстат лежить в яслах сповитий поміж бидлятами, а ті бидлята трупом не падуть! Пастирі, непосвячені священики, звичайні собі прості люди зближаються до Нього з довірям і сміливістю і цілують без боязни Того, перед котрого тінню колись царі і високі священнки дрожали. Той самий Бог, котрий колись чоловіка від себе відіпхнув і з раю вигнав, просить людий о нічний захист і шукає, де би міг голову склонити. Бідні ясла є досить великі і зовсім добрі Тому, кому колись чудова святиня єрусалимська була затісна і не досить величава! Тисячі жертв передтим не були всилі Його і Його гніву переблагати, нині Він сам себе дає нам і приносить примирення. Яка переміна, яка зміна часів! Та що я кажу? Яка переміна саме Того, що є вічний і незмінний! Там у небі царює Він у своїй славі і величестві, тисячі ангелів служать Йому, сво-

йому сотворителеви і цареви над царями — а тут лежить Він в убогім вертепі, в яслах повитий пеленами; маленьке, слабосиле дитя!....

Звідки, мої дорогі, така переміна, щож її спричинило? Щож инше, як не любов, котра ніколи не гнівається, котра себе не шукає, котра тоді, як все минає і надія заведе, одна остає, вірна і вічна, котра є сильна як смерть, котра навіть над серцем нашого Господа обняла власть?!

Так, мої дорогі, се любов: *Тако бо возлюби Богъ міръ, яко и сына своєго єдинороднаго далъ єсть.* Се любов, що ціле се таїнство, яке ми сегодня святкуємо, обдумала, повела і завершила. Вона є причиною нашого нинішного свята і радости.

Вона єдинородного Сина до нас прислала для нашого спасення. Вона його вбрала в нашу плоть, одягла в нашу нужду. Любов Його прислала і любов приніс Він. Він своє божественне Серце нам отворив, то Серце, що такою пламенною любовю до нас людий горить — і ту любов світови оповістив. Він любови шукає і до любови запрошує. Любовю, нічим иншим як любовю, є Він сам і любовю горить Його божественне Серце.

То, що Слово сталося тілом і замешкало посеред нас, ціле воплочення Христа, є найбільшою тайною любови Бога до нас. Бо Божа любов зіслала Сина Божого на землю і любов Він сам приніс, а з любовю мир на землю.

Слава во вышныхъ Богу и на земли миръ во человѣцѣхъ благоволеніе — співають ангели возносячися над вертепом, де лежить Боже дитя Ісус, і тим возвіщають світови перелом віків і нове царство на землі, царство любови і мира.

Замісць боязни і страха перед грізним і караючим Богом має водворитися любов. Замісць вражди, ненависти, пімсти має прийти і замешкати між нами любов і мир. Сего хоче народжений Христос, Він-жеж тому прийшов на сей світ — а нинішне свято се свято мира і любови.

Таким святом любови і мира з окрема є Різдво Христове для Рідного краю, для наших міст, сіл і хат. Як велика наша вітчина, на цілій великій і широкій Україні, перед нічю засідають наші браття по крови і мові на Святий Вечір до спільної вечери. І ви з вечера вже почали святкувати се свято в своїх хатах, кождий в своїй родині, один другому і всім посполу бажав серцем всего добра. Тут ви зібралися, діти одної спільної духовної родини, а мешканці сеї оселі. Мені, вашому духовному отцеви, приходиться з Рождеством Христовим скласти вам желання. Чогож я вам, мої дорогі, маю пожелати?

Передовсім тої любови і мира, що їх народжене Дитя Боже на землю принесло. Любови і мира в ваших селах, і в ваших хатах, любови і мира в ваших душах і серцях. Нехай народжений Ісус сповнить усі ваші добрі наміри

і бажання, хай благословить Вас і подасть не лиш здоровля і щастя в туземному життю, а обдарує також ваші душі ласками. Дай Боже, щоби ми всі від нині за рік стрічали Різдво Христове в здоровлю, в мирі і любови, а передовсім богаті в ласку Божу. Того вам зі серця бажаю. Христос раждається! Амінь.

о. Василь Навроцькнй.

Наука до 1. св. Причастя дітий.

Нарешті прийшов для вас, мої діти, сей день, що ви на нього місяцями зі святою нетерпеливістю ждали: день повний ласк, день вашої злуки з Ісусом Христом в найсв. Тайні Евхаристії. Се ваш день, ваше свято, мої дітоньки, найбільше свято для ваших душ, бож се день Першого св. Причастя. За кілька хвиль станете носителями Ісуса Христа, бо приймете Його Тіло і Кров.

Приймітьже від мене найсердечнійші бажання до тої великої почести, достоїнства та й прийміть також упімнення. Бажання, що Ви тепер станете щасливі, а упімнення, щоби ви Ісусови остали вірні.

*

Св. Валтазарови, як він раз клячав в церкві перед престолом, показався в Найсв. Евхаристії Ісус Христос як мала прегарна дитина. В руках мав повно дорогих шляхотних камінів і так промовив: О колиб я міг ті шляхотні каміні роздарувати!

З такою самою тугою бажає Ісус Христос Ваших сердець, мої дорогі діти, щоби їх тими шляхотними камінями — а саме цінними, богатими ласками обдарувати і украсити.

Ваші серця мають стати кивотами (як на тім престолі, де мешкає Христос), кивотами, в яких добрий Спаситель з повнотою своїх ласк царювати буде. Ісус Христос сам хоче злучитися з вашою душею на вічну звязь і злуку. Сам Христос, котрого троном небо та земля, Той, до котрого ангели моляться зі святою боязню, Він хоче у ваших серцях замешкати. А ви сполучитеся з Найсв. Серцем, зі серцем Ісуса, що Вас, діти, так по батьківськи любить, з тим богатим Серцем, котре на Вас ласки зливає, з тим сильним Серцем, що вас від усіх ворогів душі захоронює — з тим вірним Серцем котре вас ніколи не опустить, як Ви його не опустите, — з тим горячим серцем, котре Вас так дуже любить, — з тим одним єдиним Серцем, що вас цілковито пригорнути хоче.

Тому не дивно, якщо ваші серця, серця дітий Евхаристійних, радістю переповнені. Бож хиба нема більшого щастя, чистійшої і красшої радости, як Ісуса, саму святість

і красу, приймати і посідати і могти до Нього сказати: О Ісусе, Ти мій і моє всьо!

Так дійсно, дорогі діти, по приняттю св. Причастя ви будете мати в собі Ісуса, а з ним небесний рай. Та чи на довго? Як сегодня Ваші серця в побожности і любови до Ісуса Христа горять, так неодна дитина дізнала небесної насолоди першого св. Причастя і сказала собі: О мій Ісусе і моє всьо, на віки буду твоя! — А пречінь її любов остигла, а її привязання зникло. З часом в її серци зробилася пустиня, а нині може перебуває ся дитина далеко від свого Спасителя, на широкій дорозі зіпсуття, гріху...

Мої діти! Ісус сего не хоче! Ісус хоче, щоби ви Йому були вірними, щоби тої вірности доховали аж до смерти. І я вам хочу в тім помогти. Хочу помогти, щоби ви в тих добрих постановах, які повзяли вчера в св. сповіди, витревали як найдовше, витревали аж до смерти. Щобиж ті ваші добрі постановлення остали п а м я т н і на ціле життя, щоби ви ніколи не забули на ту велику, святу хвилю сполуки з Ісусом Христом, на то нинішне перше ваше св. Причастє, тому хочу, щоби Ви вірно і сумлінно дотримали слюбованя, яке урочисто тут зараз зложите.

Якеж се слюбованя? Се слюбованя — приреченя, яке при св. Хрещенню за вас ваші хрестні родичі зложили. Ви його тепер, в сім другім, великім і святім дни життя, урочисто відновите. Ви маєте обіцяти, що будете жити христіянським життям, позістанете вірні Ісусови Христови і Його св. Церкві.

Тож дайте мені відповідь в присутности ваших родичів, учителів і перед цілою тут зібраною парохіяльною громадою, перед лицем Всевідучого Бога, котрий мій голос чує і перед котрим ваша відповідь буде присягою:

Чи відрікаєтеся сатани і всіх діл його і всеї служби його?

Чи відрікаєтеся гріха?

Чи обіцяєте служити Богу і вірувати в нього?

Чи віруєте, що Ісус Христос в Найсв. Тайні Евхаристії є присутний?

Чи хочете в вірі ваших батьків, в вірі святої католицької Церкви і в св. обряді грецькім жити і умирати?

Нехайже Господь благословить вас, любі діти, щоби ви ту приязнь вірности, яку тепер зі своїм добрим Спасителем заключили, аж до останнього віддиху життя доховали.

Як ви, мої діти, сю постанову вірно дотримаєте, то жде вас за те найкрасша і найсолодша нагорода, вічне сполученя з Ісусом в небі. АМІНЬ.

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 1.

Львів ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ Р. 1926.

о. Л. Кунцький.

ЖИТТЯ

ПОХОРОННІ ПРОПОВІДИ.

Передне слово.

Переглянувши в останнє сі проповіди, знаю, що вони не мають літературної вартости, значить, їм і надальше лежати би в рукописи, та не появлятися на світ.

А одначе вони являються, бо їх вартість для мене, а певно й іще для декого з нас у чому иншому.

Їх зродила свобода, а витала сльоза-побідниця, що впала на них із джерел жертви і надії. Тому вони просяться на свободу.

Хвилею народин сих проповідий є великий листопад! В його часі з дерева життя народу падали плоди, як життя падали великі плоди, ситний овоч, стрясений світовою бурею й нашим вихром шумним!

Незабутні дні! Семий рік отсе минув від тої хвилі, а вона в мені живе й росте, така гарна та свіжа, наче вчорашня.

В одному з тих літ — грудневий день. Сіра мрака, переткана вохким зимном, змішана з грязьким болотом. Коло провізоричного військового шпиталю зібралася велика українська громада — родина... тисячі. З будинку виносять білі, соснові домовини, одна по одній, чотири їх. Домовини кладуть прямо на землю — а в домовинах Січові Стрільці, полонені, що на волю вийшли!

Тепер вже ми, Українці, обступили нам дороге, смертю освободжене життя, і молимося. По молитві оглядаємося за караванами. Нема! Лиш з боку фірчина стоїть, запряжена у дряхлі конята.

Се для Них?!

Так!

І ми кладемо на сю фірчину домовини, бік до боку притискаємо, та одначе не стає місця для одного.

Не лишитиж нам Його! І не лишили!

Тямлю, наче днесь. До домовини приступив директор Др. Степан Ф., коло нього станули десятки робітників і інтеліґенції, готових на власних раменах понести стрільця!

То був для українського духа прерадісний вид життя, отся спільнота думки, чину й почувань в усіх верствах українського народу! Тоді ніхто з нас не сумнівався в побіді!

Похід рушив на Янівський цвинтар. З тисячів грудий плила молитва: „Святий Боже, святий кріпкий, святий безсмертний, помилуй нас!“ Усіх помилуй; тих, що в домовині, й тих, що довкола неї.

Сеж: „Жертва упала в борбі роковій,
За честь, за свободу народу“.

Оттак ми йшли тоді всі!

А нині? Хибаж лиш смерть мала для нас таку обединуючу силу, а життя її вже не має?

А одного разу було так. На цвинтарній брамі дістаю устний заказ промовляти. Щоби заказ не був зломаний, мене тай нас усіх сторожила стежа з крісами на остро. Сеж війна! Не помогло моє представлювання, що не годиться відмовляти померщому слова християнської прощі. Заказу не знесено. Так дійшли ми серед глибокої тиші зимового вечера до гробу. З учасників мало хто знав про заказ, і тому по скінченій молитві всі ждали на слово прощі. Не хотячи наражувати народу на наслідки, які в сих обставинах моглаби мати моя проповідь, я мовчки приступив до одної панночки, що стояла над гробом з китицею квіток у руках і вирвавши з китиці одну білу квітку, підніс її високо-високо над гробом.. і кинув на домовину. Послушна квітка лягла цілою своєю красотою у гріб враз зі стрільцем.

То була наша проща! Тоді ми всі розумілися! Та хиба лиш смерть мала для нас таке ясне слово взаїмного порозуміння, а життя наше його вже не має?!

Таж життя є сильнійше за смерть. Коли сі борці, про яких говорить отся книжечка, так славно умерли, то лиш тому, що вони так і жили. Бо смерть все така, яким є життя! Тому і їх смерть я назвав життям, бо поза сном тіла Вони всі живуть животворною силою віри, праці, жертви любови тай одної думки. Ось чим вони сильні, сильнійші ніж смерть. А сі дари дало життя, а не смерть! А що життя раз візьме в своє посідання, сього воно не дає собі видерти навіть смерти.

А що вони в гробі? Щож з сього?! І з гробу їх ще жива думка виринає для кождого з нас, для всіх нас, дітий одного народу!

Коли за життя їх розкинених по всіх просторах України при скарбниці життя народу в одно лучила одна

велика, чиста правда, один могучий звук одного слова „обовязок“, то по смерти злучила їх одна земля, своя рідна!

Чиж тих двох могучих чинників життя не маємо ми в собі, над собою і під собою і перед собою?! Чи щойно смерть, нас усіх смерть, має „останньому з могіканів“ отворити очи на сі правди, досить сильні на то, щоби й живих обєднати?!

Отсе й ціль сеї книжечки!

Їх життя вказало стежки, вказало мету! А на тих стежках вони до нас промовили такими ясними ділами, такими для нас Українців зрозумілими словами, що хиба сліпі їх не побачуть, а глухі не почують. Щойно тоді Вони вмруть, умираючи найстрашнійшою на землі смертю— повільним забуттям їх жертви і мети!

Щоби не забулося то, чого нам забути не вільно; щоби не занедбалося те, чого занедбати не можна, на се призначена ся книжечка.

Не перероблюю моїх проповідий, щоби вони, зискавши може на красоті зверхньої форми, не втратили тепла щирого, ясного, з яким вони опустили мою душу у великій хвилі. Бо важнійшим є, запалитися бажанням правди і чину, чим їх тільки зрозуміти холодним, байдужним розумом.

Попри се, думаю, ся книжечка сповнить ще й се завдання, що ми на ділі чесно життям нашим додержимо обітниці даної в обличчі вічного життя великим борцям, обітниці, що ми їм заховаємо

Вічну Память.

Львів, дня 1. листопада 1925.

о. Теодозій Лежогубський

Совітник М. К., Директор жіночої ґімназії сс. Василіянок у Львові, Містоголова „Просвіти“ і т. д.

† 26.-III. 1919.

„Прошу Вас отже я, вязень у Господі, щоби ходили достойно покликанню, котрим вас покликано, з усякою покорою і лагідністю, з терпеливістю, терплячи один одного в любові, стараючися зберегти єдність духа в звязи мира“.

Ефес. IV. 1—3.

Наче злодій підкралася смерть до Твойого життя, до скарбу церкви і народу!

І хоч як берегли Тебе від неї лікарі, берегли безсонними ночами жінка й діти, берегла любов друзів, то одначе той сподіваний жахливий гість прийшов в одну несподівану, нежданну хвилю і забрав Тебе з поміж нас!

Наче грабар, без милости і жаху, положила Тебе смерть у домовину, а нині й у темницю кладе!

А ми, живі, їй помагаємо!

Безсильні перед її силою, стрівожені її маєстатичною грозою, виконуємо смерти волю і кладемо Тебе у гріб власними руками!

Положивши Тебе на вічний сон, зі страхом в очах глядимо на сю пустку, що Ти її нам оставив відійшовши зі свойого місця праці і сторожі. В сю хвилю хотілосяби, так дуже хотілосяби вірити, що Ти не увесь умер, не увесь від нас відійшов, щоби серце так дуже не боліло.

Та болю не перефільософуєш, а втрати словами не заступиш, а чуття мені каже, до пекучого болю важке чуття, що ми Тебе цілого втратили, бо Ти не мав часу поставити собі намятника, щоби сам людям в очи кидався, Ти—увесь і ціле життя занятий „чорною“ роботою, кладенням основ нового храму, на обновлене життя народу.

Коли я глядів на Твоє чоло, високе, розумне чоло, на Твою голову, таку поважну з думками великими, на Твої очи, що горіли в той час, коли Ти слова, наче золото слова, клав на людські серця, і прирівняю до них Твої друковані праці, які Ти нам оставив — праці гарні, слово правди — то Ти, на Твій великий талант, так мало себе нам оставив,

що я не можу збутися гіркої думки, що Ти нам увесь умер; коли не нині, то за рік, за два, за десять, Ти умираючи повільною смертю у людській памяти — умреш!

На Тобі сповнюється доля огня, бо на Тобі, особливо на Тобі, з ряду наших сучасних, великих людий України, сповнюються слова Христа Господа, до йоти сповнюються: „Я прийшов огонь кинути на землю і чого хочу більше, як щоби вже розгорівся?“ (Лука XII. 49). Під серце Твоєї щасливої мами, у Твоє тіло кинув Господь-Творець огонь, жар серця чистого і уст неложних, і з тим огнем - талантом вислав Тебе на нашу убогу землю. Огонь у ватру розгорівся, у велику ватру Твойого священичого і громадянського життя, Твоїх думок і Твоїх вчинків, яких ніхто инший не подумав і не зробив і не міг зробити — бо не був Тобою. Таже були хвилі у Твойому життю, історичні хвилі, в яких Ти в імени народу ласку ворога відкидав для сього, що ворог підступний її давав і пан невольникови, а одначе: і ворог прислухувався з подивом до Твойого слова, тілько щирости було в сім слові, тілько полуміни у Твоїх чуттях благородних, тільки сили горячої любови свойого народу — та й любови ворога!

Нині з того усього ледви тлінні останки нам лишилися!

Жаль!

Жаль! Бо нам звичайним людям, що їх призначенням є рости, дуже, дуже хотілосяб заглянути у джерельну глибину дійсних талантів і ґеніїв. Сеж для нас лет на вижини, се хоча частинне заспокоєння бажання знати, як творяться великі думки, як родяться і ростуть великі діла? Бо направду ніщо так не підносить людини на ступінь пана землі, як пізнання самої творчої сили. Се є висше, чим знання самого діла. А Ти так горячо бажав, щоби Твій нарід був паном на своїй землі! Ось, чому так дуже хотілосяб знати для себе і для грядучих поколінь джерело Твоїх думок, і творчі сили, які родили вчинки Твої.

Вчасна смерть чорною киреєю прикрила сю тайну Твойого життя і добровільно не відхилить її тут на землі — ніколи і нікому.

Жаль і біль!

Та не до Тебе ми маємо той жаль! Бо Ти працював від свитання до смеркання, забувши себе. Ти умер в розгарі праці, молодий, у літах, в яких за браком вільної хвилі не стає часу на писання мемуарів, на списування своїх думок від їх початку — аж до їх дозрівання і здійснення. Ти клав душу за Бога і народ, за правду і волю, і серед праці Ти вмер!

Тай і до народу жалю не маємо! Бо щож він сердешний винен тому, що він у спразі хрестній, в голоді пустині, у нестримному бажанню життя пив Твою душу як воду,

споживав плоди Твойого таланту як хліб, беручи його просто з Твоїх запрацьованих рук, хліб, що одначе повинен був ще остатися на жертівнику, неткненний неосвяченими руками.

Ти жертва спожита!

Та що я кажу?! Ніщо із Тебе для нас не осталося, лиш Твій гріб?

Ні ні! Да не будет!

У тайнах болю за Тобою, всенароднього болю, я відповіди пошукаю на се питання.

Хто жовчі не пив, той не знає, яка вона гірка. Хто сам не вмирав, той не знає, якою важкою є втрата життя, свойого, чи й чужого. До сього напитку, до сього болю люди лиш з жалем доторкаються, хто з них його вже доторкнутися мусить! Тому так мало людий за людьми щиро плаче і в болю за ними з ними умирає.

А за Тобою ми всі плачемо. Для нас втрата Тебе, як та жовч гірка. Для нас смерть Твоя, як смерть богатьох-богатьох наших думок, почувань, бажань, надій і радости хвиль, що вмерли з Тобою. Для нас смерть Твоя то питання: чому Господь нас так важко досвідчає, чого від нас жадає, забираючи нам Тебе, що хоче нам дати за втрату Тебе?

Та, Боже наш!

„ Не нам на прю
З Тобою стати!
Не нам діла Твої судить!“

Ми тільки плачемо по втраті великій! Нема Українця, щоби за Тобою — Друже наш — не плакав і вчора і нині! А з тих сліз, з тих гірких, глибоких вод виринає тайна Твойого життя і сил Твоїх творчих. Ми всі любили Тебе як рідного, як рідні, за любов Твою до нас, за любов, що була джерелом-руслом і берегами Твойого життя, Твоїх думок, діл Твоїх, за св. Павлову любов, що „є терпелива, ласкава, не завидує, не чваниться, не надувається, не осоромлює, не є користолюбна, не сердиться, не задумує зла, не тішиться неправдою, а тішиться правдою. Все зносить, всему вірить, всего надіється, все перетерпить. Любов ніколи не гине“. (І. Кор. 4—7).

Любов ніколи не гине, хочби завмерли і тіло і слово і думка і чин. На тлі сього величнього гимну св. Павла в честь любови зарисовується Твій образ. Ти сам, Друже, оживаєш враз з джерелом творчих Твоїх сил, оживаєш на наших очах, та вже у таких виразних чертах, що їх ні у ґраніті, ні у кріці виразнійше не викувати. Ти розумом вихованим у правді розумів, а серцем випещеним у чистій ідеальній, благородній любови відчував і людий і народ, їх болі, потреби, а навіть їх блуди. А коли Ти в якій справі промовляв, то всі се розуміли, що у крису кріцеву дзвона серце вдаряє і дзвін чисті звуки видає, чисті і гармонійні,

і до сього звуку всі радо прислухувалися. Тому наш Достойний Владика Андрей так радо прислухувався до Твоїх думок у справах церкви і народу. Тому Виділ „Просвіти“ чи „Українського Педаґоґічного Товариства“ так радо йшов за вказівками свойого урядуючого Голови чи члена президії. Тому всі Товариства хотіли Тебе мати у своїх Радах і Виділах. Тому учениці у ґімназії так радо слухали Твоїх приказів і не боялися Твойого гніву, а боялися вразити Твою любов!

Тому ся зіниця Твойого ока розвивалася у такий пишний цвіт української культури, де „милість і істина стрінулися, правда і мир поцілувалися“, де віра з наукою у дружбі Україні силу добувала.

А кільки незрячих Ти просвітив, скільки дітий Ти научив правди — у любови? А кілько людий Ти вивів на поле тихої праці, словом горячим, серцем непереможним своїм? Кілько думок у чин перемінила Твоя любов? А кілько пристрастий і гн!ву братнього уляглося, скорилося побіджені Твоєю любовю?

А скільки радости Ти пережив на той вид, що й другі працюють і йдуть вперто, радости без зависти!

З Тобою лукавити ніхто не смів, бо правдою щирою і любовю неложною Ти на нього йшов. Нехай, що у спорах партійних люди з людьми у гніві розходилися — та не з Тобою! Хто щирий був і не лукавий, той не міг Тобі заперечити любови народу, ні у Твоїх думках, ні у Твоїх ділах!

Тому Ти не вмер — живе Твоє Імя!

Ти слава наша!

Ти єрей, що ніде і ніколи не заперечив любови Христа і любови та достоїнства Твойого священичого покликання і Його завдань.

Ти, золоті уста нас — єреїв українського народу! Твої думки, Твої слова брали усі, бо то були Твої думки, з Твойого серця. Вистарчило знати, що так зробив, так сказав Лежогубський.

А жив Ти між нами і працював так просто, так природно, що Ти виглядав наче один і з нас, хоч Ти стояв високо понад нами. І сього Тобі навіть не можна було сказати, який Ти великий, який Ти добрий, який Ти благородний, щоби не вразити Твоєї покірної любови.

Але нині нам уже не борони відтворити Твій дійсний образ, відгортаючи з нього всей порох і попіл, щоби носити його у грудях наших! Нині вислухай нас, що ми про Тебе говоримо і думаємо, нам від сього лекше стане! Сеж буде свідоцтвом нашої високої культури душі, що ми не забудемо Твойого духового обличчя. По вік не забудемо — живі — живучого!

Нехай лице Твоєї душі заповнить сю пустку, яку Ти лишив відходячи від нас своїм земним життям, від нас, із наших товариств і з посеред Твоєї Рідні — Ти, нині незаступлений!

Достойна Рідне! Щойно на прикінці повісти про Його діла і Його любов я Тебе згадав. Бо так воно вийшло й у Його житті. Народ брав собі усю Його силу, брав і не питав, скільки літ життя мужа, скільки літ життя батька він у свою користь бере. А Він брати позволяв сю свою силу і не питав, скільки хвиль радости батька і мужа Він зрікається у користь народу. А Ви? Ви у хаті лиш про се й думали, щоби під Його неприсутність, на Його прихід зготовити на жертівнику родинної любови для Нього якнайбільше щастя і тихої радости, раю, спочинку від житейських турбот.

Прескорбна жінко, діти сердешні! В болю не впадьте, під жалем не вгніться! Майте опору в правді одній. Він не міг би був стати таким великим, якби Він у родинному житті не був такий щасливий! Нині то щастя Ви у жертву принесли, у цілопальну жертву, якої огонь і дим у небо піднімається. А в той огонь кидаєте Ви, кидаємо й ми молитву і цвіти і любов і жаль і сльози за Ним. Молитви і сліз нікому не вільно ні Тобі, ні нам боронити. Таж сказав взір Твойого мужа, св. Іван Золотоустий: „сльози вдови мають силу, якої не можна не доцінювати. Вони досить сильні на те, щоби й небо пробити і там стрінутися з коханою душею“, з душею мужа і батька, що в Божих хоромах Творця витає, а Творець свойого доброго робітника. Думайте сердешні сю думку і вірте в неї, а важкий удар Його смерти, що Вас нині прибив, не зломить Вас.

Плачте, а жийте! Бо Ваші сльози за ним, то так, як праця Його, Вашого мужа і батька, теж скарб народу, роса на ґраніті Його, діл, рання роса, в якій відібються лучі сходячого сонця — для Народу. Плачте, а жийте! Треба, щоби Ви жили і стали вірними жрекинями при Його памятнику, при жертівнику Його життя, на

Вічну память Лежогубського.

Амінь.

о. Олександер Дикий

Перший проповідник при Храмі св. Юра.

† 16.-XII. 1918.

Ти єрей по вік.
Євр. VII. 17.

Не мав здоровля і для сеї причини помер у силі літ!

Не мав здоровля і для сеї причини помер убогим сотрудником, а не срібноволосим владикою.

Не мав здоровля і для сеї причини не став працівником — місіонарем українського народу. Бо силі Його духа, огневи Його слова стелився той величній шлях, лиш тіло не пустило Його в дорогу, при якій стоять міліони українських сердець, жадні слова правди і науки, жадні єдности.

Не мав здоровля і для сеї причини не ліг на вічний сон ученим богословом, між книгами глибокоумними, прочитаними і написаними.

Шкода людини, скаже не один і... забуде про Нього, про Його життя!

Путники життя, що спішите своїми шляхами до своїх занять, пристаньте на хвилину, на малу хвилину при Його гробі і послухайте казки правди про „сильного духа“ і „немічне тіло“!

Загляньте у чашу Його життя! У ній жеж напій дивний у смаку. Раз він такий, як напій чаші Христової на Оливній горі, а раз він смакує, як манна у пустині

Загадка життя, Його життя, так дуже подібного до життя Спасителя — єрея у Страстний тиждень, аж... до Великої Суботи.

Св. Августин, розважуючи сю загадку життя Спасителя огняними думками, сильними як смерть чуттями, назвав був гріх „щасливою провиною“, бо вона дала нам Спасителя. Отак щасливою треба нам назвати неміч о. Олександра, бо вона дала нам священика — взірцевого єрея!

Уродився хлопець з таланом, з великим таланом, о якім висказався був один з товаришів Його, що він ні в гімназії, ні у Львові на богословських студіях, ні на дальших студіях у Відні й Інсбруці не стрічав здібнійшого товариша від о. Олександра. Та хоровитим вродився Він і на ясне полумя думаючого духа лягла великим тягарем неміч тіла. Дух у кайданах! Але той невольник мав на стільки сили, щоби тіло й життя молодого хлопця удержати у св. чистоті, у дитячо-ангельскій невинности.

Бодрий дух!

За ту ціну, чистої крови, ціннійшої від срібла й золота, купив собі дух Його власть панування у сфері вічної правди, віри і знання. Дух його, жадний знання, аж горів від праці між книжками, горів наче світло, поставлене на свічникови. Він був перший у науках між усіми товаришами і в ґімназії і на богословю, а по грецьки говорив і писав так, як инші по українськи.

Богословє отвирає перед Ним шлях наук і душпастирської праці — безмежний шлях! Але Він спиняється лиш на студіях у Львові. Немічне тіло не дозволяє Йому пуститися самому на той шлях, а домагається домашньої опіки.

Він жениться! Може опіка жінки, село, тишина, спокій держать здоровля для тихої, а так глибокої душпастирської праці? І чого ся жінка не жертвувала для Його здоровля? Вона обдарувала Його дітчками, щоби їх молодість, їх любов, їх уста, на яких положено серце спрагнене батька й опікуна, задержали при батькови здоровля, яке від Нього так виривалося! Вона, за Його здоровлє, потрібне церкві, таке дуже потрібне у громаді, таке дуже цінене за працю душпастирську, за жертвенний труд, заставила своє здоровля. Смертю своєю думала купити Йому ще кілька літ життя!

І не купила! Жінка умерла, діток малих оставила, сиріт громадку при мамі старенькій.

Треба було йти у місто, ради дітий треба було приняти становище сотрудника, але у місті, де є школи.

А у місті? Діти сталися круглими сиротами. Опустило їх малих у великій потребі Батька немічне, трудом надміру знеможене тіло!

Шкода життя — скаже неодин! скаже і забуде про те життя — яке здається таким дрібним епізодом зробило немічне тіло.

Ні! Не шкода! Бо не всує покликав Господь і се життя у світ, між нас!

Бачите, мої сердешні, у світі є два роди священиків. Одні йдуть слідами Апостолів. Вони йдуть дорогами слова, що гомонить „від краю, до краю землі“, дорогами великих і на зверх вчинків, дорогами сильної влади. А другі ідуть слідами Марії.

Історія її життя на вні простенька, як то диво, що сонце рано сходить, а у вечір заходить. Вродилося дитя, пішло під крила церкви, у науку, не зазнало чару молодости на землі, по волі Божій Пречистою Дівою віддається під опіку праведного Йосифа, родить дитя — Ісуса, стає Його слугою, а потім сиротою. Ніякого чуда Марія не робить, здається така Вона убога і немічна, що своїй родині Вона може допомогти тільки просьбою — молитвою до Бога — Ісуса. А одначе! Не будь Марії, з глибиною її душев-

ного життя, з глибиною так великою, як глибина спокійної живої води — ріки, що до моря докочується, не будь Марії з її глибокою вірою, надією і любовю, з Її жертвою пречистою, ми не мали би Спасителя, ми правди не знали би, ні дійсного змісту життя. Ось у чому велич і сила Марії... і о. Олександра, священика по чину Марії!

о. Олександер, немічний тілом стає духовим вождом душ, людий, що самі здоровші тілом від Нього, а одначе дуже радо піддаються Його проводови у поході до Бога. Цілі ряди їх ідуть під Його проводом у такій любови Бога, у такім непереможнім бажанню Його, у такій певности, що Він, сильний дух, оборонить їх душі від ворогів, що ловами кружляють в округ них, ласі на їх життя, що той вид напував усіх видців, єреїв силою і вірою в успішність слова, що церкви Христової нікому не перемогти, коли вона має таких єреїв — як о. Олександер. А Він, що тілом ледви виносив свої уста на високу проповідницю, духом своїм сильним зробив з проповідальниці беріг Йордану, де гриміла сила Його слова силою Іліїною, силою Предтечі, з яким мав то спільне, що у мягких ризах не ходив, убогий з власної волі, бо з волі Божої.

Сподівальниця стала Йому другою хатою, людям вірним, соткам і тисячам спрагнених душ, джерелом води цілющої, силою у боротьбі, пільгою у болях, розрадою на роздоріжжю.

Немічний тілом, не гнувся Він як троща вітром колисана. Бо й Його кликав ґенерал-ґубернатор Бобринський на нараду, як би то український нарід Галичини довести до сього, щоби руками і устами відступників тихо а певно повести на шлях зради власної церкви і власного народу. А Він на сю нараду не пішов „щасливий чоловік, що не пішов на збір безбожних і на дорозі грішників не став та на стільці погуби не сів; а в законі Господнім бажання його“ (Пс. І. 1. ч.), хоча виконання сеї засади грозило Йому Сибіром, вязницею і смертю. Сильні тілом гнулися під напором злого ворога, ломалися, а Він, сильний духом, а немічний тілом, остоявся, бо „се дух, що оживляє, тіло не помагає нічого“. (Йоан VI. 64.). І тим живим і оживлюючим духом був Він великий, хоч і не голосний, та ще й тою глибиною внутрішнього, душевного життя. Тими цінностями був Він за життя. а по смерти тіла є Він у нашій памяти поміж нами, священиками, одним із перших. І се є: „та добра часть, що не відбереться від нього“ (Лука X, 42), по вік не відбереться, мимо скромного, тихого на зверх життя, мимо незначного, — по людським рахункам — становища, мимо великого убожества, мимо скромної, соснової домовини, що лягла на зубожілу від холоду і зимна природи землю.

Умер один з наших рядових, але найкрасших, найбільших єреїв — працівників.

Ось вам, мої сердешні, казка правдива про чашу життя о. Олександра — і кінець повісти людської про немічне тіло, а сильного духа, про тих, що були послідними між людьми, а стали першими у Бога.

Але Ви сю повість певно забудете, бо людська память заводить, а вже убогих і тихих вона тим скорійше забуває. Так і щож з сього? Йому се долі не змінить, ні щастя не вменшить, бо Він і за життя людській памяти не накидався, о людські згляди не убігався — священик по чину Марії.

Але для нас священиків, свідків і співпрацівників і для Вас, люди, що з Його праці Ви скористали, прийшла хвиля, послідна хвиля явити благородність душі своєї і зложити явну а щиру, глибоку а покірну подяку Богови за Його життя, між нами, за Його труд для нас, за вид смерти, що не лякає, а до Бога взиває.

Богато людий, що читає св. письмо, що читає сі правди, які я навів в сполуці з життям о. Олексавдра, вважає їх за казку, за нездійсниму казку, бо: „не всі слухають Євангелія“ (Рим. X.-16.). А глявувши на життя Його, мусять очевидці сього життя о Божих, обявлених правдах сказати: „Хваліть Господа всі народи, похваліть Його всі люди. Бо утвердилася милість Його на нас, і правда Господня перебуває по вік“ (Пс. CXVI.). А хто своїм життям, сього людий навчив, як вчив їх о. Олександер, той великим став, „бо хто заховавби і учивби, (заповідий і правд Божих), той великим назветься в царстві небеснім“ (Мат. V. 19.).

Прийми, о. Олександре, подяку і Ти за науку добру, глибоку, за життя жертвенне, тихе, за священство Твоє, що з нього, з його труду і терпіння стільки добра розлилося по людських душах, стілько правди сіло на людських устах і людий прикрасило неземною красотою. Ще й молитву прийми за спокій вічний душі Твоєї. Більше ніщо ми не в силі Тобі дати. Але є Господь на небі, суддя справедливий, що дасть Тобі життя, вічне життя, вже без печали, бо дасть вічне щастя собою, щастя, до якого Ти, єрей во вік, стремів, і дійшов родячися й умираючи. Амінь.

о. Володимир Лиско

НАША МЕТА

(*Місійні проповіди*)

І. Вступна наука.

(Значіння місії).

Ꙗ҆коже посла̀ мѧ ѻ҆тє́цъ и҆ а҃зъ посылаю вы... Шє́дше ѹ҆́бо навчи́тє всѣ̀ ꙗ҆зы́ки,.. ѹ҆чаще и҆́хъ блюсти́ всѣ̀ є҆ли́ка заповѣ́дахъ вамъ̀...

(*Йоан 20, 21 — Матѳ. 28, 19*)

Сл. Ісе. Хр.!

Дорогі в Хр.! Несповна тому дві тисячі літ прийшов до людий найбільший місіонар. Прийшов він здалека - здалека, бо аж зі самого неба. Хто це був той місіонар? Ісус Христос, Син Божий, Наш Спаситель. Так, дор. в Хр. Божий Син був перший місіонар. А що Ісус зділав — ви знаєте. Він визволив людий від неволі діявола — від пекла і учинив їх дітьми Божими. „Котріж приняли Його, тим дав власть дітьми Божими статися". (Йоан 1, 12)

А коли Ісус Христос мав відійти на небо, зібрав всіх своїх апостолів і учеників, й так до них промовив: „Як мене післав Отець, і я посилаю вас... Ідіть отже і навчайте всі народи... навчаючи їх заховувати все, що я заповідав вам.." (Йоан 20, 21, Мат. 28, 19). Як я був післанцем Небесного Отця, так ви будьте моїми; а „я буду з вами до кінця світа". І щасливі будуть ті, що вас будуть сдухати. „Блаженні слишащіі слово Божіе і хранящіі є". (Лук. 11. 28).

А хто вас не послухає, цему скажіть, що лекше буде на страшнім суді Содомі і Гоморі, як „граду сему". (Мат.10.15).

І як Ісус Хр. сказав, так сталося. Апостоли і ученики Христові стали Божими місіонарами, стали голосити слово Боже і через них стали люди християнами.

Тому тисяч літ післав Г. Бог місіонарів в ту землю, де ми живемо, до наших давних предків які ще тоді були поганами. З далекого краю, з міста Царгороду із Студитського монастиря запросив місіонарів наш великий князь, св. Володимир І щаслива була це хвиля для нашого народа, щасливі ті предки, що приняли оцих Божих післанців і їх Боже слово, бо через них пізнали вони правдивого Бога, пізнали Божу правду. Многі з них так перейнялися тою наукою, що стали великими Святими, Божими Вгодниками.

От — любі мої — вже тепер знаєте, хто був місіонарем. Місіонарем був Ісус Хр., місіонарами були апостоли і ученики Христові, місіонарами були і давні наші предки, що

охрестили Україну. Знаєте теж чому вони називалися місіонарами. (Місіонар, значить тілько, що Божий післанець). Пізнали ви також, яку задачу має місіонар: навернути душі до Бога.

На світі тепер — любі мої — зле діється. Подекуди то таки дуже зле. Загально бачимо упадок християнських чеснот. Розкорінилось самолюбство, жажда вживання, обманство, зухвалість, ненависть — одним словом — упадок моральности. Вже сама війна, яку ми пережили — це велике нещастя. Люди не доцінювали того нещастя. Не один перед війною казав: здалосьби троха війни. А тепер бачимо, що це за недоля, виразна Божа кара. Покарав Г. Бог гордих володарів, що мріяли лиш про дочасну славу і поневолення других. Покарав тих військових старшин, що у війні виявили свою жорстоку натуру. Але і нарід відчув болючо воєнне лихоліття і широкі верстви народу досягнула караюча Божа рука, бо всюди вже перед війною можна було спостерегти легковаження Божого закона.

В Городку коло Львова був перед війною один жид—лихвар. Це був один з тих, що визискував темноту нашого мужика. Він позичав гроші. Але рахував опісля такі проценти, так омотував свою жертву, що все майже приходило до процесів, а дуже часто до ліцитування довжника. Та прийшла війна. Пішли на війну всі. Покликано і цего жида. І от перша відомість про убиття на війні, що прийшла до суду, це була посмертна карта цего жида-лихваря.

Так, дорогі мої, війна — це велика Божа кара. І здавалося, що по війні буде краще; що нарід поправиться. Та замісць краще — стає щораз гірше.

Та Г. Бог ласкавий. Коли велика потреба, тоді посилає великих людий, щоби своїм горячим словом спамятали нарід, та вказали Йому правдиву дорогу. І так посилав Г. Бог пророків до ізраільського народу, коли він відступав від Бога, або упадав на дусі. Так пізніще посилав великих Святих, які своїм словом і своїм приміром потягали людий назад на дорогу Божої правди.

І так нині коли наш нарід в такій потребі, посилає нам Г. Бог великого Святого — Св. Йосафата. Не він особисто приходить до нас, але дух Його нині в нашім народі. Він жив тому триста літ — серед такого неспокою, як тепер. Він своєю працею і своєю ревністю справив то, що наш нарід задержав досі правдиву Христову віру. А мученичою смертю заслужив собі на вінець небесної слави. Цього року обходимо 300-літний ювилей Його смерти. І от якраз в цім році маємо звернути свої очи на цего великого Святого. В тім ювилею маємо пізнати Його життя, Його працю. Його чеснотами маємо побудити себе до наслідування Його християнських чеснот. Його любовю маємо загріти своє

серце до більшої любови Бога. Г. Бог якраз нам дає цю нагоду, найперше нашому народови тому, щоби його скріпити на дусі і піднести. Тому то в цілім нашім народі є заряджені місії. І як дотепер бачимо, ці місії гарно удаються. Нарід радо горнеться на місії, радо слухає місійних наук, покидає свої блуди, і налоги. Там, де відбувається місія, всі майже до одного сповідаються, в родинах запановує згода і любов — одним словом громада — де відбулася місія — цілковито відновлюється. Давби Бог, щоб і ту так було.

Ми прийшли до вас з таким духом, як ішли перші апостоли. Не хочемо від вас ніякої заплати, лише шукаємо ваших душ, щоб їх обновити і привести до Христа. З такою самою ревністю, з якою голосили Божу науку апостоли, хотілиб і ми нині до вас говорити. А яку ревність мали апостоли, нехай послужить отцей примір з життя св. Ап. Йоанэ, евангелиста.

Св. Євангелист Йоан, вертаючи з острова Патмос, задержався в однім місті і там голосив Божу науку. Підчас одної такої науки побачив він там молодця сильного ростом, хорошої вроди і бистрого погляду, а з того вносив, що з того молодця буде хороший і розумний християнин. Тому то звернувся до епископа, якого щойно висвятив і сказав: „того молодця поручаю тобі горячо в імени Христа і Церкви". Епископ взяв згаданого молодця до себе і приобіцяв доложити всіх старань, щоб цей молодець добре виховався. І справді занявся ним з цілою ревністю — так, що в коротці міг йому вже уділити хрещення Але пізнійше, уповаючи на ласку, яку цей молодець одержав в св. хрещенню, став епископ йому щораз більше поблажати. А молодець, чуючися більше свобідним, став приставати зі злими і розпусними своїми ровесниками та помалу став наслідувати їх життя. Насамперед почав ходити по нічних забавах і танцях, а коли на це забракло гроший, почав спільно зі своїми товаришами обкрадати людий та рабувати. І так помалу почав упадати щораз низше, маловажучи собі упімнення епископа, аж вкінці дійшов по пропасти гріха і злоби. Стратив стид, приглушив голос совісти, тішився, що ніхто не міг йому дорівняти в творенню зла. Вкінці утворив собі розбійничу ватагу, а сам став герштом — начальником її.

По якімсь часі прибув знова до того міста св. Йоан. А як тільки стрінувся з епископом, сейчас запитав його про молодця. Епископ глубоко зітхнув, сльози йому стали в очах і сказав: „Він вмер". — Якто вмер? — питає св. Йоан — „Якою смертю?" — „Вмер для Бога" — відповів епископ — „ділами своїми відрікся Христа, прилучився до ватаги розбійників і тепер в лісах оцеї гори укриваєтся з своїми товаришами і є їх ватажком".

Учувши це Св Апостол, роздер свою одіж і з великим смутком сказав: „Такий то ти сторож душі твого брата? Осідлайте мені скоріще коня і дайте провідника". І сівши на коня, скоро поїхав на ту гору, де укривався цей молодець. В лісі задержала Його розбійнича сторож. Св. Йоан не втікав, не ховався, але сильним голосом заявив: „Я тут приїхав, щоби бачитися з вашим ватажком". Сторожа повели Його до ватажка. І коли наближалися до уоруженого ватажка, цей пізнав св. Йоана, засоромився і почав втікати. Св. Йоан пустився за ним навздогін і почав кликати: „Чому втікаєш передо мною, чи не пізнаєш мене? Стій, нещасний! Не бійся! Ти ще можеш жити. Я обіцюю тобі, що Христови здам справу за тебе. Я готов за тебе вмерти.., умру , як Господь за нас вмер, за твою душу дам свою душу. Стій і вір, що Христос післав мене до тебе!"

Опришок чув ці слова, станув, задумався, спустив очи на землю, кинув від себе оружжя і трясучись, як лист, на цілім тілі, упав до ніг Святому і з плачем та повний зворушення почав визнавати свої провини.

Св. Йоан опісля завів його до церкви і там спільно в молитві умолювали Спасителя відпущення його гріхів.

Цей навернений ватажок так змінив своє життя і відзначався такою ревністю, що св. Йоан пізніще поставив його епископом.

Оце була місія Св. Йоана.

От такого має зробити місія для кождого грішника. Тож тіштеся—дорогі—що маєте місію. Це є велика ласка.

Що то є місія?

Місія — є це дні до розважання. Що то значить розважати: Значить роздумувати про це, що місіонар сказав, і приноровлювати це до себе. На місії Г. Бог дає особлившу ласку так, що чоловік скорше і лучше пізнає свою душу.

Один писатель оповідає про такий случай: Один чоловік хотів пімститися на своїм ворогови. Засівся він на нього в лісі при дорозі Вже смеркало, а ворог не йшов. Непокоїло його це, що тою дорогою переходило богато инших людий, які перешкоджали йому, якби надійшов його ворог, виконати свій намір. Коли побачив знова більшу громаду людий, вийшов з укриття і питає: „Куди ви йдете?" — „На місію. Ось тут в сусіднім селі є місія, приїхали місіонарі, і ми йдемо послухати їх науки". — „То нині з мого пляну нічого не буде" — погадав собі сей чоловік — „люди перешкоджують, але йдуть другі, піду і я на місію". Як погадав, так і зробив Застав якраз науку про любов ворогів. Ця проповідь так поділала на нього, що став застановлятися над своїм життям. Пішов ще на другу, третю науку і от вкінці, хоч уже двайцять шість літ не сповідався, приступає до сповіди. При сповіди виймає револьвер, кладе

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 2.

Львів ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ Р. 1926.

о. Володимир Лиско

НАША МЕТА

(*Місійні проповіди*)

I. Вступна наука

(Значіння місії)

(*Докінчення*)

у стіп священика і каже: „Оцим револьвером хотів я відібрати життя своїому ворогови. Я чув вашу науку, я чув, що Ісус Христос ще більше терпів від своїх ворогів і їм простив. І я нині прощаю своєму ворогови — от тут кладу оружжя, а вам, отче, дякую, що ви отворили мені очи і охоронили перед страшним злочином“.

Таку-то силу має на місії слово Боже. Чудом Г. Бог навертає на місії грішників. Але і чуда — і то діявольського чуда потреба, щоб хтось, вислухавши місійних наук, не навернувся.

Коли місійні науки так ділають на душу чоловіка, котрий тільки з цікавости прийшов послухати, то яку силу буде мати Боже слово у того, хто йде з правдивою жаждою пізнати правди Божі, навчитися і поправитися! Чи можливо, щоб такий чоловік не змяк, не прийшов до пізнання своїх гріхів?

О, знає про це добре відвічний ворог нашого спасення, що неможливо затримати в своїому ярмі того, хто слухає Божого слова, й тому уживає ріжних підступів, щоб людий відтягнути від місійних наук. Діявол буде підсувати ріжні заняття, буде нагадувати ріжні орудки і представляти їх конечність. Раз скаже: що гості дома — годі йти на місію; иншим разом нашле злих людий, які будуть очорнювати проповідників. То скаже: час невідповідний — за рано — за пізно — слота — горячо — нездоровий — а як не то, то насуне якусь перешкоду так, щоби бодай спізнитися. Але ти, чоловіче, знай, що місія — це час великої ласки Божої. Не дайся оманути і здержати від слухання Божого слова. Особливо ти, чоловіче, що живеш в гріхах. На Бога! Не дайся ошукати! Коли утікаєш від Божого слова, то знай,

що для тебе нема вже ратунку, нема способу до навернення і поправи. Щоб навіть хто з мертвих воскрес і тебе до покути і жалю за сповнені гріхи впоминав, не поможе тобі.

Був такий случай: Один чоловік жив на віру. Сусіди і знакомі врозумляли його — ніщо не помагало. Раз зявився йому його померший батько і наказував, щоб навернувся і відігнав блудницю. Але не помагало. Другим разом зявився йому його б. духовний отець і сказав: „Покайся, бо вже назначений день твоєї смерти. На св. Михайла вмреш". „Ет, що — сон мара" сказав він собі, ще й сміявся, коли надійшов день св. Михайла: „Снилося мені, що я на св. Михайла вмру, а я здоров!" Та завчасу сміявся. Під вечір щось його почало нудити, в очах потемніло і, нім ще хто оглянувся за ратунком, він без сповіди, без розкаяння помер".

„Хто має уха, нехай слухає" — каже Ісус Хр.

Для всіх потрібне слухання Божого слова. Для добрих, щоби утвердитися, для грішних, щоб направитися. Ти не вимовляйся, але скажи собі: Моя душа варта того, щоб я для неї посвятив кілька днів! Для світа, для дочасности я працюю стільки днів, тож годиться тих кілька днів потрудитися для Бога, для моєї душі, для вічности.

Не вимовляйся браком часу, ані заняттями! Г. Бог твого оправдання не прийме так, як не приняв євангельский цар оправдання запрошених гостий. Вечера була готова — кажеться в євангелію [1]) і гості запрошені. Прийшов час вечері, післав цар своїх слуг покликати запрошених гостий, а ті почали відмовлятися. І здавалосяб: важні причини. Цей купив воли — може котрий кулявий, може норовистий — треба спробувати. Другий купив ґрунт — треба ще раз оглянути, заплатити. Той оженився — жінка моглаб сказати: „Якто? щойно оженився, а вже йдеш до чужого на вечєру. Або мене мати не вчила варити?" Здавалосяб, дорогі, що важні причини. Правда? Та Г. Бог инакше судив. Він сказав: „Ні один з тих людий... не покушає моєї вечері". Їх заняття може й важні — та все вони торкаються дочасних справ. А це справа Божа — справа спасення душі! Тому сказав: „І кажу вам: Що многі від сходу і заходу прийдуть і засядуть з Авраамом і Ісааком і Яковом у царстві небеснім, а сини царства будуть викинені у тьму кромішну; там буде плач і скрегіт зубів" (Мат. 8, 11 — 12).

Може то остання нагода, яку Г. Бог тобі посилає. Того ніхто тобі не забере. „Шукайте наперед царства Божого і правди його, а все проче додасться вам" (Мат. 6, 33). Чуєш! Час місії це час царства Божого, а ти може жалуєш часу на місію! Цей тиждень може рішати про цілу твою вічність.

[1]) Лук. 14, 17 — 24.

Може бути, що це послідний рік твого життя... А як будеш тішитися при смерти, коли нині послухаєш Божого голосу, який нині вас всіх на той святий час запрошує.

Тож питаюся вас: Чи будете приходити на науки місійні?.. Чи будете користати з місії?.. Всі?.. Чи будете ще і других заохочувати?..

О так, дорогі! не я вас запрошую, а кличе вас сам Ісус Христос: приходіть і користайте з місії.

А тепер ще клякніть всі на коліна і вискажіть це своє постановлення голосно і рішучо перед Ісусом:

О Ісусе, ми дякуємо Тобі за цю велику ласку, за святу місію, і обіцюємо з цілою охотою і ревністю з того святого часу і місійних наук користати і других до цього заохочувати. Амінь.

о. Л. Куницький

ЖИТТЯ

ПОХОРОННІ ПРОПОВІДИ

о. Лев Туркевич

б. Ректор дух. Семинарії, Архидіякон Митрополичої Капітули.

† 10. I. 1920.

Візьміть моє ярмо на себе і навчіться від мене, бо я лагідний і покірного серця, а найдете супокій для душ ваших.

Мат. XI. 29.

Прийшла смерть, дивна, таємна. Прийшла, щоби взяти зі землі одно життя, дороге многим серцям, гноблене многими людьми. Звичайно тверда у формах, прийшла вона до старця тиха і ніжна. Так і взяла Його. А на плач рідні вона наче оправдувалася видом померщого, що не вонаж усе їй взяла, не вона. Таж вона лиш рештки життя взяла, лиш те, що вже само дотлівало, а все те, за чим так діти плачуть, взяло само життя.

У священичу родину, з глибин творчої Божої сили нове життя прийшло, у виді гарної дитини. За пестощами, ховане і вихо[illegible]уване у засадах Христових правд, у ніжних формах, дитя — у хлопячий вік перейшло. За працею

і наукою тихі дні плили, минали літа. Родичі тішилися, що хлопя росте у розум і в літа, учиться, розвивається. За радістю і не спостереглися, як молодість згасла, в одну мить згасла і молодець мущиною став, покликаний у священство. О. Лев став священиком для Божої слави, побожним, ревним, пожаданим для людської душі, для людської совісти. А літа плили. Праця водила його життя по ріжних місцях робіт, перед Ним не зроблених, завдань попередниками не виконаних. Воля настоятелів водила о. Льва по селах, по містах, а по кождій виконаній праці виводила вдівця, що біль розлуки з женою пережив, на становища щораз то виднійші, щораз то більше відповідальні, крилошанина і пароха катедри, ректора дух. семинарії, мітрата і архидіякона капітули. І не спостерігся мущина, як за молитвою і працею старцем ставав, сивого волоса діждався, тихих днів старости вимолених, запрацьованих, заслужених. А вокруг поважної, сивої голови вінок унуків вівся, що їх Дідуневи син, одинак, привів, на радість тихих, послідних днів, які ще належали до життя.

Нині Він у домовині і впослідне у сій катедрі, в якій Він більше двох десятків літ молився горячо і довго.

Минулося життя! Направду минулося і ніщо з нього не осталося на сім світі? Ну — ні!

Остався образ сього життя, складений трудом з Його многих діл, як тая мозаїка, що з малих камінчиків ріжнобарвних творить лице й вираз, його визначну черту. І бл. п. О. Лев такий образ лишив.

Він добрий був, такий добрий, що у сій прикметі Він умів лиш молитвою і просьбою відбиватися від зла, що зі світа на Нього йшло.

Він серцем чистий був, такий чистий, що за сею прикметою Він зла не бачив, що Його окружало. Йому здавалося, що то лиш листя шелестить молоде, весняне, коли у нього теплий вітер вдарить. А то пристрасть шуміла молода, звільнена з вязів чоловіка слабої волі, чоловіка, який прямо не розумів того, як можна, будучи людиною, ще й у цвіті молодости, а не бути чистим серцем і тілом? Йому здавалося, що то вода шушками грається, пливучи по скальному дні гірської, рвучої ріки водопадами многими, а то молода горяча кров на дно зла летіла, зла для Нього не понятого, бо Він сам ішов життям своїм задивлений у Христа і Його слово: „Блаженні чисті серцем, бо вони Бога оглядатимуть“ (Мат. V. 8.). Він тільки своє побожне життя клав молодим за примір і просив: „Візьміть моє ярмо на себе“. Він не розумів, як можна до людської волі промовляти як до раба, сеж Божі діти, що їх призначен-

ням царство Боже на землі. А те Боже царство було Йому всім. „Бог мій, усе моє", отсе був клич Його життя.

Здавалося, що зло, не доторкаючи Його, побіджало Його в злих ділах других людий. Се так здавалося, бо побідником вийшов Він. Він, втративши світ, вратував душу. Він побідив на полі бою, на якому борцями є смерть і людина. Міліони людий улягають у сій боротьбі з жаху і терпіння, а Він побідив смерть.

Навіть смерть пошанувала Його доброту, лагідність і чистоту серця, і тиха, не нагальна, начеб сама хотіла стати доброю, такою прийшла вона до Нього. Навіть смерть оцінила і пошанувала щасливого чистим серцем і дала Йому час якнайкрасше приготовитися на стрічу з Богом. О. Лев сповідався і причащався, а на путь вічну, на стрічу жениха, олій святий взяла Його душа — як невіста Христова — душа. Смерть ждала у порога хати і слухала, як старець молиться. А як дійшов Він до послідних слів молитви життя: „зі святими дай спочити, Христе, душі слуги Твойого", тоді смерть вже прийшла, тверду долоню легко на груди поклала і тихо положила то тіло старече на вічний сон.

Спи і спочинь, Старче добрий і праведний, окружений теплою згадкою, вдячними споминами.

За Тобою рідня плаче, вдячна Татови і Дідуневи за життя, хліб і любов. Простися з нею і благослови її з ясних висот, на дальше життя.

Тебе прощає катедра, у якій Ти парохом був, Отцем духовним многих, вдячних людий, богато літ!

Тебе, свойого декана, прощає капітула, що Ти за неї по всіх церквах Львова молитву розносив, торжественну, добру, примірну!

Тебе прощає владика Твій, що вітцем Тобі був, а Ти Йому помічником у праці.

Тебе прощає сумна ціла, велика громада вірних людей. Прощай і молися за нас, а ми за Тебе молитисьмемо. У одній жеж ми Вітчині, хоча видається, що між небом і землею, між життям і смертю простори великі, непроходимі. Але нас лучить Бог у в одно своє царство і лучить нас добра память про Тебе.

Вічна память. Амінь.

О. Евген Гузар

Пралат Його Святости, Протопресвітер, Совітник М. К., Катехит.

† 29. IX. 1918.

Душі праведних є у Божій руці
і не доторкнеться їх мука.

Премудрости Ш. І.

Торжественним гимном вільного чоловіка в честь праці є притча Господа Ісуса о винограднику. Друга тисячка літ минає від сеї хвилі, в яку ся прегарна пісня перший раз у світі загомоніла. Тепер не сам Він уже, Ісус наш, співає той гимн на своїм полі, під ясним сонцем, що на своїх лучах робочий день приносить. Люде, навчені Христом люде, вибранці, яких життя, яких діла самі стали гимном — співом у честь праці у винограднику Христовім, вони хором співають з Ісусом Його гимн.

А виноградник сей то поле праці, достойне людини; то праця, яка має зміст і ціль — найкрасший зміст, найвисшу ціль — добро творити для Божої слави й для щастя людини.

А виноградник сей то чесно і совісно сповнений обовязок на сім становищі, на якім поставив людину Той, що плян життя усіх людей від віків вічних уложив.

А виноградник сей то поле, на якім людина зводить боротьбу о побіду знання над незнанням, правди над ложю, невинности над проступком, чесноти над гріхом, права над безправям, віри над безвірям, ідеалізму над матеріялізмом, світла над тьмою, ладу над хаосом.

А виноградником Христовим стає ся дорога, на якій люде заблукані і змучені пристанули, не знаючи вже кудою їм прямувати до мети. Тоді ціхходить до тих людей такий вибраний чоловік, бере їх лагідно за руку й тихо каже тай добре: „ходіть за мною, я дорогу знаю“ і з ними йде.

А виноградником Христовим є й ся світлиця, в якій мати сина повила, кормить і ховає, тай до Бога підносить, в якій батько сина до людей підводить.

Поле — широке, як світ!

На сьому полі поставив Господь хлопчину, як херувима, з синіми очима, з ясними кучерями, з личком рожевим, Геня малого, сина священика, в якого домі цвіла висока християнська культура праці, любови і знання.

Таку культуру поніс хлопчина з собою у ґімназію в Бережанах. Підростаючи в літа і в знання, молодцем став Він, знаний у поблизьких повітах із поїздок зі своїм хором по дооколичних селах. У ті часи був такий труд

чимось більше, як артистичним вдоволенням музикальної молоді. В сімдесяті роки минулого століття була рідна пісня тим чарівним звуком, який будив український нарід з невольного сну, лічив лихими людьми, „сусідами", поранене серце і гуртував пробуджені українські маси до нової праці, в обновлених і доповнених рядах, для красшого майбутнього.

На тих прогульках стрінула студента „пана Ґеня", добра доля. В однім домі Він пізнав сироту, вдовину доню, якій зістав вірним і тоді, як добився становища. Одну сторінку з книги свойого життя міг Він записати щирим словом про щасливе подружжя, у вінку дітей.

О. Евген став священиком А в сім священстві, як сотрудник, зачав бути гоненим з місця на місце. Сеж робітник щирий між людей прийшов, на поле духовне і на громадянське. Нарід Його любив, нарід Його признавав і до Нього горнувся; а політичні власти разураз відривали від серця народу серце священика і гнали Його від повіту до повіту. Думали затерти сліди доброї праці — а в дійсности помагали сіяти добро на великих просторах. Така боротьба тревала дванайцять літ. Вкінці усунено о. Евгена цілковито від праці і лишено Його без становища і без хліба.

Умучений боротьбою йде Він на відпочинок до доброго друга, у долинські гори. І там заспівав о. Евген на весь голос гимн свій прекрасний, пісню в честь праці. О. Евген видав українською мовою: „Життя Святих".

Пісня не прогомоніла безслідно. Бл. п. кардинал Сембратович добрий оборонець прав Церкви й народу, пан „великого жнива а малого числа робітників", закликає о. Евгена до Львова. Покришка зі світла знята! У Львові розгорілося життя о. Евгена великою працею, тай таким могучим гимном в її честь, як уже давно не чуто такої пісні.

Глядючи на Його управильнене життя, як то Він що дня, цілі десятки літ вставав о 4-ій год. з ранку, так і відчувалося у Нім сповнювання Христового зазиву, одного рефрену гимну в честь праці: „бо день минеться, а прийде ніч, в яку людина вже нічого робити не зможе". З ранньою зорею Він вставав, сонце і світ молитвою витав, на щасливий, на довгий і добрий робочий день.

Катехитом став учительських кандидатів. На сю дуже відповідальну працю закликав собі о. Евген на поміч, приклад власного життя, живе і друковане слово. „Практичний провідник", „Катехитика і Методика", „Історія церкви" і „Літурґіка", отсе плоди Його пера на катехитичнім полі.

Та се лиш одно з піль Його прапі. Бо праця почести приводила, а почести нові праці родили. Капелян кард.

Сембратовича і комісар Сестер Василіянок найшов собі нову працю. При монастирі Сестер Василіянок була каплиця. В сю каплицю сходилися на молитву слуги, що мешкали у стрийській дільниці, слуги беззахистні, незорганізовані. Викинені бідою зі села на мійський брук, за марний гріш давали свою працю, а часто мусіли скривати свою віру, свою мову, або й відрікатися сих скарбів. На жертвенну працю для тих бідних людей Господь його післав. Він став душпастирем, провідником душ у лябіринті великого міста, і гонені погордою слуги, гідність свою віднайшли і мову і віру. На протязі двайцяти літ згуртував о. Евген звиш чотири тисячі слуг, у третім Чині св. Василія Вел., у Брацтві Найсвятійших Тайн і Найсвятійшого Серця Христового і в робітничім товаристві „Сила". Кілько людей уратував о. Евген своєю працею для Бога і для українського народу, оден Господь в силі почислити, а й тії люде колись посвідчать, як усі зійдемося в один день на обрахунок праці робочого дня.

А скільки людей ще й нині може користати з Його праці! Христос, добрий пастир, хотів зі своїм стадом пробувати: „по всі дні, до кінця віків" і для сього оставив себе в Пресвятій Евхаристії. О. Евген, добрий ученик Спасителя, хотів також бути зі стадком своїм дні цілі, й дав йому в руки добру книжку — „Життя Святих", „Розважання о страсти і муках Г. Н. Ісуса Христа" і „Страстні проповіди". Ось новий дар любови працьовитого душпастиря для своїх людей.

А працю все нові чести прикрашували. О. Евген вже не „Геньо", а шкільний радник і консисторський, церемоніяр провінціонального Собору, почетний крилошанин, протопресвітер і папський пралат, який щодня від семої години рано, по скінченій праці і Службі Божій у брацтві, нім до школи пішов, полагоджував яко голова Товариства св. Ап. Павла всі його біжучі справи.

Великим вогнем спалахнула світова війна. Здавалося, що ся стихійна, фізична сила, що школи позамикала, а мало-мало, що й церков наших не замкнула, відірве Його від праці. І не відірвала — як птиці від її співу ніхто не відділить, хиба ніч і смерть.

На еміґрації, у Відні гуртує о. Евген вигнане з рідної землі духовенство до самооборони перед клеветами, перед бараками і арештами. Він боронить свою церков.

У бараках, у Вольфберґ-у, десятки тисяч наших людей каралися вигнанцями-нуждарями. О. Евген до них пішов, три роки з ними прожив, їх добрим духовним Отцем, дорадником, працівником.

Стужений вернув у Львів, незмордований у праці старець, вернув на руїну, та з новими, великими плянами і надіями.

Як човен, добра повен, плило його життя поволі, щораз повільнійше. До моря вічности допливала глибока струя Його життя, до пристани причалював човен. А з гого берега ангел смерти вже кликав, нечутно для людей, та чутно для Нього: „допливи, причали, до берега ясного, до берега щасного!“

І сталося! Нагло — у одну хвилю кинула Божа сила човен його життя на той беріг — о. Евген помер. Його, працею розспівана, душа нову пісню заспівала: „Розірвав єси окови...“ і воля, воля синів Божих, явилася його душі.

Та на земну, дочасну мову сі слова переведені, значать... розлука і біль!

Я словами Христа Вас прошу: „Жінко не плач“. Діти, біль вгамуйте! Виж у життю сього чоловіка перебули стільки годин без нього, спокійні у думці, що він при праці у церкві, чи в товариствах, а все на службі Божій. А тих годин, за сорок один літ Його священства зібралося — літа цілі. І нині він ніде инде не пішов, тільки на службу Божу, у хори святих, між ангелів Божих. А що він тілом на цвинтар прийшов? Так і тут Його уста ще не замовкнуть! Бо тут його порох, пересичений увесь трудом доброї праці, стане під хрестом Господнім, для всіх, що його відвідуватимуть, співцем у честь — працею заслуженого вічного життя.

Лиш щастя спільного життя на землі стає для вас від нині солодкою казкою про гарне — минуле. Та сей ваш біль нехай лагодить віра свята і Бог, Отець усіх болем посіщених. Якщо ви його любите, не плачте так важко. Чи ви хотіли би Його мати між собою за всяку ціну — хочаб і хорим? Перечите? Бо любите Його — ви ще Його любите! А коли так, то згадайте слова пророчні: „душі праведних у Божій руці і не доторкнеться їх мука“.

А ви бачили Його смерть. Він своєю працею був так сильний, що смерть не сміла на Нім пробувати своєї злющої сили, точучи Його життя днями і ночами довгими, капля по каплі. Смерть сповнила ту роль покірного посланця, який був посланий від Бога. А за Його смертю Бог стоїть, щоби доброго свойого працівника привитати, у вічні хороми повести, життям і вічним щастям наділити, а нам усім сказати: „Не забудьте, що між вами жив, з вашої, української крови зроджений, великий співець у честь доброї, животворної праці!“

Амінь.

о. Анатоль Долинський

поч. Крилошанин, Парох Підмихайля. † 17. I. 1922.

„Моє царство не із сього світа".
Йоан XIX, 36.

На людському суді стояв Христос. А вокруг Нього наче море вихрами бите, бурилися людські чуття, бурилися за Ним і проти Нього. Боліло Спасителя, що були люде, тай так богато їх, що Його тільки для сього ненавиділи, що Його не розуміли. Люде убогі, люде невольні думали, що Христос міряє стопами землю для себе, а-як її візьме під свою владу, то можні сього світа і вороги стратять сю землю, власть і майно і те все віддасть Ісус „своїм" з правом, так само панувати, їсти, пити і грішити, як се робили їх попередники.

А Спаситель світа? Щоби люди не жили тою ложною думкою, Він щирий як сама правда, торжественно заявив людям: „моє царство не із сього світа". Хто се зрозумів і повірив полюбив Його, хто не зрозумів і не повірив, осудив Його.

На людськім суді стоїть єрей, „другий Христос", що у своїому життю ту саму програму мав і.. ту саму долю. О. Анатоль не був із сього світа, хоч у світі жив, не умів панувати над світом, бо не умів битися з людською злобою, не вмів пробитися крізь людську зависть, людина в якої і під сивим волосом старця не вмерла... душа дитини. Здібний, праведний, побожний, працьовитий, чесний, совісний, а одначе мусів утікати з початком світової війни з місця своєї двайцятьлітної праці і скитатися довгі літа по чужій землі. А коли вернув з чужини? „У своє прийшов і свої Його не приняли" (Йоан I. 11). Забули люди на се, що той чоловік, сповняючи приказ Христа, через двайцять літ кормив своє духовне стадо здоровою, духовою поживою, — словом, як джерельна, хрустальна вода. Забули люди, що о. Анатоль, тямлячи приказ Христа, даний Апостолам: „дайте ви їм (людям) їсти" (Мат. IV, 16.), не дбаючи ні трішки про те, чи Він та Його діти мають що їсти, мають у що одягнутися; подбав одначе про те, щоби убогих людей діти мали що їсти, мали в що одягнутися, ходячи до школи з бурси, Ним заложеної і Ним, Його трудами і заходами удержуваної.

Одно тямили люде, як колись тямила се Христова рідня, що Він, уникаючи евентуальної смерти, бо ще не прийшов Його час, скрився на часок перед наступаючим ворогом, що над Його серцем, як серце голуба, дзвенить усіми дикими голосами війни.

Без жалю, без найменшого жалю до людей, які Його не розуміли, а судили, Він, як дитина, скрився у тінь любови свойого батька, що хоча й з гробу, а все гріла серце дитини. З Бродів перенісся о. Анатоль на парохію Підмихайлє. А коли під впливом слабости, щораз грізнійшої слабости, земля під Ним звужувалася аж до границь гробу, Він на землі і до людей мав ще лиш одну просьбу: „поховайте мене коло мого тата".

Доля така? Ні, воля Бога така, Бога, що слугу свойого, єрея, повів шляхами свойого Сина. І Божий Син мусів скриватися перед ворогами, коли ще не прийшов був час смерти Його. І Божий Син між своїх прийшов, між тих, яким так богато добра творив, а свої Його не приймили. А коли земля, по якій Син Божий ходив, звузилася під Його стопами аж до виміру хреста, тоді скритися хотів Спаситель у лоні Вітця: „Отче, в руки твої передаю духа мого" (Лука XXII 46).

Чи бачите, люде, подібність долі, подібність Божої волі супроти вибраних Божих синів? А з сеї долі, а з сеї волі виринає на наших очах дорога до неба, словами — вказівками: „якщо не будете, як тії діти, не увійдете в царство небесне".

Так помер єрей — о. Анатоль. І я не дивлюся, що за Ним лиш діти плачуть свої і ті зі школи, жінка і той сивий старець, товариш Його дитячих літ і співробітник у христовім винограднику, який осьщо над домовиною промовляв серцем болем налитим і словами в сльозах.

А вам, люде добрі, що окружили домовину Його, чи вам не жаль за своїми духовними Вітцем? Тому що сивим старцем Він до вас прийшов і здавалося вам, що в Нього не буде досить сил до дуже важкої праці для вас? Орати не буде ким? Батько сил не має до тягнення плуга життя дітей своїх? І для сього любови Він у вас не найшов, навіть тепер, коли Він дійсно душу свою положив за вас, за другів своїх — добрий пастир? А Він любови щирої до Вас повне серце приніс, передусім для вас, навіть перед найблисшою своєю ріднею, тямлячи слова Христа: „хто любить батька або матір більш, як мене, не є мене достойний; а хто любить сина або доньку більш, як мене, не є мене достойний" (Мат. X. 37.). Ваш Отець духовний так дуже бажав вашого серця, як св. Павло, що вспоминався о сю любов у всіх тих, що Він їм учителем був і батьком, що дітей своєї душі водою і Духом св. породив. Ви любови сеї не відчули і серцем не заплатили? Бодай сей гріб ціниться тепер і дякуйте Богови святому, що між вашими, рідними Його порохами спочити казав!

Що? Я бачу пятно в очах ваших, начеб там сльози підходили зі серця? Люди добрі! Народе коханий! Я пе-

вен, що ви плакали би за Ним, як ось ваші діти плачуть якщоб ви розуміли, що се є добрий священик і втрата його! А Він таким був!

Убогий, у винищеній одежі, серед дуже убогої обстанови, у ліпянці вохкій — богач сидів, великий богач, що з тайни свойого священства безцінні Божі дари роздавав, життя і світло душ роздавав усім тим, що дарів запрагнули.

На паділ сльоз положене дитятко в котрійсь із ваших хат плакало зі зимна і трівоги безпомічне. У маленької дитинки гріх сльози витискав. Очима тіла, душа дитини плакала і той плач почути мусить другий отець, духовний Отець і крижмою душу отулити, наслідки первородного гріха змити з душі дитини мусів духовний Отець, щоби дитина не мусіла страдати ще й душею. Дитину Божого гніву приносили куми, людське дитя, до рук духовного Вітця, до Божого храму. Водою і Духом святим, св. хрещення Тайною обмите дитя з храму виносили ви вже направду Божою дитиною, з чистою, святою душею. Від сеї хвилі мав духовний Отець у своїй рідні більше о одно дитя і одну журу більше.

Земне життя брало також сю дитину в свої обійми. Обсипувало життя дитини цвітами, але й забаганками дитинства. Літа плили, а життя давало дитині силу молодечого віку, але й рани завдавало від жару збуджених пристрастей. Не зриваючи цвітів, не відбираючи сили, мусів духовний Отець лік на рани давати, наслідки гріха усувати, пристрасти в панованню над ними держати, наукою віри живої, молитви горячої, сповіди святої, жертвою безкровною Спасителя. Се праця священика в школі і в церкві, праця, якою Він кождому з вас, попри Божі дари св. ласки, давав ще часточку свойого життя.

Люде сердешні! Кождий з вас у своїх грудях носить часточку Його життя, Його сил. А се є більший дар, чим дар в грошах!

Ви працювали дома і на полі, їли, спали, плакали, сміялися, сумували, бавилися, любилися, спорили, мирилися, цілі задивлені у земне життя, як в ниву свою; а Він, ваш духовний Отець, молитвою єрейською ангелів скликував на охорону вашу і просив і благав Бога-Отця: „заховай їх в Ім'я Твоє“ (Йоан XVII. 11). Бо була Його велика праця! Він за вас молився, щоби тверда рука життя, яка на вашу силу тягарі клала, обовязки великі на родичів, на дітей, на рідню, на сусідів, на громаду, на громадську старшину, на молодь, на старців, на нарід цілий, не звялила вашої сили, щоби ніхто з вас марно не згинув ні тут — ні там! Молитвою своєю горячою ходив Він з вами і за вами, як добрий пастир ходив у погоду і в негоду, ходив у ва-

ших радощах і в вашім плачу, віддаючи вам на службу не лиш сили свойого духа, але й фізичні сили тіла, хоча нераз Він сам був хорий і Йому треба би було послужити. Та коли: „Син Чоловічий не прийшов, щоби йому послужили, тільки щоби Він послужив", то Ваш духовний Отець сказав собі: „слуга не є більший від свойого Пана" — а Він був вірним слугою Бога.

Так ішло ваше спільне життя. Чи замалу частку Він вложив у се життя, сей „добрий слуга і вірний"? Судіть самі, але судіть Божим правом, і не без основ буде ваш плач, яким ви вже плачете за померши.

А були у вашим спільнім життю хвилі — і кілько їх було! —в які людина, старець, молодець, чи дитина, на своїх руках почула холодну, костисту руку, зі щілинами, наче безодня. У ті щілини канули сльози, з жалю за улітаючим життям. Смерть! Смерть у хату прийшла і крик сей почути мусів ваш Отець духовний. Почув і вже спішив життя ратувати, життя душі, смертю перестрашеної, в утомленому тілі — в зломаному. З Паном Богом під звук дзвінка, під шепіт молитви йшов до вмираючих ваш Отець духовний і з умираючими сам їх біль, їх смерть переживав в очах зболілих, в серці любячім.

Так ішло ваше спільне життя. А берегами тої струї життя, життя парохії скальними берегами, був Він—духовний провідник, охорона русла, сторож чистої води, якою ви і пливли і обмивали своє лице — образ Божий. А по тих скальних берегах люди ходили, все, і засипали їх своїми радощами і своїм плачем, своїми пристрастями і своїм терпінням, своїми побажаннями і своїми надіями, своїми гнівами і любовю своєю, своїм голодом і своєю захланністю, своїми гріхами і своїми чеснотами, своїм життям і своєю смертю — ходили день і ніч. Сеж життя „парохії", громади падало всіми своїми обовязками на життя духовного провідника. І життям своїм, радою і розрадою, силою скальних берегів ріки він мусів і хотів вам послужити, аж доки у службі сій сам життя не віддав за стадо своє — добрий пастир! Чи тямите ви, як то ви всі свої земні турботи в Його хату зносили, тай ради-поради шукали на болі свої? Згадайте то — а добрий священик до серця вам приляже і ви його цінитимете. Сеж для Нього єдина, найвисша, земна нагорода, ціннійша чим гріш, бо й він за Христом повторяв: „милости хочу, не жертви".

Щож иншого скальний беріг від води ріки дістати може і... від сліз? Що иншого скала вродити може?

На Голгофтській скалі вродився хрест і смерть на нім, а коло нього гріб і любов, мати сирота і осиротілі друзі.

Доля і його! Дві могилі висипав о. Анатоль за свойого життя, двом своїм синам. А два другі сини, що перебули

Домбе і Тухолю по два молоді свої літа, стрільці січові, нині болем прибиті стоять над домовиною батька і матір-сироту під руки держать.

А Він? Смерть на скальнім березі зібрав, ціле своє доземне жниво! Ось що вродила скала! Не богато на гріш, пребогато на біль. Відчуваєте се, бачите се! Коли так, то з глибокою честю, щирим серцем віднесіться до сього образу у хвилю Його „послідного цілування".

За хвилю скала опустіє, а Той, що образом життя вам був, у гріб піде.

Та на скалі красота лишилася, красота Його душі! Його глибокі роздумування над вічними правдами, Його письма побожні зі серця на папір перелиті, Його любов до Пречистої Діви, Його совісність у праці, Його побожність щира, Його покора глибока, Його убожество велике, Його жертва цілопальна — аж до смерти. А над тою красотою ласка Божа витає, сіяє і гріє, гріє душу Його, — колись холодом землі обняту — новим, горячим, ясним полумям вічного життя у небі.

Амінь.

о. Василь Давидяк

Поч. Крилошанин, парох Ц. Успенія Пречистої Діви у Львові.

† 10. II. 1922.

„Ви єсьте світло світа. Не може укритися місто положене на горі. Ані не засвічують світильника, і не ставлять його під посудину, а на свічнику і світить усім, хто в хаті. Так нехай світить ваше світло перед людьми, щоби бачили ваші добрі діла й прославляли вашого Вітця, що на небесах".

Мат. V. 13 — 16.

Погасло світло! Остався тільки світильник, що весь час видний був, бо на висотах стояв. Умер священик, якого життя на тлі розвою Церкви і народу зазначилося ясними, видними чертами!

Селянська дитина, таланти принесла у світ, Божу іскру, якій добрі і розумні люди допомогли розгорітися ясним огнем.

Шістьдесять літ з горою минуло, як у сій церкві дзвенів прегарний, хлопячий голос малого Василька, ученика академічної української ґімназії і вихованка Ставропіґійської бурси. З тих часів осталася черта, викована на Його душі, виражена словами псальма: „Як любі прибутки твої, Господи сил. Бажає й пропадає душа моя за дворами Го-

сподніми; серце моє й тіло моє зрадувалися в Бозі живім". (Пс L XXXIII. 2, 3.). Сей клич побожної душі завів Його в духовний стан, а по літах науки повів Його священиком у скільські гори.

Там уся природа, діло рук Господніх, аж пишалась красотою, лиш діла рук людських, церкви стояли убогі, занедбані. Її, красоту церков, прикликав о. Василій на тухлянські гори, церков, як писанку гарну поставив Він і церков очі манила, людські серця притягала, а душі хотілося молитись сердешно, горячо до Бога, в сім куточку раю на землі.

Пішла слава про єрея доброго, дбайливого. Зі села у Львів, на пароха першої мийської церкви, покликала Його отся слава. Бо й у Львові, при Руській вулиці стояла церков — красота, на яку віки свою поважну печать положили, лиш вулиця мийська брудна, брудом-порохом красоту прислонила. О. Василій порох усунув, але блеску давного вернути церкві вже не зміг. Війна, зла мачуха всеї красоти, поставила Ставропіґійське Брацтво і о. Василія, пароха, у траґічне положення, в якому вони зубожені не могли нічого жертвувати на обнову церкви, хиба що праця о. Василія людей до церкви більше і горячійше закликала. Бо Він міг душу положити за стадо своє, але гроша добути нігде не міг.

Не міг! І зі сльозами в очах стояв старець над нездійсненим бажанням свойого серця! Не осягнув Він вправді сього, що так дуже бажав, але й не покинув того, що так горячо любив і нераз тугою згадувалася церков у Тухлі, але й сього, тепер теж свойого храму і Божого дому, не кинув старець аж до смерти. Бодай болем своїм був Він вірним сторожем сього храму цілі літа, літа війни світової. Біль той люди розуміли, вдовиними лептами убогий та вірний нарід старався біль старця злагіднити, Його бажання бодай в части, в маленькій часточці заспокоїти. Біль той, здається мури церкви мусіли відчути, а вже певно біль той бачив Господь і Пан сього святого дому, Христос-Спаситель, що з тої церкви у свої хороми, повні нерукотворної красоти, слугу вірного, друга доброго проводить.

І другий талант о. Василія заяснів на зводі народу. Хоча в рясу вбраний, чувся о. Василій все братом свойого народу, чувся вірним сином рідної землі. А на сій землі убогий нарід жив. Красоту гір, ялиць і скал, воздух пречистий, сонце любе чужі люди собі за гріш добували, за гріш марний ще й працю, робочу силу народу у свою користь брали. Красота наших гір була їх серцю так чужа, як чужою, байдужною була їм лиха доля народу. Рідною була ся доля одначе йому. І велику життя пайку положив о. Василій для сеї ціли, щоби рідної землі красоту і свій хліб народ, освічений і зорґанізований, спожив і він щоби тим

хлібом жив, а не чужі люде. Для сеї цілі, для спільної праці подали собі руки: великий, незабутий Д р Евген Олесницький і о. Василій. Жмутами цілими кидали вони оба світло між свій нарід, аж доки через тисячі перешкод не досягнули свойого бажаного. Вони створили кадри свідомого народу і на скільських горах ясний день станув.

Не легка то річ! Сеж треба талант, що як брила золота одноцільна, розбити на дрібні кусочки, на дрібний гріш, для тисяч дрібних, людських потреб. Тут треба дати раду добру, там оборону, тут сказати повчаючу бесіду, там наставити на путь невіжу, тут дати матеріяльну поміч, там морально піддержати хиткого, тут до праці, до борби закликати там вязня—борця посітити, тут любов збудити, там ненависть братню здавити, а у все, в усе вложити велику силу праці і часточку свойого життя. Так робив о. Василій; так роздав свій талант, добрий слуга і вірний. А талант вернувся Йому у подвійній висоті. Вернувся талант свідомістю сповнення свойого обовязку і свідомістю даного великого добра не лиш Тухлі, а й цілій Скільщині. Люде сього дару не забули. Несли вони славу свойого труженика з верху на верх, а з бору в бір і до гробу сю вдячність заховали і її принесли через своїх представників. А Господь Бог, який має безмежно лучшу пямять, чим люде, теж відбирає нині рахунок з днів праці і дорібку свойого слуги - готовий Його нагородити великою нагородою.

Ще й третій талант дав. о. Василієви Господь, один з рідких у нас талантів, а се характер чистий, хрустальний, а в нім чесність думки і діла. У своїх переконаннях о. Василій не лукавив і ними не торгував о людські згляди. Діло своє робив о. Василій, як каже св. Павло „за совість", не за людські похвали. Діла свойого не кидав о. Василій зі страху перед людською доганою. А сей талант добував Йому честь належну священикови і громадянинови, не лиш у прихильників Його думки, але й у противників думки, зате горячих прихильників Його чесних діл. Сей Його характер зродив ще одну, велику річ. З Ним могли працювати всі люде доброї волі, будуючи без руїн і без заломань Бо не творив Він для себе народу, але себе для народу. Він творив і святив, як Його взір, Учитель наш Христос, що прийшов у світ творити волю свойого Отця, що на небі, а на землі прийшов людям послужити добром і трудом.

Нарід сю службу Його трудящу брав як лік на свою неміч, брав, споживав кріпшав і дякував Йому, творчому життя свойого духови, аж до старости, аж до смерти, що чорною киреєю велике життя прикрила.

А по киреї ходить біль і сльозами капає, сльозами дітей за батьком, унуків за дідунем. Се ж так тяжко забути голос рідний, особливий, єдиний звук голосу рідного тата,

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 3.

Львів ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ Р. 1926.

(Докінчення).

хочаб той голос уже ніщо більше не говорив, як лиш слова туги за дітьми, що по світу розбрилися, і слова скарги на свій важкий біль.

А по кирею ходить біль Товариств, у яких о. Василій працював. Він жеж у них своєю думкою, своєю працею велике місце заповняв. А з цього місця витрискувало життєрозвій товариств.

А по кирею ходить біль сумними очима єреїв-братів і духовних дітий, яким о. Василій цілим собою служив і ділом і честю і жертвою.

А під кирею?

У відповіди на це питання відчувається вся сила Христової науки. Ще по кирею біль сльози розливає, а під киреєю, під саваном нове життя встає, вічне дійсне життя, якому життя на землі лиш прообразом, тінню може бути. Ми ще з тугою образ оглядаємо гарний, а з під кирею душа жива вже вічну путь перебула, до Бога на суд і по нагороду. На тіло Його наші сльози росою падуть, а в душі радість вічна радість, сам Бог життя витає, життя, якого не прикрити ні навіть саванови смерти. Душа одначе й з нами живими у звязи стоїть і молитви просить, молитву дає, даючи можність у тій розмові з Богом заховати людині, що добре жила, вірне серце людині, що добре працювала, вічну память.

Амінь.

о. Петро Петрицький

парох Колоколина, в кінці вязень у Бриґідках, помер у шпиталі у Львові на тиф.
† 3. XII. 1919.

„Блаженні переслідувані за правду, бо їх є царство небесне. Блаженні ви, коли вас ганьбитимуть і переслідуватимуть і злословитимуть ізза мене“.
Мат. X. V. 10, 11.

Вже стільки смертей перейшло попри нас, ще живих, що ми, здається, призвичаїлися до них, як до цього жов-

того листя, що його осінний вихор з дерев зриває і на землю мече, на зимну, набиту. Але між тими смертями одначе ще трапляються й такі, які кажуть і нам поглянути на себе і призадуматися над їх жертвою, на хвилю станувши при домовині.

Умер священик! У Бриґідках вязень заразився тифом і умер в шпиталі для заразливо хорих. Чи дивне се що священик умер на тиф? Кілько то ѳреїв померло на заразливі недуги, відвідуючи хорих, обслуговуючи їх? Не в цьому дивна новина, а в тому, що над його могилою слова звенять: „ударю пастиря і розбіжаться вівці стада“ (Мат. XXVI. 1.). Сеж душпастиря взято громаді, вівцям пастиря, щоби вівці без проводу остали! Взято пастиря на часок, до „вияснення справи“, а тиф, тихий союзник лихих людей, наче відгадав їх думку і довів її до кінця; на тиф помер священик, далеко від свойого стада, від духовних дітей. Здавалося, що тепер стадо розбіжиться, кине його прапор, бодай своє життя ратуючи. Здавалобся, що в цю хвилю повинно сповнитися бажання: провідників усунемо, а з народом дамо собі раду.

Але так може здаватися лиш тим, що Божого слова не розуміють, що Божою правдою торгують і рай у найми віддають для цілей своїх земних, для цілей своїх злих.

Бо я вам скажу ще одно слово — Боже слово: „не бійтеся тих, що тіло вбивають, а душі вбити не можуть“ (Мат. X. 28.) Вони не мають сили посягнути по Божу мисль, що на висотах чистої душі сіла, наче орел на високій скалі і крила розвиснула до лету в простори правди і справедливости, вічної правди і повної справедливости, які ѳ, хоч вони на часок і закриті для людських очей чорними хмарама злих людських діл.

Ось вам, мої сердешні, і нині зайшов случай такої смерти. Що тлінне, пішло у домовину, піде під землю. А що не стліє ніколи, Його душа, Його воля неугнута а добра, тверда як скала, витає над нами, по смерти ще яснійша, чим видавалася за життя.

По людськи говорю — про Його життя! І щож Вам, громадко сумна, про нього сказати? Його життя плило між працею в церкві і в парохії, між радощами і турботами домашними і арештом. Ці дні життя Його, а вони почалися ще за Австрії, були переплітані ріжними указами, заказами, екзекуціями і т. д. Легко то сказати, але далеко не так легко пережити. Кілько то слово містить в собі хвиль важкої турботи, неспаних ночей, перебутих напастей, біди, голоду, холоду, жури на думку: що станеться з родиною і підірваним здоровлям? Як колись св. Павло вичисляв свої страждання, так міг би і бл. п. о. Петро числити: кілько то разів ставлено його під сторожу, бито, оскаржувано, во-

джено по судах, карано арештами і грішми. Він міг би числити дні болю ізза цих турбот і ці незчислимі хвилі, в яких Він чув, як Його опускає здоровля, як сивий волос передчасно голову припорошує. Він міг би сказати про цей біль, в якому Він посвячує свою найблизшу рідню для справи великої, для будуччини мріяної, для правди і справедливости.

Усе те спадало на Нього, бо він боронив права церкви на своє життя, боронив Божого права і віри, призначених для людей на їх власне життя, для всіх, а також і для українського народу. Та не все людські забагання ходять у парі і згоді з Божим правом. А хто цього права боронить — той терпіти мусить! Терпів і о. Петро. Бо били в Нього, аж до умучення тіла били, та о скальну душу ударі відбивалися. На сильну волю натрапили люде, на характер ласкавий і благородний, але неугнутий.

Нині Він жертва його, жертва аж до спопеління тіла і земного життя.

Свіжа жертва! Ще тепло попелів бє з домовини на нас і кличе і приказує нам живим, щоби та жертва „всує" не була, бо правда і справедливість самі в собі побіду носять, а коли ця побіда не може пробитися на землі, то тільки тому, що не всі носії правди поклоняються їй „духом і істиною" аж до самовідречення. Бо правда і справедливість, то такі дивні-дивні Божі дари, що вони, аби й самим жити і другим дати життя, жадають жертв і крови і смерти, хочаб і хрестної. Тоді на їх лоні вмирають люде і тіїж люди побідниками воскресають, але не вянуть, наче підкошена трава.

А ми? Ми теж люде, що за правду вмирати хочемо і воскреснути хочемо в царстві справедливости, вже тут на землі своїй! А коли є де серце загріти для цеї ціли в цей роковий час, коли є на чім волю насталити, щоби не відступити від свойого — то це зробім при теплих ще попелах того, що по важких трудах ліг спочити вічним сном. В цих попелах жевріє вогонь! А від ясного світла хиба хорі очі відвертаються, а від сили слабодухі! Та ми не хорі! І очей наших не змилить навіть вид смерти, а волі не зломить ні жаль у грудях, ні сльози в очах, ні біль у серці, що окружили цю домовину, у день похорону о. Петра. Бо „боротьбою є життя чоловіка", а на місце того, що впав, має станути другий, десятий, сотний і так... аж до побіди.

Це слово — розрада для нас! Та чим вас розрадити, жінко прескорбна, сироти сердешні? Земної потіхи не сила моя вам дати, як не сила вам дати хоч клаптик землі, яку о. Петро так любив, бо свої люди на сій землі живуть! Ми, українське духовенство, вже тисяч літ працюємо і терпимо з нашим народом, несучи його і свій убогий, де-

ревляний хрест, а все серед борб. А за цею працею, за цею боротьбою ми не мали часу й подумати про те, що станеться зі сиротами, як їх батько і муж у могилу ляже? Направду, ця думка виростає у весь свій ріст щойно над могилою, виростає наче дорогосказ бурлачої долі, сиритської долі на безахистнім шляху. Це ваша доля до кінця життя — але тільки тут на землі. Тому не відходіть від коханої могили без розради в серці, бо ця розрада є від самого Бога-Христа, що словами не грається. А Він сказав: „Блаженні голодні й жадні правди, бо вони наситяться. Радуйтеся і веселіться, бо ваша нагорода велика на небі" (Мат. VI. 10, 12). А Той, що й птичці без своєї волі згинути не дасть, Вас, рідню священика, свойого слуги, тим більше візьме під свій омофор.

А всі ми одного не забудьмо. Цей чоловік стояв у борні і може не міг подбати про себе так, якби Його душа прагла цього тепер, коли на суді з Богом розмовляє.

Душі Його сиротою не лишім, а станьмо при ній молитвою щирою, молитвою горячою, молитвою вірною за вічне щастя, за спокій душі духовного вітця, батька і мужа — о. Петра. Амінь.

О. Евген Монцібович

Совітник М. К., Катехит ґімн.
† 29. IX. 1918., в Калагурівці.

(Проповідь виголошена на поминальнім Богослуженню у Львові.)

„Бо моя сила в немочі усовершується".

II. Кор. XII. 9.

Мені самому дивним видавалося повторювати вістку, що о. Евген помер. Не хотілося власному слову вірити, як не хочеться у першу хвилю вірити, що годинник, який цілими літами і днями міряв свій час і видзвонював години, нагло станув.

Як вість по Львові рознеслася, що о. Евгень помер в домі свойого батька, в Калагурівці, то серед української громади Львова на хвилину так втишилося, як втишується гомін безжурної розмови, коли хтось з присутних скаже, „тихо, здається годинник станув". Всі прислухуються до тиші.

Так слухали ми сеї сумної вістки ждучи, чи тишина не заперечить правдивости її. Вістка, на жаль, повторилася і потвердилася. О. Евген дійсно вмер.

Не був він сильного здоровля, це ми знали, але смерти Його, такої вчасної смерти, ніхто не сподівався, ні рідня,

ні українські Товариства, в яких він працював. Хоровитий Він був. А одначе Він зумів способом свойого життя нас усіх переконати, що Він ще довго житиме і хоча блідий, але усміхнений, спокійний все явиться, як учора, і дома і в школі і на засіданнях Товариств, явиться і являтиметься ще довгі літа.

І як це Він того доконав, що ми всі так думали, так певно думали?

У відповідь на це малюється прекрасний образ Його душі, прикмет Його душі — розуму і волі.

О. Евген все відчував брак здоровля у тілі. Щобиж і в цім тілі достойно пройти життя, розум вказав Йому шлях, якому імя — терпеливість, шлях і слово ясні і поняті для Христового ученика, що йде слідами думок св. Петра: „Улюблені, не дивуйтеся жарі, що є у вас для досвідчення, наче би вам що нового приключилося, але радуйтеся, беручи участь у муках Христових, щоб і в обявленю Його слави радуючися, веселилися" (І. Петра IV. 12).

Так Він і робив, не дивувався своїому терпінню, бо не вважав його карою і тому не терпів так, як терплять нераз люде, начеб вони через терпіння були „або злочинцями або злодіями, або убійниками, або бажаючими чужого". (II. Петра IV. 14.) Від коли я його знаю, літа цілі, не бачив у Нього ні вибухів радости шаленої, вибухів людей здорових та без глибшої думки; але не бачив я у Нього також і гіркости вибухів людей слабих, що за всяку ціну хотілиби від терпіння і скорої смерти відгородитися. Він крізь життя йшов зі своїм терпінням наче з другом добримдавним, з яким пізнався і заприязнився ще в давних, давних часах, коли Його життя ще лиш думкою було на лоні Творця.

Цим дружним чуттям до терпіння почав Він шлях життя свойого, а Христова наука піднесла цю природну чесноту терпеливости на надприродні висоти терпіння — піддання і віддання себе Божій волі. Не збуваючися терпіння, він моральною своєю силою переміг тягар його гнітучий. Зате ласка Божа вивела Його на висоту Голгофти, де він своє горе перетворив у добро. Глядячи на Розпятого, Він почав, йдучи слідами Христа, перетворювати своє терпіння і життя в ньому у чин, у добрий чин.

Він у родині добро посіяв, у серці жінки, в душах дітей. У рідну хату мир приніс і любов сердешну та ніжну.

У Товариствах добрі діла розсипав зі скарбу свойого слабого здоровля.

За Ним, за помершим побивається у жаль Пласт, в якому він духовником був. Молоді, горячі серця, що нових шляхів життя шукають, вірили Йому, що він їх добре

поведе, що Він їм дасть зі себе лиш правду і любов. Для них був Він учителем з покликання, бо хоч і сам ще молодий, та терпінням зрілий, як теж добре Він розумів, як „молоде вино“ шумить.

За ним тужить учительський збір. Він теж ніколи нікому в поперек дороги не станув. Йому й надумку не приходило боротися о „карієру“, соперничати з кимсь о місце на землі. Він знав, що вічне добро, правду, любов, характерність і посвяту можна на кождім місці сіяти. Для таких сівачів є усе місце ніким не заняте, ніким не пожадане, а Його глибоким і щирим переконанням було, що власне в сій праці є властива і дійсна вартість життя і людини. Тому за ідеальним Товаришом тужать Товариші праці.

По Нім плаче осиротіла Українська захоронка. І членом Виділу не був, хоча збір Головою Його хотів зробити, а так сю працю любив, начеб тих шістьсот дітей убогих, маленьких, Його рідними були.

Дітям хати треба, треба учительки, гр оша, хліба, вугля, одежини. Ось що обивалося о Його вуха, о Його серце! І Він за тим усім ходив, Він про все подбав, а ми на засіданнях Виділу казали, як то легко повести таке Товариство. А Він? Він усміхався і дальше ходив за тим усім, чого потребувала українська робітнича дитина для свойого життя і розвою. Той усміх Його, я доперва по смерти зрозумів, коли увесь тягар Його праці на нас усіх впав. Сеж був усміх чоловіка, що „мимо великого дізнання біди, радість Його була надмірна“ (II. Кор. VIVI. 2.). Він сміявся, бо в терпінню і праці без особистої користи Він по волі Божій поручав свою душу доброму Богови, у добрих ділах (I. Петра IV. 19.). Так сміючись від нас Він відійшов.

По нім болів Народна Лічниця. Його утратили Товариства, в яких працювалося задармо, та не надармо. І священичі Товариства запишуть велику свою втрату в цім році, а український нарід мусить собі сказати, що в час народньої смути і великої потреби людей втратив ще одну ідейну і жертвенну людину у своїх рядах.

Та вже ніхто хиба так дуже болючо цеї втрати не відчув, як дружина вірна і діти малі, що ось тихо плачуть за тихим батьком і мужом. На сльози люди розраду дають. А мені здається, що тут слова розради булиб ні при чому. Коли лікар ствердив, що до о. Евгена смерть іде, невідклична, невмолима, між супругами відбулася така розмова: „Дбай про діти“, сказав муж. „А я тобі обіцюю — відповіла дружина, наче складаючи другу весільну присягу мужеви, але й батькови дітей — що вони будуть мати все так, як мали дотепер, що вони будуть учитися так, як учи-

лися дотепер". І взяла Ти у сталеві кліщі свій біль великий і йдеш у боротьбу життєву, не так о хліб, хоч і о хліб, як радше о це, щоби імя ідеального Христового священика, імя ідейного, жертвенного чоловіка, людини чистого і благородного серця жило в Його дітях. А нині розрадою нехай буде Тобі отсей винятковий факт, що люде за працю вдячність відчули в серці своїм. а Бог, в якого всемогучих руках Його доля вічна рішилася, лишив і про Нього слово: „Бог всякої ласки, що покликав нас до своєї вічної слави в Христі Ісусі, Він, коли трохи потерпимо, удосконалить нас, укріпить, зміцнить і утвердить" (І. Петро V. 16.) вічним, щасливим життям. Чиж не бачите, що до послідньої черти сповняється слово Євангелія на Нім, який своїм терпінням був сильний між нами, кріпкий і могучий добрими ділами. А за тим першим словом сповниться й друге — про вічне щастя Його у Божих хоромах. — Амінь.

о. Володимир Лиско

II. Призначення чоловіка.

Скажи ми Господи кончину мою.
(Пс. 58, 6.)

Коли св. Йоан Хреститель проповідував Ісуса Христа, приступили до нього ученики і запитали: „А хто ти, що ти говориш про себе самого?"[1])

Таке саме питання і ми нині в часі місії мусимо до себе поставити: хто ми, нащо ми тут на світі? Бо хоч і богато людий на світі, що вірять, але не богато таких, які думалиб над тим, в що вірять. І дивна річ! Чоловік з роду — яко розумне сотворіння — вже від дитинства ставить ріжні питання. Кожда мати знає, якто часто діти питають: хто це? — нащо це?... Але над тим питанням: „нащо ми на світі" мало хто застановляється. І ти сам, чоловіче, кілько ти вже в своїм життю поставив ріжних питань, але над тим питанням: звідки ти, на що ти тут на землі, що буде з тобою по смерти — чи ти коли застановлявся?

Кажу — це дивна річ! Люди живуть літами — нераз 70 або 80 літ, а може ні разу ще не поставили собі того питання: А преціньвід доброї відповіди на це питання залежить наша дочасна і вічна доля.

[1]) Йоан 1. 19, 22.

Ісус Христос сказав: Мудрий будує свій дім на скалі. І прийде буря і прийде злива, його дім остоїться, бо збудований на скалі. Немудрий будує свій дім може рівно великий і гарний, але на піску. І прийде буря і прийде злива й дім його завалиться, бо побудований на піску. Отак на піску будує свій дім для вічности кождий, хто в життю не має ясного поняття, нащо він на сім світі живе.

Питання про призначення чоловіка є проте фундаментом — підвалиною духової будівлі чоловіка, і тому на місії, коли ми маємо пізнати вартість нашої душі, мусимо насамперед застановитися над тим питанням:

1) Нащо ми живемо на сім світі або яке наше призначення (ціль)?

2) Як можемо свою ціль осягнути?

I.

Нащо чоловік живе на світі?

Богато людий живе так, якби тут на землі вже мали осягнути свою ціль — своє призначення, — якби вони були сотворені для землі, а не для неба. Тож застановімся: чи може бути дочасне життя призначенням чоловіка?

Після нашого розуму призначення чоловіка повинно бути таке, щоб його могли всі осягнути і щоби в нім найшли всі своє щастя.

А чи може земля зі своїми скарбами, своєю славою і розкошами задоволити чоловіка, чи може чоловік тут на землі найти своє постійне щастя?... Вправді каже дехто, що до щастя бракує йому богацтва. Але чи всі можуть бути богатими? Ні! Ніде і ніколи цего не було і не буде. Як довго світ буде стояти, будуть бідні й богаті. Чому? Бо світ вже так сотворений. Не всюди однаково земля родить. Не однаково роздав Бог таланти. А колиб навіть люди осягнули це, що всі сталиб богатими, чи вже тим осягнулиб своє призначення, своє щастя? Невжеж богацтво зробить чоловіка щасливим? Підіть і послухайте при дверях богачів, а почуєте і там нарікання і невдоволення може й більше, як під соломяною стріхою. Каже св. Письмо: „Хто любить гроші, не вдоволиться ніколи, а хто любить богацтво не похіснується ним“ (Екл. 5, 9).

А може — питаю дальше — радощі цього світа й змислові розкоші можуть ущасливити чоловіка? Скільки то людям і до цього сумнівного раю замкнений приступ! Або й ті, що то спивали до дна чашу розкоший, чи не найшли на дні замісць щастя гірке розчарування і мерзоту? Послухай, що каже цар Соломон: „Чого б ні забажали мої очи, я вволяв їх волю, не уймав моєму серцю ніяких радощів; серце моє веселилось

моїми рудами... Та як поглянув я на все, що мої руки зробили і скільки завдавав я собі клопоту, працюючи — бачу, що все воно марне і тільки мучить духа, і ніякої з того користи" (Екл. 2, 1)).

Так само і зі славою цього світа. Навіть слава цілого світа не заспокоїть людського серця й не подасть йому тревалого щастя, бо коли прийде смерть, відбере йому корону й жезл і зрівняє його з послідним жебраком...

Щож з того слідує? Коли чоловік не може найти свого щастя, свого призначення тут на землі, то мусить воно бути в єстві, що поза тим світом т. є. в Бозі. Так заключає розум. Так відповідає і св. Августин, який каже: „Неспокійне моє серце, поки не спічне в тобі, о Боже. Для Тебе я тут, а не для сотворінь, бо ніде не найду спокою й відпочинку, ніде спокою й потіхи, лиш у тобі".

До чого доходить сам наш розум, то доказує і Г. Бог через обявлення. Отворім св. Письмо і читаймо в книзі пророка Ісаії: „Всіх, єлици нарицаються іменем моїм, во славі моєй устроїх, создах і сотворих" (43, 7). Всіх, які називаються моїм іменем, я їх на свою славу сотворив. Або, як толкує ті слова св. Августин: „чоловік є сотворений на це, щоби Бога пізнав, а пізнавши полюбив, йому служив і через це доступив вічного щастя". То справді єдине, правдиве призначення чоловіка. Воно має ці оба услівя, про які ми на початку сказали: а) його можуть всі люди осягнути, б) в нім можуть найти правдиве щастя після слів Ісуса Христа: „Се же єсть живот вічний, да знають Тебе єдиного, істинного Бога і єгоже послал єси Ісуса Христа" (Йоан 17, 3).

Як кожде сотворіння має своє призначення, так само й чоловік. Як огонь сотворений на це, щоби грів, як, сонце на це, щоби світило, як риба сотворена до плавання, а птиця до літання, так чоловік дістав розум і волю на це, щоби Бога пізнав, його любив, і слухав і тим осягнув своє щастя. Сказав Ісус Христос: „Писано бо єсть: Господу Богу твоєму поклонишся і Йому одному служитимеш" (Мат. 4, 10).

II.

А коли так, то скажи, чоловіче, як ти виповняєш своє призначення? „Я служу Г. Богови" — каже сонце, коли кидає перший промінь свого світла на землю. „Я служу Г. Богови" — каже сонце, коли кидає послідний промінь при заході. „Я служу Г. Богови" — каже небо, коли спускає росу на землю й оживляє ростини. „Я служу Г. Богови" — каже

кожда ростинка — „бо сповняю ту службу, до якої мене Господь призначив".

А що ти скажеш, чоловіче? Чи Г. Бог дав тобі розум і волю на те, щоб ти Його ображав, щоби ти Його волі не слухав?

Ні! скажи нині, нехай чує небо й земля, нехай чує сонце, місяць і звізди — скажи: Я прирікаю, що від нині і я буду служити Г. Богови.

Хто ти є? Рільник? Яка твоя перша служба? Ріллю управляти? Ні! Це не є твоє п е р ш е завдання. Каже Апостол: „Браття, гідно сповняйте своє звання, до якого ви покликані". А до чого ми покликані? Бога пізнати, йому служити й спасти свою душу в небі. О, це твоє найважнійше! Ріллю управляти треба — певно! Але це є другорядне. При ріллі можуть і без тебе обійтися, там може зробити і твоя челядь. А тут ні. Душі твоєї челядь твоя за тебе не спасе.

Оце твоє перше.

Ти ще був малий. Коли хто питався твого вітця, що з тебе буде, то твій отець відповідав: „Ще не знаю, він ще малий, не знати, до чого буде мати охоту". Але коли в твоїй душі заясніло світло розуму, коли ти почав пізнавати, що це значить Богу служити, а що Бога ображає, від того часу починається твоє головне звання т. є. Богу служити й спасти свою душу.

Хто ти? Купець? Ремісник? Це ще не є для тебе найважнійше. Поглянь, кілько в кождому місті купців та ремісників. І твоє ремесло без тебе може хтось зробити. Але душі твоєї спасти без тебе ніхто не може Був один купець, робив великі інтереси — купив шість великих камениць. А мав лише одну доньку і та вмерла. Затужив нещасний батько, заплакав в журбі, кому лишить свій маєток. Гадав, що ущасливить свою доньку, а тут — смерть перед часом забирає її з цего світа. Прикрашує її на смертній постелі, як може, дає на пальці перстені, на шию коралі, та на її і своє нещастя.

Слідуючого дня по похороні хтось відкопав тіло тої доньки з гробу, щоб обрабувати з прикрас і золота. І щож йому з того маєтку? Душу спасти — оце твоє важне.

Володар управляє державою, здобуває нові краї. На його приказ стають тисячі. Але й на володаря прийде черга, й він стане перед Божим трибуналом і всі гармати, які має в державі, не зможуть отворити йому брами до неба, коли душа його буде негідна. Спасти душу — це його перше завдання.

Папа, Христовий намісник, що держить ключі до неба, але й він чоловік і він в коротці стане перед Божим судом і до нього промовить Христос: „Здай рахунок!"

Спасення душі — то твоє сущне. Цей обовязок тяжить на твойому тілі і твоїй душі. Що це значить? Значить, шо того за тебе ніхто не може зробити, ані твій дім, ані твій ґрунт, ані твої гроші, ані твоя жінка, ані твої діти, лиш ти сам. Вкоротці — і ти опинишся або там у вічній радости або — не дай Боже — у вічних муках.

Справа спасення — то і твоя послідня справа. Кілько то в цій хвилі вмирає людий. В цій хвилі, коли я до вас говорю. Перенесися думками там над ложе того, що вмирає. Дивися — вмирає чоловік. Він уже в передсмертних судорогах. Жінка клячить коло його ліжка. Там якісь люди — то певно свідки. Він уже зробив тестамент. Він уже нічого не говорить. Жінко, скажи до нього, що він знає твій голос, може він ще до тебе що промовить. Вона зближається до нього, промовляє — але він уже нічого не відповідає, навіть не дає знаку, що її розуміє. О, зістав його — він уже не до цего світа. А може ні! Він тепер може сповняє діло — діло таке важне, якого за ціле життя не сповнив. Хто знає, що тепер у його душі діється. Зимний піт зрошує його чоло. Ог тепер є та хвиля, від якої залежить його вічність. То є та хвиля, про яку сказано: „В котру сторону дерево впаде, там лежати буде". То є та хвиля, про яку каже св. Иоан в Обявленню: „Діявол напружує всі свої сили" — дістане його тепер, то задержить на віки.

Мужу — батьку, що тут стоїш, кілько ти літ маєш? Який маєток маєш — про це тебе не питаю. Вкоротці й ти лежатимеш на смертній постелі й та твоя жена, що може ось тут слухає, вона буде клячати коло твого ліжка, може ще в цьому році й буде обтирати передсмертний піт з твого чола. Вона буде до тебе говорити, але ти вже не будеш давати знаку життя. Вона скаже: діти моліться, ваш батько вмирає.

Чого я тобі желаю? В той час, коли твоє тіло в трумні принесуть ось тут і коли священик буде віддавати тобі послідну услугу, щоби він був у праві до громади, що тебе супроводжатиме, так сказати: Ви, мої парохіяни, ви тут зібралися, щоби оцему вашому братови віддати послідну прислугу. Я не маю причини його хвалити. Його життя було безнастанною похвалою для нього. Ви ж його знали. Все, що відносилося до церкви, чи до школи, він те все розумів і до всього прикладався. Він був перший до всего доброго. Він був взором, прикладом для других...

— Я тобі желаю, щоби священик міг ще й це сказати: Жінко, ти тепер вдова, виджу тебе — ти в жалобі. Виджу твоє сумне лице й заплакані очи, а в твоїм серцю біль. Так, ти маєш причину нині плакати! Ти його найліпше знала. Ти найліпше розумієш, що ти стратила...

Я тобі желаю, щоби священик міг ще й це додати: Діти, моліться за вашого тата, щоби Г. Бог скоро вибавив його з чистилища до неба. Я сподіюся, що він внедовзі стане перед престолом Божим. Мужу, батьку, щоби це так було, порішить твоє життя може ця місія, може ця година.

Жінко, мати, може ти вмреш скорше як твій муж. Що я тобі желаю? Жий так, щоби ти могла так умерти, як недавно померла одна жінка. Я був при її смерти. Було це саме по одній місії. Закликали мене зі Св. Дарами. Приходжу — бачу хора бореться зі смертю. Видно по її лиці великий неспокій. Рукою мовби щось обганяла оберталася сюди то туди, і на устах чути було шепіт молитви.

Жах огорнув усіх і дрож їх перейняла. Я був спокійний, бо бачив, що хора відважно бореться. По хвилі успокоїлася, лице її випогіднилося, поцілувала хрест, щиро висповідалася, і в спокою віддала свою душу в руки Ісуса Христа.

Але, жінки, дивіться на її мужа. Він стояв над її ліжком і ковтав гіркі сльози. Не плач — кажу до нього — дай їй спокійно вмерти. Вона ще нині піде до Бога, котрому так вірно служила. На то відповів муж серед сльоз і горя: Отак, — отче, вона була добра жінка, вона була найліпша женщина в цілій громаді, найліпша мати для своїх дітий.

Притім схилився, зложив руки на свої діточки, які з плачем обступили ліжко умираючої матери, і знов гірко заплакав, кажучи: О діти, хто вам заступив вашу маму?

Чуєш, жінко, я може не буду при твоїй смерти. Але певно буде твій парох, або може його наслідник. Щож я тобі бажаю? Щоби він бачив при твоїм ліжку, як будеш умирати, твого чоловіка рівнож у такому смутку і щоби почув від нього такі-ж слова: Отче, не можу здержатися від плачу! Вона була найліпшою жінкою, вона була найліпшою господинею в цілій громаді, вона була найліпшою матірю для діточок.

Такої смерти я тобі желаю. — А про це буде рішати твоє життя — може отся місія.

Сину, може ти помреш перед своїм батьком. Доню, а ти може вмреш скорше, ніж твоя мати. Памятай отже: яке життя, така смерть. Смерть є відголосом життя. Кликне життя — добре, кликне і смерть —добре. Кликне життя — зле, відізветься й смерть — зле.

Яке життя, така смерть!

Справа твого спасення є справою найконечнійшою. Так є. „Бо що ж поможе чоловікови, хочби цілий світ здобув, а душу свою затратив?“ О, як мало людий, які в ті Христові слова вдумуються! Піди на торговицю — там, де робляться ґешефти, —послу-

хай тих людий. Чи думають вони про свою душу? Піди до суду, прислухайся розправам, тай застановися: Чи думають ті люди про свою душу?

Яке засліплення! Задля мамони, задля дочасного, може й невеликого, зиску стільки проклонів на світі, стільки неправди, стільки кривди ближнього. Слушно каже Апост. Павло: Хто прагне бути дуже богатим — той паде в сіти діявола. Ті слова повинні бути виписані на кождій вулиці, на кождій торговиці: „Марто, Марто, журишся і клопочешся про многе, а одно є потрібне". Напоминає Г. Бог і нині тут зі св. Кивота. Ти стараєшся про многі справи, а преціиь тільки одно є конечне: Богу служити і душу спасти.

Щож тобі поможе, колиб ти був і найбогатшим купцем, найбогатшим у селі, а вкоротці мавби закликати в пеклі: „Прокляте богацтво, прокляті гроші, про які я більше дбав, як про спасення своєї душі! Нині я тут обідраний зі всього й терплю страшні муки!"

Противно, хто вбожество терпеливо зносить, той вкоротці в небі закличе: „О, щасливе убожество, що я терпеливо його зносив, воно мене зробило тут таким богатим!"

Що тобі це поможе, колиб ти був першим у громаді, а гордим, і незадовго в пеклі закликав: „Прокляті почести, які завели мене сюди на втіху діяволови". А противно, що тобі то шкодить, якщоб ти тут не мав признання, а може й дізнав зневаги, а там у небі найшов хвалу у Бога.

Ти здоров чи недужий, молодий чи старий?

Що це тобі поможе, колиб ти був як риба здоров, але того здоровля надуживав на гріх, і в коротці мусівби закликати в пеклі: „Як страшно терплю в полуміні сій!"

Кілько маєш літ? Чи ще довго будеш жити? Колиб ти навіть жив так довго як патріярх, а жив зле, чиж не закликав би „проклятий вік, бо чим більше літ, тим глибше я паду в ту пекольну пропасть". Противно, що шкодить тому, що за молоду помер, а знайде щасливу вічність? Він у небі закличе: „О щаслива смерти, ти мене охоронила від ріжних небезпек життя!"

Що каже тобі на те твоя совість? Чи можеш ти перед Богом так сказати: „Убогий чи богатий — все мені одно., Славний чи понижений, все мені одно. Здоровий чи хорий довго жити чи скоро померти — мені все одно — коби лише волю Божу сповняв!"

Хто хоче душу свою спасти, сей мусить так сказати.

А ти як? Хочеш бути спасений? Ти скажеш: Таж я християнин! Так, я те знаю. Але чи живеш ти по християнськи? Інакше твоя віра тобі не поможе. Ти кажеш:

Я вірю. Ап. Яків відповідає: І діявол вірить! — Покажи свою віру ділами. Бо „віра без діл мертва".

Та може хто з вас хотівби запитати: Отче, чого так довго говорите про ту справу? — Я на те відповідаю: Чому а говорю про важність нашого спасення! Бо щож поможе тобі ціла місія, колиб ти мимо того пішов на загибель і не жив на те, на що Г. Бог тебе сотворив, щоби спасти свою душу?!

Маєш лише одну душу. Як ту стратиш — все стрaчене Зискаєш її, все зискав.

* * *

Лучилося раз, що саме по місії йшло двох мущин оттак переді мною й розмовляли собі. Каже один: „Я тішуся, що був на тій місії. Знаєш, я случайно тут до села прийшов, хотів дещо купити між людьми, та побачив, що місія — от вступив на хвилю. Місіонар саме сказав: „Маєш лише одну душу; стратиш її — то все стратив. Зискаєш душу, все зискав". Ті слова так мене обійшли, що я лишився на цілу місію. І нині, щоби ти давав мені не знати що, щоб я покинув місію, не покинув би її". Слухай — може й тебе буде злий дух відмовляти, може й тобі буде підсувати заробок, — дочасний зиск і т. п. Ти однак впиши собі глибоко в серці ті слова: Маю лише одну душу. Ту душу маю спасти. І роби так, щоби при кінці місії міг сказати: Г. Боже, дякую тобі за той святий час місії. Бо ото душу котру я вже був затратив, я Тобі в тій місії назад чисту й красну приношу.

Амінь.

III. Гріх.

И вид҃ѣхъ и҃зъ мо́ря звѣ́рь и҃сходя́ща, и҃мы́ща гла́въ се́дмь и рогово́въ де́сять... и ѿве́рзе оу҃ста своя́ въ хлеѣ́ніе къ Бꙋ҃ и жи-вы́щіи҃мъ на небеси́.

(*Апок* 13, 1-6)

Небо й вічне щастя — це наша ціль Гріх — це наше найбільше нещастя. А мимо того люди так часто грішать. „Я видів звіра — каже св. Йоан — що підносився з моря і мав сім голов, а на кождій голові по десять рогів. І цей звір отворив уста й хулив Г. Бога й святих його". Що це за потвора? — Це образ грішника. Сім голов — це сім головних гріхів. На кождій голові десять рогів — це переступлення десять Божих заповідий, це ворохобня проти божих заповідий. Оце є гріх.

Коли оглянемося довкола себе, або коли призадумаємося над власним життям, бачимо так богато гріхів, бачимо як люди легковажать собі гріх, як легкодушно допускаються гріха. Тому бажавби я, щоби ми підчас місії пізнали цілу злобу гріха. Пізнаймо нині, що:

1) гріх є великим лукавством з оглядом на Г. Бога.

2) Гріх відбирає нам ласку Божу.

3) Гріх нищить всі заслуги.

Давби Бог, щоби та справа була вам ясна, а тоді сподіюся, що будете старатися уникати гріха.

А ти Маріє, Мати Божа, без гріха початa, що за всіх молишся, Благая, упроси нам ласки, щоби ми могли злобу гріха як найдокладнійше пізнати й повзяти сильне постановлення боятися гріха як найбільшого зла.

* * *

Що це гріх? Гріх — це ворохобня проти Г. Бога. „Я не хочу Г. Богу служити“ — каже чоловік, коли грішить. „Ти приказуєш, Г. Боже, а я не слухаю“. Хто так каже? Чоловік — цей земський хробачок. — До кого каже? До Г. Бога, до свого Сотворителя й Пана...

А може грішник думає, що Бога нема? Може який недовірок або поганин так думає. Але християнин? Він жеж знає, що Бог є, він нераз Його імя вимовляє, він до Нього молиться, він у церкві співає: „исполнь небо і земля слави Твоєя“. Повні є небеса і земля слави Твоєї. І ти важишся того Бога образити, перед яким дрожать усі небесні сили?

А може той, що грішить, гадає, що Г. Бог його не бачить? Ні — грішник християнин знає, що Бог є всевідучий; шо перед Ним не скриється навіть найтайнійша гадка. Ну й ти важишся в Божій присутности грішити? Який нерозум!

А може грішник гадає, що Бог його не досягне? Ні, християнин знає, що Бог є всемогучий: Бо чим є твоє життя? Тонесенька ниточка, що в кождій хвилі може вірватися. Колиб ти стояв над пропастю й не міг виратуватися, а от надійшов твій ворог, чиж ти не просивби його, щоби подав тобі помічну руку? А Бога, що в кождій хвилі може скинути тебе в пропасть пекольну — ти ображаєш?! О нерозважний!

А може грішник думає, що Г. Бог не буде його судити? Де там! Християнин знає. він вірить, він говорить, що Г. Бог є судія справедливий; Він судив і буде судити. Ви знаєте, браття й сестри, як Г. Бог покарав Ангелів. Запитайте тих всіх діяволів: Кілько разів вони згрішили? Лише один раз. Як? Гадкою. Ні один з тих ангелів не згрішив два рази. А ти, чоловіче, кілько разів ти грішив не лише гадками, але й словами й ділами. Як тобі

буде тоді, коли станеш на суд перед Богом, який не пощадив своїх ангелів?

Чим є гріх?

Чим є гріх в очах Божих, пізнаємо по карі, якою Г. Бог покарав наших прародичів: Адама і Еву. За один гріх вигнав їх з раю. Задля того одного, може в твоїх очах і невеликого, гріха ввійшла ціла недоля, яка нас щоденно так важко пригнітає. Не одному з вас може й через голову не перейде запитатися: звідки на світі така нужда? Чому так тяжко жити? Чи може Г. Бог сотворив такий нужденний світ? Ні? Святе Письмо каже, що по сотворенню „глянув Г. Бог і все було добре". А чоловіка сотворив Г. Бог щасливим і умістив його в раю. І не будь гріха, то чоловік — так, як Іс. Христос з Оливної гори — з земського раю взносився би на небо. І не булоб ні одного слова нарікання, ні одна сльоза болю не впалаб на землю. Але, о горе, чоловік згрішив, і в тій хвилі вийшов засуд Божої кари: „Адаме! За це, що ти згрішив, в поті чола будеш їсти твій хліб. Ево! За це, що ти зробила, в болях будеш родити твої діти".

Щоб ми могли представити собі цілу недолю, в яку кинув нас гріх Адама, мусілиб ми почути усі ті зойки й стони, всі болі й терпіння, які люди перенесли від початку світа. Мусілиби ми бачити усі ті сльози, які люди пролляли. Цілі ріки сліз! Отворіть шпиталі, погляньте там на хорих, на їх біль й терпіння, послухайте їх стонів! А все то спровадив один гріх.

Отворіть гроби, зберіть усі кости померших, що за гори булиб з тих костий! Це жниво смерти, а смерть через гріх.

Чи Бог сотворив смерть? Ні. Св. Письмо каже, що Бог сотворив чоловіка безсмертним. Але через чоловіка прийшов гріх, а з гріхом смерть.

Чоловіче! Ти, що з плачем приходиш на світ і з болем і стоном при смерти кінчиш життя, чи розумієш тепер, як нещасним зробив тебе гріх уже тут на тій землі? Як відважуєшся того справедливого Бога ще своїм особистим гріхом ображати? Того Бога, що за гріхи покарав потопом рід людський; що Содому й Гомору спалив сірковим огнем, що фараона затопив разом з цілим його військом в червонім морю; що за відступництво порозкидав кости Ізраїльтян по пустині, бо 40 літ блукали, й ніхто з них не ввійшов в обіцяну землю; що тисячі царів скинув до пекла, що навіть одного свого апостола не пощадив за зраду, який і тепер перед тобою отвирає розпалене пекло. О, нерозумний! Ти крадеш честь Богови, Ти не лише підносиш ворохобню проти Бога, але ти є розбійник!..

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 4.

Львів ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ Р. 1926.

о. Володимир Лиско

НАША МЕТА

(*Місійні проповіди*)

III. Гріх

(Докінчення)

Так грішник не лише ворохобиться проти Бога, але він розпинає Христа.

Раз був один розбійник, визутий зі всякої віри й чести, чоловік, що стріляв до Бога. Так, був такий у Франції. Серед ночи вибрався він на крадіж. Аж тут зірвалася буря. Він вийшов на вулицю, а ту лискавка за лискавкою прошивають небо, громи бють... Це його розгнівало. Він вернув до хати, кинувся на ліжко, але не міг заснути. По хвилі розлючений, мов несамовитий вхопив рушницю, отворив вікно й вимірив в небо. Блискавка блиснула, він потягнув за курок і стрілив: „То на тебе, Боже“ доповів. Божевільний! — скажеш, чиж може бути такий чоловік? Я гадав, що я вже великий грішник, а от ані через голову не моглоб мені щось подібного перейти... Так, дорогі мої. Та не лише той один такий у Франції був. Але — і це найсумнійше — таких є більше. Таких злочинців всюди можна найти. Навіть тут між нами є такий, що такого злочину допустив ся. Той грішник є тут нині в церкві. Чи маю його назвати? Як він називається? (Підносить хрест.) Глянь на той хрест. Хто Його прибив до хреста? Хто Його зранив? Хто пробив Йому серце? Ти, то ти зробив своїми гріхами. — А тих гріхів так богато! Малий хлопець, мала дівчина, а нераз уже великий грішник. Місця забави теперішньої молоді, пасовиська, поля, коршми—чи це не є місця гріху? І кілько гріхів ти вже зробив? Ти оженився, а гріха не покинув; ти став господарем, чи ремісником, а гріхи множилися... Ти хилишся до гробу й ще гріхи несеш... А може... може і тоді, як умирати будеш, і ще їх не покинеш. І ти нарікаєш, що тобі зле поводиться... А якжеж Г. Бог має тобі благословити? Свому ворогови?.. А може ти здоров і добре тобі поводиться? Г. Боже, ти його

не карав? Чому? Слухай чоловіче! Тому, щоби я нині до тебе закликав словами Св. Ап. Павла: Чиж милосердіє і та довготерпеливість Божа не порушить тебе нині до покути й покаяння? (Підносить крест.) Так, чоловіче, поглянь на Нього, на твого Спасителя, на хресті розпятого! Літа минали, а ти його ображав, до хреста прибивав. Тисячі може менше грішили, а вони померли й погибли. Ти живеш!

Була одна женщина, що грішно жила. Але коли прийшла місія, вона хоч лютерка пильно ходила на місійні науки. При кінці місії навернулася, зложила внзнання віри, й щиро висповідалася. Але на другий день, коли священик її побачив, пізнав, що вона чогось сумна. „Щож з вами — питає — чого ви такі сумні? Чи-ж не вірите, що вчера в сповіди добрий Ісус вам ваші гріхи простив? Так — відповіла вона. Власне це вправляє мене в такий смуток. Чому? Отче, 40 літ я грішила, 40 літ Бога ображала, а Бог мені все це дарував. І такого доброго Бога я так довго ображала. То мене болить"! (Підносить хрест).

А ту між вами хиба-ж нема таких, що 10—20—30—40—60—70 літ безнастанно грішили, працювали — грішили молилися — грішили, а навіть сповідалися — і грішили. І це вас не болить?...

II.

Які є наслідки гріха?

Гріх — це смерть душі. Гріх убиває душу. Грішник убиває свою душу. Читаємо в Святім Письмі, що коли блудний син розкаявся і вернув до свого вітця — отець урадований сказав: син мій був умер, а тепер ожив.. Так чоловік, коли грішить, умирає для Бога, затрачує свою душу.

Читав я раз таку історію: В Італії жив один богатий чоловік і мав одну доньку, яку дуже любив. Та нещастя хотіло, що та донька вдалася в недобре товариство й зійшла на злу дорогу. Навіть покинула батьківський дім. Великий смуток впав на серце доброго батька й на цілий його дім. Як хто питав його, де донька, то відповідав, що померла. А щоби втрату доньки мати все перед, очима казав ту кімнату, де вона жила вибити чорним сукном, на середині комнати поставити мари, казав вилити з воску подобу своєї доньки й положити на марах. І коли на серцю було йому тяжко, йшов до тої комнати, клякав перед марами й молився за її навернення.

Хто є ся донька? Ах, вона є нині тут у церкві. Грішниця! Хто це вона?.. Це ти, сестро! Ти була колись невинною, доброю дитиною, ти була потіхою батька й матери. Але прийшов час, прийшов той рік і твого батька серце стиснулося болем і на серце твого батька впав сму-

ток і він може, як от згаданий батько, підніс очи до неба й заплакав зі словами: я вже не маю дитини.

То відноситься і до вас, молодці. І ти був колись добрим, невинним хлопцем. І тішився батько чи мати, коли дивилися в твої невинні очи. А що сталося тепер? Ти може не подивишся батькови в очи, а йому, коли на тебе гляне, серце крається, що стратив сина.

Один батько мав сина. В 17. році син захорів і не було виходу. В тяжкім горю стояв батько при ложу свойого сина й ковтав гіркі сльози. Син, добра дитина, потішав тата: „Не плачте — каже, — я не боюся вмерти. Я Бога не образив, а також і вам прикрости не робив. Маю надію, що Бог мене прийме".

Чуєш, молодче, дівице?! Колиб Бог хотів нині тебе до себе покликати, чи мігби ти, чи моглаби ти так сказати, як оцей добрий син сказав: „Я Бога не образив, я вам тату прикрости не зробив"...

Ти, мамо, плачеш, тобі батьку сльозами очи заходять, коли згадаєш свойого недоброго сина. Дівице, молодче, бачиш, до чого доводить гріх!

Гріх вбиває душу, гріх наводить смуток на цілу родину.

III.

І щож грішника так засліплює?

Яка се причина, що грішник, хоч знає, що ображує Бога, а всетаки дальше грішить. Не знаєте? Я вам скажу. Чоловік гадає, що принайменше в цьому світі найде більше приємностий і задоволення, коли дасть волю своїм змисловим склонностям.

Але чи слушно? Чи грішник може почуватися щасливим, якщо хоч дрібку віри ще в своїм серцю затримав? Згадай ті всі наслідки, які гріх спровадив на землю!.. Або — чи може почуватися щасливим цей, що в кождій хвилі може все своє добро стратити?

Було двоє молодих людий, молодець і дівчина, пізналися, щиро полюбилися, та хоч були убогі, побралися. Але бідному тяжко жити на світі. Подібно й сим двом молодим, хоч як працювали, щадили, годі було чогось доробитися, все кінці не сходилися. А коли прибули діти, ще було тяжше, бо мамі годі вже було йти на заробок. Одного разу, під весну сказав чоловік до жінки: „Ідуть люди до Америки, поїду і я з ними. Маю силу, здоровля, охоту — тут в краю годі доробитися. От другі присилають гроші, дороблюються, може й нам буде лекше". Радили, міркували — на конець розпрощався, поїхав. Працю на далекій чужині скоро найшов; був заробок, з любови до рідні щадив

кождий сотик. А коли туга в серці змагалася за жінкою та діточками, потішався заробленими грішми, що привезе гроші, купить ґрунту... Минав час, місяці зростали в роки, а зате збільшався заробок. По трьох літах постановив вернути домів. Туга за жінкою й дітьми взяла верх. Сховав свій зароблений гріш, накупив ще дарунків, всів на корабель. По дорозі познакомився з якимсь чоловіком, що також вертав до краю; познакомився й побратався, бо цей так приляг до нього як найсердечнійший приятель. А він так тому ніби приятелеви отворив серце, що все сказав, і про свою рідню і тугу й заробок — все розказав. Плили разом кораблем, а коли приїхали на цей бік моря, разом всіли до залізниці. Чим близше дому, тим більша була туга й радість. Ні спати, ні їсти не міг, рахував хвилі, щоби скорше вже заїхати до своєї рідні, побачити жінку та діти. Минули границю, вїхали в рідний край, ще одна ніч і день, а буде в дома.

Змучений вичікуванням заснув. Чи довго спав, не знав. Коли пробудився, вже дніло. Напроти себе на лавці побачив чужих людий — приятеля не було. Глядить за своїм клунком — нема. Глядить за пазуху, де мав зашиті гроші, цілий свій заробок, — нема. Лиш діра в одежі свідчить, що ворог — приятель протяв одежу й витягнув туди всі гроші. Скочив з лавки мов божевільний, почав кричати, плакати, шукати на всі боки — на дурно. Хотів вибігти з ваґону, хоч поїзд був в русі. Й не знати, чи нехотячи чи з розпуки, впав під колеса поїзду, який його цілком поторощив.

Подібними зарібниками є ми тут на землі. Протягом нашого життя маємо заробити собі на вічну нагороду в небі. Тим нашим зарібком — добрі діла. Всі наші стремління, весь наш труд має стреміти до тої одної цілі. Як той зарібник в Америці найшов добрий заробок, подібно й Г. Бог дає радо ласку свою освячаючу — і в стані цеї ласки зроблене кожде діло, кожда праця, хоч як вона може бути незначна, стається добрим ділом, скарбом, котрий твоїй душі приписується. І з кождим днем зростає та твоя заслуга й чим довше живеш, тим більше маєш заслуги, більше зеробленого скарбу для неба. Але коли ти станешся необачним, коли під покришкою приятеля приступить до тебе покуса й ти згрішиш — все страчене. Як от у цего американця. Заснув і все стратив. Так христіянин, коли тяжко згрішить, то гріх мов той злодій відбирає йому всі його заслуги. Яка то велика страта. Чоловіче! Колиб ти мав заслугу всіх святих, всіх ангелів, то один одніський гріх всі ті заслуги перечеркує для твоєї вічної щасливости.

Великий біль відчуває чоловік, коли тратить. Але ще прикрійше тому, коли не може нічого заробити. Представ собі: ти працюєш ціле життя. Нащо? Щоби щось заробити. А тут розваж. Як довго чоловік живе в тяжкім гріси, не може нічого собі заробити на небо. Бачиш оцю церков? Якби ти її сам власним коштом побудував, якби ти побудував ще більшу, таку велику, як св. Петра в Римі, якби ти побудував сто церков, а був в тяжкім грісі, то щож би ти собі за ці церкви заслужив? Нічого. Страшне, неправда-ж? Раз жити й так коротко жити, а нічого собі на вічність не заслужити — страшний, нерозум.

Я запитаю ще раз: що це за причина, що діявол так довго тримає тебе в своїй службі? Чи може показав він тобі всі богацтва і сказав: то все твоє, лише поклонися мені? Де там! І ти нарікаєш на біду й ти не маєш спокою.

Ти скажеш: Отче, така якась покуса, що не можу себе перемогти.

Чекай! Я тобі дам раду. Три слова, а діявол відступить. Маєш сказати три слова: з а м а л о, г і р к е, н е п е в н е. Коли діявол наклонює тебе до гріха і коли покаже тобі богацтво або розкоші цего світа — ти скажи йому: з а м а л о! Бо те, що діявол тобі дасть, це треватиме коротко й це тебе не заспокоїть. Запитай Соломона, а він тобі відповість: все, чого серце моє забажало — все те я мав. І я переконався, що все воно суєта. А св. Августин сказав: Неспокійне моє серце, аж спічне в Бозі. — То трошки, що діявол дає тобі за гріх, то так трошки, а й воно скоро переміняється в неспокій і смуток. Запитай злодія, що вкрав, чи довго він мав спокій. Запитай чужоложника або женщину, що пустилася на гріх, чи довго вони мали приємність? Отже скажи собі друге слово, щоб побороти діявола, щоб відігнати його покуси: гірке!

А може хтось подумає собі: „А ось я грішу, а чуюся дуже добре. Мені моя совість нічого не викидає...“ Чи так? Чи ти кажеш правду? Вже поганський фільософ (Ціцерон) сказав, що нема більшого нещастя, як уживати щастя й бути певним, що воно незадовго минеться. Чи ти не вмреш? Відповідж! Вмреш і то незадовго. Про те свідчать ті всі гроби на кладбищі. Може вже й дошки вирізані на твою домовину. А що по тім? Минеться твоє щастя на віки. Не так? Колиб не було тих гробів, то ще можнаб було повірити. Н е п е в н е твоє дочасне щастя. О, це третє слово. Тома Мор, міністер анґлійського короля Генриха, був у вязниці за це, що вірно стояв при своїй вірі й не хотів йти за королем, який виповів послушенство папі й відпав від католицької віри. Хоч як король його намовляв і грозив, він готов був і мученичу смерть перенести, а своєї віри не вирікся. Одного разу прийшла до нього його жінка з дрі-

бними дітьми, щоб його відвідати та може й намовити, щоби він не був такий твердий. В розмові почала вона його наклонювати, щоби він так рішучо не опирався королеви. Ратуй — каже — себе, ратуй мене й діти. „Щож маю зробити“ — питає Мор. „Чи маю виректися своєї віри?“ „Ні, — відповідає жінка. — Ти можеш в собі вірити дальше так, як дотепер, а лише поверховно скажи, що пристаєш на його“. „Жінко — це буде тяжкий гріх. І защо я мавби Бога вирікатися?“ „Миж моглиб ще щасливо жити“ — відповідає жінка. — „Як довго ти думаєш — ми моглиб ще жити?“ „Я ще молода, — каже жінка — ще 20, 30 літ“. „Ну, а потім?“ Жінка замовкла. „А потім помремо“. Ні жінко, задуже я люблю тебе й свої діти, щоби за тих 20 чи 30 літ туземного життя мав я себе й тебе й діти потягнути до пекла. Будь здорова. До побачення в ліпшій щасливости. А коли я своє життя віддам за віру, то прошу тебе скажи моїм дітям, що таке було моє послідне слово до них: „Діти, краще тисяч раз вмерти, як Бога образити“.

Отсе гарний тестамент, се гарна послідня воля батька для дітий. Не забудь тих слів і ти, коли й тобі прийдеться прощати цей світ і ти напиши в своїм завіщанню дітям: „Діти, краще тисяч раз вмерти, як образити Бога“.

Не може бути грішник на сім світі щасливий вже длятого, що совість буде йому все пригадувати суд божий.

Представ собі: злочинець поповнив злочин і його засуджують на смерть. За три дні має бути екзекуція. — Прийди до нього й давай йому гроші, наложи йому золотом повні кишені. Чи він всім тим буде тішитися? Ні. Під ним уже ноги вгинаються. Грішнику, хтож є тим злочинцем? То ти. Кождий день зближає тебе до божого суду.

Чи може грішник почуватися тут на сім світі щасливим, коли ще хоч дрібку віри задержав у своїому серці? Ні, ніколи. Можеш у вирі гріховного життя на хвилю про це забути, але совість знова пробудиться й знов неспокій. Що помогла Іродови пурпура, коли черви вже за життя точили його гниюче тіло?!

* * *

А коли так, коли ти пізнав злобу гріха й нещастя, які він спроваджує — то скажи мені, як ти нині по тій науці почуваєшся? Що каже тобі твоя совість? Чи чуєш свою ничтожність? Коли так, то це знак, що поправишся.

Блудний син, як довго йому добре поводилося, не думав про свого батька. Але, коли голодував, коли став пасти безроги, тоді схаменувся й — завернув...

А батько був добрий. Не зважав на зневагу, яку завдав йому його син, не зважав на невдячність, яку оказав йому за його добре серце, але, коли побачив його вертаю-

чого до дому, вийшов напроти нього, приняв його в свої обійми, простив йому все, виніс чисту одіж і казав приготовити торжественне приняття. То був добрий батько. Але наш отець небесний ще ліпший. — Батько блудного сина не писав листів до сина. Колиб його син був дістав якесь письмо від батька, можеб був скорше рішився вертати. А цей наш Отець небесний написав великий лист до нас — Св. Письмо і в тім письмі є написані такі ласкаві слова: „В той час, коли ти до мене навернешся, даруються тобі всі твої провини". „Можуть бути твої гріхи червоні як скарлат, я їх вибілю мов сніг". „Я не хочу смерти грішника, але хочу, щоб навернувся й жив".

Колиб батько блудного сина був післав слугу по сина — то певно син бувби скорше рішився вернути. Але батько не посилав своїх слух. А цей наш Отець небесний посилає. От і ми нині ту прийшли, яко посланці Божі, яко слуги Божі, щоб вас заохотити до навернення, до повороту у вітцівський дім.

Дорогий брате й сестро! Ти пізнав нині і ти чуєш те в своїм серці, що небесного Отця нераз образив; ти чуєш, що за його ласки, оказався ти тілько разів невдячний; ти чуєш, що гідність людську, той образ Божий, який Г. Бог витиснув на твоїй душі, ти так зогидив і понижив; ти чуєш, як низько ти через свої гріхи впав. Тож коли цей Отець небесний в ласкавости своїй нині тебе кличе, щоби ти вернув — не отягайся! Припадь щиро ту перед Найсв. Тайнами на коліна й скажи так, як сказав той блудний син: Отче, згрішив я на небо й перед Тобою, і вже не гідний назватися Твоїм сином, але прийми мене хоч за найнизшого свого слугу! А Ісус Хр., коли так отвориш перед ним своє серце, коли збудиш жаль з постановленням поправи, прийме тебе в свої обійми, винесе тобі нову чисту одіж ласки Божої, дасть тобі перстень на руку — знак синівства Божого і справить тобі торжество, якого зазнають всі праведні в своїм серці тут на землі, а колись торжество вічне в хвалі небесній.

Амінь.

о. Андрей Ґаландюк

Світлий Второк

„Господи, останься з нами, бо вже вечеріє і нахилився день". Лук. 24, 29.

Пізною порою в неділю по полудни в сам день Воскресення Господа нашого Ісуса Христа вибралося двох учеників Господних з Єрусалиму до місточка Емаус. Вони заговорилися з собою про великі і страшні події послідних днів в Єрусалимі і навіть не старалися близше пригляну-тися новому товаришеви подорожи, що в дорозі прилучився до них і помалу запустився з ними в розмову. А що говорив красно і розумно, поводився вміло, став так принадним і милим, що, коли прийшли під місто, почали ученики усильно благати мнимого чужинця: „Зостанься з нами, бо вже вечеріє і нахилився день". Лук. 24, 29. Щастя їх не мало краю, коли сей чужинець удався з ними до господи і підчас вечері при ломанню хліба дався пізнати як їх Господь і Учитель.

Щасливий чоловік, що на тернистій дорозі свого туземного життя має Ісуса Христа за товариша і над вечір свого життя сміло і з успіхом може закликати: „Господи, зостанься з нами, бо вже вечеріє і нахилився день". Лук. 24,29.

Християни! жиймо все з Христом, бо не знаємо, коли настане вечір нашого життя і нахилиться наш день.

Як тінь улітають дні нашого життя. А кождий день є днем близшим до гробу, близшим до суду, близшим до неба чи до пекла. Вкінці колись прийде день, по якім уже більше не наступить ранок. Сей день буде послідним днем в нашім життю. Він прийде як злодій... Ніхто не знає, коли він прийде.

Молодець розвиває плян свого життя й обіцює собі блискуче щастя в близшій чи дальшій будучности, але холодна смерть одним студеним подувом морозить і розвіває всі його золоті мрії й надії. Як слабоньке павутиння перерівається пасмо молодого життя богато обіцюючого молодця, а буйні його мрії та як море безкраї надії спічнуть на віки з тілом в тісній домовині. Молода, як весна розмріяна, дівчина вже приготовила сватам ручники та виплела міртові вінці та китиці і нетерпеливо числить дні, що ще ділять її від горячо ожиданого дня вінчання. Але Господь ліпше почислив її дні й инший жених забрав її, ще заки з тамтим могла стати в церкві під вінцем перед тетраподом. А молодість, се свіжо розвинене, зелене дерево. Щож станеться з деревом, що вже вяне і схне, коли таке діється

на зеленім дереві? Коли молодість і сила не дає забезпеки перед смертю, то чи може її виминути знеможений трудами, прибитий горем і літами, підтоптаний старець? Кождого дня повинні ми кликати до свого Господа: „Зостанься з нами, бо вже вечеріє і нахилився день".

Кождий день може бути послідним днем нашого життя. А послідний день рішає про вічну радість та вічну муку. Тому не привязуйтеся до земних, дочасних річий, якими тільки завідуємо та які скорше чи пізнійше покинемо на все. Але полюбім Христа та привяжімся до нього, щоб був при нас у вечері нашого життя, в день нашої смерти. Якщож ми не знаємо, не любимо, не почитаємо, не хочемо в життю Христа, то чи може Він бути при смерти у нас? Запамятаймо собі се всі, що не вміємо молитися і не радо ходимо до церкви і не любимо слухати слова божого. Запамятаймо собі се всі, що затратили любов до Христа в Пресвятій Евхаристії і тільки зрідка являємося при Його трапезі, зрідка приступаємо до святого Причастія.

Далеко від нас на полудне є остров Ява. Цілий цей вічнозелений остров є дуже урожайний і виглядає як один великий город. Причиною надзвичайної урожайности острова є велика підземна ріка, що спливає з гір. Безчисленними каналами та малими рівчиками течуть з неї потоки по всіх полях і городах біля кождого майже дерева. Як рік божий, не вяне там листя на дереві, не знають там, що воно таке недорід. Що за дивний образ життя чоловіка! Якщо на чоловіка спливає божа благодать з животворного потока Пресвятої Евхаристії, то його життя не є походом до гробу по дорозі вистеленій зівялим листям заведених надій, але походом до щасливої, з тугою вижиданої вічности по дорозі висипаній золотими овочами віри, надії й любови. Тому являймося часто при Христовій трапезі за життя на земли, коли бажаємо ввійти з Господом до Емаусу і дістатися на Його весілле до небесних хоромів. Хто часто і гідно причащається, буде мати Христа за свого приятеля й оборонця в дорозі до вічности.

Ми всі, що віримо в відплату після смерти і з трівогою очікуємо непевної години смерти, просім, щоб Господь служив нам за провідника в дорозі до вічности й не опустив нас в послідний день при сконі нашого життя. А Він не опустить нас в годині смерти, коли не опустимо Його в життю. Тому жиймо в страсі божім і побожности і ходім по дорогах заповідий божих. Сповняймо волю небесного Отця і творім добро, як довго є день, бо вкоротці наступить ніч смерти, коли не буде можна більше ділати. Щасливі ті, що передтим пізнали Господа при ломанню хліба, доки насичу-

вав їх своїми Тайнами життя! Коли нахилиться короткий день їх туземного життя, зачнеться для них вічний день щастя і безтурботного життя в небі.

Неділя Томина

„Блаженні, що не бачили, а увірили". Ів. 20,29.

В найгорячійшім підсонню нашої землі в середній і південній Африці живуть чорноскірі мурини, що ніколи не бачили ні зими, ні снігу, ні морозу. Місіонарі, що з Европи заходять до них і навертають їх на християнську віру, оповідають їм, що води наших рік перемінюються деколи в такий твердий лід, що по нім може їхати навантажена тягаром фіра. Сего закону природи вони не в силі поняти своїм розумом, але вірять місіонарям, бо мають їх за розумних і правдомовних людий,

Не так поступив апостол Тома. Коли йому прочі апостоли оповідали, що Ісус Христос воскрес і прийшов до них, сказав, що аж тоді увірить, як своїми очима побачить Ісуса та своїми руками діткнеться Його ран. Але якже здивувався та змішався, коли за тиждень побачив Ісуса та діткнувся своєю рукою тіла й ран Христових. Тоді упав на коліна й закликав: „Господь мій і Бог мій". А Ісус сказав йому: „Тому, що побачив мене, Томо, увірив єси, блаженні, що не бачили, а увірили".

Християни! Віра дає нам правдиве знання і веде нас до дочасного і вічного щастя.

Без віри не можна пізнати надприродних правд християнської релігії, не можна знайти і осягнути правдивого щастя на землі, ні вічного блаженства в небі.

Не все на світі можна оком побачити та розумом прослідити. Хто може збагнути, що діється поза найдальшими світами, хто скаже, чи й яке є життя на звіздах, хто прошиє кілька кільометрові верстви води, щоб пізнати дно океану? А колиж се неможливе навіть для найбільше вченого, то хтож є встані розумом обняти надприродні правди і таїнства християнської релігії, що сягають поза межі видимого світа, куди не доходить світло людського розуму? Тут тільки віра в боже обявлення може нас просвітити, бо „віра є підстава того, на що уповаємо, доказ річий невидимих". Євр. 11, 1. „Хтож досліджує величности божої, того придавить велика слава". Прит. 25, 27.

В річах віри робимо Богови жертву з нашого розуму і все так приймаємо, як Бог обявив. Правда, допустиме є побожне і покірне доходження правди, бо Бог жадає розум-

ного служення для себе і не виключає чинности нашого розуму. Рим. 12,1. Але розумом доходимо тільки, чи правда подана до вірування є дійсно Богом обявлена. Колиж маємо таку певність, приймаємо сю до вірування подану правду, хочби вона була незглубленим таїнством для нашого розуму, бо мовчати і молитися мусить чоловік, коли говорить Сей, що є вічною і непомильною правдою.

В річах віри робимо також жертву з нашої волі і сейчас піддаємося божим вирокам. Скільки разів згадаємо на се, що Бог обявив і чуємо про се, тішимося, бо ми любимо правди віри, узнаємо їх за найцінніший скарб, уважаємо їх за найбільше щастя для нас. Тим відріжняємося від діявола, котрий так само як християни вірить в усі правди, які Бог обявив, але не цінить і не любить їх, ненавидить їх і з неохотою та відразою згадує про них.

В 1839. році захорувала донька одиначка одного американського полковника, великого безбожника і богохульника, що словом і письмом ширив і боронив свої переворотні погляди. Коли зблизилася послідна година життя дуже любленої одиначки, глянула вона погасаючими очима на свого батька й запитала його слабим голосом: „Дорогий тату! За пару годин стану перед Богом, скажи мені, чи маю вірити в се, чого ти мене вчив, чи в се, чого вчила мене ревна християнка, моя побожна мати". Сі слова подіяли на батька, гейби грім вдарив біля нього з ясного неба. Проголомшений ними, глянув він блудними очима на умираючу дитину, похилився над нею і з його уст болем викривлених добулися слова :„Моя люба дитино, вір в се, чого вчила тебе твоя мати".

Розум людський слабий і може помилятися, але правдива віра не може помилятися. Тому всякий розум і всяке природне досліджування повинно йти вслід за вірою, а не перебігати і не підкопувати її. Віри і праведного життя жадає від нас, а не великого мудрування і прозирання в глубину божих тайн. (Наслідування Христа IV. книга 18).

А чиж віра веде нас до щастя?

В очах побожного християнина віра має неоцінену вартість, більшу чим всі скарби землі. Без віри не моглиб ми подобатися Богови, бо не зналиб Його заповідий. А Христос сказав: „Коли хочеш увійти в життя, сповняй заповіди". Мат. 19 17. Наш розум не може знайти дороги, котра веде до Бога, без світла віри, подібно, як людське око не є в силі спостерегти предметів, що знаходяться довкруги чоловіка, без світла сонця, свічки чи лямпи. Недостача віри була причиною, що погани в своїм заліпленню навіть людий приносили своїм богам в жертву. Тому говорили поганські мудрці, що тяжко пізнати се, що Богови подобається, якщо сам Бог не обявить сего людям.

Віра є потрібна до спасення, бо тільки вона побуджує людий до добрих діл і стає для них дорогосказом до країни вічного щастя та хоронить їх від розпуки в терпінню. Вона говорить нам, що Бог так полюбив світ, що віддав за нього свого Єдинородного Сина і що ніякий грішник не може загинути, якщо він щиро кається. Вона говорить нам, що нерозкаянного грішника жде на другім світі страшний суд і пекло, котрого огонь не погасає і хробак не гине. Вона говорить нам, що кождий, котрий ревно Богови служив в життю, осягне вічну радість в небі. Сі правди гамують наші пристрасти, відстрашують нас від гріхів, скріпляють нас в покусах, дають нам силу ступати дорогою чесности і запоруку внутрішнього спокою в сім життю й вічного щастя після смерти. Міліони мучеників черпали з них свою геройську відвагу в усіх муках і родах смерти, що задавали їм ті, що переслідували їх.

Один професор німецької високої школи легковажив собі реліґію і віру та погорджував ними. Але свої діти велів старанно виховувати в реліґії і християнській вірі. Завважили се приятелі професора і спитали його, як в може погодити таке виховання дітий зі своїми поглядами. На се відповів професор: „Я бажаю, щоб мої діти мали більше душевного, внутрішнього спокою і більше зазнали правдивої радости в життю, чим я їх мав, а се дасться осягнути тілько тоді, коли будуть більше вірили, як я".

Щож може повздержати від гріхів і загріти до чесноти тих, що не мають віри і перечать всі правди про Бога, про вічність, про безсмертність душі, про заплату і кару після смерти, якщо вони не мають страху перед шкодою для себе і не досягне їх карний закон влади? Погляньте на сучасну Росію, а побачите, що там діється. Неначе води потопу розлилося там здичіння обичаїв. Богато церков перемінили там на кіна й театри та робітничі доми, мощі й образи викинули й висміяли. Всюди там тільки рабунок, морд, непевність життя, обман та переворотність обичаїв. Хто не вірить, не має страху божого і живе грішно.

Віра отвирає для нас скарбницю благодатий, котрі полишив нам Христос на земли. Христос дав своїй Церкві власть перетворювати нас, дітий божого гніву і слуг діявола в дітий божих і наслідників неба. Христос повірив своїй Церкві силу і власть приносити повсякчасну жертву нового завіта і подавати людям св. Тайни. Зі служби Божої і зі св. Тайн спливає на вірних ласка божа, що дає їх душам надприродне життя, неначе обильний дощ урожай нивам. Але хто без віри приймає св. Тайни, тому приносять вони не благодать і життя, а суд і смерть. Навіть

молитва без віри є безхосенна, бо знаємо зі св. Письма, що тілько віруючих вислухує Бог. Для невіруючих навіть Христос даремно терпів і вмер на хресті.

Христіяни! Ніколи не сумніваймося в се, що Бог обявив. Світлом віри пізнаваймо правди христіянської реліґії, Бога і Його святу волю, а будемо вдоволені жити на землі й осягнемо вічне щастя в небі. Віра виєднає для нас благодать з неба й овочі спасення та дасть нам силу й охоту стерегтися злого й творити добро. Тому справедливо кличе св. Августин: „Ніхто напевно не дістанеться до неба, хто Богови не подобається. А ніхто не може Богови подобатися инакше як через віру. Віра є підставою всіх дібр і початком людського спасення. Без віри ніхто не може належати до вибранців божих, бо без неї ані на сім світі чоловік не осягне оправдання, ані в будучім життю не осягне вічного щастя".

Неділя Мироносиць

„А як минула субота, Марія Магдалина і Марія Яковова і Саломія купили пахощів, щоби прийти і намастити Ісуса". Мар. 16,1.

Настав смутний час. Розпяли Спасителя і до гробу зложили його тіло. Вже третій день ликують вороги. Розбіглися та поукривалися перестрашені ученики. Тільки побожні невісти — Мироносиці не налякалися Христових ворогів і перші забажали відвідати гріб Ісуса. Накупили дорогоцінних пахощів і каменистою дорогою, що денеде поросла будяками, пустилися до гробу Ісуса. Ніч звільна звивала свої сонні, чорні крила та помалу уступала перед першими проблискамл дня, як побожні Мироносиці увійшли до города, де в новім, камянім гробі Йосиф з Ариматеї та Нікодим похоронили тіло Ісуса. Заклопотані питали себе: „Хто нам відвалить камінь від дверий гроба?" Але якже зраділи, коли побачили відвалений від гробу камінь і з уст Ангелів довідалися, що Христос воскрес. Вони перші почули сю радісну вістку, бо перші відвідали гріб Христа та принесли пахощі, щоб помазати його тіло.

Святі Мироносиці є покровительками й опікунками нашої парохії. Наша церква почитає й прославляє в радісних піснях святих Мироносиць за їх паломництво до города Йосифа з Ариматеї та за пахучі олійки, якими бажали намазати тіло Ісуса в гробі.

Христіяни! В нашій церкві перебуває й жде на нас правдивий, живий Ісус Христос перехований в кивоті в Пресвятій Евхаристії.

Посіщаймож всі як найчастійше Ісуса в церкві і приносім Йому в дарі чисте й непорочне серце.

Святі Мироносиці, моліть Бога за нас грішних, бо під ваш покров і опіку передали нас наші діди!

Величаво красувався чарівний, затишний город Йосифа з Ариматеї на тлі пустої й каменистої околиці Єрусалима. Пальми й оливки, корчі мірту й мімози, рожі й анемони, нарцизи й бальсаміни зрідка розкинулися по ньому і пахощами напоювали повітря. Радо спішив сюди його властитель, щоби після цілоденної праці над товстими книгами серед кімнатної, великомійської задухи скріпити і відсвіжити свої сили. Радо спішили сюди затоплені в побожних думках Мироносиці, бо тут лежало в гробі тіло Ісуса. Радо спішать сюди християнські паломники, бо город Йосифа з Ариматеї з гробом Ісуса став згодом прибіжищем і місцем паломництва християнського світа.

Наша церква є також прибіжищем всіх побожних християн, що живуть, працюють і перебувають в нашій громаді і парохії. До неї спішимо всі, бо живемо серед світової задухи гріхів і бажаємо скріпити і відсвіжити сили своєї душі до боротьби з діяволом, злими пристрастями і злобою світа. Тут знаходиться не мертве тіло Ісуса, а живе й переховується жерело всякого життя й сили, світло світа живий Ісус Христос як Богочоловік, утаєненний в Пресвятій Евхаристії.

З великої любови до нас зійшов сюди найвисший Цар слави з небесного свого престола й як вязень замкнувся в кивоті і день і ніч жде на нас, щоб потішати нас і помагати нам в наших потребах і терпіннях. „Прийдіть до мене всі знеможені й обтяжені — запрошує до себе наш Спаситель — і я вас успокою". Мат. 11,28. Прийдіть до мене, бо я перший і найліпший ваш приятель, прийдіть до мене, бо я одинокий і вірний ваш потішитель, прийдіть до мене, бо я правдивий і певний лікар. А хтож в днях радости чи смутку не піде до свого сердечного приятеля щоби з ним разом радіти в щастю й на його грудях виплакатися в днях горя й смутку? А днів горя й смутку в нас богато, богато... Раз по раз досвідчає нас Бог і карає нас за наші гріхи і гріхи наших батьків. Злидні переливаються в нас, голод і холод доскулюють нам, змора мучить нас, розпука закрадається в наші серця. Деж шукати нам поради в повсякчасник наших терпіннях, хто нам подасть лік в наших душевних стражданнях? Забуваємо на нашого небесного лікаря, коли доскулює нам біда, а ще більше,

коли страдає в нас душа, розриваємо своє серце з жалю, нарікаємо на Бога і людий і може навіть вимовляємо страшні, богохульні слова.

Св. Тереса цілими днями перебувала на молитві в церкві перед Господом нашим Ісусом Христом в Пресвятій Евхаристії, щоб після смерти бути з ним вічно в небі. Берім собі з неї примір і ніколи не оминаймо церкви. Заходім до неї не лиш в неділі і свята, але вступаймо до неї все, коли переходимо попри неї, щоб віддати честь Пресвятій Евхаристії. В той час, як ввійдемо до церкви, клякнемо і похилемо свої голови перед Найсвятійшими Тайнами, зробимо то само, що зробили святі Мироносиці як увійшли до города Йосифа з Аріматеї і нахилилися до гробу, щоб дорогоцінними, пахучими олійками помазати тіло Ісуса.

Якіж пахощі принесемо Ісусови в дарі?

В давних, стародавних часах був звичай помазувати пахучими олійками тіла померших, дорогих осіб, щоб якнайдовше охоронити їх перед зіпсуттям і розкладом. Коли хоронили тіло Ісуса, заходила старозавітна субота. Жиди святкували вже. Святі Мироносиці не могли вже купити пахощів і тому не зробили підчас похорону сеї послідної прислуги свому Господеви й Учителеви, якого так дуже любили. Щойно в суботу вечером закупили потрібну скількість пахощів і в неділю досвіта вибралися за місто до гробу Ісуса, щоб помазати його тіло.

Перед зіпсуттям і розкладом хоронять нашу душу чистота й непорочність нашого життя. Чистота й непорочність є тими небеснимм пахощами, що безнастанно відсвіжують і скріпляють нашу душу та вливають в неї надприродну, животворну силу і ділають її принадною й милою для нашого Господа й Спасителя. „Блажені чисті серцем“ говорив колись Спаситель і дуже любив малі діти за їх невинність, клав на них свої руки і благословив їх.

В Італії служила по панах побожна дівчина Зита. В її присутности ніхто не посмів сказати сороміцького слова, бо сейчас ціла червонілася. А як коли прийшла їй до голови нескромна гадка, спішила чим скорше до церкви, щоб переблагати Бога за неї. Вона боялася нарушити свою непорочність хочби тільки нескромними гадками. Являлася тільки в товаристві побожних дівчат, з якими при відході звичайно прощалася тими словами: „Будьте чисті серцем, бо хто непорочність стратив, все стратив“.

Будьмо чисті і непорочні серцем, коли входимо до святині і приближаємося до Спасителя, щоби були милими йому, якщо хочемо, щоби нас вислухав і наділив своїми ласками. А як наше серце заляла страшна отруя плюгавства

і нечистоти, сточила його ненависть і злоба, померкла святість душі і щезли її пахощі непорочности, спішім сейчас по вступі в церкву до сповідальниці, щоб найперше поєднатися з Богом. Там вилиймо перед сповідником — священником отрую гріхів зі свого серця, змиймо плями на душі, накиньмо на себе білу одіж непорочности, напіймо її небесними пахощами—освячуючою ласкою божою. Щойно по такім основім очищенню і пристроєнню нашої душі, упадьмо на коліна перед Спасителем в Пресвятій Евхаристії, а тоді гляне на нас Спаситель милим оком, потішить і вислухає нас, як потішив зажурених при своїм гробі Мироносиць.

Христіяни! Як колись святі Мироносиці спішили з дорогоцінними пахощами до гробу Ісуса в днях смутку і печали, приходім також ми радо до церкви з чистим і непорочним серцем, щоб тут в горячій молитві перед Спасителем в Пресвятій Евхаристії знайти пораду й лік в усіх потребах і терпіннях. Чим хто частійше відвідуватиме Спасителя в Пресвятій Евхаристії за життя на землі, тим певнійшу буде мати запоруку повсякчасного пробування з ним серед ангельських хорів після смерти в небі. Амінь.

Неділя про розслабленого

„Коли хто не родиться з води і з Духа, не може ввійти в Царство Боже". Іван. 3, 5.

Дуже нещасливий був чоловік, що його сцілив Христос в притворах при купелі Витесда біля овечої брами єрусалимського храму. Від 38 літ ждав він на порушення ангелом води в купели, щоб скочити до неї та відзискати силу і здоровля. Але прикований до ліжка довголітною недугою не міг піднестися о власних силах, а не було чоловіка, щоб допоміг йому піднятися і кинутися до води, ще заки його хтось другий випередить. Колиб не сцілив його Христос, ледви чи дочекавсяби людської помочи.

Христіяни! Нас всіх сцілив Христос. Ми всі родилися і прийшли на світ немічні тілом і недужі душею, в болях матери, бо — як каже пророк — „в гріхах родила мене моя мати". Наша душа була немов мертва перед Богом, бо не мала надприродного життя, що дає чоловікови право на вічне щастя в небі. Прокляття боже висіло над нами, бо як гробовий камінь тяжив на нашій душі первородний гріх, поки ми не відродилися і не обновилися Святим Духом в Тайні Хрещення.

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 5.

Львів ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ Р. 1926.

о. Андрій Ґаландюк

Неділя про розслабленого.

(*Докінчення.*)

Християни! Тайна Хрещення є купіллю новонародження й обновлення душі чоловіка.

Тільки Хрещенне сціляє душу чоловіка і дає їй надприродне життє та отвирає двері спасення.

Одної ночи прийшов до Спасителя жидівський начальник, законовчитель Нікодим Він рад був найти спасенне і тому сказав до Ісуса: „Равві! знаю, що ти учителем прийшов від Бога, бо ніхто не може творити таких чудес, які ти твориш, коли не буде Бог з ним“. Іван 3, 2. Ісус пояснив йому, що є не тільки учителем і пророком, але також Спасителем і що вмре на хресті за спасенне всіх людий. Але щоби тілесно народжений чоловік міг стати учасником спасення і видіти царство боже, мусить родитися з висот в смерть Христа, мусить ще раз духово народитися на образ і подобу Христа. Се духове народженне діється через Тайну Хрещення, бо сказав до Никодима Ісус Христос: „Коли хто не родиться з води і з Духа, не може ввійти до царства божого“. Іван 3, 5.

Тайна Хрещення перетворює душу чоловіка, змиває з неї первородний гріх і всі инші можливі гріхи, усуває всі кари за гріхи, обдаровує її надприродним життєм, наділяє її надприродною божою благодаттю, ділає її вже на землі святою і дає їй надприродну силу, при помочи котрої може до Бога піднятися і до неба дістатися. Без Хрещення чоловік веде лиш нужденне, природне житте, бо є спутаний первородним гріхом і обтяжений клятвою та під властю діявола. Він не в силі ніщо зділати, чим заслуживби собі на небо, хочби як докладно Христову науку пізнав, Христа тайно визнавав і побожно жив. Він мусить конечно охреститися й явно Христа визнавати, коли бажає і хоче бути спасений. „Хто увірує й охреститься, спасений буде, а хто не увірує, осуджений буде“. Марк. 16 16. Тому св. Павло називає Хрещенне „купіллю новонародження й обновлення Святого Духа“ через котре „ми оправдані його ласкою, по надії сталися наслідниками вічного життя“. Тит. 3, 5—7.

Св. Вінкентій а Павльо займався ревно місійною працею і був незвичайно діяльний на полі християнської любови ближнього. По причині сих занять довгі роки не бачив рідних сторін. Щойно по 24 роках своєї неприсутности заглянув до родинної місцевости. Тут удався найперше до парохіяльної церкви, в котрій його колись хрестили, помолився в ній і подякував Богу за всі благодати, які отримав на св. Хрещенню, а щойно опісля пішов відвідати стареньку матір і сестри.

Бог хоче, щоби всі люди спаслися і бажає, щоби всі люди охрестилися. Тому дав Ісус Христос апостолам перед своїм вознесеннєм такий приказ: „Ідіть і навчайте всі народи, хрестячи їх во імя Отця і Сина і Святого Духа". Мат. 28, 19. Послушні сему приказови апостоли хрестили всіх навернених. В день Зелених Свят сказав св. Петро при кінці своєї проповіди до зібраного народа: „Нехай кождий з вас хреститься в імя Христа на відпущеннє гріхів і приймете Святого Духа". Діяння 2, 38. „Ті отже, що радо приняли слово його, хрестилися і пристало того дня душ около три тисячі". Діяння 2, 41. Филип, один з діяконів, проповідав в Самарії та хрестив мужів і жінок цілого міста. Опісля охрестив скарбника з Егіопії в дорозі до Гази. Савло був охрещений сейчас по своїм навернення в Дамаску. В Кесарії над морем навернув св. Петро сотника Корнила та цілий дім його і вони зістали сейчас охрещені.

Без Хрещення з води можна тільки надзвичайним способом бути спасеним через Хрещеннє крови і Хрещеннє бажання. Вифлеємські діти охрестились в своїй власній крови, бо понесли мученичу смерть за Ісуса, а старозавітні праведники спаслися тому, що з розкаяним серцем і горячою любовю ожидали Спасителя і старалися сповнити все, що Бог жадав. Иншої дороги до спасення нема навіть для новонароджених немовлят. Тому християнські родичі беруть на себе страшну відвічальність, коли через їх легкодушність і недбальство помре нехрещена дитина.

Християни! Дякуймо Богови, що нам дозволив родитися від християнських родичів, перейти купіль відродження й обновлення та жити в християнській вірі. Часто відновляймо собі хрестну обітницю, яку зложили за нас наші хрестні родичі, що відречемося діявола і всіх діл його та будемо вірно служити Христу і вірити в нього, як також що будемо жити до кінця так, як ся віра нас учить. Все і всюди памятаймо на високе достоїнство нашої відродженої й обновленої в св. Хрещенню душі та її високе призначеннє. Нехай милосердний Господь заховає нас перед гріхом і утратою віри.

Понеділок Пресвятої Тройці.

„Ідіть і навчайте всі народи, хрестячи їх в імя Отця і Сина і Святого Духа". Мат. 28, 19.

Великий учитель Церкви св Агустин проходжувався раз на березі моря і роздумував над тим, якби то ліпше зрозуміти і красше пояснити таїнство Пресвятої Тройці. Нараз побачив біля себе хлопчика, що срібною ложечкою черпав воду з моря і вливав її до маленької ямки на березі. Святий затримався, приглядався хвилину його роботі і запитав його: „Що ти робиш, люба дитино?" „Хочу вичерпати ложечкою море — звучала відповідь цікавого хлопця — і перелляти його до сеї ямки". „Даремна твоя праця — закликав святий — вода безмежного моря не дасться вичерпати і ніяк не зміститься в маленькій ямці." Але хлопчина поглянув значучо на святого і сказав: „Лекше мені море вичерпати ложечкою і перелляти до сеї ямки, як тобі зрозуміти і пояснити таїнство Пресвятої Тройці".

Християни! Єдиний в Тройці Господь є також незглибимим морем, котрого непрогляднної глибини ніякий розум не може прослідити і котрого ширини орлине око не може змірити. Перед таїнством Пресвятої Тройці похиляємо в покорі свою голову га в низ спускаємо свої очи, кладемо палець на уста і німіємо. Єдиний в Тройці Господь велить нам тільки достойно і праведно покланятися Отцю і Синови і Святому Духови, Тройці святій, єдиносущній і нероздільній, а щойно в небі дозволить нам оглядати Себе лицем в лице.

В світлі віри пізнаваймо Пресвяту Тройцю і визнаваймо Її та кланяймося Їй, щоби після смерти могли лицем в лице оглядати Її велич і славу.

Віра учить нас, що в Бозі є три Особи: Отець, Син і св. Дух. І хотяй кожда з них є правдивим Богом, то однак всі три Особи є тільки одним Богом, бо вони ріжняться між собою не по своїй природі, тільки по своїм походженню. Бог Отець є сам від себе від віків, Бог Син родиться від Отця від віків, а св. Дух походить від Отця і Сина від віків. В походженню божих Осіб заходить щось, що схоже на походження світла і тепла від сонця. А як світло і тепло є так давні як сонце, так також всі три божі Особи є рівно вічні. Немає в них також ніякої ріжниці щодо старшинства, бо всі вони мають тільки одно єство, одну природу, одні і тісамі свійства. Всі вони є вічні і незмінні, всюдиприсутні і всезнаючі, премудрі і всемогучі, найсвятійші і найсправедливійші, найдобротливійші і наймилосерніїші, безконечно правдиві і вірні.

Зовсім ясно відвічне таїнство Пресвятої Трійці стало обявлене щойно в Новім Завіті при Хрещенню Ісуса Христа в Йордані. Ісус Христос, Син Божий, стояв тоді в воді і молився. З неба закликав Бог Отець: „Сей є Син мій любий, котрого я собі сподобав". Над головою Ісуса Христа уносився св. Дух в виді голуба. Всі, що були при Хрещенню Ісуса, бачили се і чули. В подібний спосіб повторилося ще раз обявленнє того таїнства підчас переображення Ісуса Христа на горі Тавор, а свідками його були апостоли Петро, Яків і Йоан. Сю правду віри засвідчив також Ісус Христос многократними висказами, а передовсім своєю архієрейською молитвою після Тайної Вечері і приказом, даним апостолам після свого воскресення: „Ідіть і навчайте всі народи, хрестячи їх в імя Отця і Сина і Святого Духа".

Віра в Пресвяту Трійцю є основною правдою християнської реліґії. Вона є угольним каменем нашого спасення заслуги на вічне життє. Колиб не було Пресвятої Трійці, не булоб відкуплення й освячення людського роду, бо не булоб ні Сина Божого, ні Його вочоловічення, ні св. Духа. Але хоч як се таїнство віри для нас конечне, то однак людський розум ніколи не дізнавбися про нього без божого обявлення. Та ще й після обявлення наука про таїнство Пресвятої Трійці є для нас неясною і незрозумілою. Як море лежить відкрите перед нами, але укриті є глибини моря, як небо розстелилося над нами, але невислідимі є для нас границі неба, так також укритими і невислідимими є для нас чудні глибини того таїнства. Щойно вічність здійме заслону з него. Ми видимо тепер Єдиного в Трійці Господа якби в зеркалі загадочно і щойно в небі пізнаємо Його так, як в дійсности є. Наша віра переміниться тоді в ясне оглядання Бога і темрява зовсім буде освічена. А покищо нам треба тільки в покорі визнавати Єдиного в Трійці Господа і Йому покланятися. Тому зовсім справедливо говорить св. Тома Кемпійський в своїй книзі про „Наслідованнє Христа": „Піддайся Богу і впокори свій розум перед вірою, а дасться тобі світло знання настільки, скільки буде тобі користно і потрібно." IV. 18. „Треба задоволятися світлом правдивої віри і в ній жити, доки не засвитає день вічного сяєва, то й тіни видів зникнуть." IV. 11

Коли настане завершеннє часу і минеться земне життє. розвяжеться почасти загадка таїнства Пресвятої Трійці і в світлі вічности будемо оглядати, подивляти і прославляти Пресвяту Трійцю. Оглядання, подивлюванне, звеличуванне і прославлюванне Пресвятої Трійці буде святим заняттєм нашого небесного життя і вічним нашим щастєм. А до того часу повинні ми покланятися Пресвятій Трійці і вихваляти Її нашим серцем, нашими устами і цілим нашим життєм.

Наше серце зістало в св. Хрещенню посвячене єдиному в Трійці Господеви і Йому має повинуватись. Йому ми обовязані служити, бо для нього ми сотворені і в Нім знайдемо свій супокій і блаженство.

Наші уста освячуються славословною молитвою: „Слава Отцу і Сину і Святому Духу і нині і присно і во віки віков". Навіть ангели і святі в небі в день і в ночи звеличують і прославляють тими словами Єдиного в Трійці Господа.

Наше життє стане подібним до життя ангелів і святих в небі, коли буде в згоді зі словами молитви: „Слава Отцу і Сину і Святому Духу і нині і присно і во віки віков". Тільки таке життє буде жерелом всякого добра, супокою і блаженства душі.

„Слава Отцу і Сину і Святому Духу і нині і присно і во віки віков" лунає понад землею через всі християнські віки і в небі буде вічно продовжуване ангелами і святими.

Християни! Пресвята Трійця є не тільки угольним каменем нашого спасення, але також предметом, до якого відносяться всі церковні празники. Всі святі з Пресвятою Дівою Марією і навіть самим Ісусом Христом є тільки посередниками і степенями, яких уживаємо, щоби знестися до Пресвятої Трійці. Возгласом і в імя Пресвятої Трійці розпочинаються Богослуженя і наші молитви. В імя Пресвятої Трійці ми зістали охрещені і посвячені до богоугодного життя. Тримаймосяж кріпко віри в таїнство Пресвятої Трійці і часто відновляймо її. Нехай „Слава Отцу і Сину і Святому Духу і нині і присно і во віки віков" бренить на наших устах і проявляється в наших ділах по всі дні нашого життя, бо тільки тоді станемо учасниками благодатий Пресвятої Трійці на землі, а після смерти вічної слави в небі. Амінь.

Неділя Всіх Святих.

„Двайцять чотири старці впали перед Агнцем, а кождий мав гусли і золоту чаму повну пахощів, що були молитви святих". Обявл. св. Ів. V. 8

Богато, дуже богато є святих угодників божих - як звізд на небі. Для прославленя їх памяти Христова Церква установила один спільний день Неділю Всіх Святих, бо не могла кождому з них призначити окремого дня в році. Святі угодники божі є приятелями Бога і заслугують на

наше почитанне. Вони заступаються за нами перед Богом, бо ми духово посвоячені з ними через те, що зістали освячені в св. Хрещенню і до святости покликані.

В якийже спосіб заступаються за нами святі угодники божі та чого жадають від нас за се?

Бог всіх людий покликав до святости, бо за всіх віддав свого Єдинородного Сина на муки. Але з заслуг Ісуса Христа можуть користати і в духових добрах небесного Отця можуть участвувати тільки ті, котрі зістали освячені в св. Хрещенню і належать до великої божої родини, яку зовемо сполученнєм святих. Сюди зачислюємо святих угодників божих в небі, душі в чистилищі і вірних на землі. Перші з них увійшли вже до обіцяного краю благодати і мають повну святість, другі знаходяться при вході до нього, але мусять ще очиститися від дрібного, світового пороху гріхів, а останні мандрують ще до того місця і можуть бути святими, як довго не зістали на віки відкинені. Всі вони є домашні божі (Еф. 2,19) і всіх їх любить Господь Бог, хоч не всіх однаково.

Наймилійшими, божими дітьми є святі угодники божі в небі. Вони знайшли найбільшу ласку у Бога, бо побороли діявола на землі. Сам Бог є їх нагородою. Вони упоєні обильністю небесних дібр, їх серце переповнене небесними розкошами. Вони посідають повноту блаженства і не мають більше ніяких бажань для себе. А однак читаємо в св. Письмі, що вони моляться і моляться дуже богато. За когож вони моляться? За нас, християни. Св. Іоан в своїм обявленню преставляє їх під іменами і постатями двайцять чотирох старців, що перед престол Всевишнього заносять золоті чаші повні пахощів, котрими є молитви вірних на землі.

Святі знають, що ми плаваємо по морю, де шаліє буря нагальних покус, де повно трівоги і небезпеки. Святі моляться за нас, щоб ми щасливо перебрили се море і за божою ласкою прибули до пристані спасення. Святі моляться за нами, бо добре знають число, силу і хитрість наших ворогів, котрі були також їх ворогами і над котрими вони віднесли побіду при помочи Того, котрий світ і пекло побідив. Святі моляться до Бога, щоб охоронив нас від хижих звірів —діяволів, підпомагав нас і допоміг нам віднести повну побіду. Святі глядять в Бога неначе в зеркало і видять в нім всі наші потреби та мають для нас співчуттє, бо знають, що наша судьба ще не зовсім певна, як довго мусимо ще воювати з діяволом, світом і похотями.

В 1809. році лютувала в Західній Европі страшна пошесть під назвою святого огню. Кількох паломників удалося до мощів св. Антонія в Арлє і по довгій, а горячій молитві зістали уздоровлені. На вість про се уздо-

ровленне зійшлося до церкви, де спочивали мощі святого, великі товпи народу. Всі благали св. Антонія о покров і поміч в тій страшній заразі. І сейчас зараза вигасла. Тай з історії життя св. Йосафата маємо богато примірів, де сердечна молитва при його мощах спровадила уздоровлення тих, котрі просили о се.

„Много може молитва праведного ревна". Як. V,16. За молитвами Авраама Бог бувби простив мешканцям Содоми і не знищив міста, якщо булоб знайшлося в нім десять побожних. Колиж таку силу має молитва праведного на земли, то о скількож сильнійша є молитва святих угодників божих в небі. Святі в небі відслонюють свої рани, віднесені в життєвій боротьбі та змушують Бога до вислухання їх молитви. Чиж зможе їм тоді Бог відмовити? О, якже добрих і сильних маємо заступників в небі!

Чогож жадають від нас святі угодники божі?

„Будьте послідователями моїми, як і я Христів" (І. Кор. 11,1), кличе кождий з них за св. Павлом одноголосно до нас. Не йдім за лихим приміром і не привязуймося занадто до світа, шоб для дочасних дібр не забували на Бога і наше спасеннє. Запануймо над гріхом і придусім в собі всі похоти і пристрасти та не осквернюймо своїх уст проклонами і безстидними словами. Гріх є найбільшим нещастєм, більшим, чим всяке зло на світі. Ні недуга тіла, ні страта майна, ні сама навіть смерть не є такі страшні як гріх. Знаємо, що святі угодники божі серед найтяжших болів усміхалися і молили Бога, щоб ще більше послав їм таких терпінь. Знаємо, що святі угодники божі зрікалися добровільно майна та лишали рідню, щоб тільки більше подобатися Богу. Знаємо також, що богато святих просило Бога, щоб забрав їх з сего світа, бо бажали як найскорше получитися з Богом на віки в царстві небеснім. Святі угодники божі жадають від нас, щоб ми почитали їх і заносили до них молитви та взивали їх помочи. Наші сердечні молитви се — дорогоцінні пахощі, які збирають вони в золоті чаші і заносять до Бога. Там вони розливають їх як пахуче кадило і виєднують нам ласку у Бога.

Святі жадають від нас, щоби ми були милосерні для страдаючих душ в чистилищи та помагали їм добрими ділами, молитвами і приношенням Служби Божої за них. Святі предложать ті наші діла милосердя, молитви і Служби Божі небесному Отцю, а Сей змилосердиться над душами в чистилищі і скоротить час їх очищення, оскілько буде се Йому угодно.

Христіяни! Смерть розлучила нас зі святими угодниками божими в небі і гріб поставив між нами і ними страшну перегороду, однак не знищив і не розірвав тої любови, яку

мають святі угодники божі до нас і того почитання, яке ми маємо до них. Святі заступаються за нами перед Богом, а ми наслідуємо їх в чеснотах, почитаємо їх та помагаємо душам в чистилищі добрими ділами, молитвами і приношеннєм Служби Божої за них. Віра в Христа Спасителя і святість, до котрої стремимо, вимагає від нас взаїмної любови і помочи в великім ділі спасення. Амінь.

Вознесеннє Господне.

„І сталося, коли благословив їх, відступив від них і знісся на небо". Лук. 24, 51.

Ісус Христос, Спаситель світа, ще сорок днів перебував на землі по своїм Воскресенню і часто являвся своїм ученикам та давав їм ріжні поучення і прикази. Сороковогож дня сердечно розпращався зі своїми апостолами в Єрусалимі, обіцяв їм зіслати св. Духа, випровадив їх з міста і повів на Оливну гору. Там підніс свої руки, поблагословив апостолів і на їх очах знісся до неба. А апостоли весь час молилися і гляділи на Нього, аж закрив Його маєстатичним сяйвом зарожевлений облак.

Христіяни! Ми зійшлися сьогодні громадно в церкві, бо в день Вознесення Ісуса Христа хочемо подивляти Його величавий вїзд до неба, прославляти Його славу в небі і з тугою без трівоги очікувати Його другого приходу на світ на вічну втіху праведників і смуток та розпуку грішників.

Благословеннє Господа нашого Ісуса Христа нехай зійде на нас і най запалить в наших серцях святий огонь любови до богоугодного житя!

Величаво, лагідно, спокійно, з сяйвом божої любови на лиці вертав Ісус Христос в обоготворенім, людськім тілі на небо до головної столиці свого царства після того, як побідив діявола, невмолимого ворога людського спасення, та повалив його царство оружжем, яке зовсім слабим булоб в кождій иншій, не божій руці. А вертав на небо силою своєї власної волі, бо як Бог не потребував ані огнистого воза, ані огнистих коний, щоби вихром занесли Його до неба, як се колись сталося з пророком Ілією, що був тільки звичайним, хоч святим, чоловіком.

Радість і розкіш розлилися на висотах неба після величавого вїзду переображеного Спасителя. На вид променистих мов дорогоцінні рубіни Його ран ангели заспівали славословні пісні, а гомін їх лунав далеко і широко по безконечних просторах неба. З славословними піснями ан-

гелів злилися сердечні мельодії довгих молитов тих, що творили в поході до неба дружину Ісуса, а за котрих Він пролляв свою найсвятійшу кров. Довгі віки очікували вони в стонах і зойках та безперервних зітханнях приходу Спасителя та аж тепер увійшли з Ним до небесного царства. О, яка велика радість запанувала між ними, скоро перед їх очима появилися незміримі простори так горячо і так довго вижиданого неба!

Звернім тепер подякою і втіхою переповнені наші серця до неба, куди пішов наш Спаситель. Задля нас зійшов Він на землю та поніс на хресті мученичу смерть злочинця і звершив велике діло спасення. А сьогодня Він вже вивисшений понад всі небесні сили; кождий язик мусить визнавати Його імя, перед котрим кожде коліно мусить зігнутися. Він отворив нам дорогу до неба і перший увійшов туди до країни вічного щастя і супокою та хоче, щоби всі ми пішли туди за Ним й оглядали місце Його пробування.

З тугою і подивом гляділи за Ісусом апостоли й охочо булиб пішли за Ним в щасливі висоти неба. І наші серця переповнені сьогодня вдячністю до Спасителя за спасення і ту радість, яку пішов нам приготовити в небі і тому з рівною тугою бажаємо і хочемо йти за Ним по словам апостола: „Що в горі є, шукайте, де Христос". Кол. 3, 1.

По своїм Вознесенню на небо засів Ісус Христос по правиці свого Отця. Сей, що зійшов на землю і перетерпів страшну смерть на хресті, сидить тепер на величавім престолі небесного Отця як Господь і Цар всіх людий. На сім віковічнім престолі складають Йому поклін і почести щасливі жителі святого города, а весь небесний Єрусалим бренить і лунає прекрасною піснею: „Достойний Агнець заколений приняти силу і богацтво і премудрість і могучість і честь і славу і благословенне". Апокал. 5, 12. „Аллилуя, бо обняв царство Господь Бог Вседержитель. Радуймося і весілімся і даймо славу Йому". Апокал. 19, 6-7.

А се перебуванне нашого Спасителя на величавім престолі небесного Отця є для нас одним благословенням і спасенням. Спаситель живе там, щоби безнастанно опікуватись нами. Його Кров є примиреннем не тільки для нас, але також за гріхи цілого світа. Колись, ще в днях упокорення на хрестнім дереві, сильні вже були слова Його покровительства, оскількиж сильнійші й успішнійші є вони тепер по Його вивисшенню на престіл Всевишнього.

Що за відрада, радість і заохота для нас! Сей Котрого, називаємо нашим Відкупителем і Спасителем, сидить на престолі небесного Отця, а в Його руках спочиває всяка власть над небом і землею. Навіть переображена природа

чоловіка зістала винесена в Нім на престіл Всевишнього та якнайтіснійше сполучена з божеством. В кождім нашім горю можемо, сміємо і повинні до Нього звертатися. В Нім знайдемо нашу благодать, поміч і відраду Не можемо мати красшого приятеля, покровителя і помічника в небі, як Його, що задля нашої помочи опустив небо і задля нас живе тепер на висотах неба.

Знов зійде колись Ісус Христос на землю. Нераз Він говорив се і вкінци оповістив се при своїм відході на небо. Коли апостоли гляділи за Ним, як піднимався до неба, стануло нараз побіч них двох мужів в білих одежах — двох ангелів — і сказали: „Мужі Галилейські, чого стоїте і дивитеся на небо? Сей Ісус, котрий вознісся від вас на небо, прийде таксамо, як виділи ви Його ідучого на небо". Діян. 1, 11.

Ісус знов прийде колись на світ, але вже як справедливий суддя. Як важне се для нас всіх! Ісус є Господом, Царем і Судією цілої людскости. Перед Ним, нашим Спасителем, станемо колись на суд.

Ісус знов прийде колись на світ на суд. Яка се радість для всіх побожних і праведних! Вони одержать нагороду і втіху від Того, котрого любили і котрому вірно служили в боротьбі, муках і терпіннях туземного життя.

Ісус знов прийде на світ на суд. Яка се розпука для всіх нерозкаяних і закаменілих грішників! Сеж сей камінь, угольний камінь величавої будівлі спасення, що на них спаде і їх розітре. Він відкине їх від себе страшними словами: „Йдіть проч від мене; — я не знаю вас".

Нехайже празник Вознесення завсіди наповняє радістю наші серця! Маймо все перед очима величавий поворот нашого Спасителя до неба і повне благословення Його перебуваннє на престолі небесного Отця, як також другий Його прихід на землю! На забуваймо на се, що через своє Вознесеннє прославив Ісус Христос природу чоловіка та зніс її висше Херувимів і Серафимів, отворив двері до небесного раю і запровадив до нього довго страдаючі в аді душі старозавітних праведників. Сюди попровадить Ісус Христос також нас і намістить нас побіч престола Всевишнього поміж безплотними ангелами, скоро лиш в цілім нашім життю будемо памятати на се, що Христос Спаситель знов прийде колись на землю і зі всею строгістю буде жадати від нас того, що приказав нам лагідно.

Неділя Святих Отців.

„Домови твойому належить святість в довготу днів". Пс. 92, 5.

По вознесенню Ісуса Христа на небо вернули апостоли з гори Оливної до Єрусалиму. Вони зібралися в світлиці в одному домі і горячими молитвами приготовлялися на зіслання святого Духа. В тій світлиці їв Ісус Христос з ними послідну вечеру й освятив її своїми священнодійствами, та архієрейською молитвою за всіх, що увірують в Нього. Згадка про се зворушувала апостолів і загрівала їх до молитви.

Християни! Як світлиця в домі в горішній части Єрусалиму стала збірним місцем і домом молитви для апостолів, так також церква є домом молитви для побожних християн.

Церква є видимим місцем перебування невидимого Бога на землі, тому також святими повинні бути наші почування до неї.

Величавий і повний блеску був колись храм Соломона в Єрусалимі. Давид передав свому синови на будову того храму сто тисяч талантів золота і тисяч рази тисячу талантів срібла. Соломон вибудував правдиве чудо-диво, що зі всіх сторін капало від блеску і золота. Навіть цвяхи в стінах і в помості були зі щирого золота. А коли викінчено будову храму, заповнив його облак і божа слава. І сказав Господь до Соломона: „Я посвятив сей дім, що ти збудував, щоб перебувало в нім імя моє на віки і будуть в нім мої очи і серце моє по всі дні". 3. Царств 9, 3. Але хотяй як величавий був Соломонів храм, то однак найбіднійша, християнська церква перевисшає його в святости. Не в облаці заповідає Бог свою присутність в ній, але сам сходить з неба на престіл і під видом хліба замикається в кивоті та кличе до нас: „Се я з вами є по всі дні до кінця віка". Мат. 28,20.

Таїнственна присутність Бога і Спасителя в кивоті ділає церкву місцем, що в святости дорівнює небови, хотяй щодо краси і блаженства далеко стоїть по заду нього. Церква є видимим місцем перебування невидимого Бога на землі. Подібно, як в небі має Бог свій небесний престіл серед хорів ангелів і святих, так також в християнській церкві вибрав собі другий, земний престіл, щоб мешкати серед жадних помочи, немічних людий, ласкаво приймати їх молитви і вислухувати їх просьб.

Ми булиб подібні до святих в небі, колиб могли так глядіти на Бога і так любити Його та почувати таку радість, як святі в небі видять Його лицем в лице. А що ми

не видимо Бога і не посідаємо небесного блаженства, тільки покищо надіємося на неї і стремимо до неї, тому також наша церква стоїть далеко по заду неба щодо краси і щасливости. Та на землі ніщо не дорівнює їй в святости, бо тут не лиш перебуває невидимий Бог, а ще й переховуються і розділяються поміж нас всі заслуги Ісуса Христа через безнастанне відновлюванне Його хрестної жертви в Службій Божій і через подаванне святих Тайн та молитви священника і вірних. А хтож без тих скарбів на землі зможе осягнути небесне блаженство? „Я є дорога, правда і житте і ніхто не може дістатися до Отця як тільки через мене", кличе до нас Спаситель. А церква є скарбницею, в котрій Христос розділює людям свої благодати.

Коли улаштовується паломництво, збираються всі паломники в церкві і звідси веселі і щасливі з побожною піснею на устах удаються з процесією при звуках дзвонів до відпустового місця. Тоді серця паломників бють живійше, їх побожність стає правдивійша, що якраз є ціллю паломництва. Християни! Ціле наше житте є паломництвом, бо каже св. Павло: „Не маємо тут сталого города, а того, що буде, шукаємо". Жид. 13, 14. А місцем, до котрого мандруємо і котрого з тугою вижидаємо, є ніщо инше як небо і сполученне святих в небі. А звідкиж мусить війти се велике паломництво, в котрім всі мусимо взяти участь? З святого місця, звучить наша відповідь, з церкви. В церкві кождий паломник дістане свій хрест і свій паломничий одяг в св. Хрещенню і заосмотрення в святих Тайнах на далеку, утяжливу дорогу, на перехід душі до блаженної вічности. А хтож з поміж віруючих бажавби відтягнутися від участи в тім великім паломництві? От бачимо, що християнська церква є не лише домом молитви і місцем перебування невидимого Бога на землі, але також скарбницею заслуг Ісуса Христа, в котрій розділюються людям благодати і заосмотрення на вічний путь через святі Тайни.

Якимиж повинні бути наші почування до того святого місця?

Житте сьогодня тяжке, а переїзд дуже легкий хочби навіть на край світа. Тому не один молодий чоловік кидає батьківський дім, щоб на широкім світі навчитися дечого та поліпшити свою долю. Але добрий син буде тужити за батьківським домом і з туги числити дні і місяці, аж прийде день, котрий заведе його в рідну сторону і дозволить йому переступити пороги батьківського дому та привитатися з батьком та ненькою і побачитися з милою ріднею, покріпитися поживою з рідних нив.

А Бог хибаж не є нашим Отцем, а ми Його дітьми? Хибаж на дармо говоримо до Нього в щоденній, нашій молитві: „Отче наш?". Не пусті се слова, бо сам Спаситель

навчив нас сеї молитви і велів нам звати Бога нашим Отцем. А той наш Отець в небі має на землі свій дім, котрим є християнська церква. Якже радо повинні ми спішити до церкви, щоби в ній як правдиві діти небесного Отця поговорити з Ним в сердечній молитві і відпочати по трудах туземної мандрівки та скріпити себе небесним кормом душі. „Як любі пробудки твої, Господи сил, Царю мій і Боже мій, бо ліпший день один в дворах твоїх над тисячі". Пс. 83,11. Так співав колись побожний Давид, клячучи перед скинією завіта і добре йому було перед лицем Бога.

Хто не чує потреби йти до церкви і кого не тягне до неї навіть в неділі і свята, в того серцю завмерла віра в Бога, тому не достає любови до Бога. Хто не йде до церкви, той не бажає супокою в Бозі, ні правди, ні блаженства. Хто не буває в церкві, того напевно відкине колись справедливий Бог.

„Господи, хто буде перебувати в мешканю твоїм", питає пророк Давид і сейчас відповідає „той, хто ходить без порока і чинить справедливість та говорить правду в серцю своїм", Пс. 14, 1-1. З несплямленими руками і чистим серцем вступаймо та ходім до церкви.

До Єрусалимської святині не смів ввійти ніякий поганин і явний грішник, навіть праведний Ізраільтянин мусів митися при вступі в церкву Се було ознакою, що кождий, хто переступив пороги церкви, входив до неї з побожністю і невинністю серця. На чистоту душі і невинність серця вказує також хрестильниця зі святою водою в притворі християнської церкви. Вона неначе промовляє до кождого, хто при вступі в церкву мачає до неї свої пальці: Змий також свою душу, християнине, бо се місце святе і ніщо нечисте і гидке не сміє входити сюди. Дім божий є святим місцем, мешканнєм найсвятійшого Бога, скарбницею божих ласк і кождий, хто тут приходить і перебуває мусить заховуватися п обожно і чесно. Тут голоситься боже слово і приноситься в жертву Ісус Христос свому небесному Отцю по всі дні. Нехайже ніхто не важиться входити сюди без покори, жалю і покаяння. „Освящайтеся і будьте святі, бо святий Я є, Господь Бог ваш". З. Мойс. 11.44. Святе місце, що тут є святий Бог, що тут живе, свята жертва, що тут голоситься, святі Тайни, що тут подаються, святе слово що тут голоситься, молитви що звідси до неба засилаються, се все має на ціли зділати святими грішників. Всі, що шукають тут чого иншого, нехай позістануть за порогами церкви, щоб не зневажали Імени божого.

Християни! Всі любимо Бога і високо цінимо вартість безсмертної своєї душі. А що церква є видимим, святим місцем перебування невидимого Бога на землі і скарбницею божих ласк, тому ревно ходитимемо до неї, слухати

мемо в ній божого слова і Служби Божої та приймагимемо часто і достойно святі Тайни. Сего вимагає від нас божа слава і наше спасенне.

о. В. Лиско.

Смерть.

Помни послѣдная твоя, а во вѣкъ не согрѣшиши. (Екл. 17, 14)

Місія — це не звичайний час. Місія — це час ділання Божої ласки. На місії не треба уважати, хто говорить, але що говорить. На місії маєте, дорогі мої, пізнати свою внутрішню вартість, вартість свойого життя. А в світлі Божої ласки, якої на місії Г. Бог уділяє більше як колинебудь, можна це легко зробити. На місії Г. Бог дає більше світла.

Раз закрався до чужого дому злодій і вкрав зі шафи золоті гроші. Та на його нещастя сусіди почули й приловили його на горячім учинку. Та злодій, не довго думаючи, взяв гроші до уст і ликнув. Надійшов властитель, глядить за грішми — нема. Перешукують злодія від стіп до голови — нема. Провадять до суду — там ще раз переглядають, питають його — каже, що не брав.

Та є тепер таке світло, що як ним просвітити тіло чоловіка — то видно, що є в середині. Слідчий судія, знаючи, що нема що злодієви вірити, а припускав, що він міг ті гроші ликнути, казав поставити його під лучі того світла. І от диво! Глядить і бачить в жолудку гроші.

Так, дорогі мої, на місії ласка Божа освітлює душу чоловіка, щоби він пізнав її стан, в якім вона находиться, щоби він пізнав вартість свойого життя

Нинішня наука буде про смерть, бо при смерти можемо найлучше пізнати вартість життя.

Тому застановімся:

1) Що то є смерть?
2) Смерть грішника є страшна.
3) Що робити, щоби смерть не була страшна?

I.

Що то є смерть?

Смерть є це відлучення душі від тіла, а через те відлучення приходить конець дочасного життя. Чи хочу чи не хочу, чи думаю про те, чи ні, вмерти мушу. Тут нема

сумніву, смерть тебе не мине. Нема нічого певнійшого над смерть.

Смерть — то конець твойого часу. Тут за життя ти нераз кажеш „маю час". По смерти вже не будеш мати часу. Скінчиться твій час служби, час заслуги, який Г.Бог назначив тобі тут на сій землі. Як не заслужиш ти собі тут на небо, то вже не будеш його мати. Звідси зрозуміймо, як важний сей час життя Св. Йоан Золотоустий каже: „Час варт тільки, що Бог. Зискав ти час, зискав Бога; стратиш час — стратив Бога".

Перейди по кладбищу, порахуй скільки там могил, скільки вже людий померло. А був час, що вони жили. Був час, що вони були славні й богаті, а нині їх нема. Раз чоловік живе. Не заслужиш собі тепер на небо, то не заслужиш ніколи. Запамятай собі: або тепер, або ніколи.

Що то є смерть?

Це є хвиля, коли чоловік покидає світ, а світ покидає чоловіка.

Зі смертю чоловік покидає все дочасне, родину, майно все. Покидає не добровільно, а примусово. Не так, як сказав Ап. Петро до Христа: „Ось ми добровільно оставили все й пішли за Тобою, що нам за це буде?" При смерти хоч не хоч все мусиш покинути. Чи ти коли думав про це? Чи ти коли думав, що будеш вмирати і як будеш вмирати? А може ще про це не думав? Ти вмреш, ти певно вмреш і то незадовго. Може за рік, може за кілька, а може ще цего року. О, цего року певно кільканайцять з вас, що тут слухаєте, помре. Причини смерти не треба далеко шукати. Одно прірвання жили в грудях, один удар крови, укушення їдовитої змії, оден удар грому, якась рана, це все може бути причиною смерти. Вистарчить один заразок — бакциль, якого навіть оком не доглянеш, а який з воздухом ввійде до твоїх грудий, може заразити ціле твоє тіло й спровадити смерть.

Представ собі: Ти вмираєш. Лежиш на смертній постелі. Чуєш, голова тяжка, ноги омліли, уста висохли, язик обложила горячка, очи запались і стали мутними, а на грудях мов тяжкий камінь, такий тяжкий віддих. Домашні, побачивши таку зміну — пізнають, що з тобою не добре. Коли тебе люблять — стануть ратувати, може й спровадять лікаря. Коли ти вже будеш мав вмерти, то й лікар не поможе. Лікар прийде, опукає, огляне, розпитає, потішить — він може й буде робити надію, що тобі буде лучше, але родині скаже — що тут вже нема виходу, з тобою зле. Коли ти добрий батько чи добра мати, коли ти добра дитина, то домашні зачнуть плакати, їм буде жаль, що від них відходиш. Та тобі це нічого не поможе. Тобі буде щораз гірше.

Ти може маєш господарство, коні, корови ... Тебе будуть питати, що зробити з тим чи з цим, але тобі це вже буде байдуже. Чи корови їли чи пили, чи коні стоять чи роблять — тебе вже не буде обходити. От бачиш, світ вже зачне тебе опускати. Ти ще будеш живий — а світ вже тебе буде опускати. Коли ти, батько або мати, будеш вмирати, а маєш добрі діти, то тобі буде прикро вмирати. Діти, коли почують, що з тобою зле, почнуть лебедіти: „Тату... не опускайте нас! Мамо, не покидайте нас!" Вони будуть відчувати, що на них падає великий тягар, бо сирітська доля незавидна. Тай тобі в очах сльози стануть. Ти погадаєш: хто схоче моїми дітьми занятися, хто їх обмиє й зачеше? Хто їх нагодує? Чи вони не будуть жадні кусника хліба?.. Хто їх в слабости догляне, хто до серця пригорне? Ти схочеш ще раз поцілувати їх, — та не знати, чи той біль душі не відбере рештки твоїх сил.

Це так буде, коли діти малі й добрі. А коли діти будуть старші, то хто знає, чи в серці не будуть вдоволені що ти вмираєш. Нині такий світ — самолюбний. Нині, коли батько чи мати ще здорові — ще не зовсім постарілися, а вже діти настоюють, щоби їм списалися. Щож коли ти захорієш, діти сейчас приведуть свідків і скажуть: „тату, зробіть лад". Що то значить? Значить: підпишися, що ти вже не маєш до свойого майна права — що ти вже нічого не маєш, що те, що було твоє, вже не твоє.

От, бачиш, брате любий чи ти сестро, ти ще не покинеш світа, а світ вже тебе покине, ти ще будеш жити а світ уже тебе покине. Ще ти не вмер, а вже став ти такий бідний і нагий, яким ти був, коли прийшов не цей світ. Ти може тепер ночий не досипляєш, а думаєш про достатки, ти нераз день святий зневажаєш, щоби більше заробити, ти душу свою запродуєш задля зиску а от бачиш перед смертю це все тебе опустить. Так - так! ти може маєш тепер богато приятелів, коли сподіваються щось від тебе зискати; та коли прийде смерть, кождий піде своєю дорогою. Тобі може здається, що ти важна особа в громаді, що без тебе в громаді не обійдеться, от дивись — ти ще не замкнеш очий, а вже кількох на твоє місце наставляється. Колиб ти навіть по смерти встав і прийшов до родини чи до громади, то не знаю, чи хто бувби з твого приходу задоволений.

Так — перед смертю ти опускаєш світ, а світ опускає тебе.

Та на тім не конець

(Далі буде).

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 6.

Львів ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ Р. 1926.

о. В. Лиско

Смерть

(Докінчення)

II.

Коли ти вже стратиш притомність, коли не будеш вже пізнавати людий, коли враження світа вже не будуть мати на тебе впливу — тоді відізвуться в р а ж і н н я д у ш і.

„Лежить человіком єдиною умрети, а потом же суд“ — призначено людям раз умерти, а потім суд. (Евр. 9,27,) Той суд вже починається на сім світі. Перед смертю стане перед твоїми очима ціле твоє життя.

В Магдебурзі (Німеччина) в мійському архіві є записаний такий случай: В 1733 р. захорів там один чоловік і здавалося, що помер. — Як звичай наказував, його положили на катафальок, приходили сусіди та знакомі, молилися та співали пісні. Прийшов час похорону. Коли його вже мали вложити до трумни, бачуть — а він живий. Він отворив очи й ожив. Люди з початку настрашилися, але коли почав говорити, освоїлися. Та в тім важне, що він розказував. А те, що розказував, є записане в мійському архіві і ствердженe присягою. Щож він розказував? „Коли я стратив притомність—сказав він — то я нічого не тямлю, що коло мене діялося. Але за це мені представилося ціле моє минуле життя. Те, що я від молодости зробив, це все стануло мені перед очи так свіжо й так виразно неначе щойно зроблене.“ Так розказав той чоловік. Він прожив ще кілька літ, але жив так побожно, так уважно, щоби щось злого не сказати або зробити, так терпеливо зносив прикрости, що всі дивувалися й подивляли його. Він знав, що ніщо перед Богом не укриється, що чоловік зі всіми своїми ділами мусить стати на суд перед Богом.

Представ собі, брате й ти сестро, що ти нині вмираєш. Ти вже попращався з родиною, з дітьми, ти вже стратив притомність і тут стає перед тобою ціле твоє життя. Ти нині менше—більше пригадуєш собі, хочби з грубша, що ти в своїм життю зробив. Ти можеш знати, що стане перед

твоїми очима. Коли ти добре жив, то будеш спокійний. А коли зле живеш, то всі проступки, всі безстидні діла, вся кривда, вся огида твоєї душі стане перед твоїми очима. І ти злякаєшся. Душа твоя закличе: Ах, я нещасна! За хвилю маю стати перед Богом, за хвилю має відбутися наді мною суд. Куди я піду? До неба чи до пекла? Чи радуватися буду з ангелами святими, чи горіти з проклятими? Чи буду дитиною Бога, чи невільником діявола? Ах, як я боюся! Бо де раз дістануся, там буду на віки. За кілька хвиль що буде зі мною?.. Я ще не направив кривди; я ще не направив згіршення; я ще не перепросився з гніву, я зле сповідався...

Ти, брате, може бачив колинебудь, як умираючий грішник перед смертю водить очима, немовби просив помочі. Нераз зривається, бо бачить, що під ним земля усувається; бачить, що перед ним отвирається пекло, і хотівби вирватися від смерти, бажавби ще хоч місяць, хоч тиждень жити, щоби все направити, а ту бачить: все запізно.

Яка розпука — яка страшна смерть грішника!

Та на тім не конець.

При смерти чоловік мусить ще звести боротьбу з дияволом. Св. Августин каже, що ніхто не вмирає, не побачивши пекольного ворога. Це зрозуміле. Диявол — цей ворог Божий і ворог нашої душі, що ціле наше життя старається відвести нас від Бога, він не занедбує й тої найважнійшої спосібности. Він знає, що смерть — це найважнійша хвиля, де може або стратити або зискати душу. І тому то при смерти ще більше на неї наступає.

Св. Елеазар, що 70 літ жив в чистоті, при смерти побачив диявола, що закидав йому гидкі гріхи та так сильно на нього ударяв, що той в смутку почав кричати: „Я ціле життя служу Г. Богу". Щойно по якімсь часі, коли пригадав собі Христові муки, успокоївся, а до присутних сказав: Велика сила диявола!

Коли святі такої великої досконалости, як св. Елеазар, не були вільні від напасти диявола, то що скаже при смерти грішник, коли йому покажеться злий дух?

Чи зможе закликати, як св. Елеазар: „Іди проч, сатано, я ціле життя служив Г. Богу"?! Диявол йому відкаже: Ти не служив Богу, ціле твоє життя було образою Бога! Ти служив мені. Ти скажеш: „я Божий", а диявол відповість: „Ти мій!" Пригадай собі неділі й свята, чи мав Бог тоді від тебе хвалу? Пригадай собі свої молитви? Чи мав Г. Бог з них хвалу? Пригадай собі всі свої бесіди й пісні? Чи ті проклони, які так часто сипалися з твоїх уст — чи це була Божа хвала? Чи та ненависть, в якій ти жив, та шкода, яку ти робив, то була Божа служба? А ті твої сповіди, а ті

твої жертви, які ти робив, чи були вони щирі? Чи ти гадаєш, що Г. Бог тобі це все простить?

Оце буде його найсильнійше оружжа, оце буде та затроєна стріла, яку діявол впустить до твоєї душі. Він піддасть тобі сумнів. Він старатиметься відобрати тобі надію на спасення. Він старатиметься представити тобі, що Г. Бог тобі твоїх гріхів не простить. А ти, чоловіче, не навчившися тут за життя боротися з діяволом, не забезпечивши собі на ту важну хвилю помочі святих, головно Пр. Діви — ти перед смертю зломаний на тілі, ослаблений на душі, не будеш вміти опертися силі злого духа, ти опустиш руки й в розпуці, що нема вже для тебе ратунку, підеш на загибель.

Коли хто — як кажу — за життя вмів заслужити собі поміч Божу за молитвами Святих, а головно Пречистої Діви, коли за життя до них молився, коли молився за щасливу смерть, то вони вимолять для нього такої ласки, що Г. Бог дасть йому нагоду до доброї сповіди або, коли це не можна, нагоду збудити совершений жаль. Але коли ти не знав їх за життя, не зможеш числити на їхню поміч при смерти, й так в розпуці скінчиш своє нужденне життя.

Страшна смерть грішника.

III.

Щож робити, щоби смерть не була страшна?

1) Треба про смерть памятати. Каже св. Письмо: „Помни послідняя твоя, а во вік не согрішиши". Згадай на послідні річи, а не будеш грішити.

Баварський князь Генрих, який опісля став святим, мав раз такий сон: Йому снилося, що бачить одного святого, який показував йому на стіні написані слова: „По шістьох". Коли він пробудився, мав вражіння, що по шістьох днях помре. Тому взявся зараз поважно приготовлятися на смерть. Висповідався з цілого життя, богато роздав милостинь на убогих і майже цілий час перебував на молитві. Коли однак по шістьох днях дальше оставав здоров, гадав, що це певно по шістьох місяцях призначено йому вмерти. Тому розділив своє приготовання на смерть на шість місяців. А коли й по шістьох місяцях дальше оставав здоров, то він був певний, що то без сумніву наступить по шістьох літах. І через цілих тих шість літ, він жив дуже побожно. Якраз по шістьох літах прийшов вибір на цісаря. А що він був з князівської родини, а при тім дуже побожний, тому вибрали його на цісаря. Аж тепер йому став його сон ясний. Та він дальше жив дуже побожно так, що церков оголосила його святим. Оттак і ти памятай про

смерть, сподівайся, що вона незадовго прийде, будь на її прихід готовий, а та память остереже тебе від гріха. А коли життя твоє буде праведне, то й смерть буде щаслива.

2. Другий спосіб, щоб уникнути злої смерти, подає знова Св. Письмо. „Судіть себе, щоби ви не були осуджені". (Лука 6.37) Ми так любимо завсіди щось на другім бачити, другого обсудити — обмовити. А то зле. Каже св. Письмо: „Себе судіть!" Дивися на своє життя, пізнавай себе. І то щоденно: вечером, коли клякнеш до молитви, коли схочеш кластися на спочинок, твій сон може бути для тебе смертю, тож заки положишся, розваж, як той день перейшов. Часто треба сповідатися. Бо перед сповіддю мусиш пізнати свою душу, мусиш себе судити. От бачите, якто добре, коли хто часто до сповіди приступає. Він часто себе судить і перед Богом жалує за свої провини. „Судіть себе, щоби ви не були осуджені".

* * *

Нині, брате любий і сестро, нині ще можеш все направити, нині ще можеш зробити те, чого на смертній постелі не зможеш зробити. Тож не оглядайся ні на кого довкола себе, нехай собі робить другий, як хоче, а ти нині, коли клякнеш до вечірної молитви, згадай і розваж, що то ложе твоє буде незадовго для тебе ложем смертним. Згадай і постанови так жити, щоби при смерти того не жалував. Те, що треба, зроби ще за життя, бо недуга не є відповідна хвиля на полагоджування таких важних справ. Подякуй Богу, що дав тобі ласку дочекати місії і скажи: „Від нині зачинаю нове життя". Амінь..

о. Л. Кунищький.

Памяти

† о. Евгена Монцібовича, духовника пласту, і комендантів пласту † Стефана Тисовського, б. полковника-авдітора австрійської, а потім і українсько, армії, редактора і члена пластової ради † 15. IX. 1923, і † Остапа Вахнянина, учителя ґімн. в Ужгороді, б. сотника У. Г. А. † 31. VIII. 1924.

Проповідь виголошена дня 22. листопада 1924. р. підчас торжественної панахиди в церкві св. Спаса у Львові.

„Добре тій людині, яка носила ярмо від молодости своєї".

(З пісні пісень.)

Бачу здивування у ваших очах, други мої молоденькі, пластунки і пластуни, й читаю у ваших душах запит: Чиж не досить нам ярма, яке ми вже несемо, чиж не давить воно нас, а ви хочете ще одно ярмо нам на шию покласти?

Так і є! Хочу, хочу, друзі мої молоденькі, наложити на вас ваше ярмо й хочу, щоби вам в сім ярмі було легко й солодко.

Ціла тайна ярма в тому, що двох ярем на одну шию ніяк не можна наложити. А в світі є тільки два, і лише два ярма: одно чуже, на силу накинене; а друге своє, добровільно взяте.

А що ніхто, ніхто з людий не може безкарно ходити без ярма, бо: „хто відтягається від карности, на того спадає вбожество і стид“ (Притч. Сол. XIII. 18), так не лишається нам ніщо иншого, як вибирати між чужим ярмом, яке запряже нас в невольничу працю на чужому полі, або вибрати своє ярмо, яке заведе нас на своє поле, на ясні поля гідности і чести Божих дітий і дітий вольного народу.

А коли вам нераз і здається, що є на світі люди, які ходять щасливі і задоволені без ніякого ярма, бо роблять, що самі хочуть, лінюхують і розкошують і чинять зло другим чи собі своєю безхарактерністю, своїми неправдами, пустими гордощами, й забаганнями уживання світа, так знайте, що сі люди вже в молодости носять на собі найобридливійше ярмо, бо зроблене з гнилої колоди, від якого так дуже випрошував у Бога себе й свій нарід Т. Шевченко:

„Не дай спати ходячому,
Серцем замирати,
І гнилою колодою
На світі лежати;
А дай жити, серцем жити
І людий любити!“

А в людях і в собі любити добрі діла, відданість правді й службу обовязкови.

Щасливі ви, діти, тим, що хоч „Пласт“ в українськім народі й серед української молоді ще така молоденька установа, а вже має своїх світлих подвижників, яких притягла до себе думка й з української молоді виростити досконалих мужів і жінок, людий зрілих думкою, людий сильної волі. Бо „воля“ доперва тоді перестане бути фантомом, недосяжною мрією, коли ви матимете досить сильну особисту волю на те, щоби нею дати волі працю й жертву. Бо висші духові, ідеальні стремління без спосібности пожертвувати для їх здійснення своє життя, це фраза, в своїм зародку сказана на нездійснення і загладу.

А ваші провідники, які впоюють у вас ідеали віри, правди й обовязку, вониб хотіли, щоби, коли їм це не було даним, бодай ви своїм трудящим життям дожили здійснення своїх думок і намірів.

Виж молоденькі, перед вами вік життя! Не змарнуйте його, а зробіть з нього вірну відбитку світляних образів ваших провідників.

Чиж не взоруватись вам на такій людині, як бувший ваш духовний провідник бл. п. о. Е. Монцібович, який поніс солодке ярмо праці для своїх, радісної праці для вас, обучуючи вас у Божих правдах й даючи способи, як ті правди в житті на землі перетворювати в добро? Вінжеж своїм живим приміром навчив вас, як то життя поділити на години праці й відпочинку, але що важне, Він навчив вас виділити з цього часу ще години на „добрі діла".

Може вас, ще таких молоденьких, цікавих на те, у ваших очах рожеве життя, як воно рожево в дійсности виглядає, переражує думка, що о. Евген власне серед такої праці умер „у силі віку", ще сам молодий, і ви завагаєтеся ступити на той шлях, на вічний шлях правди й жертви?

Не бійтеся! Смерть і похорон мертвого тіла мають в собі богато грізної поваги, але усеї тої грози не боїться той, хто вже сам свій похорон відправив, погребавши свою душу, після слів Христа: „Істинно, істинно говорю вам: Коли зерно пшеничне упавши в землю не умре, воно само остається: колиж умре, много плоду приносить. Хто любить свою душу, погубить її; а хто ненавидить свою душу в сім світі, заховає її на життя вічне". (Йоан XII. 24, 25.).

Похорон живої душі!

На сім похороні є їх тільки двоє, жива людина в хвилі дозрівання розуму й волі, та її жива душа.

Перед ними стає живим, пекучим питання про ціль життя. Тіло, його власна любов, його вразливість, хоче жити після власного розуму, після власних забагань, яких матеріяльний світ безліч підсуває, грозячи думкою, що життя є тільки одно і то на сім світі, життя тіла, якого розкошам має служити розум і власне „хочу".

Душа, доки вона ще жива, доки її не діткнулося трійливе зло, духова, з такими великими дарами, як розум і воля, бється проти цього низького рабства, щоби стати лиш слугою тіла; вона хоче жити і працювати і служити, але не чисто природній, мертвій силі, а живому, вишому Духови, правді, ідеалам, вічному життю. І душа не питається: чого „я" хочу; тільки, чого жадає від неї Бог, вічна

правда, щоби службою правді вона осталася живим членом Божого царства на землі і на небі; чого домагається від неї народ живий, що живих між собою хоче бачити, чого жадає людство і його дійсні цілі, чого домагається життя, само життя, а не лиш уживання його.

Хто піде за забаганнями тіла, той можливо що „ужиє світа, доки послужать літа" і фізичне здоровля, але на прикінці життя тіла він переконається, що в еґоїзмі, у своволі, у сибаритизмі, в розпусті міститься все страхіття брехні, самообману, облуди і безхарактерности. Для цього роду людий смерть тіла є направду страшною. Цеж вмирає раб пустого життя, якого імя пустий звук, що навіть одної стрічечки не записав у великій книзі життя.

Хтож піде за кличем душі — той справляє похорон душі в молодости своїй. Він мусить душу погребати у глибоку землю самовідречення, а на сій землі поставити хрест, з якого спливає на життя праця, посвята, любов правди й оборона її, спливає ділами, які свідчать про невміручість життя, як колос золотої пшениці свідчить, що там у чорній землі погребано свойого часу зерно пшениці, а не пусту полову.

Той похорон душі має в собі далеко-далеко більше грізної поваги, чим смерть тіла. Бо тіло раз вмерти мусить, а душа не сміє вмирати, ні раз умирати не хоче. А жити?

Щоби їй жити, вона мусить, доки ще її тіло живе, здорове, молоде, духово себе похоронити, мусить в жертву будові свойого власного храму життя, себе положити в основу цього життя. А це значить взяти своє ярмо на себе і сповнити свій обовязок!

Хто це зробив, той смерти тіла не боїться! Тепер вам ясним стане факт, який здійснився на вашім духовнім провідникови, що він не боявся віддати кількадесять літ життя на землі для життя живої ідеї, правди і справедливости. Тепер ясною вам стане історія нашого недавного минулого, що тисячі йшли на смерть з усміхом на устах— за ідею!

Отсей ваш шлях і час похоронів душі!

Такжеж умер другий ваш провідник, член командного складу „Пласту", бл. п. Стефан Тисовський.

Колишній полковник-авдітор австрійської, а потім української армії, по програних боях, зльокавтований службовик. Як суддя Він заглянув у глибоке провалля людських пристрастий, а сам мусів перейти через усі митарства, які Йому за ідею хліб відібрали, а Його молодого, сильного, охочого до праці зробили „пенсіоністом" на нужденній платні.

А Він?

„Без малодушности й нарікань
В житті митарства всі пройти
В безодні пристрастий ввійти,
Життя збагнути чоловіка,
Його всі чорнії картини,
Всі беззаконнії діла,
І зберегти ще лет орла,
І серце голуба невинне,
То чоловік!...“

(Т. Шевченко: Безталанний).

Те, що бачив Т. Шевченко в своїй ґеніяльній уяві, це побачили ви на власні очи, бо таким власне чоловіком був бл. п. полковник.

Ви може й не знали і не припускали, що за Його зрівноваженим, ніжним поведенням, за Його поважним усміхом крилося Його власне ярмо, яке Він сам на себе наложив, яке у добрім вихованню подали Йому власними руками Йогож Родичі.

Коли Він мав гроші, то був підпорою для богатьох, колиж Він за свою ідейність попав у матеріяльну скруту, то жив як спартанець, щоби нікому не бути тягарем, перед ніким не відкрити свойого важкого положення.

Він зимою в хаті не палив, кажучи, що так здорово. І здоровою була Його душа, що вміла тихо страдати, здоровою була Його воля, що вміла витревати для ідеї, хоч тіло зломилося під тягарем фізичного болю.

А між вами, пластунки і пластуни, Він своїм чистим словом серцем голуба витав, а своїми думками високими Він вірлом літав. В Його міцних, працьовитих руках зі серця, з душі розвивалося пластове життя, починаючи від одностроя в убранню, аж до тих ідей і пластових кличів, які вже вимагали стягу прапора і присяги на береження Його, хочаб власним життям.

Він з вами поводився наче рівний з рівними, а ви бачили в Ньому свойого провідника, і добре бачили! Бо бути провідником значить, умираючи любити, а люблячи вмерти для ідеї і ідеалу правди і справедливости.

І щож із цього, що Він помер у силі віку, такий ще молодий?! Нехай вас це не лякає, бо Він хоч і молодий помер, то одначе зумів за тих кілька літ життя заповнити світлими ділами цілу сторінку історії українського народу, сторінку, яку вам треба пильно прочитати, вивчити і виконати на собі. Бо:

„Нічим є довгий, пустий вік;
„За те усім є добре пережитий рік“.

В маю 1918 р. перейшли вулицями Львова полки Січових Стрільців. Йшли вони в рядах, під голос команди, з піснею на устах:

„Хто охоту має, хай іде з нами".

В одному ряді, на його чолі ступав бл. п Остап Вахнянин. Йшов веселий, бадьорий, розспіваний ентузіяст. Здавалося, зійшлися молоді хлопці на іграшку — на прохід у майський день, під усміх весняного сонця!

І чулося спів, свій рідний спів і чулося хід, що в один такт ступали, крок за кроком, що в один такт співали, звук за звуком, що в один такт бажали, чуття за чуттям, що в один такт думали, думку за думкою, під голос команди, під приказ одної великої ідеї.

І вичувалася сила, жива, велика народня сила, оживала віра, будилася надія!

Від чого? Від ходу, від цього, що молоді люди переставляли ногу за ногою, крок за кроком і співали пісню?

Ні. Не від цього, а від того, що молоді хлопці своє ярмо носили на собі. Бо се значить нести ярмо, йти там, де кажуть, робити такі кроки, як каже приказ, станути в ряд, в якому поставить воля старшини, їсти, спати, думати, бажати, жити й умирати після приказу й волі старшини.

Це солодке й легке ярмо ніс бл. п. Остап, друг ваших молоденьких, добрих мрій, друг „жертвенного" труду, який ви нині з такою честю згадуєте, сівач доброго зерна чистих ідей і правди між молоденькою молоддю.

І добре робите, що молитеся за вічне щастя ваших провідників але ваша молитва буде тоді щирою і успішною, коли й ви підете їх слідами і наложите й на себе ярмо, яке вони з такою гідністю носили і виявите добрими ділами віри, надії, й любови вірність їх ідеалам і їх нематеріялістичному, не еґоїстичному, а ідейному життю духа.

Тоді ніхто — ніхто
„Не скує душі живої
І слова живого,
Не понесе слави Бога,
Великого Бога".

Ні не покриє забуттям великих жертв українського народу, положених для великих цілей, для вічних на небі, для вікових на землі.

Амінь.

Іван Івасєчко

† 15. І. 1913.

Неспокійне серце моє, Боже, доки не спічне в Тобі. Св. Августин.

Нюнек! Приятелю діточих літ! Добре ти зробив, що вмер. Ти не був сотворений для цього недоброго світа, що „весь у злі лежить". Батько й мати дали Тобі серце ніжне, вразливе наче струни гарфи, що вміє грати лиш пісню любови й щастя, або глибокого плачу. Тому лиш вони розуміли твій глибокий плач, твій тихий сміх, твої чисті очі, твої слова ніжні, твою красоту. То були твої щасливі діточі літа!

Але від родичів ти мусів піти між чужих людий, у школу. Там пережив ти болю багато! Нінащо не здалося те, що Ти нікому зла не робив; фізична перемога того не признала. І насміхалися з твоєї ніжности нерозважні товариші, кажучи, що в Тебе сили немає. Непослужила тобі безоглядна любов правди; ти за неї мусів терпіти. Ти був чистий серед бруду світа; тому душа в Тебе боліла. І чим глибше ти входив у життя, тим більше блудних стежок ти відкривав між людьми — ти простолінійний. Тільки книжка тай молитва, укрита перед людським оком, були Тобі добрими другами. При них ти відпочивав від людий, бо мати, вже тоді вдовиця, убога скитальниця з дрібними діточками, не могла тобі дати захисту.

Скінчилися твої вакації! По тих вакаціях, по скінчених правничих студіях Ти вибрав собі працю, серед якої, так здавалося Тобі, не матимеш нічого спільного з людьми, лише з мовчазним папером тай з числами, які опановані, не дурять і не бють.

А люде й там тебе найшли, хоч як тихо Ти коло них проходив і до уряду і в уряді і з уряду. Вони били Тебе браком серця. Одні не любили Тебе тому, бо Ти „русін", а другі не любили Тебе длятого, бо Ти тихий, а инші не любили Тебе, бо Ти скромний, бо Ти невеселий! Не любили Тебе, бо Ти „не зі світа" (Йоан XVII, 14) був, одна дружина твоя любила Тебе й захищала від людий.

Але твоя душа й серце не видержали тих ударів. У глибокім болю згубив Ти слід і вже не знав, де правда, де кривда, де люди — де звірі, де любов — а де самолюбство, де спокій, де мука, де життя, де смерть? Атже в книжках так гарно писалося про правду й про людий! А в житю й у людях якжеж та правда дико виглядала — скривлена й скривджена людьми?!

Так зломилося Твоє життя на землі — овид затьмарився і.., добре, що воно скінчилося! Сповнилося бодай раз

твоє бажання. Так як маму ти дитиною просив, коли вона Тебе в хаті зіставляла: „візьми мене з собою", так Бога Ти потім благав: „до себе мене візьми, бо я заблукався в сім світі. Люди кажуть, що я блукаю, а я шукаю правди й любови! Деж вони — де? Хиба у тебе — Боже! — візьмиж мене"!

Так і сталося! зі Львова, з заведення для душевно хорих, привезли Тебе на село, мертвого, під поріг маминої хати. А мама вийшла Тобі на стрічу і .. добре, що Ти мертвий вже нічого не чуєш. Бо не почуєш маминого плачу, що крізь зуби, болем затиснені, так звенить, як звенять острі, колючі, замерзлі кристалики снігу, гонені скаженим вихром по леду.

З воза знято домовину, а коло домовини станула мама — пристали й люди. А мама просить: „таж до хати його занесіть! Дивіться, яка лють на дворі. Замерзнеш геть — дитино нещастя мойого!"

І в хату люди Тебе внести хотіли, але домовина не влазилася у вузенькі двері вдовиної хати і в малих сінях обернутись не хотіла до дверий, бо рослий ти був і поставний. Гарний Ти був — але нещасливий!

Тісно було Тобі у світі, тісно в домовині, тісно й в гробі Тобі буде!

Та добре, що вже скінчилася твоя мука — злука великої душі з тілом, вязницею її. Тепер Ти вільний, бо твойого духа, киненого у порох землі, підняв Господь з цього пороху і освободив від землі!

А твої, мамо, очі, чого так здивовано глядять не мене? Дивуєшся, що я його хвалю за те, що Він помер? Думаєш, що в мене серця немає? Думаєш, що мені не жаль твоєї дитини, а мойого друга?

Але якщо ти його любиш більш чим себе, а ти так любиш свої діти, пожелай Йому нинішнього дня, як і я Йому зі зболілого серця того дня желав!

Тепер сивою головою, у сріблі старости, в чорнім сирітстві потверджуєш мої слова — а плачеш? Плач! Від плачу лекше тобі стане, бо за сльозами важкого болю так важко не відчуєш цеї хвилі, в яку послідні струни рвуться шовкові, такі ніжні, як любов мами до сина, що від неї на віки відійшов! Це вже останній болючий звук пірваних струн, різкий, як удар твердої, замерзної грудки землі о деревище домовини. Сей біль одначе минеться, як засипуваний тепер гріб травою, цвітом поросте!

Біль перейде в тугу, а туга у спокійну думку, що твойому синови тепер добре у Бога-Отця між ангелами святими, між людьми добрими, чесними. І так Йому буде вже через цілу вічність. Бо там тревоги не має о те, щоби Він

наткнувся на злих людий, на неправду, на кривду, на зневаги! Він там знайде правду, любов і спокій для свойого серця, що тут на землі неспокійне було, аж доки не спічнуло в Бозі на вічну вічність.

Амінь.

Антін Гладишовський

Голова У. П. Т., Директор Краєвого Союза Кредитового

† 12.-X. 1923.

Є на світі люди, яких хід життя дуже подібний до ходу сонця, що на око здається пливе з місця на місце, від сходу до заходу, а в дійсности земля вокруг нього ходить.

Є на світі люди, яких вид життя дуже подібний до виду сонця, що на око видається у своїй зверхній, округлій формі таке просте і ясне, а в своїому нутрі воно таке складне, непрослідиме, недосяжне, невисказане.

Є на світі люди, яких істнування подібне до істнування сонця, такого конечного, просто необхідного для цього, щоби на землі не завмерло життя, щоби не вмерла любов до дійсної, розрадуваної красоти.

Оттакі люди є на світі. Мало їх, як і тих сонць мало, але вони є. І в нашому народі найшовся такий чоловік.

Це наскрізь „Европеєць", отак говорено про бл. п. Антона. І дійсно, Його зверхній вигляд, товариські форми, глибоко культурне, гладке, скажу: ніжно заокруглене, а тим і так дуже приємливе відношення до людий, робило з Нього наскрізь новітнього чоловіка. І хтоб вгадав, якщоб не знав, що в Його душі жевріла віра, чиста, глибока, засвідчена ділами Його життя? Віра наших предків, що кров свою за неї лили, у модерній людині? „І дивне це в очах ваших"...

А Його любов до народу? Хтоб незнакомий Його побачив і почув, що це „наш чоловік", похитав би головою, глядючи на цього „аристократа". А я вам кажу, Братіє, сумна по втраті Його, що нам демократам учитисяб від Нього любови народу. Він і супроти служачого і супроти найбільшого бідака поводився з такою ніжністю, що колиб наш ґеній був Його побачив у таких хвилях, був би признав, що цей чоловік сповнив Його заповіт:

„Обніміте, брати мої
Найменшого брата"!

А Спаситель світа, Господь Бог, Ісус Христос, теж дасть Йому гарне свідоцтво, що бл. п. Антін виповнив основну і одну з найвисших заповідей Його науки:

„Люби ближнього, як себе самого". Українську землю, цей чоловік світової культури, якому світ цілий отвором стояв і чувся Він в ньому, наче в себе, любив любовю простолюддя, що за кожним втраченим кусником своєї землі плаче й ціле життя прагне мати її у своїх руках, під своїми стопами. Це засвідчать всі ті, що приходили до Нього, як до директора банку з просьбою о позичку, щоби докупити землі, чи землю врятувати з чужих, глитайських рук. Він їх бажанню старався йти на стрічу, наче своїому задушевному бажанню!

Отсе є Його зверхня красота і внутрішня вартість, наче красота і вартість теплого, ясного сонця.

І проміння свої Він мав, як їх сонце має!

А ось Його гріб окружила травичка дрібна, зелень свіжа української землі, шкільна дітвора шкіл Українського Педаґоґічного Товариства, якого Він був діяльним головою, борцем великим за істнування Товариства й українських шкіл, в час світової завірюхи, що валила старі установи й культурні інституції й у сильнійших народів, чим ми. А Він се цінне й конечне Товариство удержав при життю і дав Йому спроможність праці! Тому тисячам голівок нескошених війною, некинених на покіс тьми — Він головою. А з Його труду, з Його високої культури на кождій голівці промінь спочив, наче промінь сонця на пільній квіточці, на многому числі квіток - голівок промінь науки!

Розділило себе сонце; так розділилося Його життя, духова сила Його життя. Бо духом Він був дуже сильний, хоча тілом слабий.

Для людий був Він весною й літом, що радість приносить і плодовите жниво, а для себе був Він у молодих літах глибокою осінню, що зиму заповідає скору, холодну, мертву!

Так воно й сталося. В сім згляді не то лікарі, але навіть любов страдаючої мами, любячої сестри й братів, нічого проти цього не могли вдіяти! Він мусів вмерти молодим! Хмара сонце заступила, вперта грудна слабість здавила Його здоровля і життя. Для Його тіла запала ніч, довша і темнійша як цей вечір, що сумраком лягає на Його гріб і росою. Бо під ніч вселенна плаче за сонцем — вечірньою росою.

Плачемо й ми сльозою, росою людської душі за Ним, за тим майбутнім часом Його життя на землі, яке Він не міг ще між нами прожити, а не прожив, плачемо за Його літами, в яких Він міг ще між нами ясніти добрими ділами віруючого християнина, трудящого громадянина, доброго Українця, а не вчинив їх — бо згас!

І не було це для нікого, ні навіть для Нього ніякою несподіванкою Його вчасна смерть. Як ми всі видючі ждемо на хвилю, коли чорна хмара, що виринула на обрію, заступить сонце, так Він, Його рідня й други ждали приходу смерти. Тут не було несподіванки. Бо в своїому житті Він завсіди старався уникати несподіванок своїм великим розумом, тай у смерти Він оберігся від її несподіваного приходу своїм благородним серцем, віруючим у Бога та в позагробове життя. Тому Він смерти ждав з отвертими очима, а понад увесь її дуже прикрий почот, з яким вона до людини приходить, Він переплив так, як це Він умів і в житті, дійсним володарем своєї волі, своїх почувань і думок перепливати понад усі прикрости життя.

Отак минувся бл. п. Антін. Минулося минаємо, а то що осталося, Його добрі діла – у малому числі літ, такі многі, начеб то відійшов столітній старець, — не просять, а прямо наказують честь для Нього велику, память глибоку й ясну і молитву щиру.

Амінь.

о. З. К.

Проповідь на благословлення дзвона

Клич грімко, не вгавай!
Підніми голос твій мов труба
і вкажи народови мойому його беззаконня (Ісаія 58.1).

Ці слова промовив Бог до пророка Ісаії, посилаючи його між народ. І ті самі слова певно сказав св. Дух в хвилі благословлення цього дзвона. З глибини почувань і цих знеслих, горячих молитов, котрі відмовляє священник при благословленню дзвонів, бачимо наглядно, як Церков поважає дзвони, бо ставить вона їх поміж людий, своїх членів, синів, щоб вони — дзвони, разом з людьми прославляли всемогучого Творця вселенної. За кілька хвилин вдарить серце цього дзвона і не буде вже це глухий, бездушний звук металю, але освячена криця, призначена виключно для прославлення Бога. Перше звук дзвона цього глухий був, бо був це звук звичайної криці, звичайного металю. А тепер по освяченню Господь небес зовсім инакше слухатиме голосу цього дзвона.

Він розріжнить в його звуках і стогін болю і голос радости і молитви. А буде вже це голос вашого серця — вас бідаків, нуждарів, зарібників, вас усіх, що тяжко боретесь о цей хліб насущний, а помимо цього рука ваша не

пожаліла того нужденного свого майна і причинилась бодай дрібними лептами до закуплення цього дзвона на хвалу Божу. Тож звуком своїм заноситиме він ваші молитви перед престіл Бога, і якщо в них буде замало надії, замало кріпкої віри, то він злучить ці ваші слабі зітхнення з вічним, могучим ангельским гимном „Свят, свят, свят, Господь Саваот"... І полетить його звучний голос в гору і Бог почує його і простягне свою руку над цим кусочком землі над місточком вашим і благословитиме Иого правиця усіх, що є готові на жертву для Нього.

Дзвін цей буде не тільки посередником між вами і Богом, але буде він і Божим місіонарем-проповідником. Він кликати буде і невгавати, звіщаючи вам волю Божу, взиваючи вас до сповнювання вічних обовязків. У неділі і свята кликатиме він до вас: „Памятай день святий святкувати". Памятай чоловіче, що нині святий день. Залиши свої заняття, перерви свою щоденну працю, та йди в церков святу і там перед Ісусом помолись, подякуй йому за все і проси в Нього благословлення для себе, свої родини і свої обездоленної батьківщини. Голос дзвона буде дальше кликати і тих, що в гордости і зарозумілости своїй думають, що можуть без Бога, без церкви обійтися, а релігію називають забобоном, пересудом.

І голос дзвона скаже їм, що всі правдиво вчені інтеліґентні люде були віруючими. Скаже їм, що чим на вищому ступні культури стоїть якийсь народ, то тим живіще висша верства того народу, себто інтелілґенція, відчуває необхідну потребу зближення до Христової науки. І дзвін цей кликатиме їх словами Христа: „Гряди по мні". Кликатиме ім, щоб ішли за Христом, за цим джерелом справжньої науки знання і матеріяльного поступу і добробуту.

Дзвін цей то не відлучний, вірний товариш чоловіка, що товаришить йому у цій мандрівці туземного життя, почавши від колиски аж до гробу. На кождому кроці, пригадує він чоловікови, що він винен Богови за це, що від нього одержав. У кождій порі дня своїм могутнім голосом перестерігає він нас, щоб ми не марнували свого життя, але все і всюди памятали про останню ціль нашого життя. Дзвін є приятелем, другом чоловіка на землі, і тому то людська душа відчуває таку порожнечу довкруги себе, як нема дзвонів. А як добрий приятель він радіє з тими, що веселяться, плаче з тими, що плачуть і сумують; відзивається часто серед нас, щоби дати знати, що він є з нами.

Хто з вас не зазнав того святого зворушення, не відчув в своїому серці великої радости у тиху святу Різдвяну ніч, коли то розгойдані дзвони заграють під спів цеї радісної пісні коляди: „Бог предвічний народився"? Хто з вас не відчув цеї могутньої сили дзвонів, коли то вони на ран-

ній зорі в день Воскресення Христового, розносять по світі цю радісну вістку, що Христос воскрес із мертвих?

А як чорна, грізна хмара в жнива зависне над полями вкритими золотистим збіжжам, ясна блискавиця прошиє темряву, а глухий гуркіт грому дає знати, що наближається туча, котра може знищити цілорічну працю рільника, тоді страхом перенятий чоловік хапає і дзвонить ним на тревогу, а серце шепче: „Господи помилуй! Господи помилуй!“ А коли ясна заграва (луна) пожару освітить темну ніч, як грізним є тоді це биття дзвону на тревогу? „Горить! горить!“ чути тоді голос дзвона. І в тих грізних звуках дзвона так і чути тріскіт горючої стріхи, проймаючий крик розпуки нещасних погорільців — лай собак і рев худоби.

Жалібним, сумним стоном пливуть звуки дзвонів в великому пості, неначеб разом з нами плакали над стражданнями Христа і неначеб жалілись на переміну, в імени Христа: „Люди мої, люди!“...

До глибини душі зворушує нас звук похоронних дзвонів, коли то родина, приятелі віддають померщому останню прислугу. Поволі посувається похоронний похід, плачуть сироти і вдова, прощають померщого люди, прощає його і дзвін і глухо, немов з під землі, гуде його голос: „Со святими упокой“... І розсипляться тлінні останки померщого в порох і рідня і люди забудуть про нього, але дзвін цей про нього ніколи не забуде. І кождого року в поминальний день він видзвонюватиме й благатиме в живучих для тебе, брате й сестро, за молитви, жертву Сл. Божої і діл милосердя. Не диво проте, що християнський народ так привязаний до дзвонів і ревними сльозами заливались люди, як захланна рука наїздників стягала ці дзвони з дзвінниці. А це мусіло статись, бо люди не хотіли тих дзвонів слухати і Бог кару зіслав на нарід. Скількиж то разів дзвін цей — проповідник Божий — скликував людий на службу Божу, але вони не слухали його, навіть шапки не здіймали, хреста св. на собі не клали. А він кликав, людий і жалівсь перед Богом і Вс. Господь зіслав сильнійший голос. І ці, що не хотіли слухати голосу дзвона, через ради літ мусіли слухати страшного реву армат, свисту гарматів і шрапнелів, тріскоту машинових крісів і аж тоді по всіх селах і містах збитою масою поплив народ до святинь і там на вколішках благальні мольби слав до Всевишнього: „От повітря, глада, огня і войни ізбави нас Господи“... і о змилування просив для себе і для своїх, що гинули на фронтах. Дорогі браття і сестри! Отже кохайте цей дзвін, бо то друг, приятель ваш. Вслухуйтеся в його звуки, слухайте голосу того проповідника Божого через ціле своє життя

(Докінчення буде).

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 7-8.

Львів ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ Р. 1926.

о. З. К.

Проповідь на благословення дзвона

(Докінчення)

А ти любий друже (імя), дзвони! Нехай голос твій летить. понад нашою країною, нашим містом немов ангел мира! Нехай розбудить ці млаві, до дочасних дібр привязані серця і загріє їх до служби Богови. Нехай голос твій пригадує тому народови, що поза тими низькими, буденними, турботами о хліб насущний, є ще вищі ідеали, для котрих кожда себе шануюча людина мусить працювати — а тими ідеалами є служба Богови і праця для добра свого народу. А коли прийде цей великий день — день визволення, день воскресення народу, а ти почуєш радісний гомін твоїх побратимів із золотоверхого Київа, Перемишля, Галича і Львова, то і ти (імя) заграй тоді радісну пісню у цьому княжому городі князя Василька і збуди зі сну тутешніх мешканців, тих нащадків Василькових бояр і заклич їх, щоби йшли на зустріч золотому сонцю волі. Амінь.

Іван Кивелюк

Б. посол і член Краєв. Виділу. Голова Т-ва „Просвіта“.

† 4. II. 1922.

А я кажу вам: Любіть ваших ворогів і моліться за них, що переслідують вас; щоби ви стали синами вашого Вітця, що на небесах.
Мат. V. 44, 45.

А коли Він робив огляд цілого свойого життя, то сказав слово, що ясним полумям спалахнуло в округ умираючого: „Я немаю гніву до нікоог, і нікого я в життю не скривдив, хоч нераз і міг“.

І мені ясними стали ціле Його життє, ціла Його боротьба. Опертий о вічну правду, йшов Він шляхом щасливих, по Христовому слову щасливих, до яких зачислює Спа-

ситель тих, що плачуть на вид зневаженої правди і покривдженої людини і в їх обороні терпять у вязниці, страдають голодом, холодом, спрагою і йдуть на смерть. Мені стало ясним, чому Він не міг зійти з сьої дороги ні за ціну розкошей, ні за ціну терпінь.

Йому було осоружним всяке зло, всяке відхилення від обовязку! А що було Його обовязком, це диктувала Йому Його совість, Божий закон і добро власного народу, якого кров в Нім плила, яку Він цінив як скарб великий і дар гарний.

І за те Він бунтівник?

За те, що силою, обманом і хитрощами загачувано любов до рідного краю ще в Його батьках і предках, а Він, як жива вода прорвав цю штучну греблю власною працею й власним терпінням, за те Він бунтівник?

Його стопи полоскали води Збруча. Як жеж міг Він відректися хочаб одного берега сьої річки, що обома берегами доторкалася української землі, що по обох берегах зрошувала українські ниви?

За те Він бунтівник, що зробив те, що Йому зробити казали чисте серце й неложна правда? Адже Він в цілому своїому життю, ні на одну хвилину не збунтувався ані проти української землі, ані проти українського народу, ані проти його реліґійних, культурних, економічних, життєвих інтересів!

Його серце і Його ум йшли від дитини сплавами рідного слова. Тим словом вчився Він сам і других вчив. Під хлопські, рідні стріхи струї світла Він слав і на сторожі життя народу поставив рідне слово. Просвітою хотіє свій нарід вивести з царства темноти на волю і за те Він бунтівник?

Нехай, що бунтівник! Для Нього це честь, це ясний доказ, що Він з раз обраного шляху не хотів і не міг зійти, хоча міг на нім умерти;

Йому ж присвічувала вічна правда, що хто не дбає за своїх, той віру заперечив і став гірш поганина. Що поза тою правдою, то була пропасть життя й совісти; що перед тою правдою було — то був шлях життя й жертви. А від життя Він відступити не міг, чоловік, що ніколи не грався ні життям, ні словом, бо життя й слово були в Нього все одно, що й чин.

Життя йшло, і студент прав з іспитами став суддею, що справедливість сіяв між нарід і суд і чесність народови своїому давав. За те гонений „сильними міра цього", перейшов Він, переношений „зі службових зглядів" з посади на посаду, з місточка у місточко, цілу Галицьку Україну. Його особисте життя йшло в сльозах судьби, писаної Йому людською, злою рукою. Його ж душа збирала радість з Божої

долоні, радість-любов народу за те, що Він відчувати починав існування правди і справедливости, дар віками убиваних в нашім народі чужими переможцями.

І сталося те, що з кождою правдою статися мусить. Голосом народу загомонів над Ним голос Божий. Яко суддя став бл. п. Іван Кивелюк з волі народу його послом і оборонцем у галицькім соймі. Від тоді можна було оглядати дивне явище.

Як довго Він проголошував суд в імя наймилостивійше нам пануючого цісаря, на якого палаті у Відні, над входовою брамою виписане було слово: „iustitia fundamentum regnorum", так довго цісарські слуги йому терниною дорогу стелили, начеб від справедливости даної народови мало цісарство провалитися! Від колиж Він яко посол у соймі почав промовляти в імя народу, ставляючи в основу своїх думок: „iustitia fundamentum populi", славою звінчалася Його голова, бо славу добру міг і хотів дати нарід оборонцеви своєї Вітчини. Так голосом народу переміг голос Божий думки облудників, хоча ся побіда й дісталася йому ціною боротьби і нелегких терпінь.

Бл.п. Іван Кивелюк станув у верху своїх впливів і сили. Послідним поглядом глянув Він на своє житте від колиски аж по грядучу смерть і спокійний за нього сказав: „Бо я в житті нікому не шкодив, хоч і міг; та це було противне моїй душі". Оці слова сказав Він у хвилі смерти. Оті слова сказав чоловік, що від літ був позбавлений хліба і посади, за любов правди а за нелюбов неправди. Оці слова сказав чоловік без хліба, що в часах своїх великих впливів й великої сили навіть возьного хліба не позбавив для своєї примхи, для мести. Оці слова сказав чоловік, що в хвилях своїх впливів й сили своєї не впакував нікого у вязницю за чесні переконання, хоч сам за такії ж переконання сидів у вязниці, яка спричинила смерть Його дружини й матери дітий, яка стала причиною Його смерти. І міг Він бути огірчений, а одначе на цю превелику жертву життя Він положив печать слова: „Я гніву до них не маю", печать слова, опертого на Божім слові: „любіть ворогів ваших і творіть добре тим, що вас ненавидять".

Так що ж у сім серці на сторожі стояло, що воно ніколи низької мести не знало, що в серце гніву не пустило? Що?! Яка сила неземна?!

В Його серці була любов до свойого народу така велика, що вона виповнила собою таку безодню, якою є людське серце. Ця любов виповнила Його серце по самі береги так, що на инше, противне чуття вже там місця не було! Ця любов була така сильна, така непереможна иншими чуттями, як нею може бути лиш любов віруючого християнина до свого народу. Любов сильна як смерть!

От таке серце витало день першого листопада тисяч девятьсот вісімнайцятого року!

І знова впав на Нього закид, що це Він є одним з головних виновників кровопролиття.

Він?! А щож мав він зробити? Чи він мав кинути прокляття на наші січові ряди в цю хвилю, коли Його Вітчина, що до нового, до свойого, до свобідного життя встала вільна і без пролиття одної хочаб каплі крови, в одну мить найшлася загрожена в своїм істнуванні? Він зробив свій обовязок і благословив брань на оборону волі, правди і справедливости. Дійся воля Божа! — думав Він — а відступити не міг, бо почуттє правди і слушної справи відступити не дозволило!

А решту ми вже знаємо. Інтернування, арештування, голод, холод, поневірка, утрата дружини, вязниця і смерть.

Жертва Богови душа повна сльоз — Його блаженна душа!

Жертва народови життя повне праведного світла — Його життя, що від малечку роздувало в собі іскру Божу, що зветься добром, неоціненим добром — а імя йому правда і справедливість.

І горе тим, що тую іскру-вогонь в Нім вгасити хотіли, а слава Йому, що цього вогню вгасити не дав!

На Нім слава вже спочила, а на гасителів горе й стид йде — з гробу жертви гряде!

Я бачив, як тая жертва довершувалася, як Його серце в порох стиралося! Той, що умів відважно глянути життю в лице, Він учить і смерти заглянути спокійно в очи. Бо Він вірив, що за життєм і за смертю стоїть все одна незмінна правда — Бог і вічне життє.

А ми цю жертву обступили й кождий з нас рад би хоч порошинку з Його серця взяти — собі на зміцнення! І беріть! Сьої жертви стане на міліони, стане Його серця міліонам, бо воно за міліони страдало!

Воно Твоє — Український Народе!

Так Бог зрядив, що жертва кайданів стає основою нашої волі, що жертва терпіння стає джерелом надій наших; що Його смерть стає основою життя народу!

Оттак пройшло Його життя!

Та ще одно по Нім осталося між нами, одно, з чим не знаю, де дітися?

Остались круглі сироти без мами, що плачуть за Татком.

Де дітися з їх слізми — де?! В отсю хвилю відчуваєть сила тих слів:

„Ми вже без скарги не знаємо слова,
Колюче терня вростає нам в скроні.
Боже! До Тебе підносим благання".

Відверни від нас і від українського народа ці сльози! Бо сирітські сльози це такий важкий тягар, що на кого вони впадуть, той їх далеко не понесе. Він мусить під сим тягаром упасти, не досягнувши мети.

Так нехай ті сирітські сльози свідками стануть між нами й Ним на суді світа, на суді Божім, на терезках Божої справедливости.

Народе сердешний! І Ти з дітьми плачеш? Плач і молися за Тим, що нині у гріб іде, а скарбом стане той біль. Бо він не дасть тобі забути Його діл і жертви, а Йому дасть від тебе молитву за Його вічне, щасливе життя — тай за нашу долю-волю Амінь.

Кирило Скрипка

митар і старший брат при Владичім Соборі св. Юра у Львові

† 6. V. 1921.

І виселився Авраам і прийшов і замешкав коло мамврійського дуба, що був у Хевроні; тут здвигнув він жертівник Господеви.

І. Мойсея XIII, 18.

Історія деревини, а наче історія живої людини, коли під його гиллями велике діло збулося.

Стояв дуб — столітній. І сталося так, що до нього прийшов Мойсей, Боговидець, якому з братом забракло було землі, щоби на новій землі найти основу собі до життя, а Господеви, щоби й на новому місці поставити жертівник. І поставив Мойсей один такий жертівник під дубом, наче сторожу над тим місцем святим оцій деревині віддав. Віддав і не завівся. Бо прийшли бурі і надлетіли вихри, а дуб престола розкинути не дав. Упали зливи і спекота лягла на жертівний камінь, а він не розпався, бо дуб усю бурю і жар сонця на собі здержував і видержував літа цілі — сотки літ, аж доки сам не повалився. Вірна деревина!

Коли я на Нього, в домовину покладеного, глянув, мені привидівся образ: я побачив церковцю обсаджену деревиною, яка церковцю від бур захищала і границі вказувала, де починається межа святого, ненарушимого иісця.

Такий образ все будить в мені певність незнищимости того, чим ми живі, хочаб хвилево житейські буруни перевалювалися своєю нищучою силою і поза освячені межі віри. Буруни, хочаб і як сильні, всеж вони пливкі, а вікові дуби, се твори трівкі!

Оттаким дубом Він мені видається, бл. п. Кирило. Здається не видно на нім крови, а одначе й Він борець за святі і ненарушимі права народу на своїй землі.

На селі вродився і став одним з тої сірої маси, що їх міліони сіра земля наша носить і кормить. Один з дубів з цілого ліса несчислимого, що вріс корінням у свою землю і протиставиться всім бурям, якіб хотіли його вирвати з корінем і кинути з рідної землі у безвісти.

Молодого сільського хлопчину била непривітна доля, пік його жар і мороз, нераз і голод докучив. А Він ріс, бо ж не рожа Він у теплику склянім і не кипарис у панських оранжеріях, а дуб-деревина, один із народу, з незнищимого українського народу, що зуміє видержати всю негоду, потрафить серед неї вирости і розвинутися.

Так виріс і бл. п. Кирило і тілом і духом.

Глядючи на Нього, мимоволі пригадувалися слова св. письма: „І сотворив Бог прямого чоловіка". Не то, що тілом Він не погинався, але й душею Він випрямившися у весь її ріст, не кривив нею і не погинався під противностями.

Бо не перейшов і Він життя без острих колючок, без болючих ударів.

На селі не стало місця, не стало землі для Нього, якаб Його прокормила. Він іде по хліб до міста, до того міста, що від разу ставиться ворожо до сільської душі, як що в тій душі є виплекана вірність до свойого обряду, до віри і до своєї народности. На таку душу падуть вперід покуси, щоби вона за хліб, за посаду, за панську ласку, виреклася „хлопської віри й мови". Коли се не вдається, на неї падуть удари; насмішки, наруги, нехіть, злоба, погорда, гоненнє. Треба бути направду сильним наче дуб, і вірним як коріння землі, щоби не дати себе зломити. Треба бути напраду борцем, щоби ту тиху, але запеклу, вперту і затяжну боротьбу перебороти. Бо в ній нераз серце закрівавиться і сяде болем на стиснених устах тоді, коли ті уста хотілиби кричати про кривду, про поневірку, про своє право. Бо в ній нераз і не два сльози тиснуться на очі, бо в душі плаче любов правди, зранена, доптана, висмівана. Бо в ній нераз і не два у білий, ясний, Божий день треба крізь неї власною лиш тінню проходити, тоді, коли переслідуючі виступають цілою своєю особою і цілою своєю брутальною властю. Тут треба направду героїчних чеснот, великих христіянських чеснот, великого дідицтва українських сіроманців, щоби з тіни не розплистися в ніщо і не стати ренеґатом відступником.

Хто сій боротьбі з усім її страданням приглянувся — той для побідника мусить відчути глибоку честь!

Один з тих був бл. п. Кирило.

Скромний службовик маґістрату, стояв на митниці на городецькій рогачці і ґрейцарі збирав за перевіз у місто всього, що лиш село може дати і кинути на камінну многолюдну пустиню, якою є модерне місто. Міліони людий за десятки літ Його скромної служби переходили коло Нього, а може сотки, чи навіть десятки лиш людий знали, що перед ними стоїть людина великої вартости — великий чоловік.

А Його великість була в тому, що Він свою службу сповняв за „совість", а не за гріш, Він служив обовязкови, а не людям. Ся моральна сила Його добула Йому; а через Нього й народови Його і вірі Його честь. Тоді, коли я Його пізнав, по літах служби, Він вже мав марку такого сильного характеру, що ніхто з тих, що Йому виплачували платню, навіть не посмів сказати, щоби Він приніс метрику від свойого священика, а дістане товстійшу посаду, щоби Він став відступником своєї віри, святого рідного обряду й власного народу. Се булоби таке безсиле слово, як безсилим є рада слабкої людини дана дубови, щоби він перемінився в перекотиполе.

Тій вірности Його завдячує і Архікатедральний собор св. Юра богато добра. Він послужив сьому Божому домови через сорок літ своїм боговійним трудом яко старший брат, переводячи у чин слова співця псальмів: „Боже! Я полюбив красоту дому Твойого й місце Твойго осідку". Граничний дуб охорона Божого престола.

Як нині бачу образ, ще такий свіжий в моїх очах. На церкві спів, бо при престолі служба Божа правилася. Світло перед Ним, світло за Ним вказує ясно доріжку, якою Він по церкві ходить з тацою в руках і дякує щиро за лепту на церков. За сорок літ великі тисячі перейшли через Його руки, через чисті руки! Стоячи сорок літ коло публичнього гроша, Він навіть власної хатки не доробився, забуваючи на себе, памятаючи на совість, честь і характер Українця, памятаючи у глибокій вірі на Божий Дім.

А одначе богацтво лишив Він велике, науку чином доказану, як високо треба цінити чесну працю!

І брацтво церковне вдячне Йому. Він жеж своїм приміром і горячим словом закликав міщан і робітників у сей гурт, в якому культивується то, що Він так любив, то, що не давало, не дає і не дасть заникнути українському Львовови на українській землі: вірність Богови, вірність свойому обрядови і свойому народови. Велика противага супроти тих нещасних слабодухів, що для лакімства нещасного міняли обряд, зраджували нарід, опускали церков!

Серце росло, коли було глянути на похід, наче Христовий тріюмфальний похід. Він на переді, з гарною медаллю св. Юра, завішеною на грудях на синьо-жовтій ленті,

а за Ним хрести, образи святих, хоругви, прапори, розрадувані лиця людий і пісня побожна й ревна у рідній мові несеться вулицями міста, щоби злучити всі церкви міста й увесь його нарід в одну Христову й українську родину, що знає одну пісню з тисячів уст і одно бажання тисячів сердець.

Для Нього нині всьо то — минулі образи!

Яко парох від себе і від парохіяльного Духовенства, якому Він був так дуже помічний, з болем дивлюся на сю домовину, на того зваленого дуба, і прошу Бога над Його могилою, щоби на Його місце дав гідного переємщика, наслідника Його віри, характеру, чеснот і праці. А уста й серця тисячів братів і сестер, моїми устами обітницю сердешну на Його могилу кладуть, молитися о вічне щасте старшого Брата.

Так, Брате! Молитися мемо і за примір Тебе ставитимемо всім людям доброї волі і враз зі зболілою Ріднею заховаємо про Тебе ясну згадку й Вічну память,

Амінь.

Василь Нагірний

Директор Народної Торговлі

† 25. II. 1921.

Мудрість збудувала собі дім, викувала собі сім стовпів.

Вона висилає своїх слуг, щоби вони голосили під мурами міста:

„Хто з вас малий, нехай приходить до мене". А немудрим веліла сказати:

„Ходіть і їджте мій хліб і пийте вино, яке я для вас приготовив.

Оставте дитячий вік, а жийте і ходіть шляхами мудрости".

Притч. Сол. IX. 1, 3—6.

У домовині мертвий, а здається, що не в домовині, а наче на княжому престолі спочиває, спить серед цвітів, світла й тиші, сивий від труду старець, володар людських умів. А ми всі наче діти тихо входимо у сю кімнату саваном вбрану, з глибокою честю і тугою глядимо на то маєстатичне, спокійне лице, молимося і прощаючися желанне складаємо: „Спи спокійно вічним сном, Старче наш Достойний! Ти собі чесно запрацював тихий сон і спокійну совість".

Сотки і тисячі свідомих Українців так торжественно пращали бл. п. Василя Нагірного, того чоловіка, якого

перед кількома десятками літ тихо-тихенько привитала пара убогих селян, коли їм Господь дав сина. Синовиж доля була писана така, що він мусів у молоденькій своїй молодости глядіти на безрадність і убожество селян, на чуже тому народови місто і при тім тягом працювати й працювати, учачись у ґімназії.

По матурі став бл. п. Василь техніком, вибираючи собі яко спеціяльність будівництво. Студіючи у Німеччині і Швайцарії бачив Він творчу силу орґанізованої праці у щасливих народів і аж дивно, що Він ще вернув між нас. Він жеж міг при своїх талантах і працьовитости зажити між чужими людьми, які вміли цінити працю і талант, достатним, спокійним, вигідним життєм. А одначе, Він, вже готовий чоловік, вернув між нас убогих, розтеряних.

Хто ж закликав Його? Хиба одна кров, благородна кров народу, віками культивована правдою, вірою й вірністю собі.

Його поворот між нас, се епоха для Галицької України. На нашій землі богацтво аж по дорозі валяється, а ми його не бачили і не брали. Ми були незрячі, а руки наші, які вміли зі силою великою Тирольців Сходу держати кріси в обороні цісаря і чужої влади, були безсилі, прямо мертві, коли йшло о працю для себе.

Бл. п. Директор прийшов і вернув народови зір, а рукам повернув життє і силу праці, сповняючи громадський ідеал, про який говорить Т. Шевченко: „Браття, не вдавайтеся в тугу, а молітесь Богу і работайте розумно в імя матері нашої України безталанної". (Передмова до II. вид. „Кобзаря" 1847. р.).

І аж дивно глядіти нині з перспективи на ті часи, коли бл. п. Василь став вождом тої розумної, орґанізованої праці. Десь і люди найшлися охочі до праці і гроші і повставала одна інституція за другою. На нашому темному обрію зійшла „Зоря", Товариство для ремісників і їх молоді, „Дністер" почав боронити нарід від вогню і його руйнуючої сили, „Народна Торговля" спокусилася стати купцем, своїм чесним купцем для свойого народу, „Земельний Банк" почав боронити нарід від лихви чужих нам глитаїв. І всі побачили, що й між нами єсть богацтво, лиш треба вміти його брати, єсть і уми світлі, лиш треба їм працювати, єсть руки до праці, лиш би робити, робити, робити.

Ось чого доконав один чоловік, будівничий орґанізованої праці, який умів лиш будувати і обновляти, не руйнуючи. Бо се й єсть великою духовою прикметою дійсних будівничих-ґеніїв, що вони ніякого камінчика. ніякої цегли не відкинуть, якщо вона тільки надається у будівлю. А Його око, спосібне заглянути у той „третій світ" і зорієнтуватися в нім, бачило, що будучність народу без віри і ре-

ліґії, якою він тисяч літ жив, на якій будував свою теперішність і надію на красше майбутнє, будував терпеливо, витревало благородно і жертвенно, стане, наче пустиня, велика простором, а недоступна для життя. Бо зубожіє мисль народу, а на чолі його стануть люди еґоїсти, змислові, жадні життя хочаб ціною крови власних братів, життя короткого, пристрасного й руйнуючого, а не будуючого, життя, призначеного на смерть. Тому бл. п. Василь не лиш робив пляни церков, яко архітект, не лиш будував їх, яко будівничий, але Він ще й вірив, глибоко і свято у вічну правду, в Бога, до якого молився, якому служив.

Тому на тлі Його життя не видно руїн, ні в людях, з якими працював, ні в ділах, які творив. За те видно нам всім розвій і розквіт всьої орґанізованої ним праці й думки, коли Його спрацьовані руки зложилися наче до вечірньої молитви й до глибокого сну.

Бог заплать Тобі за се — Володарю рук наших. Бог заплать Тобі за зір, який Ти нам вернув. Бог заплать Тобі за то, що ми бачимо те, що бачимо — зрив, непереможний зрив до життя у своїй хаті і о своїй силі.

Нехай Христос-Бог, Божественний будівничий вселенної, Тобі, Будівничому нашого орґазізованого життя заплатить за се, що богато, богато тих найменших наших братів, голодних братів з Твоїх рук прокормилося, спрагнених світла, з Твойого приміру правди найшлося, нагих і в темницях оділося і вийшло на світло дня, хорих волею оздоровіло, а сумніваючихся дістало раду, добру і ясну раду, шоби не попадати в тугу, а молитися Богу і розумно працювати в імя Матери-України.

Колись Ти прийшов був між бездольний, темний нарід, а нині прощає Тебе Українська нація-народ, міліони борців, які в усіх своїх шарах знають, чого хотять.

Прощай Вожде, якого оружжам була праця мира у боротьбі за почесний мир між людьми доброї волі. Колись Ти у народу допрошував вступу собі й думкам своїм, нині той нарід, колись дитя, а нині муж, що виріс з Твойого духа, до Тебе прийшов, щоби Тобі дати супровід на вічний шлях, а самому щоби вернутися до праці, до Твоєї праці собі на долю, на волю, а Тобі на вічну память

Амінь.

Адріян Дзерович

четар У. Г. А.
† під Хировом 6. XII. 1918,
похоронений у Львові дня 22. марта 1922. р.

І прилинув Ти до нас на сльозах Рідні, на болеви українського народу, на тузі товаришів!

Та де лишилася Твоя кров тепла, що лице Твоє таке мертвецьки бліде?

У бою за волю, четарю наш?!

Як же се було?

Ти летів вперід і кликав: „хлопці! За мною! За Україну!“

А ворог давний, старий, хотів Тобі кулею вибити з буйної голови сю мрію.

...і осталася на чолі маленька, червона плямка, як цвіт калини. Тоді під Твоїм омлілим тілом рідна земля почала пити свіжу, теплу кров, трунок, якого вона вже давно, дане пила. Трунок свідомо і добровільно з цвіту власного життя приладжений на жертву Україні, чистий і благородний, як невинної дитини кров.

Так минулося життя Твойого тіла. Не минулося одначе життя Твоєї ідеї. Вона свіжа, якби щойно вчора вродилася; вона незмінна, як тисячлітня думка старого, історичного, живого народу витає над Твоєю домовиною. Ідея не полетіла у безвісти, як та „Твоя“ куля, що пропала. Вона живе і Ти нею живий до нині Твоїм життєм, Твоєю жертвою.

До тої жертви плили Твої літа — плило Твоє життє. Від малечку запізнався Ти з обовязком і заприязнився з ним; від хлопяти книжка стала Тобі другом щирим. А в книжках промовляли до Тебе словом голосним та правдивим, не кати, закуті в сталь перед гнівом своїх „підданих“, а борці, що з отвертою груддю йшли у бій за волю свойого народу. Не Нерони, а Ганібалі, як вікові дуби лопотіли зеленим, свіжим листом над Твоєю молодечою уявою. Щоби сю уяву вбрати у дійсні форми життя, Ти вступив у військову академію, щоби навчитися штуки боротьби.

Ще нескінчилася Твоя наука, а боротьба вже бухнула повним полумям.

Світ довідався, що в руїнах Австрії почав український нарід Галицької землі боротьбу за проголошену свою незалежність на своїй землі.

Тебе ся відомість досягла у Відні, в мурах військової академії, на землі, яка українській землі стала вже чужою. До сьої хвилі так ясний для Тебе шлях, нараз прибрав вид роздоріжжа. Ти міг остатися на службі і хлібі у чужих, Ти міг взятися до праці, до книжки на иншому

полі і дбаючи лиш за себе, за добуттє кавалка хліба для себе, міг Ти спокійно вчитися на чужих університетах і лиш читати в часописах, що там десь далеко, далеко, за лісами, за горами Европи незнаний їй нарід хоче йти за думкою Вільзона і вибороти собі право самоврядування на своїй землі. Що, Батьку? Ти перечиш мені?

Волиш Його мати коло себе таким, як Він нині є, у домовині, як один з перших жертв в боротьбі за Україну? Волиш — хоч так гірко плачеш?

Було Тобі, батьку, не виховувати сина з характером чистим наче хрусталь, твердим як криця!

Було Тобі, мамо, не співати українських пісень над колискою своєї дитини!

Було вам, сестрички, не співати Йому козацьких дум про січ і про волю, а були би ви всі нині мали живим сина й брата! По скінченій боротьбі Він був би вернувся з чужини здоровий, живий, з „хлібом“ у руках до дому і був би розказував, як то мудро зробив, що сховався за книжку, в далеке запілля тоді, як „хлопці“ йшли у бій.

Чого ж Ти, батьку, так вперто хитаєш головою?

Ах! Вже знаю чому, ще й Тобі скажу! Хоч Твоє батьківське серце крається болем за сином, хоч мати вмліває у потоках сліз, хоч сестри припали до домовини в плачу тихім, та жаліснім, як осінньої ночі вихор, що в хату вдирається, то одначе ви всі волите його бачити таким, яким Він нині є — чистою жертвою великої ідеї, власником нічим несплямленого життя.

Правда ваша, засвідчена Його кровю, припечатана вашими слізми.

А розрадою у вашім родиннім болю нехай буде вам вид сумуючої України за своїм борцем і вид гордо піднесеної голови народу в почуттю, що має таких синів!

А Тобі, Адзьку, дитино на літа, мущино на діла, що Тобі сказати на прощанне сердешне?

Товариші Твої, молоденькі борці і ті сиві голови, борці, що десятками літ у праці випробували сили свої, на власних руках Тебе от тут принесли, щоби Ти остався між нами.

Лекше буде серцю рідні, бо вона буде могла відвідувати Тебе, оглядати бодай Твій гріб, кинути цвітку на кохану могилу, а поза гріб послати Тобі теплий спомин і молитву горячу за щастє, за вічне життє Твоє.

А нам — а народови? Нам не треба буде вже оповідати молодому поколінню про козачі могили на степах України із славної давнини глибокої, бо Твій гріб став памятником свіжої, найсвіжійшої історії українського народу. А хто у важких хвилях трівожно спитається про долю, майбутнє його, той піде на Твій гріб, прочитає Твоє імя, Твої

літа, довідається, за що Ти положив життє своє молоде, то й з гробу до нього голос підніметься, наче приказ: „невільно падати духом на гробі чистої жертви". Тоді й силу черпатимуть люди з сього власне місця і вірність думці нашій великій, якій ціна лиш одна — життє — й Твоє життє!

І послухають Тебе Твої люди! Ти ж старшина перших рядів, перших борців! І нічого се не шкодить, що Ти такий молоденький: „Бо вік повен чести не залежить від довгого його тревання і від числа літ, бо розум людини значить стільки, що сивий волос, а несплянене життє, се є правдивий вік старця". (Прем. IV, v. 9.).

Ти сього віку досягнув й тому ми перед Тобою клонимо голови наші, а Твойому Імени, Твойому життю і геройській смерти щиру обітницю даємо Вічної памяти.

Амінь.

Юрко Володимир Жуковський

† 19. I. 1920.

Не дивуйтеся цьому, бо йде година, коли всі, що в гробах, почують голос Сина Божого; і вийдуть, що чинили добре, в воскресення життя.

Йоан V, 28.

З українського Червоного Хреста сплила на землю рідну велика капля — капля життя. Як перла-роса лежить перед нами бліда, без краски крови, хоч повна кривавого болю.

У рядах Самаританської Секції впав один Самарянин, що з доброї волі, що з власної волі пішов по таборах, по шпиталях Борцям лік роздавати на рани тіла, а слово добре, міцне а ласкаве на рани серця тим, що наче діти зрабовані і поранені лежать при битій дорозі в крови й болю — Браття наші!

При хорих Братах і сам ізнемігся! Любов молодого ідейного серця не видержала ран, що їх Його очі бачили і душу клали і душу зранили до скорботи смертної.

Український Горожанський Комітет післав полоненим й інтернованим у таборах з різдвяним колачем й одно, велике жертвенне серце, яке бл. п. Юрко сам вплітав у сі колачі, приготовляючи дарунки святочної любови.

Такий великий скарб мав у бл. п. Юркови Український Горожанський Комітет. Ідеальний співробітник під образом непозірої, дрібної праці виписав на сам Свят-Ве-

чір велику правду, тверду а солодку: „вмерти можна не лиш у неволі, в кайданах, на полі у боях; геройською смертію можна вмерти, голову покласти буйну і молоду можна також і на волі, на полі праці тихої, якщо сьої вимагає ідея і хвиля велика".

Правду сьої засади засвідчив бл. п. Юрко своїм життям.

І лежить під синьо жовтим прапороном, під червоним хрестом хлопець молодий, що сам для нас прапором став і провідником, що нам ще один шлях показав до добра і до волі.

А ми Його гріб валом сердець наших окружім, щоби Його гробу не здоптала святокрадська нога, щоби Його сну не стрівожила нічия лиха рука!

А ми Його гріб доброю памятю обіймім, щоби та память людська, слабка і зрадлива, вже завтра не питалася здивувана, чий се гріб?

І більше нич неможемо, немаємо Тобі сказати, ні Ти нам — Брате наш?

А ось ми йшли тепер по полісну і співали: „Со святими упокой", що шумом тихим віяв над Твоєю домовиною.

Кому ж ми співали? Вітрови зимному, листю пожовклому, землі замерзлій?

Ні — Ні!

Тобі, Брате наш — Тобі! Хибаж не чуєш? Атже сказав Ісус Христос, ся правда не ложна, якій ми віримо, в яку ми віримо, що ті, що добро на сім світі творили, встануть і підуть у життє воскресення, значить, сейчас по смерти тіла полинуть душею, а по послідним суді підуть у таке життє, що його вже ніхто не вгасить, бо там нема ні болю, ні печали, ні сліз нема, бо там вже смерти нема.

От так воскресеш і Ти, хоч Ти нині мертвий. Увійдеш і Ти в день ясний життя, хоча Ти нині спиш. Підеш, бо до душа Твоя жива і з ньою живою ми з сього світа розмовляємо.

Послухай! Ми молимося за Твоє вічне щастє у вічному житю, а Ти молися Богови за нашу долю, за нашу волю на землі.

Амінь.

Иосиф Сильвестер Годованський

† 16. XII. 1919.

Не плачте за помершим і не ридайте за ним; але плачте плачем наче за тим, що вже не вернеться і не зобачить землі, на якій вродився.

Єремія, XXII, 10.

Не маю сили відійти від сьої домовини, не положивши на ній Божого слова, що душу скріпляє. Тим словом є обявлена правда, Божа правда, що смерть не нищить життя, лиш відбирає померщому можність вернутися у рідну землю і оглядати її красоту.

Для тих людий, що люблять свою Вітчину, се біль і втрата, що потрафить витиснути зі серця сльози жалю. Чей Його біль був у хвилі вмирання і наш!

Чомусь то не можу ні я, ні люди, що болем прибиті окружили сю домовину, відійти від ньої, щоби на вічний шлях того, що від нас відійшов, не положити пророчого слова, Божого слова, що наче жмут світла піде перед Ним дорогою, що веде в обіцяну землю.

Се ж відійшов від нас Борець за рідну землю і церков хоче сказати, що український нарід знова втратив одну людину, повну благородного чуття і жертви великої. Бо й церков зве любов чисту, ідейну, неложну рідної землі благородним чуттєм, а життє їй віддане зве жертвою великою. І кривду роблять церкві велику ті люди, що її і її науку хотять геть викинути з програми і стремлінь національного життя. Бо любов Бога і любов Вітчини се не вороги собі, а посестри дві, що себе не виключають, а доповнюють!

Коли цікаві жидівські націоналісти слідили Ісуса Христа, щоби дізнатися, чого Він хоче для Ізраіля, чи може хоче вирвати з їх серця любов до Вітчини, а на се місце вложити якесь нове, незнане їм чуттє, Ісус при одній нагоді се перше заперечив: „Бо не прийшов Син чоловічий засмутити душі, а ущасливити". (Л. IX, 56.). І не прийшов Ісус серця людського ранити, вириваючи з нього те, що добре і благородне, а прийшов, щоби сим дарам серця дати досконалість змісту і форми; щоби люди зрозуміли, що се є любов, що є чамовідреченнє, що значить слово жертва, шоби люди відкинули від себе низьке самолюбіє, що по втраті Вітчини плачуть так, як плаче убогий комірник по втраті „мамуні", „кормительки", корови, що його і рідню кормила своїм молоком.

Бо еґоїзм і патріотизм, се поняття, які себе впрост виключають. Еґоїзму не заслонять жадні, хочаб і найкращі кличі про рівність, братерство, свободу і про віру, яко при-

ватну річ, яка при будівництві держави не грає ніякої ролі. І хто так думає, а думаючи й чинить те, що з будівлі хоче вирвати її краєугольний камінь, віру, носія найвищої духової культури, джерело несхитних характерів, сили волі і правди, той шукає хиба себе і своєї користи у Вітчині, чи користи своєї касти, а не самої Вітчини, з усіми її дітьми. Дійсним патріотом є той, хто признасть в своїому житті засаду і програму Ісуса Христа: „А хто схоче між вами бути великим, нехай буде вам слугою. І хто схоче між вами бути першим, нехай буде вам рабом. Як Син Чоловічий не прийшов, щоби служили йому, але послужити і дати свою свою душу за спасеннє многих". (Мат. XX, 26—28.)

Люди сердешні! Отся засада, се вже не іграшка, бо раз вона принята, вона жадає вперто богато-богато жертв, труду, терпінь, а навіть життя, нім вона принесе нагороду за себе.

І на сім гробі я дякую Господу Богу за се, що й нам дав Він таких людий, що вміють погодити любов Вітчини з вірою у Бога.

Бл. п. Йосиф Сильвестер вже молоденьким ґімназійним учеником зорґанізував в родиннім селі церковний хор, читальню і Січ, що всьо разом взяте витворювало національну свідомість і карність.

Коли у світовій війні прийшли на Галицьку Україну Москалі і зайшли у Його село, вони сейчас прогнали Його батька враз з родиною зі школи і відібрали йому ще й той бідний кусок хліба, учительського хліба, яким батько прокормлював себе й рідню. Ціллю голоду було се, щоби батько і син погасили розпалені собою світла в душах українського народу, а самі щоби піддалися волі наїздника. Вони одначе не угнулися під твердою рукою ворога.

Батько перенісся з родиною у Львів, поставив на улиці будку, в якій продавав овочі і цукорки, щоби прожити, хоч дуже убогим, але зате дуже чесним заробітком.

А син? Син скрився від катів, що не могучи його до себе прихилити, хотіли Його зломити вязницею, засланнєм.

То була боротьба! З одної сторони відреченнє від віри й народу давало обітницю великої наживи, особистої вигоди і користи, а з другої сторони правда незраджена користала всіми злиднями переслідованого життя!

Літа минали, а в тих літах прийшов день, великий день, в якому треба було дати чинне свідоцтво ідейности свойого серця. І у сю хвилю бл. п. Йосиф Сильвестер нестанув осторонь обовязку своєї щирої душі, хоча за любов Вітчини і за вірну, жовнярську службу для неї стрінув Його холод вязниці, що тіло звялив і голод, що життє вбив.

Що то була за любов?! Нам усім було Його молодого жаль, більш цвіту зломаного жаль, а Він життя молоде без жалю віддавав! І без жаху!

Він знав, що ту, на землі, Його жертва чиста не буде всує, Його любов не розвіється безслідною мрякою.

А там? Він вірив, що за порогом смерти на землі є нове життє в небі І небоявся Він вступити на вічний шлях життя, як небоявся вступити на земний шлях смерти. Його серце обняло любовю чистою, любовю жертвенною, батька, Вітчину і Бога. Тому Він так гарно розділив своє життє. Україні віддав усю силу, весь жар молодого життя аж до буйної голови. Богови ж заховав душу чисту, без змази і ран, що їх зло завдає душі.

А чистого серця, чи відречеться Отець? Чи життя вічного шлях змете Бог перед душею, що ідейними шляхами землі до правди стреміла?

Відповідь на се він вже має, бо Його душа вже по розмові з Богом, по розмові отвертій, по суді праведнім.

Сю відповідь ми можемо лиш вичути зі слів св. ап. Павла, який сказав: „Бо нам усім треба явитися перед судищем Христовим, щоби кождий приняв (нагороду) після сього, що робив, будучи в тілі, добре або зле". (II. Кор. V, 10.).

А за Ним, вірним рабом, добро пішло, яке Він творив на землі і правда, щоби Йому вітворити двері раю у небі а на землі запевнити Вічну памятъ.

Амінь.

Лев Ган

член Центральної Ради, полковник Української Армії
† 28 XII. 1919.

> Бо коли погане, котрі не мають закона, по природі законне чинять, сі, немаючи закона, самі собі законом; вони показують, що діло закона є написане в їх серцях, коли їх совість дає їм свідоцтво, а думки взаїмно себе обжаловують, або оправдують в день, коли Бог судитиме тайни людські, по мойому Евантелію, через Ісуса Христа.
>
> *Рим. II, 14—16.*

Чи ми погане, що я наводжу на память отсі слова св. Павла? Чи ми дикі люди, які самі відкинули всьой писаний закон?

Ні — ні! Не погане ми і не дике племя, а стара культурна, наскрізь християнською культурою і високою благородністю характеру просякла нація. Ми ж від початку нашої свідомости вміли у прегарних ніжних словах, у піднеслих поетичних образах оспівувати вірність правді, жертву для її любови, терпіння за правду, навіть тоді, коли один з її представників висів у муках, причіплений за ребро, на скалах Босфору, чи топився у підземеллях Петропавловської кріпости, чи страдав прибитий на паль „добрим сусідом". Се ж у піснях виливався закон, писаний у крови серця українського народу, писаний острим рильцем життя історії, писаний символами-образами, щораз то грізнійшими, щораз то гарнійшими, щораз то яснійшими у глибинах своїх, щораз то голоснійшою у звуках своїх, що голосили світу про життє українського народу.

Дарма, що кожда з тих пісень кінчилася видом домовини, прикритої червоною, наче свіжа кров, китайкою.

Бо не згине, не може згинути нарід, який своїому життю віддає належну дань У домовині лежить лиш одно тіло, ніщо більше. А образи, символи, викликані життєм остаються живі, недоторкнені злою рукою, незнищимі на шляху життя українського народу.

А ми, що в живих осталися, йдемо тим шляхом у завтрішній день, вичитуючи під образами, що при сій дорозі поставлені, імена авторів тих символів.

Нині прибуло до сьої великої збірки нове імя: Лев Ган, полковник армії Української Народньої Републики.

Перед нами образ Його життя.

Дідич, власник великої волости, у хвилю преважкої боротьби українського народу за державну вольність, не лишився дома боронити лиш „свою" землю і „свої межі, свойого лану, а станув у військовий ряд, щоби боронити цілу Україну. Він був свідомий сього, що Його кусень землі буде доперва тоді направду Його, коли охорону сій землі дасть своя, суто українська, національна Влада і Держава.

І боровся як Лев на усіх полях за всі поля. за всі хати, землю цілу, за волю повну Соборної України. За нею Він свою голову положив, хоча це й не було у полі, у бою, але було в таборі, у муках інтернування і тифу, за велику думку життя він віддав.

І крізь смуток увесь по втраті великій ясний образ виринає. Є ще люди, є Українці, що свою вітчину люблять більш свойого життя. А під сим образом обясненнє виписане, що любов і смерть то два дочасні союзники, які в сю хвилю розлучаються. Смерть іде в гріб, а любов йде між нас, шукаючи нового, живого серця, що так само хоче вмерти, як він умер.

А хто з нас любов прийме, той зрозуміє, що: „Лекше умирати хоть на пожарині в своїй стороні, ніж в чужій, в палатах". (Т. Шевченко. Москалева криниця),

А що другий символ то сей, що Придніпрянець, який мав у вочах усю велич Дніпра, широкого та дужого, ліг у землю придністрянську. Ліг у свою землю і образ дав неподільности української землі.

Земля! Хочаб її не знать як і хто ділив, вона, споєна кровію одного народу, розділитися не дасть. Лиш грудки землі покотяться, ті що відпали з верху на спід і борозни глибокі, наче шрами оставляться на ній від краяння чужими руками, острими мечами. Сі рани ми, діти сьої землі, маємо гоїти і загоїти, а се станеться тоді, коли:

„На обновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син і буде мати
І будуть люди не землі".
Т. Шевченко: І Архімед і Галилей.

Ліком на сі рани то гроби, щоби кождій борозні відповідав один холм, один гріб, спільні гроби січового війська над Дніпром і українського козацтва над Дністром і то, що ті гроби нам у заповітті лишають:

Щоб не сонним снились
Всі неправди, щоб розкрились
Високі могили
Перед вашими очима,
Щоб ви розпитали
Мучеників: кого, вони
Й за що розпинали?...
Т. Шевченко: Посланіє.

А що третій символ, то найкращий! О, уже бл. п. Полковник, вмираючи, приняв Унію св. і на зверх злучився з тою борючою ся церквою українського народу галицької землі, що колись по той бік Збруча на великій Україні і процвітала і страждала й гибнучи, важкії рани понесла.

Під сим образом життя є написана правда: „Хто в життю шукає правди і лиш правди, щирої, і чисто земної, нехай той і до вічної правди дійти мусить. Бо той, що шукає правди, Бога шукає, бо „Бог то істина є". Бог є побідою правди над неправдою на небі й на землі.

І хто запишеться у ряди правди, той записав своє імя у реєстр побідників.

І побідника непобідженого кладемо у гріб, виповнюючи природний закон, писаний для діла. І очи ми Йому замкнули, щоби не потребував він вже довше глядіти на сі

терпіння, на які ми ще глядіти мусимо й на сю кривду, якую ми в стисненому серцю ще носити мусимо. Кривда! Якаж вона дрібничкова і злослива! Він вже вмер, а вона ще за Ним гналася, щоби Його ще хоч раз досягнути. Коли ми прийшли наряджати тлінь бл. п. Льва, Він ще нагий лежав, бо Його вбраннє, одностріи полковника У. Н. А. десь пропало. І ми мусіли Його вбрати у позичену одежину, в якій Він тепер верстає свій безконечний шлях.

Так щож? Се лиш нам живим болюче, що ми не в силі віддати Йому послідньої прислуги в такому блеску, як би се бажалося. А Йому? Його такі річи вже не доторкаються. Перед лицем вічного життя вони суєта суєт.

Одно в тім тільки щастє, що сього не бачили ні Його дружина, ні діти, два хлопчики, ще не свідомі в сю хвилю сього, що в них вже ні мужа, ні батька немає!

Але я одначе кличу до Вас знад гробу, Вам певно так дуже дорогого, кличу у невідомий мені куток української землі, де Ви живете, хоч може мій крик перебє Вам в сю хвилю мрію про поворот Батька, а може.., може плач Ваш тужний перебє?

Знайте, що ми Йому Вас старалися заступити. Місто Вас троє, нас сотки пішли за Ним і видно цвіти на домовині і чути плач над могилою. Ми Його тіло зі всьою честю в гріб положили, а на могилі хрест поставили, а на хресті Його Імя виписали — страдальне Імя. Від того труду нам легше стало, нам живим на свідоцтво, що ми вміємо цінити тих, що за нас головами лягли.

А Йому? Щож ми Йому, полковникови У. Н. А. дамо на вічний шлях, на вічний сон, на вічну память? Чи лиш домовину і той кусочок землі? Се мало — се нічо. Се й чужі мусілиби були Йому дати! Йому тепер уже рабу Божому, молитви горячої повні уста з повноти душ даймо Атже може таке бути, що в нашому Отченашеви укрите жде Його вічне щастє, хвиля злуки з Богом у вічній славі. Так даймож йому сю молитву з глубини серця, щоби вона могла піднестися до Бога, відшукати Його душу, щоби її вкрити вічним сяєвом, вічної вічности щасливого життя.

Амінь.

о. В. Лиско.

Суд.

Єгда пріїдетъ сїй человѣческій въ славѣ своєй и вси святіи ангели съ нимъ: тогда сядетъ на престолѣ славы своєя. И соберутся предъ нимъ вси языцы.

(Мат. 25, 31—32.)

Зближався час терпінь і страстий Христових. Ісус бачив невдячність світа. Передусім боліло Його лукавство жидівської старшини — фарисеїв, які замість приняти Його науку, бунтували проти Нього народ. Вониж були обучені в законі, вони знали, що прийде Месія, але гордість не позволяла їм піддатися Його науці. Тому з болем серця картав їх Христос словами: „Горе вам Фарисеї — лицеміри, що зачиняєте небесне царство, бо й самі не входите й других не допускаєте ввійти". (Мат. 23, 13). А щоби перестерегти перед їх лицемірством апостолів, предсказав кару, яка їх жде, — предсказав упадок жидівської держави і збурення Єрусалиму. „Істинно кажу вам, прийдуть дні, в котрі не останеться камень на камени, щоб не розвалився. — А коли побачите Єрусалим окружений військом, то знайте, що приближилося його спустошення". (Лук. 21, 6, 24.) І те все точнісінько сповнилося. Незадовго — 40 літ потім, прийшли Римляни, здобули Єрусалим, одну часть Жидів вирізали, а решту забрали в полон. Місто збурили так, що ні одного дому не лишили цілого. „Камень на камени" не оставили. А щоби по ставім Єрусалимі й сліду не стало, казали це місце ще й плугом переорати.

Передсказавши так конець Єрусалиму, передсказав Ісус також і конець світа. Та справа для нас людий куди важнійша як збурення Єрусалиму, бо всі ми колись станемо на Страшному Суді.

Коли буде конець світа, цего ніхто не знає — сказав Христос. „Про день же той і годину ніхто не знає, ані ангели небесні, тільки оден Отець". (Мат. 24, 36). Але Ісус показав знаки, по яких можна буде

пізнати, що зближається кінець. „Коли дерево пускає листя, кажете, що близько жниво, так і ви коли це все побачите, знайте, що близько конець". „Повстане нарід на нарід і царство на царство і буде голод і землетрясення по всій землі". Потім повстануть ложні учителі й ложні пророки, зявиться навіть ложний Христос і потягнуть в блуд богато людий. Змаліє віра, вигасне любов. Але це ще не буде конець. „І проповідане буде св. Евангеліє по всій вселенній на свідоцтво всім народам. Аж тоді прийде конець". (Мат. 24, 5—14).

Судячи по тих знаках здавалобся, що конець світа буде незадовго. Була всесвітна війна, повставав нарід на нарід, був голод і тепер тяжко жити. — Зявляються щораз то нові ложні учителі — пророки, зводять нарід, відводять від віри — віра ослабає, замісць любови шириться ненависть — оттак, як Ісус Христос предсказав. Але яко третій знак сказав Ісус; „що Євангеліє буде проповідане по всій вселенній". Ми ж знаємо, що богато ще є країв, куди Боже слово не зайшло, ще є погани, які про Христову віру ще не чули, й то каже нам здогадуватися, що конець світа ще так скоро не буде. Хоч з другого боку це може статись і в короткому часі. В теперішних часах, коли все йде парою, електрикою, воздухоплавами і поширення Христової науки може відбутися дуже скоро. Тож нема чим потішатися. Впрочім, чи конець світа буде скорше чи пізнійше, за сто чи тисяч літ, — для нас важне — який буде суд? А чи на страшнім суді ми станемо по правім боці чи по лівім, це буде залежати від того суду, що буде зараз по смерти. — Отже для нас страшний Суд — можна сказати — вже недалеко, при кінці нашого життя.

Ми пригляньмося нині: як цей страшний Суд буде відбуватися, щоби вже заздалегідь на нього гідно приготовитися.

Як буде відбуватися Страшний Суд? При кінці світа — каже Ісус Христос — повстане в природі велике замішання. „Во тія дни сонце померкнет і луна не дасть світа своєго і звізди будут с небесе спадша і сили, яже на небесіх, подвигнутся". (Мат. 24, 29.) Сонце, те сонце, яке тепер світить, померкне і місяць не дасть свого світла і звізди, що тепер мерехтять на небі, попадають із неба й сили небесні порушаться. І тоді пішле Бог своїх ангелів, щоби зібрали всіх померших. „І пошлет ангели своя

с трубним гласом веліїм і соберут ізбранния єго од четирех вітр, од конец небес до конец їх. (Мат. 24, 31.) На голос ангельських труб пічнуть отвиратися гроби і з землі пічнуть вставати мертві. Дехто може сумнівається: Якто можуть всі мертві воскреснути? З неодного помершого може вже й порох вітер порасносив по цілому світі? А неодин може і в землі не був похований? От, як нераз бувало на війні - ґранат тіло порозносив — або коли хто на морю помер — такого тіло певне риба собі на жир взяла. Як може таке тіло воскреснути? На перший погляд здавалобся, що заходить трудність. Але коли приглянемося тій справі докладнійше в світлі віри, трудність уступає. Насамперед: Колиб навіть порошки нашого тіла були пороскидані по цілому світі, то те ще нічого не значилоб. На світі ніщо не пропадає. На голос Божий Божою силою всі ті порошки зі всіх сторін світа зійдуться. „І земля і море видасть своїх мертвих". — каже св. Йоан в обявленню (20, 13). А чи може Г. Бог це зробити? Певно, що може. Той, що одним словом двигнув цілий світ із небуття; Той на якого волю земля і всі планети кружляють около сонця; Той, що з землі уліпив тіло; Той може і розсипане тіло із землі назад двигнути до житгя. По друге: тіло по воскресенню буде мати инші власности, як тепер. Буде мати такі власности, як тіло ІсусаХриста по воскресенню Як Ісус зі своїм тілом являвся й зникав, являвся апостолам в комнаті, хоч двері були замкнені, так і наші тіла по воскресенню будуть одуховлені, легкі. Про це виразно учить св. Ап. Павло, коли каже: „Сіється тіло душевноє, востаєт тіло духовноє, єсть тіло духовноє і єсть тіло душевноє". (І. Кор. 15, 44) Складається до гробу тіло душевне, тіло несмертельне.

Св. Письмо вчить, що тіла проклятих будуть темні, „Праведні сіятимуть як сонце" — каже Ісус Христос. З того можна припускати, що при воскресенню не конче вимагається всіх частин тіла так незмінних, як були при смерти! Як з маленького зернятка виростає дерево, і в тім зернятку є вже всі власности того дерева, так може Г. Бог з одної частки, з одної твоєї кісточки, де вона буде лежати, видвигнути твоє тіло, щоб воно стало на суд Божий, і щоб стало учасником радости або вічної кари, Ту хвилю передбачує своїм пророчим духом, пророк Езекиїл, коли каже: „Я бачу широке поле, покрите нагими кістьми. Я чую голос, що каже: Сухі кістки, слухайте голосу Божого, я посилаю вам мого духа і ви встанете живі, і я бач дух Божий над кістьми і вони порушилис

і зійшлися і покрилися скірою і тілом і встали — і стала велика громада". (Езек. 37, 4 6)

Оттак буде при кінці світа. Коли затрублять ангельські труби, отворяться гроби і встануть кости умерших. Вони покриються скірою і виповняться тілом. А ті тіла будуть гарні. То будуть тіла праведних. Тоді отвориться небо і відти вийдуть їх душі. І кожда зближиться до свого тіла. Якою радістю наповниться, коли побачить на причуд гарне тіло! Може і не пізнає його? „Так, це твоє тіло" — скаже ангел хоронитель — „це тіло, яким ти молився, яким ти постив, і Богу служив, це тіло, яким ти для Бога трудився. Злучися, праведна душе, з тим тілом, щоб ти могла з ним посісти вічну нагороду":

„О благословений день воскресення — закличе праведна душа — благословений день, коли я злучилася зі своїм тілом". Радість велика настане на небі, радість залунає на землі, коли повстануть з гробу тіла тих праведних дів, невинних молодців, всіх мучеників, Христових ісповідників, партіярхів, пророків, апостолів: Петра, Павла св. Йоана Богослова, св. Йоана Хрестителя, який своє тіло віддав під топір ката за слова, сказані до Ірода: „Не достоїт тебі іміти жену брата твоєго".

„О щасливі ті — каже св. Євангелист Йоан — що знайдуться підчас першого воскресення". Хто про це думає, той повиннен нераз сказати до свого тіла так, як промовляв до свого один святий. „Тіло моє, я люблю тебе, але і поскромлюю тебе, як довго ми тут на землі, ти не повинно бажати вигод. Тут час служби й заслуги, тут труд і терпіння для Бога й нехай не знати, що коштує — ти мусиш бути тілом щасливої душі",

Чи говориш ти коли так до свого тіла?

Коли ні, то глянь — онтам ще множество гробів неотворених. Це гроби проклятих. Чи вони не встануть? Сейчас залунає ще сильнійше звук ангельських труб: „Мертві — ви прокляті — вставайте"! Гроби отворяться, Але який страшний буде вигляд! Які страшні це будуть тіла! Ніякий ум людський не зможе представити собі їх гидоти. В той час отворяться й брами пекла, а відти вийдуть всі прокляті душі, кожда окружена полумінню та ще в товаристві діяволів. Прийде і стане на свій гріб. Може знайде на гробі успокоєння? Вона стрясеться мов у лихорадці, коли побачить своє огидне тіло! Що, се моє тіло? Так — скаже діявол, се твоє тіло, яким ти грішив, яким ти Бога ображав, якому ти на світі догоджував. Входи"! Не схоче? Сила Божа її змусить.

Вмирати тяжко. Зимний піт обливає чоловіка. Тут при кінці світа огнистий піт буде переходити жили проклятого, коли злучиться з проклятою душею. Тіло проклятого волілоб не вставати з гробу. Але мусить. Св. Письмо каже:

„І дало море мертвих, що були в нім, і смерть і пекло дали своїх мертвих, що були в них, і були суджені кождий по їх ділам". (Обял. 20, 13). Або—або! Твоє тіло буде або тілом блаженого або проклятого. Що вибереш. Це буде залежати від тебе. Про це рішить може й нинішний день.

„І пошлет (Бог) ангели своя... і разлучить їх друг от друга, якоже пастир разлучает овци от козлищ. І поставить овци одесную себе, а козлища ошуюю. (Мат. 22, 32-33).

Розлука завсіди гірка і біль серцю справляє, хочби навіть чоловік розлучався для доброї справи.

Он — бач — там донька замуж виходить. Йде з охоти, — а мимо того зажурена. А коли прийде та година. що мусить покинути батька, матір, свою рідну стріху біль стискає серце, сльози тиснуться до очий. Плаче донька, плаче мати, плаче вся родина. Розлука справляє біль. Цего ви досвідчили нераз в часі війни. Ти мати знаєш, як терпіло твоє серце, коли ти випроваджала свого сина на війну. Тай ти, жінко, памятаєш як ти прощалася зі своїм мужем. Кілько то сліз гіреньких потекло з твоїх очий, як ти Його супроводжала на непевну дорогу. Як ти нераз дороги перед собою не бачила, коли від нього вертала.

Вмирає мати, розлучається зі своїми дрібними дітьми; як лебедять бідні сиротята, бачучи, як гріб забирає їм добру матір. Коли мати тратить свою добру дитину, світа Божого не бачить, сама за нею в могилу скочилаб — така розпука її переймає, хоч тут на світі чоловік ще може мати надію. — І той з війни може вернути тай та мати, що тратить дитину, і ті діти, що тратять свою матір, можуть ще мати надію, що незадовго на другім світі побачаться з ними. На Страшнім Суді страшна розлука! Там не буде надії. Там не буде потіхи, коли ангели зачнуть розлучувати добрих від злих. Добра сестра на право, злий брат на ліво, або навідворот.

„Прощай" — каже голос повний болю. Хто то каже? Це кличе так муж, що йде на ліво, до жени, котра йде на право. „Будь здорова", я не слухав твоєї пересторогы, я до церкви не ходив, я йшов в злі товариства. Ти йдеш до неба, я йду до пекла. „Прощай" — каже проклятий син до матери. „Мамо я вже вас більше бачити не буду. Я вас не слухав! Ти йдеш до неба, а я на віки до пекла".

Дорогі Родичі! Коли прийде той день, ви будете числити свої діти, чи вони всі при вас, чи котре не загубилося. О, щасливі будуть ті родичі, коли побачуть, що їх діти всі виратувані. Що за радість почують в своїм серцю, коли діти коло них скажуть: „Тату, мамо, ми тут". Противно — що за горе, що за біль стисне серце тих ро-

дичів, коли побачуть, що їх дитина йде на загибіль. Або коли діти побачуть, що їх тато або мати йде на загибіль, коли побачуть, що їх діявол тягне на ліво.

Про це буде рішати твоє життя.

Коли вже ангели розлучать добрих від злих — на небі зявиться Хрест Христовий. Св. Письмо каже: „І тогда явится знаменіє сина человіческаго на небеси і узрять сина чоловіческаго, грядуща на облаціх небесних силою і славою многою".

От тоді доперва прийде Христос „з силою і славою многою" Чого прийде Христос? „Судити живих і мертвих".

Читаємо в історії, що раз анґлійський король Рихард вибрався на лови. По кількох годинах вже був утомлений і голодний а побачивши в лісі хату побережника, ввійшов до неї, щоби відпочати. В хаті не застав нікого — лиш побачив, що на лавці стояв глечик з молоком. А що був довгим ходом втомлений і голодний, взяв те молоко і випив. Втім надходить господар дому. Він короля не пізнав, бо король був убраний по стрілецьки. А коли побачив, що цей його молоко випив, з криком взяв його за ковнір і викинув з хати, щей по лиці вибив. Страшна зневага! Неправдаж? Король, вернувши до себе, нічого про це нікому не сказав, лише приказав прикликати отцего побережника на свій двір до Льондону. Король засів на своїм престолі. Впроваджують перед нього того чоловіка. Побережник, як побачив короля, задрожав. „Сеж той, що я його по лици бив! То він король!?" В тій хвилі впав мертвий на мемлю. Зі страху помер.

Чоловіче! Як ти обстанеш на страшнім Суді, коли глянеш на лице Ісуса Христа? (Підносить хрест) Ти-ж Його до хреста прибив!..

Надприродне світло просвітить твою совість і покажеться все, що ти зробив. Господь устами пророка каже: „Ти зробив в тайні, я покажу це перед усім світом". Ти показував себе християнином а в серці ти був безвірком. Тебе тримали за побожного, а ти був ошуканцем, ти вдавав доброго мужа, ти показувалася доброю жінкою, а тимчасом ти був віроломний(а).

Здай рахунок!

Так. До тебе буде повставлене візвання: Здай рахунок з твоїх думок. Чоловіче—скажи кілько ти вже в своїм життю передумав? А які то часами були думки? Кілько гадок гордих, заздрісних, гнівних, нечистих, безбожних...? Ти вже може про них забув? Він ні. (показує пальцем до гори). Він все знає. Там все є записано в книзі твого життя. А коли це тяжкі гріхи і коли в сповіди не прощені, значить: рішено проклятий!

Там скажеться: здай рахунок зі своїх слів. „Істинно кажу вам — сказав Ісус Христос, — що за всяке пусте слово, яке говоритимуть люди, здадуть рахунок судного дня“ (Мат. 12,36) Господи! Кілько то ти вже сказав таких слів, які були проти Бога, проти Його заповідий. Згадай про ці всі брехні, обмови, очернення, зневаги, плюгавства, проклони, злі намови, кривоприсяги.

...Ти вже може позабував. Бог не забув. І коли ти їх не спокутував в тайні сповіди — значить: рішено, проклятий.

Там скажеться: „Чоловіче. здай рахунок зі своїх бажань“. Пригадай собі, кілько то в твоїм серцю перейшло таких грішних, захланних, змислових, нечистих, лукавих бажань? А Г. Бог сказав в заповідях: Не пожадай — не пожадай жени ближнього, не пожадай вола, ані скота ані слуги ані служниці — ні ніякої річи, що є ближнього твого“. А були це тяжкі гріхи, а не очищені в сповіди — значить: рішено, проклятий!

Грішний чоловіче! Як обстанеш, коли скаже до тебе Христос: „Здай рахунок із твоїх діл!“ А тих лукавих діл кілько на твоїй совісти? Нераз малий хлопець, а вже великий грішник. Нараз мала дівчина, а вже грішниця.

Там скажеться: Здай рахунок із всіх ласк, які Г. Бог тобі давав, а ти їх змарнував. Треба буде здати рахунок із всіх напімнень родичів, із всіх Служб Божих, з яких ти міг користати, а не користав, із всіх сповідий і св. Причастий. Кілько то разів Г. Бог давав тобі нагоду поправитися, а ти не поправився.

Зважиться ціле твоє життя. Як обстанеш?

Раз одному чоловікови снився страшний Суд. Та коли він пробудився, його волосся було біле як сніг. Посивів зі страху в сні. А що буде, коли ти це все побачиш на яві? Коли стануть перед твоїми очима гріхи цілого твого життя? І ти будеш чути, що за хвилю за ті гріхи відбудеться справедливий суд? Справедливий!.. Як остоїшся?..

Не без того, що прийдуть й свідки, які будуть свідчити проти тебе. Хто такий?

Перший виступить Люципер. Він скаже: „Справедливий Судіє! Ми прокляті, ми на це заслужили. Але ми мусимо вийти, бо деж примістиш Ти грішних людий? Ти нам не зявлявся, Ти за нас не терпів. Ми бачимо Твої рани, але це не ми, а твої невдячні діти Тобі їх завдали“. Він принесе — як каже св. Іван Золотоустий — книгу хрещення і покаже, що християнин присягав через своїх хрестих родичів, що буде служити Христу і вірувати в нього, що він відрікається діявола і всіх слуг його. Він звернеться до діяволів і запитає: Чи не знаєте ви цего

християнина? „А вони відповідать: Так знаємо. Ми мусимо йти висше, а вони низше.

Прийдуть погани — жиди. І ті будуть обвиняти. Вони скажуть: „Судіє справедливий! Ми прокляті, ми на це заслужили. Ти дав нам совість, але ми після неї не жили. Алеж ми не мали правдивої віри, ми не мали священиків, ми не мали проповідий, ми не мали сповіди, щоби могли покаятися. О, коли ми булиб це все мали, що християни!.. А вони це мали. Якщо ми покарані, то вони заслужили на більшу кару.

Так осуджувати будуть нас! діявол, невірні — погани, але найгірше обвинувачувати будуть нас нам найблизші, бо наші рідні: жінка і діти.

Жінка буде обвиняти свого мужа: Ісусе! Я проклята, але осьде мій чоловік, він зрабував мені віру, він забрав моє добре серце, він причиною цеї моєї ганьби. Я проклята але він повинен піти низше.

Виступлять діти і будуть обвинувачувати своїх родичів — і це буде найстрашнійше з цілого страшного Суду.

Виступить син і буде обвиняти свого безбожного батька. „Ісусе! Скаже — я проклятий, але отсе мій батько — він мене завів „до пекла". „Сину, що ти говориш?" — відізветься батько. „Тату, ви ще питаєте? Тут ваша совість явна перед усіми Тату, чи ви молилися? Ви не молилися і я не молився. Ви до церкви не ходили і я не ходив, ви проклинали і я кляв. Ви мене по чуже добро посилали, ви плюгаві слова говорили і це плюгаве насіння в моїм серцю ви засіяли; ви не сповідалися і я не йщов до сповіди. Я проклятий, я йду до пекла, але ви мусите низше".

Вже нераз тут на цім світі мають родичі від дітий таку саму подяку.

Раз зайшов священник до хати одного господаря. А був саме передостанній тиждень великого посту.

„Добре, отче, що ви прийшли — каже мати — скажіть що мому синови, не хоче до сповіди йти". „Треба, сину, треба — докинув батько — треба йти висповідатися". Син засоромився, але по хвилі набрав смілости і каже: А ви тату, коли сповідалися? Перше ви йдіть до сповіди, а я вже за вами піду".

На страшнім суді виступить проклята донька, і буде обвиняти свою матір. „Ісусе, — скаже — я проклята, але оттут стоїть моя мати, вона сему винна. „Що ти, доню, говориш? Мамо! Тут ваше сумліннє перед усіми явне, А чиж ви мене до церкви провадили? Чи ви мене катехизму вчили? Чи ви мене до сповіди посилали? Ви мене нераз через строї на пустоту напроваджували. Ви не зборонялі мені пустих забав та танців, ви мене з хлопцями

нераз саму лищали, ви мені казали за такого йти, якого я не любила, але ви хотіли, бо богатий був, ви мені світ завязали. Я проклята, але ви підете низше".

О, горе таким родичам на страшнім Суді! Горе буде, коли діти будуть родичам так дякувати. Горе буде, коли діти будуть говорити: Тату, мамо! Коли ви булиб нас инакше виховували, ми не булиб нині на віки прокляті.

Чоловіче, ти, що на своїй совісти маєш не одну душу, бо неодного намовив може до першого гріха, як там остоїшся? Може та особа вже в пеклі і може вже тепер там тебе проклинає. Вона чекає того дня, щоб перед всіми сказати: Осьде стоїть мій зводитель, що мене на гріх привів, що мене на дорогу до пекла запровадив!

Чиж нема вже для тебе ратунку? Є. Віддай душу за душу. Коли ти Богови зрабував яку душу, коли ти відвернув кого від Бога, приведи Йому другу душу. Як Ап. Павло зробив. Він зпочатку переслідував християн, а коли навернувся, кілько душ він привів для Бога! Наш св. Володимир, заки прийняв віру Христову, був дуже жорстокий. Але по хрещенню зовсім змінився так, що став святим. Так і ти зроби, а направши свої блуди і на страшнім суді станеш між благословеними.

Заки ще Ісус скаже свій засуд на тих, що по лівім боці, Він звернеться до тих, що будуть стояти по правім боці і запитає: Чи ви знаєте мене? Я Христос, ваш Спаситель, і моя для вас нагорода. „Я був голодний, а ви дали мені їсти, я був жаждучий, — ви напоїли мене, я був нагим — ви приоділи мене, я був у вязниці — ви прийшли до мене". Тоді запитають праведні: „Господи, коли ми Тебе бачили голодним і накормили, жаждучим і напоїли..." А Ісус скаже до них: „Вчинили ви це одному з тих менших моїх братів, ви мені вчинили". „Прийдіть і наслідуйте приготоване вам царство від основання світа". І отвориться небо, ввійдуть праведні в торжественній небесній процесії, во двори небесні — ідіже ність болізнь ні печали, но жизнь безконечная".

А тепер гляньмо на тих, що по лівім боці. Як вони будуть заховуватися. Вони схочуть злучитися з тою процесією праведних, але перед ними в тій хвилі отвориться пропасть — як каже Авраам в св. Письмі: „между нами а вами пропасть велика утвердися, яко да хотящії прейти отсюду к вам не возмогут". (Лук. 16,26).

Тоді встане Христос і відізветься до них: Чи знаєте ви мене? Сатано і ви всі жителі пекла? Знаєш мене, Каїне, Юдо, Іроде, ви всі єретики і недовірки, ви всі грішники?!

Ви, що служили своїй гордости і самолюбству. Бо „я був голодний — ви не дали мені їсти, жаждучий — ви не напоїли мене, я був подорожний — ви мене не прийняли, я був нагий — ви мене не приоділи. . .“ Тоді ті відповідять Йому: „Господи, коли ми Тебе бачили голодним, жаждучим, або подорожним або нагим... і не послужили Тобі? На то відповість їм Христос. „Коли ви не вчинили цього одному з цих найменших, і мені не вчинили.“ „Ідіть проклят в огонь вічний, приготований дияволу і його ангелам“.

В тій хвилі задрожить земля, отвориться пекло, бухнуть клуби диму і пекольного огню, обіймуть їх і похлонуть в пекольну пропасть — „і їдже черв їх не умирає, і їдже огнь не угасає“, де вічний плач і скрегіт зубів.

І глянь — замкнулося небо; а на дверах ясніє напись: вічність. А рука ангельська пише: з Богом, з Христом, зі всіма святими.

Замкнулося пекло; і на вротах пекольних напись: вічність. А рука діявольська пише: з Люципером, Антихристом і всіми проклятими.

Так буде на страшнім Суді. Так предсказав Іс. Христос, ви чули, що я напроваджував і розяснював лише слова св. Письма. І як сповнилося точно все це, що предсказав Іс. Христос про збурення Єрусалиму, так сповнить ся і це все, що сказав Христос про страшний Суд. „Небо і земля мимоідет, словеса же моя не мимоідут“. (Мат. 24,35). Небо і земля минеться — каже Ісус Христос — а мої слова не минуть. „Амінь глаголю вам, не мимоідет род сей, дондеже вся сія будут.“

Ти, чоловіче, як довго ще живеш на цім світі, можеш вибрати собі, якою брамою схочеш перейти до вічности. Лиш не отягайся! Бо життя коротке й смерть за плечима. З якою одежою зійдеш з цего світа, з такою станеш на Божім суді. Хочеш стати в ясній, білій одежі Божої ласки, то умивай свою совість тут за життя в св. Тайні сповіди, держи в руках галузку християнських чеснот, перемагай покуси діявола тут в сім життю, — а тоді він не буде мати до тебе приступу і там на другім світі

Амінь.

о. Др. Іван Фіґоль

Ексорти на неділі і свята

Вступне слово

Ексорти до шкільної молоді — перші в нашій рідній мові. Подаю їх друком за понукою чимало Впр. ОО. Товаришів, щоби, мовляв, не позабулося те, до чого дійшлося близько двацятьлітнім досвідом. Їх ціллю передати ясно, ядерно й займаво ті Божі правди, що їх кождої неділі і свята голосимо так нам дорогій, шкільній молоді. — Не ориґінальні вони, — багато в них чужої праці. Література, якою я користувався, подана на кінці та в замітках при кождій ексорті. Оброблені в них теми, якими цікавиться наша шкільна молодь. Подані вони так, як я їх виголошував — не читав — до своїх учеників. — Я вповні свідомий багатьох їх недостач та браків, але „nihil perfectum sub sole". Подекуди за довгий у них вступ, та мені йшло о се, щоби можливо як найвірнійше віддати зміст євангельської притчі, або зясувати докладно, яку са́ме памятку в дане свято обходимо, чого молодь часто не знає. Звідси деяка ексорта вийшла трохи за довга, та при виголошуванню її можна легко дещо пропустити. — Мали отсі ексорти появитися в ювілейному році в честь 300 літніх роковин смерти нашого українського Святого, св. Священомученика Йосафата, та з причин від мене незалежних се не сталося.

Відома мені ось яка правдива подія. До ревного священика, що переноситься з одної парохії на другу, приходить одна жінка, щоби його попращати й каже: „Отче духовний, приходжу вам подякувати за те, що ви своїми науками отворили мені очі. Хоч я досі ходила до церкви, проте нічого не розуміла з того, що священик говорив. Ваші науки усунули мені немов полуду із очей і я вже знаю, що таке побожність, та як жити треба, щоби спасти свою душу". — Якщо отсі ексорти отворилиби очі бодай одній молоденькій душі на найважнійше життєве питання: що значить жити справді побожно та як спасти свою душу, то се булоб найкращою нагородою за отсю мою працю.

Станиславів, в часі різдвяних ферій 1926. р.

I

Неділя XIII

Початок шкільного року

В поті чола твого—їстимеш хліб твій
(Бит. III. 18.)

Отсе знову розпочинаємо новий, шкільний рік — рік науки — рік праці. Два місяці шкільних ферій — проминуло скоро — мов одна хвилина — і ви покріплені на дусі й тілі вертаєте знову в отсі шкільні мури. Від сьогодня починаємо цілорічну, тяжку, томлячу працю! Два дні тому відправив я за вас безкровну жертву — Службу Божу, та благав у ній Всеблагого Батька світа, — від якого — „всякий дар звершений і кождий даток“ добрий [1]), щоби благословив вас із висоти святого Престола своїого всемогучою ласкою своєю, наділяв вас міцним та черствим здоровлєм та вінчав вас у всяких добрих намірах „своєю милостю та щедротами“ [2]).

А особливо молився я, щоби ви в сьому шкільному році змагали, стати колись утіхою та радістю своєї рідні, осолодою та підпорою своїх батьків. Я благав Господа о се, щоби ви залишились завсігди вірними синами нашої св. Церкви, зростали в чеснотах та не стидалися ніколи в пізнійшому життю вашому станути сміло і явно під прапором Христової віри. Вкінці я просив Господа, щоб ви, відчуваючи розумом і серцем незавидну долю нашої безталанної Батьківщини, сумлінною й витревалою працею надбали собі відповідного знання, щоби у недалекому майбутньому, як справжні каменярі, мостили шлях на красше завтра для нашого народу.

Та наша пословиця каже: Боже поможи, а ти, небоже, не лежи. Тимто, щоб отсі мої бажання й мольби сповнилися, ви самі мусите приложити до сього рук, ви мусите сповняти як слід свої обовязки. А якіж вони? Гадаю, що їх знаєте, а бодай повинні знати. Найважнійші із них, осьтой, що вам треба пильно вчитися й працювати — я сьогодні хочу з вами основно розважити. Ви прийшли осьтут з ріжних сторін, щоби вчитися, працювати, — бо „наука сама вам у голову не влізе“. — Думаю, що доконечність праці вам відома й без доказів, але не завадить їх близше пригадати.

1. Праця се обовязок, що його сам Бог вложив на кожду людину. Як риба до води, птиця до повітря, так лю-

[1]) Як. I. 17.
[2]) Пс. 102.

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 9.

Львів ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ Р. 1926.

о. Др. Іван Фіґоль

Неділя XIII

Початок шкільного року

(Закінчення)

дина родиться до праці. Ще в раю Господь проголосив сей святий наказ: В поті чола їстимеш хліб твій [1]). Праця се найкрасший зміст людського життя. Працює хлібороб, ремісник, урядовець, учитель, священик, працювати мусить і шкільна молодь. Зразком тут для вас молодий Ісус, що малим хлопчиною у вашому віці помагав невпинно в праці свому опікунови та матері. Св. Апостол Павло, картаючи лінивих неробів, християн у Солуні, кличе: Хто не працює, хай і не їсть! [2]) А в книзі приповісток Соломонових читаємо таке: Йди, лінивий, до мурашки, приглянься її діланню й навчись розуму... вона літом готує собі хліб і збірає в жнива корм свій. [3]) Хайжеж отсих кілька Божих висказів промовить до вашого розуму та спонукає вашу волю до пильної й невсипущої праці-науки.

2. Розважмо ще одно: До майна, богацтва й всякого матеріяльного надбання можна дійти у ріжний спосіб. Майно, гроші, достатки можна набути в спадщині по батьках, чи родичах, можна доробитись у торговлі або через якийсь особливий склад обставин. Надбанняж душі — а ним са́ме є знання, наука, дістаються нам тільки через власну, змалку розпочату працю, власними заходами. Людський розум, се рілля, що потребує неустанної управи, якщо на ній нічого не засієш, то й плодів не збереш — якщо в школі не працюватимеш — то шкода тільки змарнованого часу. Дивись! Роботящий і запопадний господар справляє свою нивку й засіває її зерном осінню, якщо хоче в жнива мати повні засіки. Так і ти берись до книжки відразу, від юних літ, від першого дня шкільної науки. Жнивами, осінню для вас — конець року, конець студій, будуче становище в суспільности. Якеж буде твоє свідоцтво при кінці року, який конець студій, яке становище думаєш заняти в суспільности, якщо відтепер не заберешся до солідної

[1]) Бит. III. 18. [2]) II. Сол. III. 10. [3]) Прит. Сол. VI. 68.

праці, щоби набути потрібних відомостий, виконувати як слід обовязки свого звання? Та памятай! Молодим ти тільки раз, а час летить стрілою. Народ добре каже: Як Івась не навчиться, то Іван ніколи! Тимто, входячи щодня до сеї святині науки, питай себе, як се чинив св. Бернард: Bernarde, ad quid venisti? Бернарде, пощо ти тут прийшов? А ціла обстанова отсеї школи скаже тобі: По науку, по науку! Тож учися, працюй!

3) Берім під розвагу й се, що тепер коштує цілорічне удержанне ученика в місті. Поминаю кватиру й харч, а питаю: де книжки, шкільне приладдє, де одіж й ріжні инші видатки й додатки? Скільки то що місяця треба на те все витратити гроша? Ви мусите вчитися, бо ви се прирекли своїм батькам! Неодному з них війна знищила все, що мав. Він, колись заможний, сьогодні із заломаними руками зі сльозою в оці, дивлячись на свою нужду й численну рідню, певно говорив до тебе: „Сину! дивись, до чого ми дійшли. Я знищений війною, сього року недорід, я в довги попадаю, не маю звідки посилати тебе далі до школи — лишися дома". А ти тоді кинувся до батьківських, спрацьованих рук і благав: „Пустіть мене, тату, пустіть мене! Я буду вчитися, я хочу вчитися!" І дивись, батько няв віру твоїм словам. Собі і другим дітям нічого не купить, від уст відійме, мати твоя й сестричка в старій, подертій одежині цілий рік Божий ходитиме, щоб для тебе стало. А ти ще надумуєшся, чи вчитися? Знай, що як ти байди бєш, нічого не робиш, то ти справжній злодій, ні — гірш злодія, бо перед ним можна встеречися — а ти крадеш останню батьківську кровавицю і то що місяця, видираєш із уст своєї рідні останній шматок хліба на те, щоб те все йшло немов у болото. Щож, чи ти не відчуваєш того, що значить стратити рік? Чи є в тебе синівське серце?!

Тату! я хочу вчитися — говорив ти, відїздячи з дому. І се не було сказане осьтак на вітер, бо ти говорив тоді зворушений до глибини душі, ти немов присягав, як молодий Ганнібаль свойому батькови Гамількареви, що, поки його життя, ненавидітиме Римлян, тиж лінивства. І ти мавби зломати ту присягу?! Не додержать слова?! Ні, це не можливе! Ти будеж справді вчитися! Інакше ти не достойний зватися людиною — сином твого чесного, працьовитого батька!

4) Науки-праці домагається від вас наша Батьківщина Україна-Ненька і наш безталанний народ. Всесвітня війна прорідила вельми наші інтеліґентні сили. Найкращі сини нашого народу лягли головами на неоднім полі битви. Наш Рідний Край тепер жде на вас; наш народ сподіється побачити вас невдовзі в рядах своїх робітників та провідників. А без науки ви будете сліпі. Та сліпий сліпого не

поведе, а то обидва в яму впадуть. Але памятайте! Мабуть ніякий народ на світі не витерпів стільки лихоліття, не зазнав стільки горя — хочби лише в останніх часах — як наш народ. А сей бідний народ складає в податках свій тяжко запрацьований гріш на школи, щоб його сини й діти мали де просвічуватися, добра та правди навчатись! А складає свої жертви радо, бо живе надією, що ви тут, у тих мурах — таки справді чогось навчитесь і своїм знанням потім поділитеся зі своїми старшими чи молодшими — меншими братами!

Чи супроти сього ваші лінощі не булиб непростимим гріхом і страшним промахом проти свойого рідного народу?! Тому я кличу до вас: Наша Батьківщина не потребує лінюхів, ні дармоїдів. Їй треба загартованих каменярів, сумлінних робітників!! Тож нумо до праці, брати!!

Праця єдина з неволі нас вирве [1])

— а м і н ь.

II

Неділя XIV

Не хлібом самим житиме людина,
а й словом Божим. (Лук. IV. 4.)

Два яскраві обяви знаменують сьогоднішні часи, а саме: величезний, просто небувалий розвій матеріяльної культути і великий занепад культури духової. Сегоднішня культурна людина запрягла у свою службу майже всі знані досі сили природи: огонь, воду, електрику, а навіть кинулася здобувати царину птиць — повітрє — і гордо приголосила себе — справжнім паном світа. І немає майже дня, щоби сотками тисяч друковані часописи не розносили по цілому світі преріжних телєґрамів — про нові здобутки, про свіжі тріюмфи людського ґенія. Та з другого боку той сьогоднішній, модерний, культурний чоловік занедбав зовсім свою духову частину, не старається про її поступ та розвій, не дбає, щоб здобути для неї нові, гарнійші царини. Правда сьогодні можна дуже вигідно й розкішно жити — бо про вигоди й розкоші тіла людина добре подбала — по великих містах — по всіх усюдах лунає клич: їдж, пий, веселися![2]) Але колиб так заглянути в душу модерного чоловіка, то побачилиб ми там страшну руїну; облогом стоїть — бурянами, а то й сміттям покрите поле душі! Верх

[1]) Грінченко: До Праці.
[2]) Лук. XII, 19

у всьому взяли пристрасти тіла, а душа лишилась геть-геть по заду — та душа, якій з природи річи належиться у всім провід — першенство. Якжеж інакше почувавсяби сьогоднішній чоловік, якщоб душа кермувала тілом. Він не лиш мігби мати й уживати то всьо, що має, але мавби гарну, чисту, ясну душу. Де матерія бере верх над духом, там, хочби добробут був найвисший — все мусить хилитися до упадку.

Бачимо се наглядно на стариннім Римі. Перед приходом Христа, Рим стояв на вершку своєї могучости й слади. Його культурні здобутки були такі великі, що загально вумали: ми осягнули все, що тільки було можливе, ми здобули те, що досі боги держали в своїх руках, ми богам рівні! А саме тоді Рим став хилитисяя до упадку. Люди, що тонули у вигодах, розкошах, в добрі матеріяльнім, які вже не знали навіть, що їсти і як бавитися — відчували якусь дивну відразу до життя якесь „taedium vitae" — а в останніх десятиліттях чуємо раз у раз монотонне й жалісне: Caesar! morituri te salutant! Цезаре—світе! ті, що вмирають, поздоровляють тебе, але — не жалують за тобою, бо ти не дав зазнати їм життя такого, щоб манило їх до себе, щоб заохочувало їх залишитись як найдовше на світі. Все хотіло вмирати, на кождому тяготіло життя невиносимим тягарем, а то тому, що тіло, зазнавши всіх розкоший, було ними виснажене й вимучене, а душа, занедбана й запущена крайно, воліла скорше усунутись зі світа, ніж так мучитися. Тому то й не дивота, що коли виступив Христос зі своєю наукою, так в короткому часі перевернув всі дотеперішні відносини і вартости, так скоро повернув біг людського життя в нове, гарнійше русло.

На великій шахівниці світа зробив Він один, але рішучий тяг: невидного досі хлопчика: душу, висунув рішучо наперід і довів його до цариці — звершености — а того, вічно брикливого коника — тіло завернув назад, на давно йому призначене місце — так, що відразу повстають нові відносини. І цілий тодішній світ кинувся мерщій до науки Христа, й обновився, ожив, а люди, що донедавна чули відразу до життя, кинулися як спрагнені до живого жерела Христової правди й відмолодніли, почулися справжніми людьми, заясніли такими геройськими чеснотами, яких досі не бачив поганський світ. Бо не тільки хлібом самим живе чоловік, але й духом! Горе тому, хто в своїому життю знехтує цей Божий висказ — він не житиме, а мучитимеьться ціле життє!! [1])

2. Тому то, коли попереднім разом я заохочував вас до невсипучої праці-науки дома і в школі, то сьогодні хочу

[1]) Sodalis Mar. 1917. ч. V. 173.

звернути вашу увагу на се, що ви маєте обовязок образувати вашу душу й серце. Вам треба поступати в чеснотах.

От минув один рік, ви всі стали о один рік старші, богато з вас підросло, змужніло; але чи стали ви й ліпші, кращі як були досі? Чи поступили хоч трохи в чесноті наперід? А се важнійше ніж сама наука! Бо знайте: наука без чесноти, бев моральних основ, без Бога — виходить часто не на добро, а на згубу та шкоду людині. Кілько то разів приносять нам часописи сумні вістки, що люди, нераз дуже визначного знання й глибокої науки, сповняють з чисто самолюбних мотивів найгірші злочини. А чому? Бо звикли обходитися без реліґії, без християнської моралі, а тимсамим не знають ніякого стриму для своїх пристрастий, від яких не є вільна ні одна людина на світі, а той їх хиткий розум, яким хочуть виключно кермуватися в практичному життю, та новомодна софістерія, якій дають перше місце перед основами християнської етики — її не заступить ніколи. Колиж і лучиться, що чоловік науки, що ніби гордує християнськими чеснотами й реліґією, живе чесно й праведно, то се не заслуга його науки чи знання. Ні! — се сліди християнської моралі, яку засіяли колись виховники в його молодім серцю, або він живе як слід тільки зі страху перед карою людського закона — або на кінець — і то буває найчастійше — він сам несвідомо виповняє закони і приписи християнської етики, так ось, як діти-сирітки, кличуть „мамо“ платну няньку, чи слугу тому тільки, бо правдивої своєї матери не бачили й не знають. Тож запамятай собі, — дорога молоді, — що по словам св. Павла, хочби ти (був так вчений) говорив ангельськими й людськими мовами, а не мав любови Бога, бувби ти як та мідь, що тільки дзвенить. Хочби людина пізнала всі наукові тайни, а Бога в серцю не мала, булаб нічим. Значиться: вся вченість, вся наука без життя по Божому законі, без чесноти — ніколи — ніколи щастя людині не дасть! Бо людина не тільки живе хлібом, але й словом Божим! Певне й вчитися треба і то пильно, та з наукою в парі хай іде чеснота. Першою просвічуйте ваш розум, другою ублагороднюйте серце! Тому слідіть уважно всякі тайни природи, познайомлюйтесь із ними, поширюйте круг ваших відомостий історичних, язикових та математичних, пізнавайте,що гарного, доброго та мудрого видумали, чи відкрили старинні новочасні й сучасні вчені й фільософи. Та не спускайте ніколи з ока того, що веде до освячення вашої душі, до ублагороднення серця, до звершення вашої волі. Якщо ви віддалисяби цілою душею науці, а байдужі лишились на приписи християнської моралі — то можете стати по скінченню студій ученими енцикльопедистами, може великими літератами, політиками, гордовитими всезнайками, але за-

те людьми духово незрівноваженими, слабої волі, без виробленого характеру, вічно невдоволеними, — людьми, що не вміють зносити злиднів життя, що не мають сили опертися якимнебудь пристрастям. Тож я кличу до вас: Працюйте над ублагородненням свойого серця, ставайте щодня ліпшими, поборюйте в собі все, що низьке, плюгаве, гидотне, поступайте в чесноцтах. — бо не лише хлібом живе чоловік, але й словом Божим!

До чого можна довести невсипучою працею над собою, доказав на увесь світ славний, німецький вождь — теперішній президент Німеччини — Гінденбурґ. Він був у 80-их роках минулого століття ґенералом при однім прускім полку й уладжував дуже часто зі своїми жовнірами маневри на так званих; Мазурських болотах, що лежали між Східніми Прусами а Росією. Часто ходив то сам по тих болотах, то з людьми, з кіньми, з канонами, все щось думав, міряв, записував. Словом: мучив себе й жовнірів, а люди, що дивились на се з боку, говорили, що Гінденбурґ несповна розуму. Однак він не дався нічим відстрашити. — Надійшов час, коли в німецькім парляменті поставили проєкт, щоб висушити мазурські болота. Довідався про се Гінденбурґ і почав ходити по всіх міністрах і послах та зі сльозами благав: Lassen Sie mir meine Sümpfe! Се кождого розсмішувало. На кінець ґенерал зголосився на авдієнцію до цісаря. Цісар усміхнувся на дивну просьбу ґенерала й відповів йому: „Любий ґенерале, поки ви живете, я лишу вам ще стільки тих ваших болот, щоби було де вигідно відбувати ваші маневри". Врадуваний ґенерал відійшов і вів далі свою працю. Та ось надійшов 1914. рік. Німеччина видала Росії війну. Непроглядні полчища московські рушили на Східні Пруси. Тоді цісар Вільгельм пригадав собі Гінденбурґа і вислав його як головнокомандуючого в ту сторону. „Покажіть, сказав на відході, що ви докажете зі своїми болотами"! І Гінденбурґ показав. У 1915 році, осінню втопив у тих болотах 800.000 армію Ренненкампфа, а в березні наступного року забрав майже стільки Москазів у полон. [1])

Сей Гінденбурґ хай стане вам зразком, що значить та до яких наслідків веде невпинна праця над самим собою. І у вашому серцю прокидається коли-не-коли болото пристрасти, а може й багно гріха. Беріться до боротьби з ними, і то сейчас відразу, а невпинно й витревало — хочаб насміхались із вас товариші. А побіда віднесена над сими ворогами найкраща побіда, бо великого діла доконав, хто сам себе поконав! На вашому життєвому прапорі хай вічно ясніє напись: Праця й чеснота! А м і н ь!

[1]) Weckruf der Zeit. Kriegsansprachen, Innsbruck 1915. Том III, ст. 3.

III

Неділя XV

І зростав Ісус у премудрости й ласці,
у Бога та людий.
(*Лук. II. 52.*).

Андрійко й Василько — два ґімназійні школярі — були великі пустуни. Де їх не посій, там уродяться. По всім усюдам їх повно. Заєдно билися то між собою, то з другими. Учителі мали з ними немало клопоту, завсіди карали, упоминали, замикали до „карцеру". Одіж їх була брудна, подерта, книжки та зшитки у великому неладі. Родителі страх тим журилися, що з них буде.

Ось раз осінню, в неділю по ексорті пішли обидва наші пустуни до парку. Днина була погідна й тепла. Тут вганяли, кричали, сперечалися, а на кінець помучені сіли на бічній лавочці: „Андрійку, спитав нагло Василько свого товариша, скажи мені, чим ти хотівби бути"? „Я, сказав сміло Андрійко, — ґенералом"! „А чому"?, питає далі Василько. — „Бо знаєш, — поясняє Андрійко, якось раз я йду собі через А Б (найкраща вулиця), дивлюся: переходить ґенерал. Прості рядовики й військові старшини віддавали йому військову почесть, витягнувшись як струни в позиції: позір! То раз становище!!" „Е! що мені ґенерал! — перервав йому Василько, знаєш, що? Я хотів би бути епископом"! „Ов, а то чому?" питає зацікавлений Андрійко. „Бо видиш, поясняє йому Василько, епископ — то не твій ґенерал. Я в сю неділю був з мамою в церкві, дивлюся: приходить на Службу Божу епископ. Його вже при церковнім порозі витало щось десять священиків. Одягнений був в золотисті ризи, на голові мав прекрасну мітру, в руках жезл, а священики, що йому щонебудь подавали, клякали перед ним. Це достойник, це мені гідність!" — „А я вам кажу, — обізвався нагло якийсь старенький панок, що чув цілу їхню бесіду — з вас обох нічого доброго не буде. Ти, Андрійку, — якщо й підеш до війська, то не будеш навіть добрим рядовиком, а з тебе, Василько, не булоби навіть доброго паламаря — не то епископа". „А ви, пане, звідки се знаєте?" спитали разом здивовані хлопці", „Придивіться тільки добре вашій одежі та обуві, — сказав панок, й осудіть самі, як вони виглядають, а стане вам ясно, чи може бути що доброго з таких пустунів, як ви! Ось дивись, яка в тебе на лікті діра; і ти не стидаєшся так ходити, щей мрієш один з другим про Бог зна що?! Чи так ходять і поводяться чемні, добрі діти?"—

Хлопці мов опарені, почервонівши зі стиду, побігли домів. Василько взяв собі науку того панка до серця, змі-

нив свою дотеперішню поведінку, взявся до книжки, скінчив ґімназію й університет та став славним адвокатом. Він заєдно мав пересторогу старенького панка перед очима і згодом став гарним чоловіком. Андрійкови слова незнаного панка не запали в серце. Прогнаний з ґімназії, пішов до купця на практику та й тут довго не „попасав". Пробував щастя у столяря, потім помандрував до Америки, де дуже тяжко горював. Не доживши 30 літ, помер на сухоти[1]). Ось вам два типи учеників, що їх дуже часто стрічаєтьсяся в життю. Один чоловіком — другий нічим — а все через поведеннє. Тимто обовязком доброго ученика є все й всюди поводитися як слід, щоби ніхто не міг йому нічого закинути.

Яко взірець доброго поведення—поставлю я вам Того, що сказав про Себе: Я дав вам приклад, щоб і ви робили, як я зробив[1]), се є Христа Господа, сього небесного Вчителя, від якого кожда людина без огляду на вік і стан, може й повинна навчитися жити, тимпаче ти, дорога молоде! Про цього Ісуса — і Його поведеннє в молодому віці дуже скупо згадує св. Письмо, але те, що згадує, — се найгарнійше і найбільш похвальне зі всього, що можна сказати по молоду людину. „Ісус же зростав в премудрости і в літах і в ласці у Бога та людий"[2]) — читаємо у св. Луки. Тож і вам слід зростати в ласці в Бога та людий! А що се значить?

Зростати в ласці у Бога — се значить: бути чимраз то милійшим предметом Божої любови, Божої вподоби, а ставати таким через те, що любити й робитимете тільките, що гарне, знесле, шляхотне, святе, щоби підійти і зблизитися можливо як найбільше до сього первовзору чесноти, яким є сам Бог.

Зростати в ласці у людий значить: своїм поведеннєм заслугувати собі на чимраз більшу пошану, прихильність і любов у людий, щоби ті, з котрими стрічаємося в життю, могли по щирости про нас сказати: то добрий хлопчина, то зразковий ученик! На жаль, як часто ви про се забуваєте! Як часто чується скарги, що ученики гомонять, кричать, бються, прозивають, проклинають, говорять огидні слова, дають згіршеннє молодшим, а навіть зачіпають прохожих. На перерву деякі вибігають з таким диким криком, що здається, що се не люди — а малі медведики перебігають біля тебе. А як назвати — те киданнє товаришів до землі, часті лайки, нищеннє шкільних лавок, стін, своїх власних й визичених книжок, зшитків та одежі? Чи це значить зростати в ласці в Бога та людий? Коли постороннi

[1]) Deutsches Lesebuch für Bürgenschuhlen I. I. S. Z.
[2]) Іван XIII. 15.
[2]) Лука II. 52.

люди дивляться на те все, хитають тільки головами й міркують, що з тої молоді колись буде. І щож дивного, що сьогодні за прикладом грецького фільософа з горіючою лямпою в білий день требаби шукати між молоддю справжної людини. А нам, Українцям, так людий потрібно!

Особливо звертаю вашу увагу на се, щоб ви чемно поводилися з людьми старшими — та не дошкуляли, не висмівали людий уломних та старців (жебраків). Се було дуже погане! Старшим належиться шана і почесть. Якщо лучиться нагода, треба уступити їм місця, щоб могли сісти, не перебивати їм, коли говорять, не слід з ними сперечитися й доказувати, що їхні виводи неправдиві, не відповідати їм зухвало, та де тільки можна, намагатися їм послужити.

Уломних людий і старців належить залишити в супокою. Вже тим самим, що вони уломні, або ходять прошаками, вони нещасні! Тож, що тобі немиле, не чини другому! І хочби хтось був не знати як комічно одягнений, хочаб чиє лице, вигляд, чи хід давав тобі деяку причину до сміху — переможи себе, не критикуй нещасного, не висмівай! „Ти хто такий — каже св. Павло, — що судиш чужого слугу?" — звідкіля у тебе право помітувати ним?[1]) Гляди, щоб з тобою таке не сталося!

Найжеж відтепер кличем у праці над собою буде у вас отся постанова: щодня мушу ставати ліпшим! Ліпшим супроти Бога, ліпшим в поведенню з людьми.

Ліпшим у родительскім домі, у школі, ліпшим сином, братом, учеником, товаришем! Боріться і то завзято з тим усім, що вас тягне до злого, до гріха, старайтеся сповнити щодня бодай одно добре діло — а вкоротці почуєте в собі дивну переміну, дивне вдоволеннє — а тим самим станете зростати у ласці в Бога та людий

Амінь

---

[1]) Рим. XIV. 4.

о. Л. Куницький

Іван Левинський

Професор техніки-архітект

† 4. III. 1919.

В добрім серці мужа спочиває премудрість і невчених він навчає.

Притч. Сол. XIV. 33.

Пан і власник великих просторів землі, творець рідного промислу, чинний проповідник творчої праці на квітах спочив. Умученого працею на вузькому скравкови землі ми положили на довгий, на вічний сон.

Так вчасно ми Його положили! Бо літа Його життя на число літ, се ще далеко не пізний, глибокий вечір. Але не видержало тіло завдань Його духа! Дивна їх злука!

В убогу хату, у темну масу, у кволе тіло ґеній злетів, щоби почалося нове велике життя, нова боротьба. Бо все було бл. п. Іванови Левинському перешкодою в житті — вбожество, походження, немічне тіло й слабе серце. І все те в житті перемогла, побідила душа, Його великий ум і сильна воля, така сильна та розумна, що вона навіть тіло змусила для себе довше жити, чим би воно, лишене собі, жити могло.

Таким увійшов Він у життя, у боротьбу, щоби серед неї творити великі цінности; отворити світ, дати богацтво вбогому, а незнаному дати честь, вперід собі, а собою своїому народови. І здійснилося те, що Його сильна воля осягнути хотіла. Фабричні комини димами киптіли, фабричні доми працею жевріли, а люди-робітники наче ті мумуравлі звивалися, щоби працьовитими руками думки свойого пана в чин впроваджувати, у твори гарні, в узори рідні.

Над тою працею ясне світло сяло, бо в Нього, у богатого, гріш серця не вбив. Се дійсно Його найбільша прикмета, отся щира любов до людей. Хоч дим з коминів, хоч порох з глини, з цегли, людям сонце заслонював, то одначе в фабриці бл. п. І. Левинського ясно було — від Його серця. Він умів відріжнити бездушного робітника — сталеву машину, від живого робітника-людини. Блестіла сталь на машинах, та ще яснійше блестіли очи Його лю-

дей. Бо силу лиш їх Він уживав, незуживаючи життя й здоровля робітників, теж людей, як Він, що мали рідню, що мали діти, яким батько милий.

Він працю цінити умів і „Працею“ назвав товариство своїх робітників, яким записав велику часть власного майна. Тому над Його гробом переживаємо дивно гарну хвилю. Робітництво щиро плаче за своїм шефом, що наче батьком рідним йому був. Величавий образ, тим величнійший, коли поглянемо на понуре тло клясової боротьби й ненависти між робітництвом і фабрикантами, між капіталістами і пролєтаріятом. Так проломив Він перші леди, які окутали були український промисл і вказав шлях, визвольний шлях, яким мають іти Українці богачі і бідаки, робітники ума і робітники рук. Бо фабрику Він збудував, а не вязницю, в якій мала пройти значна часть життя робітників. І не неволю, а джерело хліба на незалежне життя і творчих цінностий для духа Він для Українців відкрив.

Плачуть за Ним ще й десятки тих, що, гонені за свою службу народови, сховали кріс, і в робітничих блюзах носять вапно, цеглу, глину, дерево, кують у кузнях залізо-сотники, отамани, стрільці Української Армії. Запорошеними, осмаленими лицями сміялися вони до Нього, до „Серденька“, який один у фабриці знав, хто є ті робітники, ще свіжо осмалені вітрами піль, ще свіжо обліплені глиною стрілецьких ровів.

І сироти українські, воєнні сироти, що їх скриває величавий, в українськім стилю збудований дім, Його ума твір, тужитимуть колись за Ним, як підрісши почують, хто і їх опустив, чиє серце, добре і щедре, перестало для них бити, на порозі їх життя.

І Владика наш, Андрей, приятель Його думок, плянів і праці, схиливши голову, молиться сердешно о світ тихий, святої слави Отця небесного, для тої душі, що в ній стільки світла й добра зібралося в житті трудячім.

І рідні діти плачуть у смутку глибокім по втраті великій. І ніяк їх розраджувати, бо на біль щирий, час ліком єдиним.

А нарід сумний окружив в останнє дорогі тлінні останки і радби Його діло повести й розвинути на

вічну память

„Серденька“

Амінь.

Ярослав Пачовський

суддя і визначний громадянський працівник

† 23. I. 1919.

„Ти не схотів жертви і приносу, але тіло приготовив єси мені, і цілопалення за гріх несподобалися Тобі. Тоді я сказав: Се іду, на початку книжки написано про мене, щоби сповнити волю Твою, Боже!

(*Євр. X. 5. 7.*)

Ярославе! Чому Ти помер? Чому Ти кинув від себе життя на землі? Чиж дав Тобі Господь Бог на то життя розуму великого й серця доброго? Чи Тобі — своїому Славунечкови — не дала мама краси, зпід самого серця взятої краси? Чомуж Ти помер, — кидаючи те все на землі.

Атже Твоє життя так гарно укладалося!

Я Тебе не знав у Твоїй найпершій молодости, у студентських часах, але знав Тебе наш Владика Андрей ще яко Станиславівський епископ. Коли я Його звістив про Твою смерть, Він тяжко болів над втратою Тебе, бо: „то був розумний і добре вихований молодець".

Не знав я Тебе у Твоїх академічних часах. Але чув я про Тебе, чув про Твою радісну працю в академічних і громадянських установах. І чув я, що Ти своїм щирим і палким успособленням у праці їй увесь прикрий тягар віднимав, бо Ти сам так робив, а від Тебе й другі вчилися радісно працювати, з веселого серця творити нове життя.

Чомуж Ти помер?

Таж перед Тобою стелилося життя, наче та лента глибокої ріки, глибокої і рідної!

Коли Ти обняв обовязки судді і прийшов на посаду у Скалат, Ти доконав там великого діла! Хоч там і перед Твоїм приходом працювали Українці, щирі люде, то одначе вони не могли якось розвіяти того тьмавого німбу, що лишився був по Наумович. і що як колоди на руках, вязав усю працю словом згоди і уступок там, де згоди і уступок не повинно було бути. А то так обезсилювало силу і обезцінювало важку працю! Бо і та праця і вкладана в неї сила, то був лет вірлів з перевязаними крилами.

А Ти прийшов і їм крила розвязав, орґанізуючи своїм талантом легко і справно товариське, а там політичне й економічне життя повіту, на здорових основах щирого релігійного переконання і щирої української думки. Під Твоєю вмілою рукою працівники відзискали силу праці, а провідники відзискали силу зору, що глядить в майбутнє і шляху не змилить.

Боже Провидіння це зарядило, що я; уроженець скалатської землі нині свідчу, що Твоє лучиво не згасло, а його світло не змаліло. А подяка за це нехай буде Тобі тим вірним рабом, що послужить Тобі перед найвисшим суддею яко свідок роздаваної Тобою правди, щирої правди!

Чомуж Ти помер?!

Атже в Жовкві, де війна лютилася на людей, Ти станув так дуже потрібним борцем по стороні безборонних. Ти заспокоїв тугу тисячів наших людей за рідною землею, що літа цілі каралися на евакуації, по бараках. Ти привів їх у рідну сторону.

Ти темним раду давав, нагих одівав, голодних кормив, дах над головою скитальців ставив, Ти помагав Українцям відбудовувати то, що знищила війна. Ти серцем і думкою зблуканих народови повертав, а перестрашеним і зневіреним провідникам додавав відваги і налягав на те, щоби мимо страшного часу працювати й ще раз працювати.

Чомуж Ти помер, чому Ти кинув нас, віруюча людино, велика християнська душе, Ти, всюди такий пожаданий працівник?!

Атже у Львові Ти з користю працював у кождий інституції, де Тебе лиш закликано до праці! Ти працював і там, де Тебе сама потреба праці для народу кликала, а Твої руки не жахалися і найтяжшої роботи!

Коли війна висушила груди матерей і випила все молоко немовлят, Ти взявся рятувати скарб народу розкраданий, життя немовлят і старався для них о молоко, а для матерей кормительок о хліб. Ти був душею і чільним орґанізатором Товариства опіки над немовлятами, одної з найідеальнійших і під сю пору конечних секцій Митрополичого Ратункового Комітету.

Чомуж Ти тепер помер, коли під сю хвилю є нам цінною кожда українська одиниця! А щож тоді говорити о втраті Тебе, що множив, стократ множив великий скарб народу, його моральну силу і витревалість у боротьбі?

Чому ти помер? — скажи!

У людській мудрости на се питання відповіди немає. Її треба шукати на шляхах Божого Провидіння.

Спаситель світа, маючи трийцять три роки життя на землі, просився в свойого небесного Вітця, щоби ще не казав Йому вмирати. Отець не вислухав цеї просьби, лиш післав Йому ангела смерти по Його тіло, бо: „Ти не схотів жертви і приносу, але тіло приготовив єси мені..... Тоді я сказав: се іду, щоби сповнити волю Твою, Боже!“ умираючи в призначений час.

Се „іду“ припало на хвилю творення нового життя, нових людей, нових форм життя й обновленого змісту його.

А таке життя окуплюється лиш жертвою життя його творців, бо і найкрасші діла, найпалкійше слово і гріш се ще замала ціна. Життя за життя — отсе ціна ціненого!

Се засвідчує історія!

Між двома епохами життя все лежить границя, покладена з людських трупів.

Гляньте на історію Церкви. На Голгофті з пресвятого Тіла й Крови Христової виплило нове життя, нове і змістом і формою. Триста літ гатило поганство таму з трупів християн, щоби ця струя не залляла світа. Триста літ надіялося християнство на це, що воно цю таму з тіла і крови мучеників прірве і понесе у світ нове життя. Так і сталося.

Те саме діялося також і у світській історії, що границю двох епох становив вал з людських тіл — з жертвенних людей і з нових, ясних ідей.

Від Полтавського бою ми двіста літ працювали пером для відродження України. І що ми для неї не писали. Геній слова терпів для неї, а вона наче та мрія не йшла до нас з недосяжних висот, Щойно нині вона йде, у певних формах життя йде і нам у руки віддається покірна. Але нині вокруг Київа і Львова пушки гремлять і гатиться вал з людських тіл. І чим вищим буде той вал смерти, чим яснійшою буде наша ідея, для якої Українці ляжуть трупами на сім валі, на межі між епохою неволі і волі, тим певнійшою стане думка про свобідну вітчину. По тім боці валу мрія дійсністю стане і початком нової епохи, такої нової у своїх формах, що я і всі ми, вдумуючися в майбутнє, здаємося собі давними, дуже давними людьми, ще аж з тисяч девятьсот чотирнайцятого року.

На порозі цього нового часу умер і бл. п. Ярослав і сірий робітник стає тепер великим, бо вмер у великий час. Тому Ти тепер помер, Ти, заставі нашого красшого майбутнього, один з наших ціннійших заставів, які ми даємо за долю і волю народу!

Нам живим одно лишається зробити. Без слабодушних сліз нам треба остатися на сім валі і ждати у праці і боротьбі, на кого ще прийде черга заставити своє життя за життя правди і справедливости між нами. Гранати ще свистять над нашими головами!

Пані прескорбної душі! До Тебе тепер слово, до віри, до волі Твоєї!

Я знаю Тебе зі спільної праці в українській захоронці. Я чув на засіданнях Твою мову, що волею сильною горіла, я бачив і Твою працю серед української дітвори, що з тої рішучої волі зродилася.

В цю преважку хвилю Твойого життя, втрати мужа й батька, ужий сього скарбу волі, як ліку вжий. Візьми

у руки тверді своє серце ніжне, щоби воно з болю не тріснло, бо то не час на біль!

Розрадь себе думкою про вічне щастя Ярослава. Ще раз поза гріб глянь на Нього і послухай, як світло Він здає іспит життя перед найвисшим Суддею. „І скаже Христос: Я був голодний, а ти мене накормив; я був нагий, а ти мене приодів, я був в темниці, а ти мене відвідав і т. д.“ І спитається Ярослав. „Колиж я, Христе, Тебе бачив голодним, нагим, в темниці?“ Христос відповість: „Людям Ти це робив, моїм братам і сестрам, дітям безрадним, а це, так начеб Ти мені самому сі добрі діла вчинив“. І не люде а Я Тобі заплачу за це моїм добром, моєю ціною, бо Ти вірив у мене, жив для мене і з глибокого реліґійного духа Ти працював для людий. І щастя вічне осінить вічний шлях життя Його, нового життя шлях!

Пані сильної волі і благородної жертви! Пожелай Ярославови такого життя, вічного щастя, хочаб ціною власного болю. То желання піддержить засмучених старенських родичів і скорбну рідню. Пожелай, помолися разом з нами і взявши за ручку дитинку кохану Твою і Його, йди в життя, щоби між нами плекати ясну, вічну память про Ярослава — Амінь.

Антін Михаськів

† 10. I. 1919.

Учіться добро творити, шукайте сього, що є справедливе, дайте поміч угнетеним. *Ісаїя I, 17.*

Народний учитель вийшов на трибуну життя і промовив — учитель народу!

Чуєте Його мову?

Ні?!

Атже ця тишина Його життя аж дзвоном дзвонить, проголошуючи пророчі слова: „Учіться добро творити, шукайте сього, що є справедливе, дайте поміч угнетеним“.

Ви певно тільки слів не чуєте, бо Він слова заступив ділом, одним великим ділом; Він добровільно умер в обороні Вітчини!

Тепер вже чуєте цю мову:

Боз золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосну та правдиву,
Як Господа слово!

Бо хиба від одного Бога, від Христа і Спасителя міг Він навчитися того, щоби за ціну власного життя шукати

правди для себе і для братів, що над ними неправда кругом хижим яструбом літає, шукати справедливости для тих, що їх кривда кормить собі на поживу, дати поміч убогим, які сю поміч можуть лиш взяти, недаючи взамін ніщо, ніщо, окроме одного щирого слова: „Боже Тобі заплати".

Бл. п. Антін цю мову вивчив і до слова її повторив нам сумним і сумніваючимся.

Тепер черга на нас стати добрими Його учениками і незмарнувати цього самоцвіту, — який мимо такої убогої оправи, як тіло Його мертве і болем виснажене, убога соснова домовина, студений мрачний день, пісковата земля, на якій ця домовина лежить, — одначе блестить і ясніє всіми красками сходячого сонця, у народу весняний день і на своїх лучах шле слова надії, як світло ясні і як світло многими заперечувані!

Цеж дні такої жертви і ціни, які на сотки літ лиш раз лучаються. Щасливий той, хто це зрозуміє і до богацтва богацтво додасть, до жертви Його, ще в жертву й себе доложить, аж прийде час, в якому:

„Встане правда, встане воля".

Ми це розуміємо, Учителю наш!

Жовняре наш! Ціле Твоє життя було боротьбою! Це знають всі ті, що зпід селянської стріхи йдуть у школу і верстають з пораненим серцем той шлях аж до сфер світла. Тим шляхом ішов і Ти. А коли Ти вже вивчив свою книжку і місце добув, скарбницю рідної мови і знання скарб, як лучиво взяв у руки і поніс між нарід свій. Що це за тернистий шлях йти між нарід з любовю і правдою в школу і через школу, поставлену на своїй, не своїй землі, це знають всі, що визнаються у шкільних законах, що зависли над наукою і вчителем.

А терня тьми з голов народу треба було таки здіймати. А як то тяжко було це робити, щоби й рани недуже боліли й кров жива щоби не стікла з організму народнього, це знають всі ті, що це робили і хотіли це добре зробити.

Ти це добре робив! Ти вів на сім полі добру боротьбу! Колиж кулі школу замкнули і меч мав рішати й про долю школи, про долю народу, Ти й у цю боротьбу пішов. Українським жовніром до дна серця Ти був у сій боротьбі, аж до нині, коли Ти за свій нарід життя віддав.

Отак прийшов той день, в якому ми ховаємо зперед очий людий своїх Твою смерть, щоби між ними жила провідна думка Твойого життя.

Брате наш! На сім похороні не бачу мами, ні батенька рідного. Де сестри і браття Твої? Далеко від Тебе?

Знаєш? одного дня прийшли були до Ісуса Христа Його мати Марія і браття Його і не могли дотиснутися до

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 10.

Львів ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ Р. 1926.

о. В Лиско

Пекло

Идѝте ѿ мене проклáтїи во ѻ́гнь вѣ́чный, ѹготóванный дїáволѹ и ѧ́гґелѡмъ є́гѡ̀.
(Мат. 25, 41)

Грішник не може бути щасливий. Це ви пізнали із попередних наук. А коли хто виступивби і сказав: „А от я грішно жию і чуюся незле, мені незле поводиться“. Що такому відповісти? Такому я відповівби те, що вже давно сказав св. Августин: „Нема певнійшого знаку вічної загибелі, як щастя грішника“. Бог є справедливий і за добре надгороджає.

Але скажеш: „Таж може і я дещо доброго в своїм життю зробив“. Так — правда, і ти дещо доброго зробив. Але кількож то ласк ти вже на тім світі від Бога отримав? Певно більше, чим ти був варта. Тож знай, що коли смерть тебе захопить без ласки Божої — в стані гріха, не можеш бути спасенний. Це є головна правда нашої віри: чоловік без Божої ласки не може бути спасенний. Отже де піде? На вічну загибель — до пекла.

Чи є пекло?

Не хотівби я про це говорити. Але я стою на тім місці, про яке сказав Г. Бог через пророка Єзекиїла: **Я поставив тебе сторожем дому Ізрайлевого, прийми із моїх уст слово і проповідуй їм. Коли-ж остерегав ти грішника, а він не навернувся від безбожности своєї і не покинув своєї безбожної дороги, так він умре в своїому проступку, а ти врятував свою душу. Коли-ж ти не будеш врозумляти його і говорити остерігаючи безбожника від грішної дороги, щоб йому жити, то грішник той умре в своїх проступках, яж домагатись буду його крови з твоїх рук“** (Єзек. 3. 17, 19. 18.).

Господи! (підносить крест, який держить в руках) нехай не буде того, щоби Ти хоч одної душі жадав із моїх рук за це, що я їм тих правд не проповідував. Я нині сповняю свій обовязок і буду говорити про пекло. Не мої гадки — ані одного свого слова не скажу, а Твої, о Боже, слова, Твою науку про пекло хочу говорити.

А ти, чоловіче, ти маєш причину нині поважно над тим застановитися.

Св. Тереса не була грішниця. Вона жила праведно і відзначалася великою побожністю. Але яко монахиня любила виходити до фірти і довго та непотрібно розмовляти зі світськими людьми. За це Г. Бог показав їй пекло і сказав: „Ти через таке своє поступованнє будеш щораз більше остигати в побожности, з часом впадеш у гріх і підеш на загибель. От тут буде твоє місце". І показав їй пекло.

Чоловіче! Ти не лише щось непотрібного говориш, ти не лише маєш якісь незначні ухиблення, ти маєш тяжкі гріхи! Ти нераз вже поповнив тяжкий гріж. Погадай собі про це місце, яке призначила Божа справедливість для грішників. Збери нині всю увагу і йди за мною гадками, а я буду доказувати, що:

1) є пекло і

2) які в ньому муки.

А Ти Пр. Діво, заступнице всіх християн і грішників прибіжище, будь для нас нині матірю милосердя і упроси для нас милосердя в свого Сина, Ісуса Христа.

I.

„Ідіть від мене прокляті в огонь вічний приготований дияволу і ангелам його" — так відізветься Ісус Хрустос на страшнім суді. Хто є ті прокляті? То є люди, що жили так, як ти живеш; що не мали волі поправитися от так, як ти нераз обіцюєш і постановляєш поправитися, а не поправляєшся. То є ті люди, що сміялися до гріха, що не застановлялися над гріхом от-так, як і тепер бачимо, що богато людей не застановляється над тим, що то є гріх. То є ті люди, що жили на те, щоби уживати, а ие знали цілі життя. Де вони нині? Прокляті в пеклі.

Пекло — то не вигадка священиків, як деякі мудрагелі говорять. Я пропускаю, що ви всі віруючі і що признаєте за правду все це, що Бог обявив. Але лучаються нераз надовірки, які, щоби заспокоїти свою совість, перечать деякі правди Божі, або піддають їх у сумнів — тому, щоби ви знали, що таким недовіркам відповісти, подам вам докази про істнованнія пекла.

1. Що є пекло, що пекло повинно бути, до цього вже сам наш розум приходить. Як то? Річ ясна. Між правом, а його переступленням мусить бути рівновага. Значить, коли є право, то цей, хто дав право, може за переступлення свого права потягнути до відвічальности. Коли ми віримо, що Бог дав закон, а Божий закон, Божі заповіди є вічним законом, то за переступлення того закона мусить бути і вічна кара. **Власне отсю вічну кару називаємо пеклом.**

Дальше. Ми віримо, що Бог є всемогучий. А якжеж можна припустити, що Г. Бог не міг покарати тих, що бунтуються проти Його волі? А дальше ми віримо, що Г.

Бог є справедливий, що за добре нагороджає, а за зле карає. Якаж отже булаби ріжниця між добрим і злим? Ми бачимо, що за переступлення людських законів люди мають вязниці і нераз засуджують на досмертну вязницю а навіть на кару смерти. Ти сам признаєш, що люди, хоч можуть помилитися, а все таке слушно карають. А чиж Бог за переступлення своїх законів не мавби карати? Якжеш то виглядалоб наше спасення? І праведник і грішник малиб зазнати тої самої долі? І Христос і діявол? І той, що будував, і тои, що руйнував Боже царство?

2. Що є пекло, на це доказом є віра всіх народів і всіх часів. Народи навіть на найнижшім ступені культури, народи поганські — і ті вірили в пекло і ті все мали страх перед вічною карою. Хто їх цеї правди навчив? Розум. Чоловік, хочби як мало просвічений, всетаки є єством розумним. А Божі правди є згідні з розумом.

3. А що про пекло Ісус Христос?

Не знаю, чи про яку иншу правду Христос так ясно й так часто говорив, як про пекло. В св. Письмі маємо чотирнайцять місць, де Христос говорить про пекло. А говорить так ясно, що виключає всякий сумнів.

Наведу вам хоч декілька місць зі св. Письма (бере св. Письмо в руки):

У євангелиста Матея в гл. XIII. кажеться: „**Послет син человіческій ангели своя і соберут од царствія єго вся соблазни і творящих беззаконіє і ввергут їх в пещ огненную. Ту будет плач і скрежет зубов.**“ **(41, 42).**

У євангелиста Марка говориться:

„**І аще соблазняєт тя рука твоя, отсіци ю: добріє ти єст біднику в живот внити, неже обі руці імущу внити в геенну, во огнь неугасающій. Ідіже черв їх не умирает і огнь не угасает. І аще нога твоя соблазняєт тя, отсіци ю; добріє ти єст внити в живот хрому, неже дві нозі імущу ввержену бити в геенну во огнь неугасащій. Ідіже черв їх не умирает і огнь нє угасает. І аще око твоє соблазняєт тя, исткни є: добріє ти єст с єдиним оком внити в царствіє божіє, неже дві оці імущу ввержени бити в геенну огненную, ідіже черв їх не умирает і огнь не угасает**“ **(IX. 43, 74).**

На иншім місці в Матея записано: **Глаголю же вам** — каже Іс. Хр. — **яко мнози от восток і запад прійдуть і возляжуть со Авраамом і Исааком і Яковом в царствії небеснім, синове же царствія ізгнані будуть во тьму кромішнюю: ту будет плач і скрежет зубов. (VIII., 11, 12).**

На иншім місці учить Христос: **Не убойтеся от убивающих тіло, душі же не могущих убити, убойтеся же паче могущаго і душу і тіло погубити в геенні** (Мат. X. 28)*)

*) Дальші місця про пекло гл. Мат. 18, 7—9; Мат. 25, 30; Мат. 5, 22. Мат. 3, 10 - 12; Марк. 9, 43—47; Лук. 16, 22—24; Лук. 23, 28—30; иоан 15, 5—6;

Чи треба ще більше доказів?

А може скажеш: ніхто ще з того світа не прийшов, не вернувся, щоби сказати, як там є. Я питаю тебе: А чи ти глядів за такими свідоцтвами? Є богато случаїв записаних і в „Життях Святих" і по ріжних хроніках, які вказують появи померших і свідчать про пекло. Я наведу вам кілька таких примірів:

Недавно вийшла книжочка що її написав єпископ Сеґур. В тій книжочці він наводить такий примір: Було то в Росії перед війною р. 1812. В Москві жили в великій дружбі два ґенерали. Один називався Орлов, другий В. Раз по обіді почали розмову на реліґійну тему. А що один з них був недовірок, то почав глузувати з пекла. „А однак — каже другий — коли на другім світі є пекло, що тоді буде?" „Добре — каже цей перший — даймо собі слово: Хто з нас перший помре, має вернути і сказати, що є на другім світі." „Згода" сказав другий і подали собі руки.

В кілька тижнів опісля настала війна. Російське військо виступило на фронт, а ґенерал В. дістав приказ сейчас обняти провід. Ґенерал Орлов сам лишився в Москві. В два чи три тижні по виїзді ґенерала В. Орлов одного ранку побачив, що його двері отвираються і він бачить свого товариша, ґенерала В. в дуже страшнім вигляді. Він настрашився. Але його товариш приступив близше і тримаючи руку на грудях сказав: „Є пекло і я в нім!" То сказавши, зник. Ґенерал Орлов перераженний тою появою зірвався і так, як стояв, навіть не убраний побіг до свого сусіда ґенерал ґубернатора Розтопчина і йому це все розповів. Сейчас розіслано запитання про ґенерала В. і от надійшла відповідь, що цей ґенерал в тім самім часі в тій самій годині, коли показався ґенералови Орлови, упав на фронті від ворожої кулі. „Є пекло і я в нім!" — Отсе та страшна відомість, яку він приніс своєму товаришеви з тамтого світа.

В цій книжочці є записане ще й таке приключення. В місті Льондоні в р 1848 мешкала одна пані. Була це молода вдова, але особа дуже світова. В її домі відбувалися часто забави й музика, а між її ґістьми бував часто один зіпсований молодець, що своїми згіршаючими бесідами і жартами зумів їй подобатися. Але він також став для її душі страшною пересторогою.

Одного дня та пані до пізного вечера читала книжку. Коли вже хотіла загасити лямпу і положитися спати, нагло чує, що двері до її комнати отвираются, а в дверех появилася якась огниста стать. Настрашилася дуже, бо не знала, що це має означати. Приглядається близше, пізнає, що це той молодець, що так часто бував в її домі. Нім ще змогла що до нього промовити, він приступив близше, схо-

пив її за ліву руку і дрожачим голосом закликав „є пекло!“ В тій хвилі вона почула в руці такий страшний біль, що стратила притомність. По якімсь часі, коли прийшла до притомности, задзвонила на служницю. Служниця прийшовши, почула в хаті спаленизну, на підлозі побачила випалені сліди людської ноги, а рука пані була спалена до кости, тіло на тім місці счорніло і відпало. Рана на руці була така широка, як може заняти мужеська долоня. На другий день та нещасна пані довідалася, що того молодця, який їй в так страшнім виді обявився, в тім самі часі знайдено під столом без притомности пяного і коли слуги принесли його до комнати, на їх руках він без сповіди помер. От знова свідоцтво з другого світа, що є пекло.

Свідоцтво то певне, бо цей священик, який оповідав про цей случай епископови Сеґурови, сказав, що сам бачив цю паню і бачив, як вона, щоб заслонити випалену руку, носила в формі бранзолєти широку золоту бляшку около руки.

II.

Які муки терплять у пеклі прокляті? Вже з тих ріжних появлень і їх свідоцтв можемо мати понятя, як мусять терпіти прокляті в пеклі. Та ми чули вже, що Іс. Христос сказав про пекольні муки. Щож каже Ісус Христос? Там тьма кромішня, там спрага там голод, там черв, який ніколи не втихає, там плач і скрегіт зубів, там зойк, пекольний зойк і нарікання, там огонь, вічний огонь. Це каже Христос! (підносить хрест) Чи ти відважишся Йому перечити? Колиб ти хоч пів хвилини міг глянути в це місце вічних мук, здається, не требаб було проповіди.

Возьмім хоч одну з тих кар, про яку каже Св. Письмо. Там плач...

Коли чоловік плаче? Коли щось тратить або коли його щось болить. Глянь, он там чоловік виїхав з дому. В ночи повстав в його хаті огонь. Згоріла хата, згоріли будинки, згорів весь маєток і челядь не могла уратувати себе; жінка і діти в тому пожарі стратили життя. Вертає господар. Вже на вступі до села звіщають йому, що огонь знищив його будинки. Біжить, що має сили — і — бачить — пустка. Питає за жінкою — дітьми — відповідають: нема — згоріли Заломав руки неборака і в тяжкім болю заридав.

Каже Іс. Христос, що в пеклі плач. Запитай проклятої душі в пеклі „Проклята душе — скажи — чого ти плачеш? Щож ти стратила“? Слухай, що відповідає! Я стратила Бога, я стратила небо, я стратила все все. Розпучливий плач!

Тут на цьому світі чоловік хочби все стратив, він може мати якусь потіху. Там — ні.

Потіхою в болю — тут на землі може бути свідомість, що чоловік в цьому не винуватий. Сталося — та не з моєї вини. Мала потіха, а всежтаки потіха. Там ні! Проклята душе, скажи: чи ти не винна? А хто винен? Хто винен, що ти проклята? Чи може Г. Бог не хотів, щоб ти була спасенна? Ні! проклятий того не скаже, він то чує, що він винен, це є той вічний черв, що точить і гризе його сумління.

Тут на цьому світі чоловік, хочби все стратив, може мати надію, що воно ще може бути инакше. Там — ні. Там безустанно звенить проклятому в ушах слово: вічний. „Ідіть прокляті в огонь вічний".

На цьому світі чоловік може мати сни — він може заснути, йому може щось приснитися. Це короткий відпочинок, він будиться та знова бачить гірку дійсність. А всеж таки відпочинок.

Там немає сну. Там вічна мука. „Ідіже черв не умирает, ідіже огнь не угасает."

Тут на сім світі може потішити тебе ближній. Стратив чоловік весь маєток, прийде жена й скаже: „Чоловіче не, плач! Ти бідний, але я не вийшла замуж задля маєтку, я тебе любила. Я буду тепер щораз більше трудитися, може Господь дасть, що буде инакше". Прийде добра дитина, син чи донька тай каже: „Тату, ми бачимо, ви бідні; ви все стратили. Не плачте, ми не дамо вам загинути. Що наше, то й ваше". Яка мила потіха! Батько той знає, що має добрі діти. Може прийти сусід і сказати: „Сусідо, я бачу, ти все стратив. Ти нещасний Але не плач. Я, Богу дякувати, можу дещо помогти. От то й то маю, прийми, а як Бог дасть, будеш міг віддати, то віддаш". Чиж це не потіха?..

А як у пеклі? Душе проклята, чи можеш ти мати там потіху від ближніх? Ні, там один другого гризе і мучить головно, коли тут разом грішили.

Глянь! От там терпить страшні муки муж. А от і проклята жінка зближається до нього. Слухай, що говорить. „Проклятий ти мужу, що зрабував мені віру й чесноту. Ти мене завів сюди, на те місце вічних мук. Проклята та година, коли я тебе перший раз пізнала. Красше булоб, колиб я була тебе не бачила. Проклята та година, в якій я з тобою звязалася. Проклята та година, коли я перший раз ввійшла в твою хату!"

А там глянь, звязана мати зі своїми дітьми. Слухай, як проклинаються, бо пекло є місце вічного проклону: „Проклята ти, мати, бо ти нас зле виховала й нас ти зі собою тут до пекла завела. Проклятою будь та година, коли ти нас на світ привела, проклята та година, коли ти нас сво-

їми грудьми кормила, проклята та хвиля, коли я тебе перший раз мамою назвала."

Яка розпука, яке горе для такої матери. Горе, якщоб і тут між вами була така мати, щоб мусіла там таке слухати від своїх дітий. Так чим більше кидається дров до вогню, тим більше горячо. Чим більше проклятих, тим більший проклін в пеклі. Тут на світі, коли вже не має иншої потіхи, то чоловіка може потішити смерть. Прийде вона, то скінчиться дочасно недоля. Там і тої потіхи немає. „Вони будуть кликати смерть, а вона не прийде"[1]).

Вкінці найпевнійшою потіхою є сам Христос. Праведний Йов мав великі нещастя, великі терпіння, а однак найшов потіху в Бозі. Коли прийшли приятелі, щоб його потішити, він говорив: „Бог дав, Бог взяв". І ти, чоловіче, нераз може мав тяжке терпіннє, ти нераз зітхнув до Бога: „Ісусе! Мати Божа!" І ти чув, що з тим словом спливала на твою душу полекша.

Там нема потіхи. Скаже там проклята душа: „Ісусе нехай буде воля твоя!?"... Ні! то не була воля Божа, Бог цього не хотів.

Скажи, душе проклята: „Ісусе"! скажи то солодке імя, що тут на землі будить у кождого побожного чуття надії Ні, не скаже. О коби ми могли побачити, як ті душі дрожать перед тим імям. Може Христос хотів, щоби ти була проклята? Ні! Проклятий ясно бачитиме, що Ісус хотів — його ратувати, він буде бачити всі ті ласки, які Г. Бог йому посилав.

Всі науки родичів, проповіди в церкві, всі Служби Божі, всі св. Тайни.

Він їх змарнував

Перед його очима буде Свята Земля, і Вифлеєм і Єрусалим і Голгофта. Він буде бачити муки Христові, хрест на Голгофті й Ісуса умираючого за людий та все, що Христос для нього зробив. Він зрозуміє, що Христос хотів не лише инших, але й його спасти. І як легко було йому спастися. Нині за пізно.

Він побачить знакомих у вічнім блаженстві. Може свойого товариша, що разом служили при війську, але тамтой був добрий, а цей злий. Може разом ходили до школи, може разом спішили на місію, тільки той поправився, а він ні. Той є спасенний, а він проклятий.

Він побачить небо; він побачить місце, приготоване для праведних — як сказав Ісус: „В домі отця мого, осель много" (Йоа. 14,2), він побачить і своє місце. Він побачить престол і корону, що Г. Бог йому приготовив.

---

[1]) Йов. 27,9.

Він мігби бути тепер вічно щасливий, а тимчасом він у вічних муках. Яка розпука! Та свідомість ще побільшить його терпіння.

Одного разу покликано священника до хорого. Було то в Німеччині. Хорий висповідався і зараз таки на руках священника помер. Священник був певний, що він буде спасенний, тож вдоволений вернув домів. В дома клякнув ще перед образом, щоби помолитися за душу помершого. В тім являється йому огненна стать. Він дивиться і бачить, що не той померший, цілий в огні Священник почав ще горячійше молитися. Нараз чує слова: „Не молися!" „Яж молюся за тебе" — „Не молися". „Тиж певно в чистилищі"? „Ні, ти милишся". „Яж бачу коло тебе вогонь". „То не вогонь чистилища, а пекольний". „Чи то можливе? Тиж щойно сповідався"! „Отче, то, що ти говориш, то пече мене ще більше як огонь. Так, Бог був добрий. Перед хвилею ще Він післав тебе до мене. Але я не сподівався, що буду вмирати. Я затаїв гріх. Ох, як мене пече! Якби я був добре сповідався, то був би на віки уратований. О, яка лють бере мене на самого себе".

Так проклятий клене Бога, клене святих, клене діявола, але найбільше клене самого себе

Ми досвідчаємо того самі на собі, що коли що зле зробимо, тоді ми злі на себе.

В однім суді була справа о 1000 долярів. Чоловік був певний, що йому належиться тих 1000 долярів. По розправі, коли адвокат повідомив його, що він програв, чоловік попав у таку розпуку, що вийняв револьвер і зараз таки перед суддею до себе стрілив. Шалений! Якто не міг ти переболіти 1000 долярів. А що за розпука буде, коли побачиш, що стратив вічність!

Прокляті терплять в пеклі в о г о н ь. Що за вогонь..?

Нема в св. Письмі определено, який то буде вогонь. Але сказано, що там є огонь. Огонь може бути звичайний електричний, сонішний, а може бути і иншій. От возьмім собі вогонь звичайний — знаємо, що то значить огонь? (бере запалену свічку). Та мала полумінь і то вогонь. Потримай так з годину — пів над тою свічкою свою руку, щоби рука горіла, — що за біль! А колиб так ціле тіло було в огні?... А пекло цілий день... цілий рік?...

Звідки в пеклі огонь?

А звідки цей щоденний огонь? Це получення ріжних елєментів природи. А Г. Бог може в кождій хвилі і в кождім місці викликати огонь. От — коли в твоїм тілі що попсується, наступає горячка. Коли горячка піднесеться до 40°, спалить уста, а коли троха висша, то вже і серце не видержить.

А колиб Г. Бог так зарядив, щоб та горячка піднеслася до 100° — або 200° і твому тілови і твому серцю дав власність видержати цю горячку — якийби то був біль, яка мука?! А може Г. Бог зробити? Певно, що може. „Для Бога нема нічого неможливого“ (Лук. 1,37).

Так наш вогонь і наше терпіннє нічим в порівнанню до терпінь, які ждуть проклятих у пеклі.

Слухай, як нарікає євангельський богач: „Страшно терплю в тій полумині“ (Лук. 16,24). І не він сам лише так терпить. Від 5000 літ много пішло тою дорогою. Каже І. Христос: „Широка дорога веде до загибелі“ (Мат. 7,13). Каін був перший, що пішов тою дорогою на загибель. Слухай, як кличе. Вже 5000 літ кличе: „Як терплю в цій полумині“. Тисячі грішників терпить там у вічних муках. Слухай, грішний чоловіче! Тисячі тих, що лакомилися на чужу власність Тисячі тих, що проклинали, горять і кличуть: „Я жив так, як ти живеш, а нині терплю в цій полумині“.

Було то в Ню Йорку. Туди приїхав один чоловік з жінкою й зайшов до гостинниці, щоби переночувати А що були не богаті, дістали кімнатку на послідній поверсі. В ночі пробудилася жінка й каже: Мужу! вставай, якась задуха, чогось дуже горячо. Чоловік отворив двері й бачить в каменици вогонь. Вже всі сходи горять. Замкнув двері, а отворив вікно. Глянув в долину і бачить, що ніяка драбина його не досягне. Колиб при иншій нагоді ти сказав тому чоловікови: возьми свою жінку і кинь через вікно на землю, а потім сам за нею скачи, а я дам тобі гроші всіх банків, то певно, відповівби ти: „не хочу твоїх гроший і того не зроблю“. А преціньтоді зробив він так, як побачив, що двері до його кімнати вже в огні, він каже до своєї жінки: Вже нема иншого ратунку. Взяв він свою жену, висадив на вікно, зніс очи до неба й зі словами „Боже ратуй“ спустив її на улицю. Потім не довго думаючи, сам скочив за нею. Бог так дав, що обоє остали при житю.

Бачиш, до чого чоловік може хопитися, щоби живцем не згоріти.

А що ти робиш, щоби себе ратувати від пекольного вогню? Ти погадаєш: треба висповідатися. Так, треба добре висповідатися. А коли ти думаєш сповідатися? Великодної сповіди? Ні, нині на те час! Нині є час ласки, час ратувати свою душу.

Ані один, що тут зібрані, не повинні загинути.

* * *

Мої дорогі! Коли ваш о. парох просив мене взяти участь у тій місії — я не дуже радо годився на це. Але отта проповідь була причиною, що я до вас приїхав.

Я маю надію, що не один із вас колись на другім світі подасть мені руку й скаже: „Дякую вам, Отче, за ту науку, яку ви в селі . . . . . сказали про пекло. Та проповідь привела мене до покаяння і поправи. Колиб я не був чув цієї проповіди, нині бувби певно горів у пеклі".

А щоби всі, навіть найбільші грішники, що тут нині зібрані, могли бути спасенні — поручаю їх спільним молитвам. Це є дуже могучий спосіб ратунку. Нім ще з того місця зійду, клякнім всі і змовмо пять „Отче наш" до пять ран Христових і пять „Богородице Діво".

(Клякають і моляться. Дзвонить дзвін).

о. Др. Іван Фіґоль

IV

Різдво Пресв. Богородиці

І явився на небі великий знак.
Жінка зодягнена в сонце.
(*Об. Йоа. XII. 1.*).

Немає мабуть між нами ні одного, що не чувби, чи не знавби розказати про потопу світа. Се була страшна кара Божа за гріхи людий. А гріхів тих була тьма тьменна — були вони дуже гидотні й протиприродні. Тогочасні люди затратили усякий стид і так понижували свою людську гідність безстидними ділами, що Господь пожалував того, що покликав до істнування чоловіка, і посилає кару[1]).

Зриваються сильні вітри, чорнійші від чорної ночі стягаються хмари. В природі чути наближенне бурі. Все, що живе, шукає захисту. До гніздечка спішить пташина, до землиці хилить чоловку ніжна квіточка. Мовби на даний знак розпочалась грізна і люта стихійна боротьба. Гуркіт і клекіт, плач і стогни, рев та виттє — переворот у цілій природі. — Прорвались хмари, а на землю ринуло з гори ціле море води. Все, що живе, бачить неминучу загибіль, кидається в страшних судорогах на всі сторони, бореться зі смертю, пнеться на дахи, дерева й гори. Та дарма! Все згине! Пропало людство!

Якто, вже все пропало? Ні! Ось глянь! На верху води, що нею вкрилась грішна земля, уноситься корабель, ратунок, спасенне для будучого світа. Ной та його рідня — се засновок нового, людського роду.

Майже по році все успокоїлось. Вода опала, тут і там видно вже сушу. Ной відчиняє віконце та розглядається, чи не можнаби вже вийти на землю. От уже замиготіла ранна зіронька — за нею продерлися ясні проміння сонця й освітили середину корабля. Та ще не пора! Нетерпеливий старик посилає на звіди то кручка, то голуба — та все ще боїться покинути своє житло. Вкінці випустив голубицю, а вона принесла йому зелену галузку оливну — немов благовість, що минуло лихо. Врадований виходить Ной з рідною з корабля, — поглянув на землю і затремтів, бо було кістяків — „як навозу посеред шляху".

Тяжким сумом перенялось його серце на саму згадку, що така потопа може ще повторитись. Та серцевідець Господь проганяє миттю його трівогу і запевняє, що потопу більше не буде, а знаком даної обітниці стає дуга веселка.

[1]) Бит. VI. 7, 13.

Дивлячись на неї, зрадів старик, бо знав, що вона знаком Божого милосердя для грядучих по нім поколінь[1]).

Та крім сеї потопу, — що тільки один рік вкривала землю, є ще друга потопа, що нею карається й досі ціле людство. Се потоп первородного гріху, що ним перші люди провинилися в раю. Вправді милосерний Господь обіцяв ще в раю освободити колись людський рід з неволі первородного гріху, та люди не старалися приспішити сеї обітниці. І хоч та перша потопа проминула вже давно, то та друга доскулювала людям іще страшнійше. Люди через 4.000 літ блукали в темноті і сиділи в країні тіни смерти[2]) та потопали в бездонних гріхах. Дійшло до того, що вже їм надокучила та гріховна потопа й вони починають оглядатися за ратунком. Шукають корабля, та не всилі знайти; дивляться за голубкою — зі зеленою галузкою надії — та її не видно; дивляться на небо, чи не появиться дуга-веселка Божого милосердя, та його не бачуть. Цілий світ чує, що душно, мрачно, — що доконечна Божа поміч[3]).

Аж ось у містечку Назареті — в країні жидівській приходить на світ дитя — на імя Марія, що заповідає ратунок для цілого людства. Радіє небо, веселиться земля, бо появилась на світ рання зіронька, — що звіщає нам прихід на землю Сонця-правди, Христа Господа. Ось той день установлений саме на те, щоби вшанувати гідно память Її приходу на сей світ. Сьогодні Різдво Богородиці. І ми, думаю, найкрасше вшануємо память нашої найліпшої небесної Матінки, якщо розважимо, що Марія є справді для цілого людства: 1) кораблем спасення 2) голубкою, що віщує благу вістку надії в життєвих злиднях, 3)дугою-веселкою Божого милосердя над нами.

1. Марія — кораблем спасення для кождого, хто через привичку, байдужність до спасення, чи через завзятість, чи невірство потопає щораз то глибше у своїх гріхах. І хоч у тих людий часами є й добра постанова „бодрий дух“ — то „немічне тіло“[4]) тягне їх у таку безодню, що неможливо їм ратуватись власними силами. Але ось що діється? Минає день, минає тиждень, кілька місяців, а може й кілька літ, і ті, котрих вже уважалось по людськи за пропащих — діставались щасливо до неба! Спитаєте їх: А хто вам допоміг розкаятися, хто випросив вам ласку навернення? А вони вам скажуть: Пречиста Діва звернула на нас свої милосердні очи й привела нас до Ісуса. Отся леґенда, що кружить між нашим народом хотяй у дуже наївний — але проте в дуже

[1]) Пор. Руский амвон т. III. ст. 351
[2]) Ісаія IX. 2.
[3]) Verg. Ecl. IV 4 — 10. Tacit. hist. V. 13. Cic. De div. II. 54.
[4]) Мат. XXVI. 42.

милий спосіб зображує, як грішник за Її помічю дістається до неба. До небесної брами — оповідає леґенда — застукав раз перший святець зпоміж муринів і просив, щоби його впустили до середини. Небесний воротар св. Петро відчинив браму, заглянув, а що такого чуда-дива ще досі не бачив, налякався, затріснув двері і вже більше не хотів впустити чорного мурина. Збентежений, засоромлений дожидає терпеливо мурин під брамою — та дарма: брама не відчиняється. Тоді став наш мурин гірко плакати. Якто, міркує він собі — наші Апостоли св. Тома і Матей запевнили мені спасенне, а тут така невдача. Аж ось голосний плач його почула Цариця небес і спитала його ласкаво, чого йому не достає Мурин розповів все поправді і просив Пречисту помочі. Тоді вона показала йому бічні дверцята, веліла до них застукати і впустила його до неба[1]). Сей мурин — то образ людини чорної на душі — се образ великого грішника. Може добре є такий і між вами, що його нечисті пристрасти — як того мурина зверхній вигляд — не пускають до неба. Звернись, дорогий брате, з довірєм до Пречистої: вона корабель спасення — а двигнешся напевно, не потонеш у потопі гріха!

2. Марія — се голубка, що приносить зелену галузку надії в житєвих злиднях. Життє на сьому світі повне всяких терпінь та журби. Світ сей — се долина сліз. Та все таки хоч „тяжко жить на світі — та хочеться жити!“ Хочеться бодай якоїсь потіхи-відради! Та не у людий її шукати, не у світа, бо світ не любить зойків недолі, не зносить плачу — а шукати тої потіхи й відради у Тої, що справді хоче й може нам помогти: у Пречистої. Якнайкраще свідчить про се правдива подія із життя Григорія Яхимовича, галицького митрополита. Він як ученик І. ґімн. приїхав на свята до дому до свого батька, священика, та жалувався, що йому дуже тупо йде наука, що не всилі спамятати собі добре всього, чого вчиться. „Не трать надії — мій синку — сказав до нього батько — ти вчися, а Пречисту проси тільки помочі і то безперестанно й сердечно, а побачиш, що наука піде тобі лекше. Говори тільки щодня в тому намірі одно „Богородице Діво“! Малий хлопчина взяв собі ті батьківські слова до серця, при науці цілу свою надію поклав на поміч Пречистої і внедовзі з останнього в клясі став першим. По літах бачимо його на митрополичому престолі у Львові[2]).

3. Марія — дугою-веселкою Божого милосердя над нами. Як дуга по потопі заповіла погоду й стала знаменем Божого милосердя, так поява Марії на сей світ розігнала

[1]) Дзерович: За всіх молишися Благая. Львів. 1914 ст. 100.
[2]) Дзерович: Цариця мая ст. 265.

темряву ідолопоклонства, заповіла нове життє, красші хвилини для упавшого людського роду. І подібно як Ной, кільки разів поглянув на веселку на небі, був певний, що другої потопи вже не буде, бо ся дуга, двигнена Божою рукою, немов зупиняла караючу правицю Господню, так і сьогодні віруючі діти Марії дивляться на Неї мов на веселку, що нераз уже здержала і здержує караючу руку Божу, кільки разів за нами заступається у свого Сина. Марія сеж Мати, Божа, а хто знайде більшу ласку і більший послух у Божого Сина як Його рідна Матір?

Весілле в Кані Галилейській. Був там Ісус і Його Мати. Весільні гості бавляться весело. Нараз розійшлася поміж домашніми сумна вістка: вина нестало! Стид перед людьми, забудуть про гостину, а за дрібничку обмовлять, прибільшать, а може ще й скажуть, що вина цілком не було. Збентеженнє домашніх помічають уже й гості. Та ось являється їм дуга-веселка Марія спостерігає клопіт домашніх. Підходить до Ісуса і каже тихесенько: „Дитинко! вина нестало! Христос вимовляється, що Йому ще не час чуда творити. Але Пречиста не устає в просьбах — і вкоротці являється на столі вино на радість молодят, на радість господарів тай то воно далеко ліпше чим було на початку[1]). Як бачимо, йшло тут о дрібничку, а Марія помогла. Оскільки більше й скорше поможе Марія, якщо до Неї звернемося в справах поважнійших, в справах, що відносяться до спасення нашої душі, навернення грішників, поширення царства Божого чи їм подібних.

Тому витаймо Пр. Діву з сьогоднішнім святом так сердечно й з такою радістю, як витав старенький Ной дугу-веселку по потопі, бо Марія одинока вспіє розвеселити наші зболілі серця. Вона прожене темні хмари нашого серця, а життє наше зробить погідним та щасливим. Добре то каже поет:

Коли душа упаде під гріхами,
Коли на нас нашле Бог кари люті;
Коли не смієм, світом позабуті,
Молити Бога грішними устами,
Маріє, Заступнице наша, встався Ти за нами!
Амінь.

---

[1]) Дзерович: Царица мая стор 189.

V

Неділя XVI.

І дав тому пять талантів, тому два, а тому один, кождому по його силі.
(*Мат. XXV. 15*).

Один чоловік — розказує Христос в сьогоднішнім євангелію — відїзджав у далеку дорогу, прикликав своїх слуг і роздав їм своє майно: одному пять, другому два таланти, а третьому один. Кождому по його силі. І відїхав. Слуги як неоднаково дістали — так і неоднаково ними орудували. Вкоротці перший мав десять талантів, другий чотири, а третій, ледащо, закопав свій талант у землю. Якжеж пан повернув, то неоднаковий був обрахунок того пана із його слугами, та неоднакова заплата. Двох перших похвалив і нагородив, а третього покарав і велів вкинути в темряву, де вічний плач і скрегіт зубів.

Легко хиба догадатись, що сим паном се Бог, а слугами — се ми, таланти — се наше званнє, а сповнювання обовязків нашого звання — се орудуванє тими талантами. Розважмо проте сьогодні, що: 1) Бог дав кождому якийсь талант, хоч не кождому однаковий, 2) чи можна сю установлену Богом нерівність усунути з лиця землі?

1. Щоби проявити свою велич та славу назверх, сотворив Господь цілий сей світ і чоловіка. Його поставив він паном над усім. Ціла природа: повітрє, вода, дерева й цвіти, звірята й птиці, ціла земля з усіма безчисленними скарбами у її нутрі, яких чоловік не вичерпає до суду віку — се ті таланти, якими немов той євангельский пан, обсипав Господь людий щедрою рукою. Та не всіх однаково: одному роздав більше, другому менше — по словам євангелія: пять, два, один талант. Звідси береться ріжниця між людьми: Одні дуже великі богачі, другі менші, треті тільки халупники — а, є тьма-тьменна таких, що на перший погляд нічого не мають. Але Господь батьком для всіх, всіх любить, про кождого подбав і всякому дав таки якийсь талант, хоча й иншу скількість, але всякому відмінний: як не матеріяльний, то духовий; зате всім з любови міру добру, набиту.

От ваш талант; се не майно, богатство, каменицї, грошї, але наука. Ви маєте вчитися, писати, читати, поступати в чеснотах — словами: придбати знання і виробити собі сильний й шляхотний характер. Та на світі не всі учениками. От урядовці: їхне заняттє — дбати про се, щоби лад. порядок і правда була в державі та між горожанами. Замісць книжки — його уряд, се його талант. Професори мають свою роботу, священики свою, селяни знову свою.

Инше завданнє має сповнити ремісник, инше купець, а ще инше вчений. Та всі вони чи на найвищому, чи на найнижчому суспільному щаблі—працюють там, де їх Найвисший Володар поставив, щоб орудували гідно своїм талантом-майном.

Одначе тут ще не конець талантам. Господь роздав людям таланти не тільки для добра й користи тіла, але ще більше для духа. Розум, память, воля, розсудок, вимова, здоровлє, сила—се таланти, якими найліпший Батько вивінував свої діти. А віра, надія, любов, набожність, чистота, покора, ласка — чиж то не справжні таланти, якими Господь прикрасив серце чоловіка? На конець батьки, діти, слава, краса і багато инших прикмет, якими відзначаються люди, чиж се не таланти, якими так обильно всемогучий Бог обдарив ціле людство, щоб не тинялось сиротами, а мало над чим працювати і чим занятися.

Та мимоволі насувається думка: то все гарно; кажуть, що Бог такий добрий Батько. Та чомуж Він так нерівно розділив свої дари? Чом одному дав і наддав, а другого пустив майже з торбами? Один працює як чорний віл від досвітку аж до ночі і ще не може звязати кінців, а другий лиш крутиться, в теплі, в добрі проходжується, розкидає гроші, ще й насміхається з бідного? Відповідь дає нам на се сам Христос, бо виразно додає: кождому по його силі. Значиться: неоднаково всім роздав Бог свої дари, бо неоднаковий хист. Господь найкрасше знає, хто до чого дотепний, яка його спроможність і відповідно до того наділив його своїм добром. Подібно як і неодна мати, що має – кажім — пятеро діточок. Вона всіх однаково любить, про всіх однаково дбає й печалиться, але при обіді, чи вечері, синови, чи донечці, що слабосила, немічна, хоровита, все подасть ліпшу страву, ніж тим иншим, сильним, здоровим, що тяжко працюють і з котрих має більшу потіху. Мені оповідали, що раз така мати пішла зі всякими господарськими продуктами на торг. Попродала все добре, купила для четверо дітий бубликів, а для пятої, слабосилої Марійки дещо з мяса. Прийшла домів, роздала всім бублики, а Марійці ще й мясо. Дванацятилітний Петрусь таки не втерпів, а з плачем промовив: „Мамо, дайте й мені мясця — аво Марійка їсть!“ „Їдж бублики, їдж, ти здоров як ведмідь — сказала мати. От ще чого забагаєш. Марійка слаба, вона мусить щось поживнійшого зїсти!“ І хоч Петрусь плакав, таки мяса йому не дала. Так і Господь. Нерівно розділив свої дари — то правда! Але по силі кождого. А в тім проявляється й найкрасший лад на світі Погляньмо от хочби на птиці. Яка між ними ріжнородність! Не всі однакові ростом. Одні живуть довше, другі коротше; одні відлітають на зиму до теплих країв, другі остають тут; одні співають лиш

ПРОПОВІДИ

Додаток до „НИВИ“ ч. 11—12.

Львів ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ Р. 1926.

о. Др. Іван Фіголь

Неділя XVI

(Докінчення).

місяць два, а другі ціле літо. Пава має дуже гарне пір'є, зате поганий голос, соловій — чудовий голос, зате одежу сіру, незамітну. Так і люди. Один працює головою, другий руками, сей у варстаті — той при плузі, один у місті — другий на селі. Праця скрізь, але инша, кождому своєрідна, питома. І Господь одному дав се, то відказав того.

В сьому нерівному розділі Божих дарів виявляється й Божа премудрість. Цей світ — се немов один величезний годинник, у якому мають свою вартість і ціну, відповідне місце й значіннє ріжнородні колісцята: дуже великі, менші, найменші, ба і такі малесенькі, що їх навіть не можна взяти в пальці. Однак всі вони мають свою службу, всі зі собою злучені, бо кожде з них має карби, якими менше захоплює більше, а те ще більше, і таким робом цілий годинник ходить.[1])

2. Та є сьогодня богато людий на світі, що проголошують по всіх усюдах: люди всі рівні — повинні мати однаково всього: й поля й гроший, худоби, рівну працю й рівну заплату. Якщо всі стануть собі рівні, на світі стане більше правди, любови, стане рай! Чи мало дається пірвати оцим кличам, та думає, що вже винайшли лік, щоб усунути всі нещастя, кривди та всяку нужду зі світа. Забувають сердеги, що сі їх кличі противляться здоровому розумови, людській природі, а що найважнійше Божим постановам, а тому залишуться раз на все пустою балачкою.

Гляньмо тільки на цілу природу. Ми бачимо в ній рівність в основних частях, а величезну ріжницю в частинних, припадкових ділянках. Загально беручи, кожда деревина є собі рівна, бо має корінь, пень, гилля, листє; те саме можна сказати про звірята, птиці, каміннє. Але щож, якраз ті коріння, ті пні, те гилля так ріжняться ярко між собою у кождої поодинокої деревини, що творяться з того нові роди й кляси дерев. Такі самі великі ріжниці

---

[1]) Савойка: Проповіди на неділі стр. 219, 220.

зустрічаємо й в инших царствах природи, між звірятами чи мінералами. Немає в природі двох цвіток, травичок, камінчиків, чи звірят, щоб були собі вповні рівні.

Те саме треба сказати і про ціле людство. Всі люди є собі рівні в своїх основних прикметах, але в подрібних ніколи! Иншими словами: в кождому чоловіці є богато таких прикмет і ціх, що його відріжняють від инших людий. Колиж всі люди у всім різняться одні від других, то чому тільки щодо маєткового стану, чи праці малиб бути рівні? Преціньмайно і стан чоловіка не належать до його основних прикмет (надбань), бо і без майна чоловік не перестає бути чоловіком. Нерівність між людьми щодо майна і праці основується отже на природі чоловіка, якої люди ні культурою, ні винаходами, ні теоріями, хочби й як гарними, переиначити не в силі[1]).

„Рівність, рівність" кричить неодин. Та де вона? Чи рівні у людий сили до праці? Чи рівний ріст? Чи рівна у всіх вдача? Чи не бачимо, як батько на смертній постелі поділив синів рівно, а за кілька літ один господар хоч куди, а другий жидам воду носить? Чи думаєте, що бувальщина не знає випадків, де законодавці міряли населенню ґрунта по рівній пайці? І що з того вийшло? Те, що мусіло вийти: один марнував, а другий заробляв і щадив, аж поки не повстали знову дуки і безземельні[2]).

Кажуть, що до одного міста прийшли „большевики" і сейчас порівнали всіх. Один робітник зі сотнею жовнірів скликав усіх інтеліґентів, погрозив „стєнкою" і післав усіх враз із бродягами замітати вулицю. Чи справді через те порівнав усіх? Чи щезла через те у інтеліґентів їхня наука? Чи буде вже відтепер „непісьменний товариш" робити винаходи, або писати вчені книжки?[3])

Світ сей можна дуже добре зрівнати з людським тілом. Тіло то безчисленна многота комірок; сі комірки мають кожда окрему свою будову, своє місце, свою власну і загальну ціль. Кожда мусить повнити службу, до якої призначена. Тимто не можна ганити ока за те, що не чує, ні уха за те, що не бачить. Нога не має причини завидувати руці. Легені не можуть заміняти свою роботу зі серцем. Так є між людьми. Є ріжні стани, немов ріжні части тіла, зложені з тисячних комірок. Кождий стан добрий, кождий має свою станову роботу. Звідси йде велика ріжнорідність, а проте гармонійна цілість, бо все стремить до одної мети, одно другого доповняє і помагає лекше своєрідну ціль осягнути[4]).

[1]) Дзерович: Цариця мая стр. 94.
[2]) Савойка: Проповіди з 1924 стр. 292.
[3]) Савойка в. с. стр. 334.
[4]) Дзерович с. в. стор. 95.

Хайжеж бідний не завидує богатшому, бо знає Господь, який кому дати талант. Богач хай не гордує і не помітує біднійшим, бо се його брат, а й богачеви прийдеться колись рахуватися з Паном, що йому дав два чи може аж пять талантів. А один і другий хай добре й якслід обертає талантами, даними йому від Бога, хай сповняє пильно обовязки свого стану, а нагорода буде обом однакова — небо. Амінь.

VI

Воздвиженнє Чесного Хреста

Кресту твоєму покланяємся, Владико!
Церковна пісня.

По всіх наших церквах гомонять сьогодня звуки отсеї торжественної пісні. Кресту твоєму покланяємся, Владико, і святоє воскресеніе твоє славим. Якаж сьому причина? Чому вірні клонять свої голови та бють поклони перед чесним, животворящим хрестом Господнім? Бо сьогодні — каже друга, церковна пісня[1]) — перед нами здіймається хрест святий і взиває всіх, щоби віддали поклін і щирий привіт сьому дереву, скропленому кровю Сина Божого, на якому збулося спасеннє світа. Церков бажає, щоби сьогодні вшанувати память хреста, котрий передше, яко знамя найбільшого приниженя, смертю Сина Божого став піднесений до найвисшої слави, остав окрасою та вінцем цілого світа.

Перед Христом хрест був у всіх в найбільшій погорді та зневазі. На ньому убивано найбільших проступників та розбишак. Відколи однак злобні люди прибили на хрест Христа Господа, хрест став оруддєм нашого спасення, знамям побіди правди над ложю і в коротці мав стати предметом усесвітньої почести. Минули однак ще три віки, заки се сталося. По смерти Спасителя скрили його вороги христіянства глибоко в землі перед людськими очима, а навіть поклали для наруги на тому місці поганську святиню. Та це саме послужило до збереженя памятки. Мати цісаря Константина В., св. Олена, веліла шукати на Голгофті за св. хрестом. По довгім копанню віднайдено недалеко св. Гробу аж три хрести. Щоби розпізнати, на котрім саме Спаситель був розпятий, приведено за порадою тодішнього єрусалимського епископа Макарія тяжко хору жінку. Вона доторкнувшися одного з видобутих хрестів,

[1]) Стих. на вечірні.

стала здоровою. Сей хрест признано за хрест Ісуса. На се чудо весь зібраний народ тиснувся з найбільшою поша ною до хреста Ісусового. Всі хотіли його бачити, перед ним поклонитися. Тоді епископ Макарій підносив св. хрест високо в гору на всі чотири сторони світа і показував многотисячному народови, що набожно клонив свої голови перед ново-віднайденим, дорогим знамям Христових мук і радісно кликав: Господи помилуй!

Від сеї хвилини рік річно обходить Церков торжественно день 14-го стар. стилю вересня, а для зображення вище описаної події здвигає, себто підносить священик св. хрест на чотирох сторонах тетрапода під конець утрені. Вірні співають підчас того набожно: Господи помилуй! і припадають лицем до землі, щоби, як колись народ на Голгофті, віддати належну честь сьому дереву, на котрому Христос пролляв свою кров. Сьогоднішнє свято зветься від сього: воздвиженнє чесного хреста!

Цариця Олена веліла не лиш відшукати св. хрест, але виставила на місці, де його віднайдено, величавий храм, де потім з належною почестю св. хрест схоронено. І від тоді ся дорогоцінна спадщина християнства стає окрасою вселенної. Хрест бачимо відтепер в найбільшій шані по всіх усюдах: ним прикрашені вінці пануючих, хрест взноситься на величніх мійських храмах і низеньких, сільських церковцях, ним прибрані княжі хороми й хатини трудового народу, його носять вірні на грудях, як певне забороло супроти всякого лиха і ворожих, діявольських спокус; хрест ставлять на полях, при дорогах, яко памятник важнійших історичних подій, та на могилах всіх тих, що під його проводом перейшли вже життєву мандрівку.

І справедливо звеличала набожність вірних се знамя нашого спасення, справедливо приводить нам його по всіх усюдах на згадку, бо хрест св. се немов книга, з якої: 1) учимося правд нашої віри, 2) черпаємо надію в потребах тілесних й душевних, 3) учимося, як належить любити Бога й ближнього.

1. На хресті бачимо всі правди нашої віри, виписані немов живими буквами. Бачимо Бога Вітця в Його справедливости і безмежній доброті. Він не пожалів навіть свого одинокого Сина, а дав за нас на муки. Бачимо Сина, що з любови до нас приняв людське тіло і Його поранили за гріхи наші і мучили за беззаконня наші[1]). Бачимо й св. Духа, який зливає на нас незчислимі ласки, що їх Спаситель придбав для нашого освячення своєю хрестною смертю. — Хрест учить нас, якої великої ваги й ціни є наша безсмертна душа, коли аж сам Син Божий

[1]) Ісаїя LXIII. 5.

потерпів за неї найболючійші рани та найсоромнійшу смерть. Хрест указує нам, яким страшним й каригідним в очах Божих є гріх, коли аж такої великої ціни треба було, щоби стерти його злобу; хрест пригадує нам вічно, що ся земля—се долина сліз, а наша вітчина — там у небі. Всякий, хто бажає до неї дістатися, хай терпеливо зносить хрести й хрестики отсього життя, щоби певно осягнути ті вічні добра, котрі приготовив Господь тим всім, що Його люблять.

Одним словом: хрест — се живе євангеліє. Не диво тому, що хрест — се відзнака справжнього християнина; ним знаменуємося на початку і на прикінці всякого діла, ним кріпимо наші душевні сили в часі спокуси злого духа, в тяжких терпіннях й злиднях. Хрест супроводжає людину від колиски аж до гробу, а й над могилою кождого з нас поставлять хрест на знак будучого воскресення та повсякчасної сполуки з Христом. Тому, справедливо співається сьогодні в церкві на утрені[1]): Хрест охорона всьому світови; хрест — церковна красота, хрест — власть царям, хрест — запорука вірним, хрест—слава ангелам, хрест — болячка бісам. Тож нехай у справжній шані остає у вас се святе знамя мук Христових,—бо се жива книга Христової науки, найдорожча спадщина по Ньому.

2. Св. хрест піддержує і скріпляє нашу надію як у тілесних, так і душевних потребах. З нього черпаємо силу перетворити всі наші терпіння, муки, злидні і горя в добро й тривке щастє в небі. Споглядаймо тільки з повним довірям на хрест Ісуса, що став посередником між небом і землею, між Богом і людьми, на сей незрозумілий для нас подвиг посвяти нашого Спасителя для людського роду, а сплине з хреста на нас дивна сила, що через неї немічні стають кріпкими, труси відважними, спокушені переможцями — а придавлені горем терпеливими.

Цісар Константин цілу свою надію в боротьбі з Максентієм положив у хресті, що йому явився на небі з кличем: Сим побіджай! і розторощив свойого противника. Богато Святих, поклавши на собі знак св. хреста, побіджало навіть найбільші спокуси злого духа. А з нас, хоч ще й не довго жили ми на світі, чи не найшовсяби неодин, що вмівби розказати про поміч і силу св. хреста, якої зазнав в неодній критичній хвилині?

В місті Бострі в Арабії жив епископ Юліян. А що заступався ревно за християнами, то деякі вороги задумали його струїти. Перекуплений слуга подав святому напиток з отрутою. Та святий за Божою ласкою пізнав зраду. Не пив нічого, а велів покликати своїх ворогів. Вони прийшли,

[1]) Світилен.

а святий узяв до рук напиток і сказав: Ось я сю отруту перед вами випю! Перехрестив чарку тричі і випив. Та остав здоровим — нічого злого йому не сталося. Ось вам сила хреста.

Та хрест є ще більшою надією в потребах душевних. Бо і деж, чоловіче, оглядатимешся за помічю тоді, коли тяжка недуга зложить тебе на ложе болю, а в душі почуєш, що чимало гріхів і то тяжких непокоїть твою совість? Чи в отсьому світі найдеш тоді яку поміч? Будь певний, що тут її немає! Тільки в хресті сяє для тебе ще зірка надії. Глянь тільки з довірєм на того, що на хресті за тебе руки простер, піднеси до Нього своє серце, полинь думками на Голгофту, збуди у щирому покаянню жаль за свої гріхи — а звеселиться твоя душа, зрадіє серце, прокинеться горяче бажанне того щастя, що далеко-далеко переходить усе, що око людське може побачити, ухо почути, розум придумати. Хрест — наша надія, певний дороговказ спасення!

3. З хреста вчимося правдивої любови Бога і ближніх. Бо щож, питаю, спонукало Христа до того, що піднявся серед найбільш невиносних мук і найбільш пониженою смертю спасти людство, як не Його найчистійша і найбезкорисніша любов до нас? Христос бачив нужду й недолю людий, що ваготіла на нас по первороднім грісі, бачив, що нас чекає у вічности, Його серце не могло холоднокровно глядіти на те все, до чого довів чоловіка гріх, — як все, що жило, летіло коміть головою у вічну загибіль; тож розгорілося безмежною любовю до нас, веліло Йому кинути Престіл Отця, велич неба, взяти на себе подобу слуги та покласти своє житте в жертву не за другів, а за найбільших своїх ворогів! Чиж се не вершок любови?

Глянь, грішнику, на хрест! Се ціна за твої гріхи! Чи можеш іще далі грішити? Пригляньсь близше Тому, що висить на хресті! Голова в терневій короні. Її колючки повбивалися глибоко в неї, руки й ноги пробиті, поторощені цвяхами, ціле тіло одна велика рана. Иого душа поринає в морю горя і смутку. А прецінь він не проступник, тільки святий, невинний, як ніхто инший![1]) Чи хочеш іще далі грішити? Дивись, якими милосерними очима дивиться на тебе Розпятий Христос!

Тож оминай гріх! Він розпяв нашого Спасителя і готовить нескінчену кару всякому, що піддається йому[2]).

Але й любов ближнього проповідає нам св. хрест; бо як Син Божий виявив нам таку любов, що не злякався для нашого добра і хрестної смерти, то чи ми не малиби

---

[1]) Кміт. Проповіди на свята стр. 220.

[2]) Тамже стор. 221.

любити наших ближніх? Христос дав за нас своє життє в жертву, а ми не малиб помогти в потребі нашим ближнім—нашим братам? Ні! Авжеж любови ближнього жадає від нас розпятий на хресті Спаситель!

Тож цілуймо і складаймо сердечний поклін сьогодні перед св. хрестом — памяткою й знамям Христових мук. Дорожім ним наче найкрасшою перлиною і самоцвітом. На його вид, збуджуймо в собі віру, надію й любов — сі чесноти, котрі з нього випливають. Молім Розпятого на ньому, щоб не даром проллялась Його дорогоцінна кров; щоби той хрест св. при своїй появі в часі страшного суду завів нас до вічних радощів неба. — Амінь.

VII

Неділя XVII

Велика твоя віра, нехай тобі буде, як ти хочеш.
(Мат. XV. 28.)

В другому році свойого навчання зайшов раз Христос зі своїми Апостолами в сторону фенікійських міст Тиру і Сидону. І ось тут заступає Йому дорогу одна жінка Хананейська, якої донька тяжко нездужала, і стала просити: Згляньсь наді мною, Господи, донечку мою мучить тяжко злий дух! Ісус не відповів їй ні слова, гейби не звертав на її слова уваги. Однак жінка не перестає молити. Тоді вставляються за нею ученики: Учителю — кажуть — відпусти її, бо заєдно кличе за нами. На се Христос відказує: Мене післано тільки до ізраїльського народу. Але жінка забігає ще раз Йому дорогу і поклонившися благає: Господи, поможи мені. На се Ісус дає їй доволі різку відповідь, бо каже: Не добре відібрати хліб дітям і кинути псам. Алеж Господи — відповідає жінка покірно — і пси їдять кришки, що падають зі столів їх господарів. На сю второпну й повну довіря заяву відзивається Христос лагідно: Жінко, велика твоя віра, нехай станеться тобі, як сама жадаєш. У сій хвилині подужала її донечка.

Як богато инших чудес, так і се сповняє Христос на просьбу глибоко віруючої людини і то аж тоді, коли сю віру випробував доволі різким способом. Сим робом поучив і нас, що в кого такої сильної віри немає, сей не може рахувати на Його поміч і ласку, не може користуватися Його милосердям і добротою. Бо без віри не можна подо-

батися Богу[1]). Ся наука вельми важна і для нас, через те піддам вам під розвагу отсі дві правди: 1) віра доконче потрібна всім людям взагалі, 2) а молоді особливо.

1. Віра, яко чеснота Божа, є то надприродний дар Божий, котрим просвічений чоловік, приймає за правду все те, що Бог, яко непомильна Правда, людям обявив — відкрив. Через те віра є тим надприродним світлом, що просвічує людський розум та дає йому снагу пізнати Божі правди. Що ся Божа чеснота є всім людям доконче потрібна, се випливає зі щоденного досвіду і з Божого обявлення.

а) Як повітре потрібне до життя людям, як доконечна рибам вода, а ростинам сонце, так потрібна чоловікови віра. Вже з огляду на людські відносини є природна віра, себто готовість приняти за правду те, що другий говорить — доконче потрібна в людському життю. Якби не було віри у взаїмному пожиттю людий, неможливі булиб ніякі товариські зносини, уставби всякий лад, наставби повний заколот на землі[1]). На тій то природній вірі спирається вихованнє й образованнє поодиноких людий — спирається наука й поступ цілого людства. Ось приклад: в який спосіб ви, ученики, здобуваєте собі потрібні вам відомости про природу, мови або історію? Чи може кождий з вас досліджує сам кождий із тих предметів? Ні! Ви вірите своїм учителям, або авторам книжок і присвоюєте собі те, що на шкільних лекціях чуєте, або читаєте. Тому каже св. Кирил Александрійський[2]): віра є основою знання. Тою самою дорогою доходили до знання й всі велитні людського знання. Вони опирали своє знаннє більше на свідоцтві других, ніж на власних дослідах і на сих відомостях, перенятих від других через віру будували вони далі своє знаннє, або поширювали його, ідучи вперед у вказаному другими напрямі. Справедливо тому замічає Сенека, що зі всього того, що чоловік знає, найбільше знає через віру.

Колиж віра так конечне потрібна до пізнання і зрозуміння річий і правд природних, то тим паче вона доконечна у справах надприродних. Сюди належать майже всі реліґійні правди; бо одні з них є недоступні для наших змислів, як на приклад: поняттє Бога, душі, ангела, иншых знову не в силі зрозуміти як слід людський розум, як таїнство Прсв. Тройці, Воплочення Сина Бож., Нсв. Евхаристії. В отсих правдах тільки віра може нас просвітити і заспокоїти вповні те вічне бажаннє пізнати правду. Тому

---

[1]) Єв. XI. 6.

[1]) Св. Августин: de fide c. 2. n. 4.

[2]) Comment. in Luc. 20.40.

то й каже Спаситель до Томи: Щасливі ті, що не виділи, а увірили.[1])

б) Про конечність віри до спасення говорить нам і святе Письмо. Сам Спаситель говорить, ось так: Хто увірить і охреститься, буде спасений, а хто не увірить, буде осуджений[2]). А на иншому місці заявляє: Я є дорога, правда і життє, ніхто не приходить до Вітця, тільки через мене[3]). Значиться, без віри в Ісуса та Його науку не може людина зближитися й жити з Богом. Св. Павло знову учить: Без віри неможливо подобатися Богу. Бо мусить вірити той, що приступає до Бога[4]). Сі слова Апостола пояснює св. Тома з Аквіну ось як: Ніхто не може подобатися Богови, хто до Нього не прийде; а що до Бога не можна инакше прийти чи зближитися, як тільки через віру, яка в тому випадку є світлом нашого розуму — тому тільки через віру можна подобатися Богови[5]). Значиться: віра всім людям доконечно потрібна.

2. Колиж тепер возьмемо під розвагу з одного боку всі небезпеки, що загрожують молоді, а з другого ще невироблений характер й слабу волю тоїж молоді, то покажеться, що вона ще більше потребує дужого та певного провідника у свойому віці, ніж старші. Сим досвідним провідником для молоді являється якраз віра свята. Ся віра є для молоді тим компасом — маґнетичною голкою, що вказує вічно, кудою їй прямувати до правди. Віра є для молоді сильною охороною перед моральним заблудженнєм і упадком. Віра вкінці є дужою понукою до сповнювання своїх обовязків.

а) Перворядним завданнєм шкільної молоді є придбати собі основні відомости з ділянки світських наук. Алеж ті науки містять у собі багато дечого неясного, науково недоказаного, що поширюване прислужниками духа злоби у ріжнородних книжках та часописах, може принести християнській молоді велику шкоду не тільки для вічности, але вже й тут на землі. Кілько то таких саме хибних наук пустили в світ фільософи всяких віків? Кілько то ложних, нічим не обоснованих, особистих поглядів — так званих гіпотез (припущень) понадруковували у всяких книжках та брошурах менше і більше вчені природники пр. про повстанне світа, початок чоловіка, чуда, церков, реліґію, мораль? А в тому лябіринті преріжних людських думок, здогадів, гіпотез, котрі так дуже імпонують шкільній мо-

---

[1]) Йоан XX. 29.
[2]) Мар. XVI. 16.
[3]) Йоан XIV. 6.
[4]) Ев. XI. 6.
[5]) Exp. in ep. ad Haeb.

лоді, важко їй дуже зорієнтуватися, тим паче, що немає у неї ще потрібної зрілости ума, щоби критично розібрати, де правда, а де зачинається крутійство — лож. Томуто конечно їй потрібно якогось пробного каміня, світла, маґнетичної голки, які рішучо і певно вказувалиб їй, де лож, а де правда, кудою йти, щоб не попасти в нетри або блудні стежки, а ступати сміло прямим шляхом. Прояснити те все є в силі одинока віра. Вона вас ніколи не заведе, вона виведе вас з блуду, покаже правий шлях до правди, — заведе до неба.

Як керманич корабля тільки тоді напевно доплине до своєї мети, якщо уважно прийматиметься маґнетичної голки, — так і молодь напевно збереже себе від помилок у науці, якщо в кождому випадку обявлену Богом правду вважатиме мірилом та правилом, на основі якого належить оцінювати людські думки. Тоді і лише тоді, коли при світлі віри будете все провірювати та розсліджувати, зможете сказати зі св. Августином: Я визнаю католицьку віру і через неї дійду до певного й правдивого знання[1]).

б) Віра є для молоді певним заборолом перед моральними упадками. Бо віра і мораль тісно звязані зі собою, — яка віра, така й мораль. Справедливо каже св. Павло: Праведний живе з віри[2]), значиться живе так, як йому велить віра. Додаймо, що надто ще велику принаду мають для недосвідченої молоді всякі утіхи, приємности та розкоші світові, тай розсудок у неї ще не так розвинений, щоб могла завсіди як слід розібрати, у якій формі та під яким видом подає світ їй часто моральну отрую — то стане ясне, чим є віра для молоді в таких випадках. До того й воля у молодої людини вельми слаба, томуто й так тяжко вести їй боротьбу зі світовими, пустими принадами і із власними наклонами до вигідного, приємного, розкішного життя. Дух злоби знову укриває дуже старанно перед дорастаючою молоддю всі погубні наслідки грішного, неморального життя — а навпаки хвилеві його радощі малює перед їхньою буйною уявою майже по мистецьки, в найгарнійших красках. Звідси йде, що богато молодих людий, яким не присвічує жива, християнська віра, паде у вашому віці у дуже низькі, погані гріхи а то й налоги, що немилосерно нищать здоровлє молодої людини, спричиняють передчасну смерть, а що гірше й вічну загибіль. Колиж ви перейметесь живою вірою, та станете жити по її правилам, тоді ваш ум ясно пізнаватиме „шлях правди“, путь істини — а воля матиме силу держатися того шляху. В здоровому тілі останеться здорова — характерна душа,

[1]) Contra ep. Manich c. 14. n. 17.
[2]) Рим. I. 17.

а ви станете хосенними членами нашої суспільности. Та тут не обійдеться без живої віри!

в) Віра є вкінці сильною понукою до виповнювання обовязків вашого звання. Вона ділає на ум, помагає йому пізнати ті обовязки і як слід їх виконувати. Вона ділає й на волю, побуджує її до діла — та ставить вічно перед очи дочасну й вічну нагороду за сповненнє тих обовязків, а вічну кару та Божий гнів за їх занедбанне. Тому скоро найде на християнську людину спокуса до лінощів і недбальства — віра стає перед її душею наче ангел — охорона й піддає їй отсі Божі слова: „чоловік родиться на труд“ [1]) або пригадує страшну правду: сторожіть, бо не знаєте ні дня, ні години [2]); або врешті на страшний засуд справедливого Судді: непотрібного слугу вкиньте в тьму кромішну, де вічний плач і скрегіт зубів. [3]) — А сама чисто людська повага не в силі, навіть зі всіми своїми хочби як суворими правилами, статися достаточним стримом для молодечої легкодушности. Се може вчинити тільки авторитет Божий, що через св. віру є в силі відповідно вплинути на розум, волю й серце людини. Дух віри спричинює, що християнська молодь зривається до діла, до сповнювання своїх обовязків і то не так від нехочу, але задля Бога і свого дочасного і вічного щастя. Окрилений живою вірою молодець сповняє обовязки свойого звання точно, радо й скоро. „Ділом віри — каже св. Августин — є любов — а правдива любов не може бути безчинною“ [4]).

Як бачимо, віра справді є доконче потрібна всім людям — а молоді особливо. Не дарма прирівнує її сам Спаситель до скарбу та перли [5]), за які людина повинна віддати все. Тому бережіть сю святу чесноту, як цінний самоцвіт — жемчуг, оживляйте її молитвою й християнським життєм. А колиб на вас находили які сумніви, або, що гірше, почалась хитати ваша віра, то з довірєм у поміч Спасителя кличте: Господи, умножи, прибав нам віри [6]) — Амінь.

---

[1]) ов. 5. 7.
[2]) Мат. XXV. 13.
[3]) Мат. XXV. 31.
[4]) Enar. in Ps. 31. serm. 2. n. 6.
[5]) Мат. XIII. 44.
[6]) Лук. XVII. 6.

VIII

День шкільної сповіди

Приготованнє

Кріпися, сину, відпускаються тобі твої гріхи.
(Мат. IX. 2.)

На вулицях міста Капернаум велика товпа народу. Се переходить туди Ісус з Назарету. Його велична стать притягає усіх до себе І хоч не знаменує Його цісарський блеск, ні збройна сила, Його імя висше над царів і пануючих. Слава Його лунає широко в тогочасному світі. Немає хороби, якої Він не вилічивби, немає нуждаря, якого не потішивби.

Ось несуть перед Нього на ліжку паралітика. Се вельми нещасна людина: лежить без руху мов колода, не в силі піднести ні руки, ні ноги. Він сам навіть не може приняти корму, його треба нагодувати, перестелити ліжко, обійти в кождій хвилі, инакше хроби і всяка гидота сточилаб його ще живцем. Знайшлися однак добрі люди, що враз із ліжком несуть його перед Ісуса, певні що Він поможе тому нещасному. Поклали ліжко перед Спасителя. Апостоли оточили його довкола, а народ товпиться щораз то більше, бо кождий хоче побачити чудо.

Але чому той паралітик так тремтить на цілому тілі? Чому якийсь дивний жах пробиваєтьсяна його обличу? Мабуть боїться, чи гідний він милосердя Христового; сумлінне його викидає йому чимало великих, тяжких гріхів. Аж ось Христос поглянув на нього. Сей лагідний і солодкий, але глибокий погляд прошибає наскрізь душу сього бідолахи і має на нього дивний вплив. Перед ним стає в одній хвилині образ його душі із всіми дотеперішними гріхами, образ його поганого минулого, образ вельми сумний та чорний. І він був колись замолоду здоров, дужий, як і другі. І він бігав колись скоро, як весняний метелик — але попав в гріхи, в лихе товариство в страшний, нечистий наліг, жив гірше звіряти, пив гріхи як воду, а наслідки сього — отся тяжка недуга.

Так! Так! Він се чує, що то кара Божа — справедлива кара. Гріхи його молодости важким тягарем налягли на його душу. Він аж тепер відчув се вповні, зрозумів як слід, пізнав їхню злобу і мерзоту і жаль сердечний та щирий огорнув його душу. Погляд Ісуса — немов проміннє сонця лід — змягчили і стопили його серце.

Христос се бачить, пізнає той сердечний біль в його душі вичитує в ньому сильну і щиру волю поправи, тимто

й відзивається лагідно: Кріпися, сину, відпускаються тобі твої гріхи! О, якжеж любо і мило, легко й солодко зробилося на сі слова сьому нещасному на душі! Немов страшний камінь усунувся йому з грудий. Йому вже не лячна хороба, він готов уже і на далі терпіти і покутувати за свої гріхи. Добре, що вже гріхів позбувся. Він чує в собі дивну переміну.

Та Господь не тільки, що простив йому гріхи, але ще й дарує йому здоровлє, бо каже: „Вставай, бери твоє ліжко і йди домів". На сі слова щезла хороба прикра й довголітна, нова сила вернула у завмерлі члени тіла, недужий піднявся, взяв своє ліжко і пішов до дому.

І вас, мої дорогі, чекає сьогодні дивна ласка, вдоволенне і втіха, якої зазнав отсей євангельський паралітик. І над вами вискаже сьогодні Христос через свойого заступника—священика: „Кріпися, сину, відпускаються тобі твої гріхи". Бо і між вами є чимало зранених на душі; деякі вельми ослаблені, неодин спараліжований ріжними пороками, а немало найдеться може й зовсім мертвих. Світ і люди певно сього не бачать, ні знають, бо проступки ваші перед ними скриті, та явні вони перед Богом.

Сьогодні маєте перевести обнову вашої душі, щоб обмиті силою Божою від усякого гріха, зачали поступати наново ясним сонічним шляхом заповідий Божих наперед. Щоб вам се лекше прийшлося вчинити, щоб із сеї сповіди був справжній хосен, зверну вашу увагу на два моменти: 1) чому люди йдуть до сповіди? 2) які є умови доброї сповіди?

1. Чому йдуть люди до сповіди? Щоби позбутися гріхів, щоби перевести в собі справжню обнову душі. Бо хтож з нас може сказати про себе, що він не має гріхів, що він не нагрішив? Такого немає. День за днем припадаємо — як хатна обстанова — пилом, порохом, всякого рода гріхами. А подумаймо, якби виглядала така комната, в котрій цілими роками ніхто не прятавби, не замітав, не стирав пилу? Або одежина, чи обува, що ніколи не бачилаб щітки? Якаби вона була? Аж лячно подумати. А як гадаєте, як виглядає душа людська, як хтось, кажімо рік, два або й ще більше не був у сповіди? О, се мусить бути щось дуже поганого, гидотного!

Я бачив раз в шпиталі чоловіка, що мав на лиці рака. Йому ще за життя відпадали шматками частини обличя і так немило воняло від нього, що не можна було до нього приступити. Тяжкі гріхи — як кажуть Святі — ще далеко гірше точать й зогиджують нашу душу — а ми малиб бути на се рівнодушні? Ні! Нам треба душу конче вилічити з того гріховного рака, нам треба перевести її обнову. А як? Через сповідь! Иншого способу на се немає!

Тому приступаймо до сповіди з переконання, з віри, з доконечної потреби серця. Зірвім рішучо з поганим шаблоном, бо це негідне розумної людини. Нехай кождий скаже вже раз рішучо: Не йду до сповіди тому, що такий шкільний припис, звичай, бо йдуть другі товариші, або вкінці, бо так випадає. Геть із таким думанням, негідним розумної людини! Ні! Я йду до сповіди тому, бо чую, бо я свідомий того, що богато нагрішив, бо бачу чимало своїх промахів, а то й грубих упадків, що мене здержують в поступі у чеснотах, що мене обтяжують, стягають в діл, замісць вести, піднімати в гору — до Бога. Я йду до сповіди тому, бо хочу свідомо і з переконання обновити свою душу, вимести весь бруд, пил і сміттє гріховне з неї, затерти всі свої моральні упадки і промахи найціннійшою Кровю Христовою і поступати вперід на шляху християнської досконалости.

Я йду до сповіди тому, бо я свідомий того та впевнений, що належить перепросити зневаженого нераз мною Бога, Найліпшого мого Добродія, Батька й Пана, що міг мене покарати за моє дотеперішнє поведенне, за образу, за кривду, що я Йому своїми гріхами заподіяв, а Він дожидав терпеливо моєї поправи. Сумління і розум кажуть мені, що так далі бути не може, тому я йду, виявлю все, „скину зі себе старого чоловіка з його ділами, а одягнусь у нового, по образу того, що його сотворив",[1]) щоби стати чистим і спосібним до красшого життя. Ось тому я йду до сповіди!

2. Маючи таке пересвідченнє, сповніть як слід ті умови, які Бог і церков устансвили до доброї сповіди. Розважте тільки, як мало Господь від вас жадає. От маєш перш усього найти для себе тихе, спокійне місце, до застанови над собою. Змов коротку молитву до св. Духа: „Царю Небесний" і перейди уважно думкою всі заповіди Божі та церковні за час від останьої сповіди. Роздумай, як сповняв ти свої обовязки супроти Бога, ближніх, рідні, товаришів, школи. Осуджуй себе суворо й докладно, а побачиш вкоротці свій вірний образ та пізнаєш, як тут і там тяжше чи лекше, стільки а стільки разів ти промахнувся. Отсе правдиве, старинне *γνῶθι σαυτόν* — іспит сумління.

Потім слідує жаль за гріхи — щирий біль душі, що тяжко зневажилося Бога. Бо хто себе добре і безсторонно осудить, хто приглянеться совісно своїому образови зі щоденних своїх упадків, сей мимоволі почує в душі і серцю великий біль, що він тим робом дуже тяжко образив та зневажив Господа Бога, Найліпшого Батька і Добродія,

[1]) Кол. III. 10.

Найвисше Добро — почує біль, що Христос Спаситель за його гріхи так гірко відпокутував на хресті, — почує біль, що через свої гріхи він утратив небо, а заслужив на пекло. Се саме називаємо жалем. Сей біль душі — жаль — найважнійший при сповіди, без нього немає відпущення гріхів. А висказується той жаль ось такими словами: Господи Боже мій! З цілої душі і з цілого серця — дуже жалую, що я Тебе, свого Найліпшого Батька й Добродія образив і прогнівав такими численними і великими гріхами. Ти за мене не пожалів Свойого Сина віддати на смерть і люті муки, а я собі те все легковажив, потоптав Його терпіння й муки і Кров Найсвятійшу, та своїми гріхами заслужив собі на пекло. Ти такий добрий, міг мене укарати — та не вкарав — а я такий злий — пив гріхи мов воду. Господи, прости мені! Я гиджуся своїми гріхами і сильно та щиро постановляю поправитися і більше добровільно до них не вертати!

Ось жаль і постанова поправи — сильна, рішуча воля змінити дотеперішнє, грішне життє. Се друга й третя умова доброї сповіди. Їх треба зробити по змозі в дома. А в церкві, якщо хочеш, щоби Господь відпустив тобі твої гріхи тай вічну кару за них, так доконче треба зложити їх тягар у стіп Його заступника — священика. Зроби се щиро й покірно, а він в імени Божім піднесе свою правицю і знаком хреста та силою Ісуса відпустить тобі всі твої гріхи, хочби й найтяжші, а ти відійдеш чистий і вдоволений, мов той євангельский паралітик, щоб подякувати Богови за сю велику ласку, та відбути як слід наложену на тебе малесеньку покуту!

Дивись! От і все! Яке воно легесеньке, а таке просте, а таке Боже, таке вельми хосенне для всякої грішної людини. Оцінюють се вповні ті високі, шляхотні душі, що мають иншу реліґію, а нераз з найбільшою тугою споглядають на католицьку сповідь і прагнуть, щоби могли в такий легкий а такий певний спосіб увільнити серце і сумліннє від важкого гріховного тягару. „О чогоб я не дала, щоб могти клякнути до католицької сповіди“ — пише славна протестантська письменниця п. de Staël; а французький письменник Naville каже: Хтож зі заздрістю не споглядає на католицький трибунал покути. Хто не бажавби серед викидів совісти і страшної непевности, чи Бог простить, почути голос, який говоривби силою Христовою: Іди в мирі, відпускаються твої гріхи [1]).

Нехайже отсі щирі слова лишаться для вас ясною вказівкою, як дуже належить цінити св. сповідь і як радіти

---

[1]) Bougaud: Chrystyanizm czasy obecne t. V стр 122, 123 a

тим, що перед вами стоїть отвором її трибунал, з якого сьогодні і завсіди через ціле життє можете так легко користати. Тому то ніяка перешкода, ніяке легковаженнє, чи недбальство не може стати вам перепоною на шляху до тих ласк, що мають сплисти сьогодні на ваші душі, а „мир Божий, що перевисшає всяке понятте, нехай наповнить ваші серця і ваші душі в Христі Ісусі".[2]) — Амінь.

О. Михайло Бобовник

Промова

в день свята „Просвіти" 8 грудня

Востани яко спяй, воскресни
із мертвих, і освітить тя Христос.
(Слова св. Ап. Павла).

Сумно — невесело жилось нашому народови в шістьдесятих роках мин. століття на гал. Україні. Темнота – немов чорна хмара — осіла на народнім небосклоні; байдужність, зневіра у власні сили всевладно заволоділи душею народа.

Сповнялись Тарасові слова: „Кругом неправда і неволя — народ замучений мовчить". Темний, поневолений, заголюканий нарід безрадно опускає руки, здається на ласку і неласку непокликаних опікунів — провідників, котрі знов будьто для особистої наживи, будьто з незнання, перекручення історичних подій тягнули силою і обіцянками безкритичний нарід то в одно, то в друге ярмо.

І знова мимоволі нагадуються слова нашого ґенія: „Люди стогнуть у кайданах — не має з ким взятись — розкуватись одностайно, односердно стати за евангелія правди — за темнії люди! Нема кому!„

Невжеж? невжеж нема людий, щоб подали нещасному народови помічну руку, щоб помогли розкуватись з кайдан темноти і зневіри? Невжеж мавби опустити Г. Бог свій нарід, цей нарід, що колись був заборолом християнства, що в обороні св. віри клав свої буйні голови, що своїми кістками засіяв розлогі степи України, що своєю теплою, козацькою кровю засиляв Дніпро і Чорне море?

Невжеж це можливе, щоб Г. Бог опустив цей нарід, що живив в своїм серці таку горячу любов до Бога і Його науки, що в найприкрійших хвилях життя, що в найтяжших муках татарської неволі не забував за Г. Бога; плакав і молився — простягаючи до Нього покервавлені — ско-

[2]) Филип: IV. 7.

вані руки, а останній стогін його наболілої душі був звернений до Г. Бога і Пр. Діви! Ні, це не можливе!

Не бійся, народе безталанний! Не опускав тебе Г. Бог в тяжких хвилях твойого многострадального життя, не опустить тебе в твоїй безвинній темноті і безрадности! Глянь, народе, зверни своє око в цю темряву: Он там на небосклоні темряви продирається несміло незначний луч світла, сходить чудна зоря твойого відродження — зоря надії на красшу долю. Дивись! ця зоря зноситься чимраз висше - висше, ось вже її лучі обняли цілу країну, вже досягають до окіпчених стріх сільських хат — проясняється, огрівається душа народа!

Ця животворна зоря — це день 8 грудня, це той історичний день, що повірив остаточно в нашу майбутність!

Гурток щирих — ідейних людий зібрався 8.XII 1868 р. в старинним городі Льва, щоб найти правильний шлях до красшої долі — до ясного сонця.

Зібравсь гурток піонірів, щоб усунути колоди зневіри і байдужности, а промостити дорогу до світла і науки.

Зібравсь гурток трудящих робітників—каменярів щоб лупати скалу темноти і вікового сна.

І ось залунав смілий, небувалий клич: „В народ".

Не в чужих нам шукати помочі — опіки, а з власного народа треба викресати цей святий вогонь любови до всего, що своє — рідне; в народі вся наша сила і надія на наше воскресення — на красше завтра!

І ось началася ця муравлина — тяжка праця, получена з тяжкими перепонами від своїх і чужих — і нині стоїмо над білянсом цеї більше чим піввікової праці; на власні очи бачимо, серцем відчуваємо, що справді це був одинокий — правильний шлях до національного відродження. Цілий світ довідався „чия правда і чиї ми діти".

Правда, ми впали — однак ще живемо, а поки життя в наших грудях, доти надія, що не все стрчене.

Тільки: „Востани, яко спяй — воскресни із мертвих, і освітить тя Христос"!

Встань, український народе! встань з мертвого сна, смілим оком глянь у твою світлу минувшину, змір велич твойого упадку, з повною надією дивися в будуччину!

„Не плакать нам і сльози не лить,
„Не гідне це народа оттаке чинить".

У двох напрямах мусить іти наша праця — наші зусилля; двома дорогами мусимо стреміти до добра і щастя нашого народу, а це дорогою:

а) св. віри і
б) просвіти.

Річ конечна ступити на дорогу віри. Не обдурюймо себе самих, що ми без Божої помочі і благословення всилі що вдіяти, щось здобувати! „Аще не Господь созиждет дом, всує трудишася зиждущії".

Досвід останніх літ, хоч болючо, але твердо нас про це переконав...

Св. віра уратувала наш нарід від загибелі, та сама віра і на дальше охоронить нас від злиднів і загибелі.

На похвалу нашого народу мушу сказати, що наш нарід ніколи, ні на крок не відступив від св. віри. Правда, ріжні гріхи тяжіли на душі народа, грішили наші предки-князі браком згоди і любови, так і ми всі грішимо, однак — як каже наш галицький соловій:

„Очи мені вирвеш і серце вирвеш,
А віри не вирвеш..."

Тому можуть всякі недоуки і злобні людці повною жменею сіяти зерно своєї брехливої науки, можуть накидатись нахабно народови з своєю опікою — але боятись їх нема чого. Віри в Бога вони не всилі народови відобрати! Скорше висохнуть наші ріки Дніпро і Дністер, скорше змиє вода наші Карпати, якщоб нарід відрікся Бога! Бо ніхто за ним не уйметься, ніхто не помилує, ніхто не доведе до щастя — свободи, тільки Г. Бог, по словах псальмопівця: „Помощ моя от Господа, сотворшаго небо і землю".

Се булаб перша запорука нашого відродження.

Другою запорукою є дорога п р о с в і т и.

Віра і просвіта — отсе ці крила, що всилі зносити наш нарід чим раз вище і вище на зустріч золотому сонцю.

„Хоч нам орда татарськая
Січ розруйнувала
І бунчуки нам забрала,
Усе гаразд буде!
Бо ми нову Січ збодуєм
Та у наших грудях,
Ми таку Січ побудуєм,
Щоб не зруйнунали
Ні та орда татарськая,
Ні татарські діти,
Бо ми будем будувати
Правдов та просвітов" (Федькович).

Тож час відкинути цю нашу історичну байдужність і оспалість, до праці ставаймо усі, в кого бє українське серце, щоб на руїнах темноти і зневіри збудувати нову Січ — твердиню віри і просвіти, а тоді наша країна заміниться у тихий пишний рай. Зриваймо з рідної ниви бодаки самолюбства і особистої вигоди, а засіваймо пречудні квіти віри і просвіти, а напевно виросте слава!

„Не чужого ми бажаєм — а свого то права.

Де полягла, там вескресне України слава".

Тож до праці – праці мозольної, невсипущої кличе нас нинішне свято „Просвіти".

До цеї праці завзивають нас тіни тих, що свою кров, своє життя поклали на жертвенник батьківщини, а цей клич нехай залунає від Чорного моря аж ген поза Карпати, від села до села, від хати до хати: „Востани яко спяй, воскресни із мертвих, і освітить тя Христос".

А Ти, Боже великий — єдиний! До Тебе звертаємо наші серця в цей день всенароднього свята! Ти знаєш, що ми грішні і недостойні Твойого милосердя! Ти знаєш, які тяжкі провини тяжать на душі нашого народа — одначе згадай, о Боже, що цей нарід приніс на жертвенику вітчини цілі гекатомби — ціле море крови своїх найкращих синів! В ім'я цеї любови і жертви дай нашим очам, як колись праведному Симеонови, хоч на хвильку перед смертю побачити спасення і красну долю нашої вітчини — любої України.

Амінь.

о. Л. Куницький

Антін Михаськів

(Докінчення)

Нього ізза натовпу народу серед якого Ісус працював. Хтось з народу побачив Марію і сказав Ісусови: „Се Твоя мати і Твої браття стоять на дворі, бажаючи з Тобою говорити". А Він у відповідь сказав тому, що говорив Йому: „Хто моя мати і мої брати?" І простяг руки на своїх учеників і сказав: „Це моя мати і мої брати. Бо хто чинитиме волю мойого Вітця, що на небесах, той мій брат і сестра і мати" (Мат, XII. 46 — 50.). Так оснувалася нова родина з людей одної думки і одної ціли.

А ми з Тобою? Ми всі хочемо бути Тобі братами і сестрами!

Чи чуєш плач? Послухай! Це щирий плач по Тобі, такий з рідньої хати, з рідного села. Лиш черти лиць в нас инші, але серце в нас для Тебе, як серце Твоїх!

А тепер послухай, земле, що я тобі скажу. Ми в твоє лоно кладемо піну, від якої вистої ти ні від кого не дістанеш! Ми у твоє лоно кладемо серце, що рідну землю, враз з її безмірним багацтвом, з її народом любило і до себе пригорнуло у бажанню долі і волі йому і за бажання життя віддало.

Наша земле! Будь нашою, хоч за ту ціну: „Не покрий

крови цеї забуттям і крик наш нехай не знайде місця на тобі, де би сховався" (Йов. XVI, 19).

Боже! Володарю землі! Прикажи, щоби та земля стала нашою!

Не для самої землі ми Тебе о це благаємо. Ми просимо Тебе о землю, щоби нарід мав де поставити свою хату для себе, для української родини, на оборону нації, щоби мав де поставити церкву свою, свою школу, свою крамницю, щоби його мова, його слово мало свій простір, на якому би жили і розвивалися, як на своїм ґрунті, щоби ми мали де кинути зерно на хліб, на оборону від голоду; на оборону від темноти; щоби ми мали де зложити дорогі нам тлінні останки людей, своїх людей, на оборону від неволі.

Боже! Вислухай нас!

. . . . . .

Хвиля розстання гряде. Прощай, тіло мертве, але жива душе бл. п. Антона радуйся і жий, вічно жий в хоромах Господніх, у щастю вічнім, у памяти добрій.

Амінь.

Омелян Куліковський

Член повітової Ради в Теребовлі
†. 30. XII. 1919.

Хто перетерпить до кінця, той буде спасенний.

Одиниця чи нарід, все одно, бо на дні терпінь життя бє сильною струєю і людськими ранами на верх випливає. Оттаке життя й нині виплило на верх боротьби нам живим на зміцнення волі, на зазив до витревання в боротьбі, на осторогу, бо „якщо Ти в день трівоги стративши відвагу, впадеш у розпуку, так зменшується твоя сила" (Притч. XXIV. 10.) Коли противно ліпшим є терпеливий, чим сильний, а хто вміє опанувати свойого духа, той стоїть висше від того, що „міста добуває" (Притч. XVI. 32). Його майбутнє певнійше, чим такого побідника, що себе не побідив, ні над своїм злом не панує.

Один з таких побідників, що перетерпіли до кінця, пан своєї волі, лежить перед нами у своїй домовині.

Його історія? Мій Боже! Ціле життя тиха і совісна праця, зразу урядовця за часів Австрії, а потім доброго, взірцевого службовика З. У. Н. Р. А потім інтернування, Бриґідки, тиф і смерть у бараку, далеко від своїх. І коли урядниче ярмо всежтаки було облекшене почуттям обовязку, а навіть радісно несене, бо була праця для свойого народу, то останні місяці сплелися у такий важкий ланцюг,

покладений на мозок і серце Його, на життя, пережите колись на волі, на своїй рідній землі, що на нього глядіти не можна без чуття смертного болю!

А Він се пережив!

І?!

Є люде на світі, що родяться на велику хвилю мучеництва і доростають до геройства.

Це герої народу! Бо, висказую моє глибоке переконання, мучениками були і є не лиш ті, що за святу віру вмирають, але також і ті, що в живій і святій вірі, чисті душею, гинуть за правду і волю народу!

Так умер бл. п. Куліковський! Пішов у вязницю і своїй особистій волі знав лиш одну ціну, звернення взятої волі цілому народови.

А у вязниці?

Сам відтятий від рідні, сотки вязнів лучить з їх рідними. Він пише їм листи, коли можна то в день, колиж ні, то в ночі. Сам голодний, Він свій ліпший харч, який дістає з міста, відступає другим вязням, а сам їсть їх вязничний харч. В той спосіб рятує Він хорим життя Сам у неволі другим допомагає вийти на волю, допомагає радою доброю, писанням суплік і т д., просто забуваючи на себе, хоч і в Нього є своя хата, свої діти, яких Він любить, за якими тужить.

Серед своєї жертвенної праці Він захоровує смертною недугою і вмирає. До смерти не тратить рівноваги духа й гине свідомо як віруючий християнин і як герой свойого народу.

І то велике серце, слава наша, скривалося непомітною покришкою вязня Бригідок!

Але Божа правда є всюди і для всіх, для переможців і для побіджених; бо сказав Господь: „Не бійтеся їх отже; бо нема ніщо закритого, що не буде відкрите і утаєного, що не буде проповідане" (Мат. X, 26).

Так воно й сталося. З вязниці слава вийшла і поміж нас пішла і проголосила імя Героя й мученика.

Тепер над домовиною Його витає

А ми тій славі, Його славі кланяємося душею нашою й молитвою щирою за вічне щастя того, що хвилю нещастя пережив, перетрівав, і її у славу перетворив, у вічну славу!

А попри беріг Його слави, річка сліз потекла. Діти плачуть і мліють з болю, бо їм в серці рана отворилася — Тата рідного нестало! А той їх плач такий обильний, що здається, і наші сльози сплили в їх очи, а весь наш смуток і туга сплили в їх серця, лиш те все змоглося до тої сили болю і сліз, якими є біль і смуток дітий за татом, за рідними.

Потішити Вас, діти? Розрадити? Чим? Та хіба тою вірою незломною серця Вашого Тата, що Він уже в Бога щасливий, свобідний! Вірте в це, діти, і стійте в болю незломні цею вірою. Правда? Ви не хотілиб своїми слізми завернути Вашого Тата назад у Бриґідки і в невимовні терпіння? А до Вас Він вернути не міг би! У Бога Йому краще, свобіднійше і справедливійше!

Оцю долю вічного життя дістане на землі Його Імя, яке осталося, а якому тут на землі належиться від міліонів людей Вічна Память. Амінь.

Чотири Стрільці

† у грудні 1918. р.

Хвалимося і в горю, знаючи, що горе спричинює терпеливість, а терпеливість досвід, а досвід надію; надія ж не осоромлює.

Рим. V. 3.

У мрачний грудневий день прийшли до мене дві громадянки, Українки і кажуть: „Отче! На техніці наші стрільці...!"

Мене дріжю проняло! Чижби вже здійснилася надія, така горяча, така свіжа?

А вони докінчили речення у сльозах: „померли!"

Пробилися сердешні у Львів! пробилися ціною ран і геройської смерти!

У білих соснових домовинах, рядом покладені на мокрій, сирій землі, лежать наче й по смерти карні жовнірі, що самовільно не виступають з рядів.

Якийжеж він инший той ряд від цього, що ми його собі в серцю змалювали! Синьожовтий прапор з вітром грається, лопотить! А під його радісний шум іде чета за четою, ряд за рядом, хлопці як соколи, веселі, бадьорі, тай співають „Калину"...

Та годі!

Не плачте, люде сердешні! Чужі дивляться на ваш біль: ще висміють! Досить ой досить ворогів ми маємо! Чи хочете ще із терпіння і смерти зробити собі ворогів?! А воно може статися, якщо ви схочете за всяку ціну відгородити своє життя від всякого терпіння і від смерти. Таке стремління вас лиш осмішить і кине в погорду людей, окаменить і огірчить вашого духа, вирве віру з серць, волю зломить і таки пішле вас у загибіль нещасними каліками. Бо хто їм ворог, тому й вони ворогом!

Колиж ми, не зважаючи на мало ніжні та тверді форми терпіння і смерти, в яких вони до нас зближаються, привитаємо їх як другів, як посланців з висот, які мають нам щось нового, доброго, розумного сказати, тоді ми з терпіння і смерти зробимо собі вірних союзників, добрих другів; а для другів це учителі великі, які дають моральну тугість душі, а та сила зуміє із зла, з конечного в терпінню і смерти зла викресати добро превелике, життя і волю! Бо як ми те, що є в терпінню і смерти примусового, приймемо веселим „хочу", то примус відразу переміниться у свободу, у добровільний вчинок!

І це було їх мовою, мовою січових стрільців! Бо хиба ви не знаєте, що вони добровільно взяли на себе рани й смерть? Перші, але ще не останні! А ви вже побиваєте себе таким нестримним риданням, наче діти безсилі!

Вгамуйтеся! Виж Христового духа діти! згадайте в цю хвилю предків вашої душі і вашої крови! Їх серця належали до правди і справедливости, а вороги оружям сказали їм: „за правду належиться вам смерть"!

А вони і не лякалися, і не подавалися. І хто з вас заперечить, що спосіб їх терпінь, спосіб їх смерти, свідомий і добровільний, став правдивим благословенням, став побідою правди? Хто з вас заперечить, що спосіб їх терпінь і смерти дав многим, многим людям та цілим народам, хитким і безнадійним, сильну піддержку у вірі в правду і в сподіваннях на справедливість?

А ви малиби зломитися лиш видом самого болю?!

А хибаж ви не знаєте, що це боротьба?

Проба життєвих сил народу; шлях цілковитого оздоровлення, або смерти!

А хибаж ви не знаєте, що таке війна? Лічення нації з важкої слабости, що їй на імя неволя, а ліком її терпіння, спричинене самопосвятою.

І ви ще не знаєте, що це боротьба? Учителька велика, що в кількох годинах нашої історії, своїм переможним впливом зійшла на дно народньої душі й там відкрила незнані скарби, укриті сили, свіжі жерела життя.

Так ще не давно по плесі нашого національного життя плавали як водяна пліснь самолюбство, безвольна мягкість, жажда спокійного глодання куска хліба для власної користи, для лакімства нещасного! Нараз заворушилися стоячі води, а з них виринув могучий дух самовідречення, добровільного терпіння, бажання нестримного жити—жити або вмерти, лиш щоби не валятися „гнилою колодою".

Тим духом оживлені буденні люде себе самих переросли, героями стали!

А ви плачете?! Горе нам від цього плачу! Ним ви мені пригадуєте всі наші терпіння минулих віків, терпіння без користи.

Чи в заранні нашої історії не чуємо „плачу Ярославни“? Чи не терпіли ми від Печенігів, Половців, Татарів? Чи не продавано нашої живої крови на турецьких ринках? Чи не гинули наші предки у багнах Неви, над берегами Висли та в кріпостях страшних? А за Богдана, за Мазепи кілько могил висипано таки над своїми людьми? І що з цього вийшло?

Безодня болю, кровавi ріки і море сліз! Бо від початку наших терпінь, аж по день першого листопада 1918 року всі наші терпіння не були свідомі і добровільні. Ми як і де могли, так утікали від терпінь; а дігнали вони нас, ми зі страху розум і силу тратили і воліклися за стражданням наче раби. Це бачили вороги і кидали на нас біль за болем. А ми? Ми осліплі від сліз, забували змірятися з терпінням, випробувати в боротьбі наших сил і побідити. Ми живцем лягали у могили, щоби не жити, а животіти.

Своїж ідейні, свідомі вожди, які бачили у нас ще іскру життя, кидали нас на вихри терпінь, щоби ми спалахнули живим огнем, і жили. Але проти своїх ми набирали відваги й питалися: „За що нам ці терпіння-тай на що? Чи нам від них краще стане, хліба прибуде й безжурного життя?“ І ми розбігалися мов стадо розбите по лісах, по степах, по своїх хатах, будованих з краю від горя і терпінь і стремлінь всенародних.

Вислідом такого терпіння було лиш поглублення криниці сліз, сумної пісні, розпорошеної думки, даремного розливання кривавого болю За тими гіркими дарами несвідомого терпіння, чуть-чуть не забули ми:

„Хто ми, чиї сини,
Чиїх батьків діти?“

Про себе ми знали все лиш одно і то саме розказувати: „Ой гореж мені в нужді моїй: болюча рана моя“ (Єрем. X. 19).

Одно, що ми з тих терпінь вратували, це була терпеливість, така витревала, така неуступчива, що лиш вона одна не дозволила цілому народови кинути віри і надії, кинути в забуття своєї мови і землі і казала ждати грядучої хвилі, неминучої долі.

Маючи спільну мову ми думками і серцями лучилися, зєднувалися в одну велику націю, що витворює свою власну культуру, своє власне життя і для них шукає свойого місця на храм.

Місце найшлося, почалася будова храму, а в наших очах лежить то перше каміння скальне, що в його основи лягло.

Правда! Не мертве то каміння під скальну будову положено, а живі люде молоді життя своє поклали під ідеальну будівлю своєї хати, а в ній своєї правди і сили і волі. Це не краска червона перепаленої в огнях землі цегли вдаряє наші очи, це рани, що червоною кров'ю сплили і на смерть повели січових стрільців. Це не червона китайка багряниця стіни храму прикрасила, це біль і смуток на наші душі поклався за молодим життям.

А в болю цім нашім і в крови їх ран наче в зеркалі відбивається або сум програної, або радість побіди. Який образ з цього вирине, це залежить від нас, залежить від того, як ми їх рани і наш біль понесемо; як розвяжемо завдання терпіння, чи як його раби, чи як герої?

І якщо наші сльози тому пливуть, що ми розуміємо вагу тих ран, їх ціль і ціну, то плачмо! Це добрі сльози, свідомі своїх жерел, бо „заслужений цей смуток мій і буду терпіти його" (Єрем. X. 19).

Бо й на сльози та смуток треба собі заслужити, як заслуговується й на радість.

Одно лиш вас прошу. За сльозами не згубіть їх слідів, стрілецьких слідів!

Про св. Стефана, першого угорського короля, оповідають, що він і в зимі ходив по хатах своїх людей, несучи їм дари розради, ліку і хліба. З королем ходив його слуга, який дуже мерз. Ніяк було йому кинути свойого пана, тай і загрітися не було як. І попав він на одну думку, а саме: не йти своєю стежиною, а точно ступати у ті сліди, які в снігу лишав його пан. Від цеї хвилі перестав він мерзнути. Сліди загрівали його, свіжі сліди його й вели.

Ось вам у переданні сила досвіду.

Ніщо иншого і нам не робити, як іти їх слідами, слідами сповненого обовязку. Їх вид у цю хвилю цеж слід ходу нашої історії, нашої нової доби. Їх смерть у цю хвилю, це наче клич, огняний знак, це зов до напруження всіх наших сил.

Колиж це станеться, в серці надія підніметься.

А надія наша? Якщо вона з живого серця встала, вона нас не осоромить, а вірном другом послужить нам до добуття і оборони свободи й правди.

Якжеж я з живими заговорився?! Наче й забув, що ви в домовинах.

Стрільці наші рідні, кохані! Молодість ваша, слава ваша, ваш геройський вчинок чогось думки допустити не хочуть, що ви мертві. Маю вражіння, що ви важко помучені заснули, а я при вас сплячих тихо переповідаю цікавим людям ваші думки, ваші діла. І не зчулися ми, як вечір запав, ніч гряде.

Хлопці! В окопи час, в нову стрілецьку землянку, у гріб героїв, що для нас стане дороговказом до вільної вітчини.

Для Вас цей гріб то місце чутного спочинку-сну, в якому кожда Ваша кісточка, кожда порошинка чуватиме, наслухуватиме, коли в останній день загремлять ангельські труби, щоби всі, що померли, встали і пішли на вічний шлях, у вічне життя. Дороговказом цего вічного шляху то хрест, що у ваших голов виросте, перебутих терпінь знамя, вістун сну по трудах дня життя, вістун вічного життя.

І за це ми Бога молитимемо для вас: „І дай їм Владико, неба і землі, на сон грядучим спокій душі і тіла".

Оце все, що ми, люде, можемо для Вас зробити. Бо супроти померших ми живі такі вбогі, такі дуже вбогі, що нас ледви стати на клаптик землі для вас і на кусень дерева, зложеного навхрест.

Зате Бог багатий і для Вас, у Нього є скарби щастя й життя. Лиш треба нам добре молитися, багато, покірно й щиро, щоби Господь дав їм, стрільцям, отим нашим, замешкати в своїх хоромах святих, щоб дав їм скарб щастя вічного, ціну любови й життя жерело тобто: самого себе.

Амінь.

Безіменному жовняреви

Тлінні останки січового стрільця случайно найдено закопані в долі стрийського парку к. Львова дня 28.X., похоронено їх на Янівськім цвинтари дня 1.XI 1924 р.

Хочу в справедливости явитися
перед Твоїм лицем і насититися
оглядáнням Твоєї величі.
Пс. XVI. 15.

Хто Ти, Брате наш?!

Убогий, багатий, інтеліґент, робітник, селянин?

Яке дивне питання, яке чуже перед лицем вічного життя, в обличчі смерти.

Там, перед найвисшим суддею вже нема ріжниці станів: „бо там раб і владика стоять разом, а цар і жовняр, багатий і убогий у рівному достоїнстві: там кождий вже лиш своїми ділами або прославиться, або осудиться" (з похоронної пісні).

Тому безцінним є питання за земним достоїнством людини.

Хтож Ти, Брате наш?!

Сліди застиглої крови завели нас живих до Твойого гробу, винесли Тебе мертвого між нас. Рештки одностроюю

Січового Стрілця вказали на це, що Ти наш Брат, Син України.

І це перше імя — Безіменного!

Не мале імя і не за високе для Тебе, буйна голово, ідейне серце, жертвенне життя!

Тепер уже знаємо: хто Ти!

Знаємо, і перед Тобою, без роду і безродового імени, наше серце огортає стид за те, що й ми не згубили нашого родового імени так, як Ти Його згубив на піляху слави, у доброму ділі, на полі бою.

Чи був хто при Тобі в цю хвилю, як ворожа куля гори перелетіла і в Твоїй груди ціль собі найшла, у груди наставленій за волю, за долю Народу?

Чи довго болів Ти смертним болем, нестерпеною спрагою, умиранням страдальця?

Хто це знає?! З людей ніхто цього не знає, тільки один Господь!

Так згубив Ти родове імя і Безіменим являєшся на наших очах у тлінних Твоїх попелах. А ми застиджені клонимо перед тобою наші голови, бо Ти нам мимовільним суддею став!

Ми заховали наші родові імена, їх між людей понесли, та славою і честю їх покрили!

За що?! За що?!

За наші дрібонькі діла, за летючі слова, за вагання, чуття, за хитання волі, за бездоріжжа у ясний день, за рабського духа, за любов себе, за любов, яку ми сміємо звати любовю вітчини?!

Суди нас за те!

Ти Безіменний, тому безсторонний і справедливий, суди нас за те, що ми за наші дрібонькі діла судимо себе думками великих мислителів і працівників, апостолів, героїв, а других, хочаб вони і свою кров пролили за нас, міряємо маленькою мірою тих, що у пропасть полетіли і стерлися в порох!

Суди нас за те, що мірою нашої великости є тільки наше „Я“!

Суди нас за наші свари, за те, що ми діти одного Бога і одної вітчини ділимося самі на касти, на ворожі собі стани, за те, що ми самі себе розбиваємо і

„Твоєю кровію торгуєм
І рай у наймн віддаєм!“

Суди нас за нашу мірноту, зроджену з безділля, байдужности і бездушности!

Суди нас за занепад чеснот, за життя понад стан, за брак розуміння для слова „жертва“, за допитання віри, за незнання ясних передань, за холод серця, за байдужність ума для цього, що тепер між нами твориться!

А тепер твориться щось страшного, щось, що руйнує Твоє й наше минуле, що в черги розбиває наше теперішне, що у мряку розвіває наше майбутнє!

Суди нас за те, що ми з табору тих, що працювали, навчали, гріш і кров жертвували для святої правди, для волі, переходимо тепер у табор тих, що зароблене Тобою добро розтрачують і зїдають!

Суди нас за брак святої віри, що у хвилях потреби мучеництво родить.

Суди нас за брак любови правди, що панцирем окружує грудь тих, що в них вдаряє:

„Кругом неправда і неволя!"

Суди нас за брак ідейности сердець великих, таких великих, що з усмішкою на устах життя в жертву понесуть на те, щоби братія могли жити правдою і силою і волею.

Суди нас, Безіменний, і своїм ділом геройським, дай нам піднестися до Твоїх висот!

Ти маєш над нами право судді!

Бо слідами Твойого погаслого на землі життя ясне проміння пливе слів Христа і Бога: „Більшої від цеї любови ніхто немає, щоби хто свою душу положив за другів своїх" (Йоан XV. 13). А Ти вийшов на ці ясні, променисті верхи, бо Ти віддав життя за своїх другів, за свій нарід, за Україну!

Тебе молодого не звалила смерть по злодійськи, ударом у плечі. Ти смертоносній кулі сміло наставив свою грудь, грудь повну любови і ясних ідеалів.

Ти, йдучи на позицію заглянув глубоко в очи жовнярській долі на війні — глибоко і сміло!

Чи це була ніч, чи це був день, як Ти на позиції стояв?

Хтож це знає?!

Хтож це знає, що ти самітний думав?

Може й ти надіявся на поворот домів, до рідних у час мира? Бож по мир, по почесний для народу мир ти вийшов у поле бою! А сильнійшою від особистих надій була твоя любов народу, а від душ сильнійшою була твоя воля терпіти і вмерти за вітчину, за правду і справедливість!

Про тебе, Безіменний, не вільно нам сказати, що й ти у цій боротьбі „також щось доброго для народу зділав", бо ти звершив найвище діло, яке є лиш можливе між людськими ділами. Ти не тільки наразив своє життя у надії, що щасливий случай, стрілецький рів, сама земля, запілля, чи втеча всежтаки викуплять тобі життя; ти віддав своє життя за другів своїх без хитрощів і застережень.

Чиж може бути більша жертва між людьми?

І тим Ти нам такий великий, просто символ наших змагань, яким на імя „побіда правди і справедливости, або смерть"!

А це є найкращою красотою твойого гробу. Цеї пишноти не далоб тобі ні родинне щастя, ні навіть сльози мами, ні жінки, ні дитини!

І це є соняшним теплом, що через твій геройський вчинок розливається над окервавленою, холодною недолею смерти борця.

І це є причиною розрадою для наших дріжачих душ і окервавлених болем сердець.

І це є причиною, для якої ми над твоїм гробом не плачемо безсильним плачем.

Герої таких сліз не жадні!

Ціннійшим від сліз є зрозуміння клича героїв „за мною!"

Так промовив гріб Безіменного жовніра.

Боже. Боже наш! У цей вечір, на цім місці молимося до Тебе: Верни нам, Господи, великих людей, що їх грудь як скала, а в їх груди душа як огонь!

Господи, Боже наш! Не дай нам так згинути, як гинуть і гаснуть і розпливаються тепер у сумраці западаючім риси наших лиць, вогні наших очей, а дай нам життя, дай нам любов Тебе і любов братів наших, дай нам віру, дай витревалість, дай нам чесноти великі, працю нам добру дай, дай зрозуміти і виконати слова „обовязок і жертва".

Безіменномуж жовняреви, Боже наш, дай імя щасливого, благословенного сина святої правди, дай імя і зміст вічного життя у твоїм благословеннім царстві.

Нам, о Господи Боже наш, дай знова таку силу памяти, щоби ми вже ніколи не забули Безіменного, ні в молитвах з душі, ні в думках зі серця, щоби ми не забули на Брата нашого, на жертву нашу і скарб наш від роду в рід.

А м і н ь.

Марійка Білобран

учителька школи ім. Бориса Грінченка.

Прийдіть благословенні мойого Вітця, наслідуйте приготоване вам царство від основання світа.
Мат. XXV, 33.

У скромній домовині лежить велика жертва українського народу. Її вид палить нас в цю хвилю огневим питанням, що це значить немати власної школи, стративши вітчину. Її життя, молоде, зломане життя, є свідком великим, проречистим, що це значить мусіти жити і працювати під обухом недолі.

Ледви український нарід отрясся з першого непереможного болю по втраті вітчини, першою серед нього встала до життя й праці „Рідна Школа Українського Педагогічного Товариства“, а в нім і школа городецької дільниці ім. Бориса Грінченка. В цій школі вчила бл. п. Марійка Білобран. Молода дівчина, за маленьку платню, бо лиш таку міг тоді дати зубожений нарід, згуртувала коло себе десятки діточих, цікавих очей, і грiючи їх серця, загрівала при них і своє зболіле серце. Від недавних воєнних переходів душа в Неї боліла, а від говорення боліли груди. Вона біль великою думкою конечної жертви давила, жертви життя для науки дітей, для красшого майбутнього народу. Це сповнявся заповіт старозавітного борця у важкий час народу, борця, що серед боротьби й терпіння навчав дітей своїх: „Діти! Ревнуйте за закон, віддайте ваше життя за заповіт ваших батьків. Згадайте діла батьків ваших, які вони творили у свій час, щоби й ви досягли великої слави і вічне імя“ (І. Маккав, V. II. 50—51).

В цій думці домівка школи наче розширювалася у ясний світ і було Їй тепло, і було Їй простірно у малій кімнатці, в якій шкільна дітвора гомоніла, або тихо слухала слів науки своєї Пані. Де инші бачили даремний труд, Вона в сій провідній думці бачила заграву світла, з якого не нині, то завтра:

„Світ правду засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти“. (Шевченко)

І не забили Її молодої ні школа, ні діти. А забили Її сутерени, а в них темна і вогка нора; а забив Її голод, до якого Вона від дитини, як до тирана без милости мусіла що дня вертати на довгу-довгу ніч, від зимного вечера до зимного ранку. Там у цій твердій, неосвітленій школі життя ніхто не розказував про кришталеві палати, про заставлений стіл, про веселі лиця, про життя. І Вона мовчала, щоби нікому не відкривати свойого терпіння, лиш силкувалася, щоби давити кашель важкий, віступа смерти, і щоби тим затаєним болем заслонити перед рідними, що Її любими, а помогти не могли, вид який Вона набачила, свою скору смерть! Вона не хотіла, рідних лякати тим, чого люде звичайно так бояться, а чого Вона не боялася, йдучи з тугою на стрічу хвилі своєї смерти. Бо там, поза смертю виснаженою болем тіла, поза гробом — так Їй віра говорила — нема й не буде ні терпіння, ні сліз, ні кривди малих дітей, ні неволі.

Так прийшла і то дуже скоро прийшла хвиля Її визволення, бо такого терпіння не моглаби була видержати навіть природа старого ґалерника, а не то молодої, ніжної

дівчини. І опали з Неї окови тіла, голод, холод, брак сонця для знеможених грудей і брак справедливости для зболілої душі.

А ми? Ми знова переживаємо одну гірку хвилю більше, гірку й болючу втрату віруючої християнки й високоідейної Українки, що віддала своє життя за заповіт батьків, за світло правди і науки для дітей.

Діти — діти! Настав час пращання. А в нім ви, особливо ви, пращайте Її чистими сльозами, не ложним чуттям. Сеж жертва на ваше двигнення, а на упадок тих, через кого Вона не мала доступу до життя, до сонця, до світла, до страви. А мимо цього стала Вона ціною власної науки. Свобідні й багаті народи, що живуть у власній державі дають своїм учителям можність прожитку, за працю і науку платять відповідну платню, а учителі вкладають у свій завід лиш серця чуття і працю сил життя. А ми окуплюємо цей скарб ваш самою жертвою життя ідейних одиниць. Величезна ціна! А за таку ціну ви мусите ціле ваше життя бути добрими ученицями вашої любої Пані!

І до нас старших оця ціна своє слово має. За ту ціну, на Її добру память на ясну, ми мусимо бути й остатися добрими членами тих товариств, до яких Вона належала, а була Вона добрим, діяльним, здоровим, чесним, членом українського народу!

Тобіж, дитино вірна, на вічний шлях, на безконечний дає мати-Церков слово Христове, яким Ти купиш собі вічне щастя вічного життя. А слово те, Христове слово, ось яке: „Колиж прийде Син Чоловічий в своїй славі і всі ангели з ним, тоді сяде на престолі своєї слави: і зберуться перед ним всі народи, і відлучить їх одних від других, як пастир відлучує вівці від козлів: і поставить вівці по своїй правиці, а козлів по лівиці. Тоді скаже цар тим, що будуть по Його правиці: Прийдіть благословенні мойого Вітця, наслідуйте приготоване Вам царство від основання світа. Бо.. істинно кажу вам, оскілько ви добро вчинили одному з сих моїх найменших братів, мені ви вчинили“ (Мат. XXV, 31-35-40). Це й до Тебе, Марійко, звернені слова, бо ти не одному, а соткам отаких найменших братчиків і сестричок Христових, які мали з Тобою спільну мову і однакове чисте серце, добро творила, найвисше добро давала — науку чисту, правду добру і любов неложну. Для цього оці слова супровожатимуть Тебе на суд і в Христове царство. І як на сім світі є певним те, що словом Твоїм і вчинком Твоїм жертвеним встануть діти-учні Твої зі сну недолі, так певним є, що на тім світі Ти встанеш з довгого сну до вільного, вічного, щасливого життя. Амінь

З М І С Т

Проповідничого додатку до „Ниви“ за р. 1926.

о. Л. Кунцький: Похоронні проповіді

	Стор.
Передне слово	1— 3
† о. Теодозій Лежогубський	4— 8
† о. Олександер Дикий	9—12
† о. Лев Туркевич	19—21
† о. Евген Гузар	22—25
† о Анатоль Долинський	26—30
† о. Василь Давидяк	30—33
† о. Петро Петрицький	33—36
† о. Евген Монцібович	36—39
Памяти † † покровителів україн. пластунів	85—89
† Іван Івасєчко	90—92
† Антін Гладишовський	92—94
† Іван Кивелюк	97—101
† Кирило Скрипка	101—104
† Василь Нагірний	104—106
† Адріян Дзерович	107—109
† Юрко Жуковський	109—110
† Йосиф Годованський	111—113
† Лев Ган	113—116
† Іван Левинський	138—139
† Ярослав Пачовський	140—143
† Антін Михаськів 143,	179—180
† Омелян Куліковський	180—182
† Чотири Стрільці	182—186
† Безіменному жовняреви	186—189
† Марійка Білобран	189—191

о. Вол. Лиско: Місійні проповіди

1. Вступна наука	13—19
2. Призначення чоловіка	39—46
3. Гріх	46—55
4. Смерть	78—84
5. Суд	117—126
6. Пекло	145—154

о. Андрей Ґаландюк: Проповіди

Світлий Второк	26—58
Неділя Томина	58—64
Неділя Мироносиць	61—64
Неділя про розслабленого	64—66
Понеділок Пресв. Тройці	67—69
Неділя Всіх Святих	69—72
Вознесення Господне	72—74
Неділя Святих Отець	75—78

о. З. К.: Проповідь на благословення дзвона 94—97

о. Др. Іван Фіґоль: Ексорти на неділі і свята

Вступне слово	127
1. Неділя XIII	128—131
2. Неділя XIV	131—134
3. Неділя XV	135—137
4. Різдво Пресв. Богород.	155—158
5. Неділя XVI	159—163
6. Воздвиж. Чесн. Хреста	163—167
7 Неділя XVII	167—171
8. День шкільної сповіди	172—176

о. Михайло Бобовник: Промова в день свята „Просвіти“ 8 грудня 176—179

Львівська наукова бібліотека
Наукова частина
№ IV 2044

О. Д-р Г. КОСТЕЛЬНИК

НОВА ДОБА НАШОЇ ЦЕРКВИ

ЛЬВІВ, 1926.

НАКЛАДОМ „НИВИ". — ВІДБИТКА З „ДІЛА".

З ДРУКАРНІ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ „ДІЛО“, ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10.

НОВА ДОБА НАШОЇ ЦЕРКВИ*).

Наша українська Церква в Галичині за часів Австрії, а радше до вступлення на Митрополичий престіл Митрополита Андрія, нинішнього Ювилята — була кутиком, скритим від світа, як у нас кажеться, — „загумінком". А й не могло бути інакше. Вона гоїла рани, що остали на її тілі як спадщина по давній Польщі і тішилася, що в Австрії мала сяку-таку змогу піднестися, працювати для себе й рости в силах. Словом: вийшовши з марного животіння, що рівнялося руїні, наша Церква почувала, що відживає, й тішилася своїм життям — як кожний реконвалєсцент по недузі. Всі її змагання були „домашні", звернені на місцеві й часові потреби та ідеали. Відрухи світового, епохального значіння не проявлялися в ній: не знаходили зрозуміння в духовенстві, ані пригожого грунту в обставинах. Про світове післанництво унії годі було думати в часах, коли давня Росія викорінювала унію, коли унія, колись велика, западалася, і тільки на нашому галицькому куті —

*) Цей реферат був виголошений 25. II. ц. р. на Академії в честь Митрополита о. Андрія Шептицького з нагоди 25-літного ювилею його митрополитування.

збігом обставин — знайшла захист у католицькій Австрії.

Мабуть найближче підходила до відрухів світового значіння відома „обрядова боротьба" в 60-тих роках минул. століття. Одначе вона була ведена також у загумінковому дусі без ширшого горизонту, без зясування основних принципів. Була вона виразом тільки простої атракції на Схід, або на Захід... Була доказом на те, що фізіономія нашої Церкви, положеної і географічно і конструкційно між Сходом і Заходом, ще не викінчена та що її післанництво світового значіння ще не скінчене та колись мусить прийти у ній до епохальних відрухів. По світовій війні ті відрухи стали проявлятися чимраз сильніше. І ось настає нова доба для нашої Церкви. Оця зміна спричинена головно новими обставинами, в яких ми опинилися, а також і особами. Безперечно першою і найважніщою особою тут є наш Митрополит-Ювилят. Не ізза достоїнства, але ізза особистих його зусиль і заслуг. Він став осередком цілої нової розбудови нашої Церкви.

Особа без відповідних обставин, обставини без відповідних осіб остають наче деревина, що цвіте, але не приносить плоду. Одначе Боже Провидіння якось орудує, що для майбутніх обставин уже заздалегідь посилає відповідні особи.

Вже це було знаменним „omen-ом" для — що так скажу — „нового курсу" Божого Провидіння щодо нашої Церкви, що її головою став нащадок старої української боярської, опісля спольщеної родини. Відрікся Він могу-

чих, пристав до вбогих, щоби їм послужити. Означало це, по людськи говорячи, що Бог став шукати по світі могутніших союзників і працівників для нашої Церкви, як свойого часу вишукав Савла-Павла.

Першим ділом нового Митрополита, котре підготовляло нову добу, було те, що він в и д в и г н у в нашу Церкву на с в і т о в у а р е н у. Йому не лекше приходило, бо він сам світовий чоловік, що володіє мовами і має приступ до світових осіб і властей — а головно, що має зрозуміння, охоту й посвяту в цьому напрямі. Тільки порівняймо його діяльність світового значіння з діяльністю усіх наших дотеперішніх епископів, а виясниться, що в нас того рода епископів ще не було, а й у світі загалом вони дуже рідкі. Закарпаття, Хорватія, Боснія, Канада, Зєдин. Держави, Бразилія — всюди він вишукує Українців греко-католиків, журиться ними, опікується, їздить до них і по кілька разів, не зважаючи на неміч свойого тіла. Рим, Бельґія, Голяндія, Англія, Франція, Чехословаччина — і там він їде, навязує звязки, має конференції в ділі унії і нашої Церкви. Ще й доля, як це звичайно буває, надалась така, що його беруть як вязня на Велику Україну та в Росію, і по визволенні він і на тих територіях розвиває свою діяльність, орґанізує в Петрограді уніятську Церкву. Значить, наповнив своєю особою і своїми ідеями половину земської кулі.

Нове в тій діяльности Митрополита-Ювилята — нове, що стає завязком нової доби, є ось що: д о т е п е р у н і я п р и п а д к о м р о д и л а с ь, п р и г о ж и м п р и п а д к о м

жила (як у Австрії), а непригожим — пропадала (як в Росії). Постороннї чинники викликували унію, постороннї чинники й приносили їй загибіль. Усе залежало від того: чи державна власть хотіла мати унію, чи не хотіла.

Чи я віддаю думки Достойного Ювилята, не знаю. Одначе він мусів оцю слабу сторону історичної унії відчувати, й зясувати її собі своїми думками.

Одинока можлива направа цеї слабої — нетрівкої будови унії сама собою насувається: поставити унію на її власні ноги. Відчепити її від збігу обставин, від припадку, й переробити її на самостійну, внутрішньо сильну, життєздатну церковну орґанізацію. Алеж для цього передовсім потрібно одушевлення, розголосу по світі, а зараз потому вироблення живої, одушевляючої ідеольоґії унії.

Без власної могутньої ідеї ніяка орґанізація не може розвиватися, ні нація, ні держава, ні Церква. Атже тільки жива ідея може дати одушевлення, яке потрібне, щоби перемогти всі перешкоди й осягнути мету. І ось тому Достойний Ювилят з деякими чеськими — що так скажу — „любителями“ унії, яким був бл. п. оломунецький арх'еп. Стоян, орґанізує відомі уніонні велеградські зїзди. Під оглядом безпосередньої можливости унії були ці зїзди до свїгової війни подвигом, який характеризує латинська фраза „contra spem spero“. Володілаж тоді сильна царська Росія, яка згнобила унію на своїй території. Тому й не диво, що римські

круги не дуже то прихильним оком гляділи на велеградські зїзди. Але такі подвиги питоменні „людям будучности". А нині велеградські зїзди мають офіціяльне признання в Римі і численні свої відгуки в катол. світі: унїонні зїзди, „тижні", чи як їх там звуть, стали просто потребою „духа часу".

Реальне значіння мали велеградські зїзди в тому, що робили розголос унії, збуджували одушевлення і почасти-почасти причинились до вироблення ідеольогії для унії.

Ось це була би загальна схема діяльности Митрополита Ювилята — діяльности, що підготовляла нову добу для нашої Церкви.

Прийшла світова війна і з нею обставини, про які ніхто й думати не міг. А вони є вірним, дивним доповненням діяльности нашого Митрополита. Що передтим було неймовірним, стало почасти дійсністю, а почасти можливістю. Бували моменти, коли здавалося, що унія поширіться на цілу Україну, або бодай на значну нову територію. Очевидно, булаб це унія „від припадку", як усі загальні історичні унії дотепер. Та надії розвіялись. Ще прикріще! Обставини так зложилися, що для нашої Церкви, як нераз у житті це оцінюємо, наступила катастрофа... Мабуть Провидіння, якщо вільно так говорити, має вже досить уній „від припадку", — уній під пресією обставин. І тому законсервувало нас у Австрії, щоби з нашого кореня розвинулася унія нового стилю, нового характеру; унія, що стоятиме на своїх власних ногах і житиме й ростиме без „пан-

ської волі", а своїми власними ідеями, сильними життєво й історично. Це нині вже кожному думаючому ясно, що унія, основана в історії на випадку, побудована на похилій площі, не зможе жити. Її нині не потребує ні одна з тих державних властей, що панують на наших землях. А в світі нині — також у релігійно-церковному — нема спокою; стираються ріжні струї, воюється ріжними криклівими, приманчивими, релігійно-церковними ідеями. Без живої і яскравої своєї ідеї унія не зможе жити. Атже нічого иншого нема, що могло би піддержувати її в житті.

Не треба її нині ні одній державній власти, але треба її українському народові для переведення зразкової церковної організації, для піднесення релігійної культури, для звязку з катол. Западом. Треба її Западові як нових молодих соків. Треба її цілому історичному християнству, бо воно — особливо на наших землях — у новому положенні: сильні вороги проголосили засуд смерти на нього. А в такому положенні браття повинні собі подати руки й забути свої межиусобиці.

Якаж може бути наша провідна ідея — ідея унії нової доби? Я вже сказав, що вона мусить бути жива і сильна життєво й історично. Я вповні свідомий того, що можуть мені закинути обезцінювання історичної унії і навіть незнання її психи. Чиж може бути більша ідея, як сполука з катол. Церквою? А це була, є і мусить бути чільною ідеєю унії. — Згода. Але „сполука" це надто широке поняття — ціле життя включається в ній. Що отже і як розуміти під цею „сполукою"? Авжеж передовсім догматичну єд-

ність. І багатьом, і католикам і православним — здається, що ось тут суть річи. В дійсности оце догматичне порозуміння між Сходом (Греками й Українцями) і Западом уже нераз в історії тріюмфувало, а одначе історичні унії завсіди були слабі і ніколи не сповняли надій, покладаних на них. Значить, що головний „камень преткновенія“ між Сходом і Западом не становлять догми. Щож отже? Ціле життя — життя, яке хоче задержати і розвивати свою індивідуальність, яке шукає сили, творчости, незалежности, або бодай рівнорядности. Византія відпала від Риму тільки тому, що мала традицію політичної і культурної переваги над Западом, а з упливом віків — усе на світі змінюється! — побачила, як її Запад випереджує політично і життєво, і що вона не зможе додержати кроку Западові...

Відчувала Византія, що прийдеться їй піддатися життєвій гегемонії Западу, перестати бути джерелом свойого життя і приймати „воду життя“, яка з Западу приплине до неї... Візантія, горда на свою світлу історію, не могла цього переболіти і шукала рятунку в сепарації. Догматичні ріжниці, ті марні дрібниці, які підносили Греки особливо в початках сепарації, були просто вишукані, щоби служити за покришку. І ось тому схиблені всі праці катол. теольогів, котрі розправляють про догми і ще раз про догми, хотячи переконати православний Схід. На тому полі не виробиться ідеольогії для унії, ні не збудується мосту для православних. Православним треба дати не слова, але живий приклад гідної, славної для

Сходу унії. На жаль, побоювання Візантії — треба сказати правду, хоч для декого, який її не зрозуміє як слід, може вона видаватися просто єресю — ті побоювання сповнилися на унії, особливо на нашій. Догматичне вирівнання — цеж самозрозуміла річ. Та ми вже сказали, що не в тому „камень преткновенія". Атже перед сепарацією Византії від Риму також була єдність у вірі, алеж була на Сході самостійність у життєвій творчости, сильний східний індивідуалізм приносив неоцінені плоди для катол. Церкви, а не тільки для себе. Унії в історії заключались в упадку сил на Сході. І ось у тому ціла трагедія унії.

Було це догматичне вирівнання, але життєве піддання себе Западові. Слабший піддався сильнішому, — слабший життєво, культурно, політично. В такій констеляції тратить він самостійність у творчости, стає відданий на просто необмежену асиміляцію. Його психа — це висохле джерело, що вже не творить, і тільки приймати вміє чужу воду. А це злім у життєвому характері. Схід поволі стає не собою: Схід — „не-Сходом", восточні не „восточними", а „пів-латинниками". Латинський дух просякає їх життя. Це діється менше-більше так, як коли наш простолюдин з села поселиться в більшому місті, і поволі — навіть неспостережено — перемішує свою мову польськими словами, аж накінець стане таки по польськи говорити, хоч може ще й тепер уважатиме себе „Русином"-Українцем. Алеж це не розвій української психи, тільки упадок. Православні, які здалека глядять на це, хоч може цього аналітичним способом

і не розбирають і звичайно тенденційно представляють, а одначе цей злім живо відчувають і вважають унію за упадок Сходу, а уніятів за зрадників Сходу.. Ось тут „камень преткновенія". Чи навести кілька подробиць для ілюстрації? Від часів унії всі наші богословські книжки це просто плягіяти — переклади або перерібки — западних книжок. Усі западні течії це взір, це просто канон думання для нас. Схолястична фільософія, яка виробилася на Заході і має там могучу традицію, в нас уважається за обовязкову так, що і в думці не можуть припустити, щоб ми могли не приймати її — це означало би майже єресь. Хоч на Сході ніколи схолястика не була прийнята й нема надії, щоб колись там принялася. Ба, що більше! Обряд, що у всіх релігіях уходить за сакраментальний символ, який є найяскравішим виразом нашої відрубности й самостійности в житті, і він підляг флюктуації... Скільки то було в нашій Церкві латинізаторських експериментів, а скільки ще й нині разураз уводиться нового — не з нашого самостійного джерела, але з потоків, що пливуть із Заходу.. А якщо спротивишся цьому, щонайменше підозріватимуть тебе, що ти змагаєш до православія, хочби ти був і митрополитом. Так далеко ми зайшли, що свойого боронити уходить за єресь! Византінізм, що повинно бути нашим ідеалом, бо Византія створила наш церковний характер, це уходить в нас за згірдне слово. Така доля всіх, що підпали під супремаційну асиміляцію. Їх рідне, матірне в них у погорді. А одначе неможливе, щоб деякі одиниці в народі не відчували цього.

І так ось одні пруться на Захід, інші на Схід — стрімголов, без розбору. А це вічна болячка нашої Церкви — ота внутрішня неопределеність, несамостійність у житті, сліпе й необмежене підлягання чужим впливам. Цей характер робить унію подібною до обійстя без плота, без огорожі... Унія і дисунія — це явище постійно звязане з унією, яку зродив припадок, а виховував збіг обставин.

Ні унія в такому стилю не може мати будучности, не може бути повабною для православного Сходу. Не треба багато говорити. Миж живемо в часах, коли Поляки роблять свою „унію“, а вона для нас — як це вискажу? — згіршаюча й відтручує нас від себе. Можемо отже відчути, як православний Схід дивиться на історичні унії.

Схід завеликий, відмінний від Заходу і своєю вдачею і своєю історією і надто повно в ньому молодих життєвих сил, щоб міг обійтися без свойого власного, подрібно зріжничкованого, суцільно розвиненого життєвого становища. Унія з немочі, перенята психольогією причепи, трабанта, його не одушевить.

Хтож винен, що унія приняла такий характер? Православні кажуть: Рим! Рим не позволяє унії жити своїм життям! — Але це мова ворогів Риму. А так по совісти мусимо сказати, що винні ми самі. Рим ніколи ніяких обмежень нашого східного характеру не накидав нам, одначе він не може витворити нашої самостійности в житті. Це ж треба витво-

рити тут на місці. Незорієнтованість наших предків і лиха доля — ось де треба шукати справжніх причин, що унія й досі не змогла виробитися на світило для православного Сходу. Ідеольогами унії були чужі люде, що отверто або скрито під унією розуміли міст до цілковитого латинства. Ще й нині польські ідеольоги — всі без виїмку — так унію розуміють. Вониж мають свої категорії думання й відчування і свої цілі. А наші предки були такі необачні, що дали вмовити в себе те розуміння унії... Лихою долею було для унії, що приступали до неї не самостійні народи, але піддані чужим державам, і хоч-не-хоч кермувалися в багатьох річах так, щоби приподобатися могучим. Отже життя унії не розвивалося вільно, але як на припоні. Якщоб до унії була пристала якась державна нація, булоб зовсім инакше.

Щож отже? Чи нам залишити і навіть пропагувати той характер унії, який згодом — per fas et nefas — виробився? Ні, бо це не має будучности. Життєвою ідеєю унії може бути тільки це: реставрувати стару Византію! Реставрувати її становище, яке вона займала, доки була в єдности з Римом — становище в життєвій творчости, самостійности, відрубности в своїм християнськім типі, автономії в канонічному відношенні до латинської Церкви. Тисячу років на тому становищі пробував Схід у єдности віри з Заходом і витворив спеціяльну, високу християнську культуру. Це найкращий доказ, що те становище не є небезпечне для єдности Церкви, але саме одиноко відповідне.

Греки від віків витворили инший, подрібно зріжничкований, тип християнської культури, як Римляне. Саме тим Христова Церква багата, саме тим можлива конкуренція християнських цінностей у людському опрацюванні. А де монополь, там нема конкуренції — але монополь саме тому найгірша економічна система.

Отже реставрація становища давньої Византії! Це ідея, яка Сходові багато скаже і яка не вичерпається ніколи. Це одинока ідея, що зможе поставити унію на її власні ноги і принести одушевлення для неї.

Але чи зможемо цього доконати? Візантія не могла свойого становища задержати, бо була стара, знемощіла. А ми, Українці, молодий нарід, і є в нас Божі таланти, — ми це зможемо зробити. Та й обставини, як розвиваються, дають нам запевнення, що наша нова ідея не є ілюзорична. На Сході історичне православє зруйноване. Мусить створитися щось нове. А при тій новій розбудові і наш вплив повинен і — з природи річи — мусить заважити. А Захід нині більше одушевлений унією, має для неї більше зрозуміння, як колинебудь в історії (очевидно той д а л ь ш и й Захід). Так нині в світ, а світові рухи ніколи не є без наслідків. Правда, тут на місці відносини представляються трагічно. Але ніщо не є „подібне до себе", доки воно щойно в роботі, доки не є викінчене. Світова війна й повоєнні перипетії навчили нас неодного. Наші очі відкрилися, розвязалась наша душа — наче земля на весні. А це перша умовина для психічної перебудови, для нової ідеольогії.

Найбільше в тому ділі залежить від нас

самих — від наших людей, від того осередку, де є центр унії. Повинні ми переробити ідеольогію і психольогію „унії від припадку“, „унії з немочі“ на життєздатну й одушевляючу психольогію „унії з переконання, із зрозуміння“, яка перестає бути „унією“ (зєдиненням), а стає просто єдністю у вірі. („Унію“ можемо лишити для польських того роду експериментів, бож Поляки в найновіщих часах і так відмовляють нам цеї назви, а задержують її тільки для своєї „польської унії“, яку вводять на Підляші та на Волині.) Оцю ідеольогію повинні виспеціялізувати ми самі, наші люде. Атже це абсурд, щоб чужинці могли витворити нашу національну ідеольогію; а не менший абсурд, щоб вони могли бути творцями нашої релігійно-церковної ідеольогії. Для цього потрібно своєї рідної душі, що не тільки по свойому думає, але й відчуває по свойому й може вичути те, що в народі загальне.

Очевидно, це буде затяжна й нелегка справа. Підсування латинства під католицизм уже всякло просто в кров нашим людям. Асиміляція стала для них ідеалом. Прочищення цеї невластивої атмосфери вимагатиме не менше боротьби, як пр. вимагала еманципація нашої живої народньої мови від церковної славянщини. Упередження стрічатимемо на кожному кроці — мабуть найменше на Заході, що здалека приглядається нашому церковному життю, а найбільше таки тут на місці, між своїми людьми й найблизшими нашими сусідами. Але велика, добра і свята справа все переможе.

Другою нашою задачею є: **сполучити всіх католиків східного обряду**, щоби перед Заходом разом виступали **як одно тіло, один організм, один тип**, а не як немічні розбитки, як це дотепер було. До цього повинні ми змагати негайно, вже від завтрішнього дня. Мусимо заєдно памятати, що **світлим приміром унія зробить більше, ніж якими небудь диспутами й заходами.**

Ось у тому велика, епохальна місія унії.

А — можна бути певним, що Бог дасть визначних працівників і провідників. хочби їх відти взяв, відки найменше можна би їх надіятися, як от показує нам світлий примір нашого Достойного Архієрея Ювилята.

ПРОВЕРЕНО
СФ. 1987

ИП 22658
1926

НИВА

1926